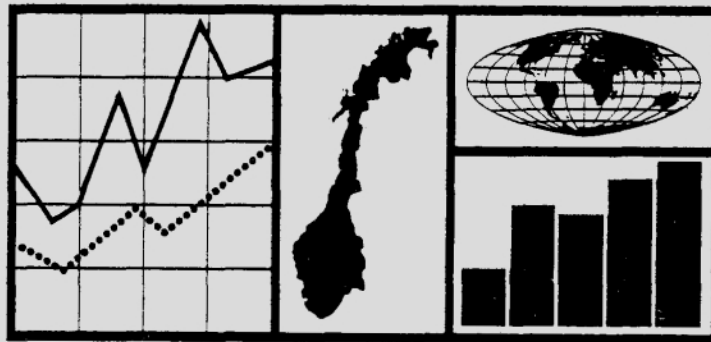

Økonomiske analyser

Nr. 1 – 1989

**Økonomisk utsyn
over året 1988**

Statistisk sentralbyrå

Postboks 8131 Dep. N-0033 Oslo 1 – Tlf. (02) 41 38 20

Økonomiske analyser

utgis av Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå og kommer normalt med 9 nummer i året. Første nummer i året vil inneholde Økonomisk utsyn over året som gikk. Publikasjonen vil ellers inneholde konjunkturtendensene og aktuelle konjunkturtall for norsk og internasjonal økonomi. Kvartalsvise og årlige nasjonalregnskapstall vil bli publisert og kommentert etter hvert som de foreligger. Publikasjonen vil også bringe kortere artikler med samfunnsøkonomisk innhold og oversikter over publikasjoner fra forskningsvirksomheten i Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå ønsker videst mulig spredning av data og analyser som offentliggjøres i Økonomiske analyser. Gjengivelse er tillatt uten restriksjoner. Av hensyn til leserne ber imidlertid Statistisk sentralbyrå om at kilde blir oppgitt – publikasjonsserie og årgang/nummer – og at forfatterens navn framgår der det er aktuelt. Synspunkter i artikler med navngitt forfatter kan ikke uten videre tas som uttrykk for Statistisk sentralbyrås oppfatning.

Redaksjon: Olav Bjerkholt, Ådne Cappelen, Per Richard Johansen, Olav Ljones, Svein Longva, Lorents Lorentsen.

Redaksjonssekretærer: Kirsten Hansen (artikkelstoff), Lisbeth Lerskau Hansen (konjunkturoversikter mv.).

Forsknings- avdelingen

ble opprettet i 1953 og er i dag organisert i fire enheter:

- o Seksjon for nasjonalregnskap
- o Seksjon for økonomisk forskning
- o Seksjon for sosiodemografisk forskning
- o Seksjon for ressurs- og miljøanalyse.

Statistisk sentralbyrå har lange tradisjoner som forskningsinstitusjon, og forsknings- og analysevirksomheten har etter hvert fått et betydelig omfang. Virksomheten omfatter blant annet:

- o Nasjonalregnskap
- o Samfunnsøkonomi, makroøkonomiske modeller, konjunkturanalyse, skatteforskning, kryssløpsanalyse og økonomiske studier
- o Befolkningsutvikling, fruktbarhetsstudier, arbeidsmarked og utdanning
- o Naturressurser, energianalyse, arealregnskap, miljøøkonomi, miljø og levekår
- o Petroleumsøkonomi
- o Regional analyse

Økonomiske analyser

Nr. 1 – 1989

INNHALD

Side

ØKONOMISK UTSYN OVER ÅRET 1988

Samandrag	1
Utviklinga i utlandet	10
Den økonomiske politikken	17
Produksjon	29
Arbeidsmarknad	38
Prisar og lønningar	44
Utviklinga i inntektene	48
Konsum	53
Investeringar	59
Utanriksøkonomi	65
Konkurranssevna i industrien	72
Perspektiv	78
Økonomisk-politisk kalender	80

VEDLEGG

Usiktene for 1989 - ei modellbasert framskriving	85
Tabellar	90

Statistisk sentralbyrå

Postboks 8131 Dep. N-0033 Oslo 1 – Tlf. (02) 41 38 20

ØKONOMISK UTSYN

Denne utgåva av Økonomisk utsyn omfattar eit økonomisk oversyn over norsk økonomi i 1988 og ein økonomisk-politisk kalender, saman med dei første førebelse tala frå nasjonalrekneskapen for dette året. Utrekningane blir utførte etter eit summarisk opplegg. Særleg er datagrunnlaget for dei siste månadene av 1988 usikkert og byggjer i stor grad på vurderingar gjort i SSB. Dei første, førebelse tala frå nasjonalrekneskapen som byggjer på oppgaver frå heile året, er planlagt publisert i Økonomiske analyser i april/mai i år.

Økonomisk utsyn over året 1988 er utarbeidd av Forskningsavdelinga i Statistisk sentralbyrå. Redaksjonen vart avslutta onsdag 1. februar 1989.

Konjunkturtendensane - oversyn over tidspunkt for publisering

Konjunkturtendensane	Utlandet	Noreg
- førre publisering	ØA nr. 9 - 1988 (desember)	ØA nr. 9 - 1988 (desember)
- neste publisering	ØA nr. 4 - 1989 (mai/juni)	ØA nr. 4 - 1989 (mai/juni)

Omsetjing av Økonomisk utsyn til engelsk

Delar av Økonomisk utsyn over året 1988 vil bli omsett til engelsk og gitt ut som eit tillegg til Økonomiske analyser nr.1 - 1989. Publikasjonen får nr.1A - 1989. Forutan delar av tekstavsnitta vil den engelske utgåva også omfatte tabellvedlegget med tala frå nasjonalrekneskapen.

Økonomiske analyser nr.1A - 1989 vil bli gitt ut i slutten av februar. Publikasjonen vil bli sendt til alle som er registrerte som utanlandske mottakarar av Økonomisk utsyn.

Dei som ynskjer den engelske utgåva, kan tinge Økonomiske analyser nr.1A - 1989 frå

Akademika

Avd. for offentlege publikasjonar

Postboks 8134 Dep.

N-0033 Oslo 1

Prisen er kr 25,-. Tinging kan skje over telefon (02) 45 30 40.

Utsalet har adresse Møllergata 17, Oslo.

SAMANDRAG

Etterspurnaden frå fastlands-Noreg gjekk ned med heile 1,7 prosent frå 1987 til 1988 og arbeidsløysa auka sterkt. Utviklinga i Noreg skilde seg dermed merkbar frå resten av OECD-området der etterspurnaden auka og arbeidsløysa gjekk ned. Oppsvinget ute førte til ein sterk vekst i dei norske eksportnæringane og medverka til at bruttonasjonalproduktet voks med 1,5 prosent, trass i nedgangen innanlands.

Den svake utviklinga innanlands slo sterkt ut i arbeidsmarknaden i 1988, etter at nedkortinga av arbeidstida i 1987 mellombels hadde redusert verknadene på sysselsetjinga. Talet på utførte årsverk gjekk ned med 14.000, og dette var noko sterkare enn under nedgangen i 1983. Forverringa i arbeidsmarknaden forsterka seg gjennom året, og i 4. kvartal nådde talet på arbeidssøkjarar utan arbeidsinntekt 3,9 prosent av arbeidsstyrken.

Både det private konsumet og investeringane i fastlands-Noreg gjekk ned i 1988. Trass i nedgangen dei to siste åra var det private konsumet for fjerde året på rad likevel høgare enn den private disponible inntekta. Auka problem med å handsame gjelda, høgt rentenivå og regulering av veksten i inntektene er med på å forklare nedgangen i konsumet. Trass i ein nedgang på 4,7 prosent i 1988 låg investeringane i fastlands-Noreg framleis langt over den førre toppen i 1981.

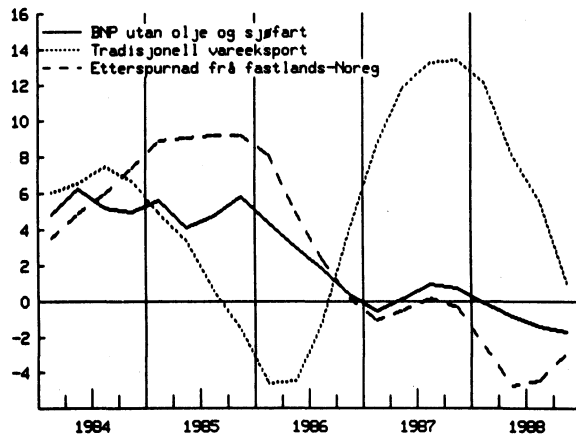
Importen vart redusert som følgje av nedgangen i innanlandsk etterspurnad. Saman med eksportveksten og gode prisar på verdsmark-

HOVUDTREKK VED DEN ØKONOMISKE UTVIKLINGA
Vekst frå året før. Prosent*.

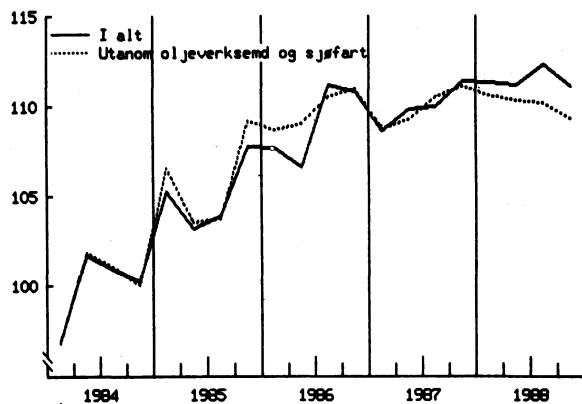
	1987	1988
<u>Realøkonomiske volumindikatorar</u>		
Privat konsum	-1,1	-1,6
Offentleg konsum	3,7	1,1
Bruttoinvestering i fast kapital	-2,4	3,3
Eksport	0,3	6,0
Import	-6,7	-2,2
Bruttonasjonalprodukt	0,9	1,5
- fastlands-Noreg	0,2	0,4
Disponibel realinntekt for Noreg	-1,2	-1,6
<u>Arbeidsmarknaden</u>		
Utførte timeverk	0,0	-0,6
Sysselsette personar	1,9	-0,8
Arbeidsløyserate, <u>nivå</u>	2,1	3,2
<u>Prisar og lønningar</u>		
Konsumprisindeksen	8,7	6,7
Eksportprisar	2,3	0,3
Importprisar	6,9	4,7
Timelønn	11,6	5,3
Lønnskostnader per timeverk	11,9	6,1
<u>Utanriksrekneskapen</u>		
Driftsbalansen, <u>mrd.kr.</u>	-27,6	-24,9
- utanom skip	-32,0	-13,5

* Volumvekstratene i alle tekstabellane i Utsynet er i faste 1986-prisar.

UNDERLIGGJANDE TENDENS
(Prosentvis volumvekst frå førre kvartal i glatta,
sesongkorrigert serie, rekna om til årleg rate.)

BRUTTONASJONALPRODUKT
1984=100. Sesongkorrigert.

naden for tradisjonelle varer førte dette til at driftsbalansen rekna utan skip betra seg merkbart. Rekna på denne måten vart underskotet om lag 14 milliardar kroner i 1988, heile 18 milliardar kroner lågare enn året før.

Veksten i prisar og lønningar vart klart redusert gjennom 1988. Inntektsreguleringslova og lågare importprisvekst medverka til dette. Veksttakten i prisane mot slutten av året låg for første gong på fire år på om lag same nivå i Noreg som i våre konkurrentland.

Sterkere vekst i OECD-landa

Den økonomiske veksten i OECD-området vart etter måten sterk både i 1987 og 1988. Med ein auke i bruttonasjonalproduktet på respektive 3,6 og 4 prosent i dei to åra, kan dei karakteriserast som høgkonjunkturår. Investeringane gjekk klart opp i 1988, men også auke i eksporten medverka i stor mon til veksten i produksjonen, særleg i USA. Oppsvinget i produksjonen i OECD-området gjekk saman med ein klar auke i produktivitet. Sysselsetjinga voks berre litt sterkare i 1988 enn i 1987. Dette var likevel nok til at arbeidsløysa gjekk ned i dei fleste landa, og kom i gjennomsnitt ned i 7,2 prosent.

Inflasjonen tiltok gjennom året på grunn av sterk vekst i produksjonen, men på årsbasis var auken i prisane berre svakt høgare enn året før. Dei store ubalansane i utanriks-handelen i verda heldt fram i 1988, men underskotet i USA vart noko redusert. Finans- og valutamarknadene var meir stabile i 1988 enn i 1987.

Framleis stram finanspolitikk og høgt rentenivå

Siktemålet med det økonomiske opplegget for Noreg i 1988 var ein stram finanspolitikk og tiltak som kunne dempe veksten i prisar og kostnader. Personskattlegginga vart lagt om ved overgang til bruttoskatt og utvida skattegrunnlag. Også grunnlaget for arbeidsgivaravgifta vart utvida. Dette medverka til å auke arbeidskraftkostnadene.

Det ser no ut til at overskotet før lånetransaksjonar korrigerert for oljeskattar med vidare vert noko mindre enn det som vart lagt til grunn i det økonomiske opplegget for 1988. Størsteparten av reduksjonen har samanheng med lågare indirekte skattar, lågare avgifter på utvinning av petroleum og vekst i overføringane. Dersom overskotet blir korrigerert for konjunkturavhengige forhold, peikar utviklinga i denne indikatoren i retning av ein strammare finanspolitikk enn året før.

Etter at dei viktigaste direkte reguleringsane vart avvikla, har rentepolitikken vorte det sentrale instrumentet i penge- og kredittpolitikken. Hovudmålsetjinga for rentepolitikken har vore å halde ein stabil valutakurs, og prioriteringa av dette målet har gjort det vanskeleg å redusere renta i særleg grad. Renta på dagslåna i Noregs Bank vart likevel redusert fire gonger frå eit nivå på 13,8 prosent ved inngangen av året til 12 prosent ved utgangen, og renta i pengemarknaden gjekk ned med om lag 2,5 prosenteningar gjennom året.

For å dempe veksten i kostnadene vart det i samband med lønnsoppgjeret vedteke ei lov som avgrensa tillegg i inntektene til det som vart vedteke i LO/N.A.F.-oppgjeret og sett forbod mot vidare tillegg i første avtaleår.

Lågare vekst i offentleg konsum

Offentleg konsum voks med berre 1,1 prosent frå 1987 til 1988. Det er ein klart svakare vekst enn det som har vore vanleg dei siste åra. Endra føring av pasientbetalingar ved sjukeheimane var ein medverkande faktor til den låge veksten i konsumet. Det statlege konsumet auka med 1,9 prosent, medan veksten i det kommunale konsumet var på 0,6 prosent.

Klar nedgang i privat konsum, men sparingeraten for hushalda er framleis negativ.

Det private konsumet fall med 1,6 prosent frå 1987 til 1988 etter å ha vore i nedgang sidan sommaren 1986. Tendensen mot slutten av 1988 var framleis negativ. Reviderte tal frå nasjonalrekneskapsen viser at nedgangen i 1987 vart på 1,1 prosent, som berre er halvparten av det ein trudde tidlegare. Det var varekonsumet som gjekk ned i 1988, og særleg etterspurnaden etter varige konsumgode. Tenestekonsumet auka derimot som i 1987. Kjøpet av varige konsumgode kom mot slutten av 1988 ned på eit nivå som låg under det ein hadde før oppgangen starta i 1984, medan nivået for dei ikkje-varige goda framleis var høgt samanlikna med den gongen.

Førebelse og usikre utrekningar syner at den disponible realinntekta for hushalda voks med om lag 1,8 prosent frå 1987 til 1988. Trass i dette og nedgangen i konsumet var verdien av forbruket høgare enn inntektene for fjerde året på rad, men sparingeraten kom opp i om lag -1 prosent. Saman med boliginvesteringane førte dette til at den finansielle nettogjelda for hushalda auka også i 1988.

Høgt nivå på investeringane, men nedgang i fastlands-Noreg

Bruttoinvesteringane i fast kapital auka med 3,3 prosent frå 1987 til 1988 og kom opp i 29 prosent av bruttonasjonalproduktet. Investeringane har aldri tidlegare i 1980-åra utgjort ein større del av bruttonasjonalproduktet enn dette. Veksten i 1988 hang i stor grad saman med opprettinga av Norsk Internasjonalt Skipsregister (NIS) som har ført til ein sterk auke i investeringane i utanriks sjøfart. Investeringskostnadene i oljeverksemda viste derimot nedgang frå 1987.

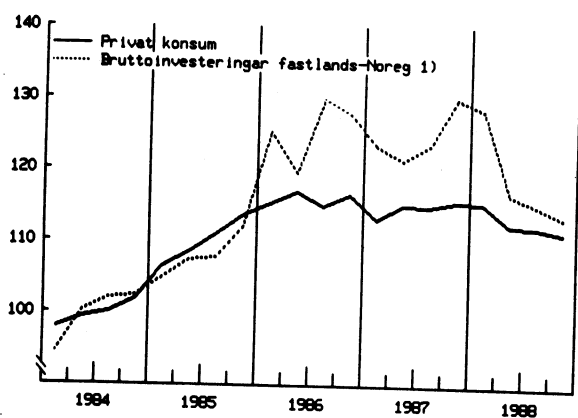
Investeringane utanom oljeverksemd og utanriks sjøfart gjekk ned med 4,7 prosent, mot berre ein svak nedgang i 1987. Nivået låg likevel godt over den førre toppen i 1981. Nedgangen var sterkast i industrien. Tendensen var klart negativ gjennom året, og investeringsundersøkingane frå Statistisk sentralbyrå tyder på ein sterk nedgang også i 1989.

På grunn av låg igangsetjing av nye bustader og lågare areal per bustad gjekk bustadinvesteringane klart tilbake, og nedgangen vart sterkare gjennom året.

Klar vekst i eksporten

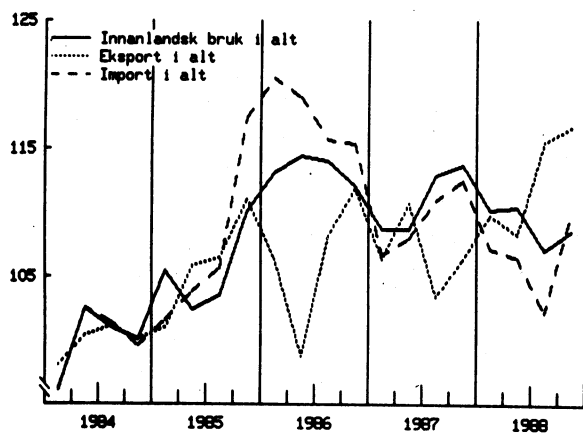
Samla eksport voks i volum med 6,0 prosent frå 1987 til 1988, etter å ha endra seg lite i 1986 og 1987. Både auka oljeeksport og auka eksport av tenester frå utanriks sjøfart medverka til oppsvinget, men det var veksten i tradisjonell vareeksport på heile 11,7 prosent i volum som gav det største

KONSUM OG INVESTERINGAR
1984=100. Sesongkorrigerte volumindeksar.

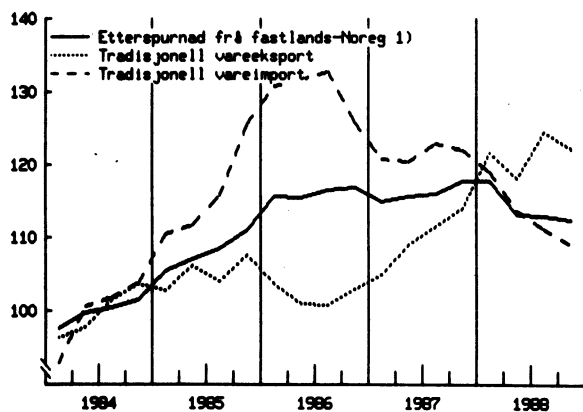

1) Utanom lagerendring.

EKSPORT, IMPORT OG INNANLANDSK BRUK
1984=100. Sesongkorrigerte volumindeksar.

EKSPORT, IMPORT OG ETTERSURNAD FRÅ FASTLANDS-NOREG
1984=100. Sesongkorrigerte volumindeksar.

1) Utanom lagerendring.

tilskotet. Veksten har i stor grad samanheng med eit oppsving hos handelspartnarane våre. Dette har i særleg grad ført til auka etterspurnad etter norske industriprodukt. Eksporten av oppdrettsfisk gjekk også sterkt opp i 1988.

Tradisjonell vareeksport har vore i jamn vekst sidan sommaren 1986, men utviklinga i andre halvår av 1988 tyder på at veksten er i ferd med å flate ut. Utsikter til ein svakare marknadsvekst ute og tilnærma full utnytting av kapasiteten for store delar av den utekonkurrerende industrien har medverka til dette. Eksporten frå heimekonkurrerende industri var i nedgang igjennom 1988.

Nedgang i importen

Volümet av importen gjekk ned med 2,2 prosent frå 1987 til 1988 etter å ha vist nedgang sidan byrjinga av 1986. Det var likevel teikn til vekst mot slutten av 1988 som følgje av ein klar auke i importen av skip.

Importnedgangen for tradisjonelle varer var på 6,1 prosent og har samanheng med nedgangen i innanlandsk etterspurnad. Mellom anna har etterspurnaden etter varer med stort importinnhald, som hushalda sine kjøp av varige konsumgode og bedriftene sine investeringar i maskiner og transportmiddel, gått ned. Dessutan har importdelen for verkstadprodukt minka.

Svak vekst i produksjonen i fastlands-Noreg

Nedgangen i innanlandsk etterspurnad har ført til at samla produksjon berre har vakse svakt sidan sommaren 1986. Rekna som gjennomsnitt over året voks bruttonasjonalproduktet likevel med 1,5 prosent frå 1987 til 1988, mot 0,9 prosent året før. Sterk vekst i både oljeproduksjonen og utanriks sjøfart medverka til å trekkje BNP-veksten opp, medan produksjonen for fastlands-Noreg berre auka med 0,4 prosent frå 1987 til 1988.

I næringer som produserer varer og tenester for heimemarknaden gjekk produksjonen ned.

Det gjaldt i første rekkje heimekonkurrerende industri, byggje- og anleggsverksemd og varehandel. Oppsvinget i eksporten førte derimot til klar vekst i utekonkurrerende industri og primærnæringane. Samla gjekk bruttoproduktet i industri og bergverksdrift ned med 0,8 prosent. Tendensen i både industriproduksjonen og produksjonen i byggje- og anleggsverksemda var klart negativ gjennom året.

Trass i nedgangen i innanlandsk etterspurnad heldt produksjonen i tenesteytande næringar seg i stor mon oppe, men med teikn til nedgang gjennom året. Medan produksjonen i varehandelen gjekk ned med 1,7 prosent rekna som gjennomsnitt over året, voks den svakt i finansiell og forretningsmessig tenesteyting, og viste klar vekst i innanriks samferdsel. I offentlig forvaltning voks bruttoproduktet med 2,7 prosent.

Auke i produktiviteten i industrien, men framleis svekka konkurransevne

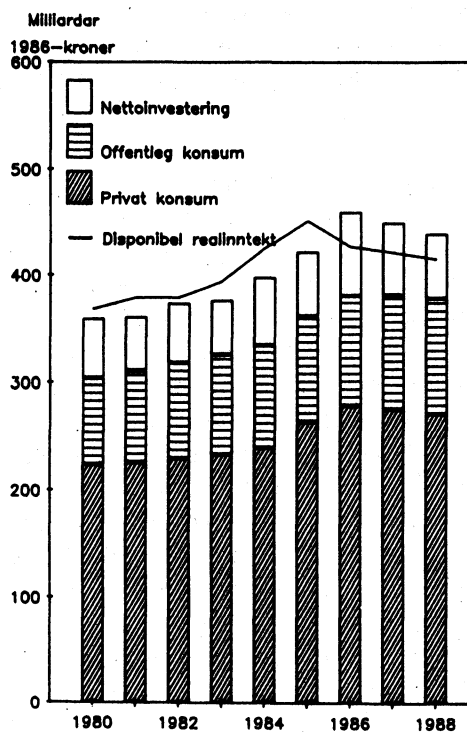
Arbeidsproduktiviteten, målt som bruttoprodukt per timeverk, gjekk opp med 2,7 prosent i industrien. Produktiviteten voks også merkbar i dei fleste andre næringane som hadde vekst i produksjonen. I heimekonkurrerende industri, byggje- og anleggsverksemd, varehandel og delar av tenesteyting, der produksjonen gjekk ned, var veksten i produktiviteten derimot svak.

Trass i vekst i produktiviteten og lågare vekst i lønningane, auka lønnskostnadene per produsert eining i norsk industri sterkare enn hos handelspartnarane også i 1988, som i dei fleste åra på 1980-talet. Likevel har utviklinga i norske marknadsdelar på eksportmarknaden vore gunstigare dei siste åra enn først på 1980-talet. Det har også vore ei gunstig utvikling for enkelte viktige heimekonkurrerende varer.

Nedgang i sysselsetjinga og sterk vekst i arbeidsløysa

Den svake utviklinga i produksjonen dei to siste åra gav klare utslag i arbeidsmark-

DISPONIBEL REALINNTÆKT FOR NOREG OG INNANLANDSK BRUK AV VARER OG TENESTER

Bruttonasjonalproduktet eksklusive kapitalslitet er eit uttrykk for den samla nettoinntekta som vert skapt i Noreg gjennom eit år. Dersom ein gjer fradrag for netto renter, aksjeutbytte og stønader til utlandet, får ein eit uttrykk for kor mykje inntekt som kan nyttast til konsum og sparing. Ved å korrigere for prisstigninga finn ein korleis disponibel realinntekt har endra seg over tid. I figuren er utviklinga i disponibel realinntekt for Noreg i åra 1980-1988 sett saman med utviklinga i privat konsum, offentlig konsum og nettorealinvesteringar. Figuren syner både korleis samansetjinga av innanlandsk forbruk har utvikla seg og korleis den disponible realinntekta har utvikla seg. Differansen svarer til balansen på driftsrekneskapen overfor utlandet.

naden i 1988. Veksten i sysselsetjinga stoppa i dei aller fleste næringsgreinene, og samla gjekk talet på årsverk ned med 14 000, eller 0,7 prosent. Som for produksjonen var nedgangen i sysselsetjinga sterkast i heimekonkurrerende industri, byggje- og anleggsverksemd og varehandel. I offentleg forvaltning voks talet på årsverk med om lag 11 000.

Den negative utviklinga i sysselsetjinga forsterka seg mot slutten av 1988, og arbeidsløysa auka sterkt. Rekna som gjennomsnitt over året var det etter arbeidskraftundersøkingane (AKU) til Statistisk sentralbyrå 69 000 arbeidssøkjjarar utan arbeidsinntekt. Dette utgjorde 3,2 prosent av arbeidsstyrken, og nivået låg nær opptil den førre toppen i 1983. Justert for normale sesongvariasjonar voks arbeidsløysa gjennom heile 1988. Talet på registrerte arbeidslause frå Arbeidsdirektoratet synte 69 700 ledige i desember, med ein auke til 86 600 i januar.

Svakare vekst i prisar og lønningar

Konsumprisindeksen voks med 6,7 prosent i 1988 mot 8,7 prosent året før. Både svakare vekst i dei innanlandske kostnadene og lågare importprisvekst forklarar nedgangen. Den underliggjande veksttakten i konsumprisane gjekk ned gjennom året. Samstundes gjekk prisveksten hos våre handelspartnarar opp i 1988 slik at skilnaden mellom Noreg og konkurrentane var i ferd med å bli jamna ut mot slutten av året.

Inntektsreguleringslova medverka til at veksten i timelønningane i gjennomsnitt kom ned i 5,3 prosent i 1988 mot heile 11,6 prosent i 1987 på grunn av nedkortinga av arbeidstida. Overheng og tillegg gitt i byrjinga av året gjorde at årsveksten i lønningane vart svært ulik i dei ulike næringane. Størst vekst i timelønningane var det i bank og forsikring, der veksten vart på heile 10,0 prosent, medan veksten i statleg forvaltning berre var på 3,4 prosent. I industri og bergverksdrift voks timelønningane med 5,8 prosent.

På grunn av utvida grunnlag for arbeidsgivaravgifta gjekk lønnskostnadene per timeverk i gjennomsnitt opp med 6,1 prosent, heile 0,8 prosenteningar sterkare enn veksten i timelønningane.

Lågare underskot på driftsbalansen

Underskotet på driftsbalansen vart på 25 milliardar kroner i 1988, ein nedgang på knapt 3 milliardar frå 1987. Rekna utan nettoeksport av eldre skip og import av nybygde skip var underskotet på 14 milliardar, mot 32 milliardar året før. Nedgangen i underskotet heng i stor grad saman med ei sterk betring av handelsbalansen for tradisjonelle varer, men også tenestebalansen betra seg. Underskotet på rente- og stønadsbalansen voks til vel 20 milliardar kroner i 1988 og stod dermed for det meste av underskotet på driftsbalansen.

Betringa i handelsbalansen for tradisjonelle varer heng saman med auken i eksportvolumet av desse varene samstundes som importvolumet også gjekk ned. I tillegg betra bytteforholdet for tradisjonelle varer seg med 3,5 prosent frå 1987 til 1988.

Nedgang i disponibel realinntekt for Noreg for tredje året på rad

Disponibel realinntekt for Noreg gjekk ned med 1,6 prosent frå 1987 til 1988. Dette var tredje året på rad med nedgang i den disponible realinntekta. Sjølv om bytteforholdet for tradisjonelle varer betra seg, medverka fallet i oljeprisane til at bytteforholdet i alt forverra seg og drog disponibel realinntekt for landet ned. Sparinga for heile landet rekna i prosent av disponibel inntekt gjekk svakt tilbake og kom ned i 9,7 prosent.

Framleis stagnasjon i norsk økonomi

I eit eige vedlegg i dette Utsynet er det ei modellframskriving av utviklinga i norsk økonomi gjennom 1989. Framskrivinga byggjer på ein noka svakare vekst ute, på at veksten

i offentlig konsum vert noko sterkare enn i 1988 og på auke i boligbygginga. Utrekningane syner at sjølv om den innnlandske etterspurnaden vil gå ned også frå 1988 til 1989, vert det vekst gjennom året. Sysselsetjinga kan likevel gå ytterlegare tilbake i 1989. Dette syner at det kan bli

stilt store krav til arbeidsmarknadspolitikken om ein skal unngå ein auke i arbeidsløysa. Utanriksøkonomien betrar seg, men syner ny svikt mot slutten av året. Veksten i prisar og lønningar vil gå ned frå 1988 til 1989.

UTVIKLINGEN I NOEN MAKROØKONOMISKE HOVEDSTØRRELSER										
Prosentvis volumendring i 1986-priser 1)										
	Mrd. 1986- kr	Vekst					Underliggende tendens.			
		fra året før	Vekst fra samme periode året før				Årlig rate (regnet fra foregående kvartal) 5)			
	1988	1988	88.1	88.2	88.3	88.4a	88.1	88.2	88.3	88.4a
Privat konsum	268,2	-1,6	1,1	-1,9	-2,2	-3,1	-2	-3	-3	-2
Varer	167,6	-4,8	-1,9	-6,3	-4,8	-5,9	-6	-7	-5	-4
Tjenester	88,1	4,1	4,8	4,4	3,5	3,6	4	4	3	3
Nordmenns konsum i utlandet	21,2	4,5	11,6	15,9	-3,1	-0,8	*	*	*	*
- Utlendingers konsum i Norge	8,6	3,6	-3,8	9,6	2,6	6,7	*	*	*	*
Offentlig konsum	107,0	1,1	0,9	0,4	1,0	1,9	*	*	*	*
Bruttoinvestering (inkl. lagerinv.)	138,8	-3,3	3,6	10,3	-13,3	-10,4	*	*	*	*
Oljevirksomhet og utr. sjøfart 2)	39,7	37,8	85,2	114,1	-9,5	15,4	*	*	*	*
Fastlands-Norge	107,4	-4,7	4,4	-3,2	-6,5	-11,4	*	-12	-12	-8
Industri og bergverksdrift	16,1	-14,9	6,7	-2,0	-18,6	-32,6	-19	-28	-29	-22
Annen vareproduksjon	15,4	-3,4	-3,6	7,0	-8,4	-7,4	-3	-6	-10	-9
Annen tjenesteyting	75,9	-2,4	5,3	-5,6	-3,2	-5,7	-4	-9	-8	-5
Varelagre (BNP-vekstbidrag) 3) ..	-8,3	(-2,0)	(-2,9)	(-1,9)	(-2,1)	(-1,2)	*	*	*	*
Innenlandsk anvendelse	514,0	-1,5	1,7	1,7	-5,0	-4,0	-3	-4	-4	-2
- ettersp. fra fastlands-Norge	482,6	-1,7	1,8	-1,7	-2,5	-4,0	-3	-5	-4	-3
Eksport	206,9	6,0	2,5	-0,4	11,2	11,0	6	9	11	8
Tradisjonelle varer	85,6	11,7	16,4	9,3	11,9	9,5	12	8	6	1
Råolje og naturgass	65,1	8,0	6,6	1,5	17,8	7,8	8	10	14	14
Skip og oljeplattformer	4,8	-47,5	-81,1	-76,7	32,2	139,7	*	*	*	*
Tjenester	51,5	4,3	4,2	2,4	2,7	8,3	5	6	5	3
Samlet anvendelse	720,9	0,5	1,9	1,1	-0,9	-0,1	0	-1	0	1
Import	193,8	-2,2	0,4	-0,4	-7,6	-0,9	-5	-5	-1	7
Tradisjonelle varer	126,2	-6,1	-1,3	-4,4	-9,4	-9,3	-8	-10	-10	-7
Råolje	1,0	-47,5	-15,8	-52,5	-57,9	-51,0	*	*	*	*
Skip og oljeplattformer	12,4	109,5	45,9	97,2	45,9	189,1	*	*	*	*
Tjenester	54,2	-3,0	1,2	1,4	-6,7	-6,8	-2	-3	-5	-6
Bruttonasjonalprodukt (BNP)	527,1	1,5	2,5	1,7	1,8	0,2	1	1	0	-1
- fastlands-Norge	449,4	0,4	1,6	1,6	-0,5	-1,1	0	-1	-1	-2
Oljevirksomhet og utr. sjøfart	77,7	8,8	7,6	2,4	18,2	8,3	11	12	11	4
Fastlands-næringer	416,4	1,3	1,8	3,1	0,5	-0,2	1	0	0	0
Industri og bergverksdrift	76,7	-0,8	-2,3	2,3	-3,0	-0,4	-2	-1	-2	-1
Annen vareproduksjon	69,2	2,4	1,3	5,2	1,7	2,0	3	4	5	5
Annen tjenesteyting	270,5	1,6	3,3	2,9	1,1	-0,7	1	0	-1	-1
Korr.poster (BNP-vekstbidrag) 4) ...	33,0	(-0,7)	(-0,1)	(-1,0)	(-0,9)	(-0,8)	*	*	*	*

1) Se "Teknisk merknad". 2) Inkl. skip, oljeplattformer og plattform-moduler under arbeid. 3) Utenom skip, oljeplattformer under arbeid og plattform-moduler under arbeid. BNP-vekstbidragene er beregnet som differansen mellom lagerinvesteringene i kvartalet og samme kvartal året før, regnet i prosent av BNP samme kvartal året før. 4) Korreksjon for frie banktjenester og visse avgiftsberegninger. BNP-vekstbidragene er beregnet som økningen i posten fra samme kvartal året før, regnet i prosent av BNP samme kvartal året før. 5) Vekst fra foregående kvartal i glattet sesongkorrigert serie, omregnet til årlig rate. a) Anslag tildels basert på framskrivninger. *) Endringstall gir liten mening.

PRISINDEKSER FOR MAKROØKONOMISKE HOVEDSTØRRELSER

	Prosentvis	Prosentvis endring fra samme				
	endring fra	periode året før				
	året før	1988	88.1	88.2	88.3	88.4
Privat konsum	5,9	6,2	6,1	6,1	5,2	
Offentlig konsum	5,5	4,7	5,9	5,9	5,4	
Bruttoinvesteringer (inkl. lagerinv.)	6,7	7,1	7,9	4,9	7,2	
Innenlandsk bruk av varer og tjenester	6,0	6,1	6,6	5,7	5,7	
- etterspørsel fra fastlands-Norge ...	5,4	5,6	5,9	5,5	4,9	
Eksport	0,3	-0,8	2,1	0,7	-0,8	
- tradisjonell vareeksport	7,3	5,9	8,3	8,2	7,0	
Samlet anvendelse	4,3	4,2	5,5	4,2	3,7	
Import	4,7	2,5	3,8	6,0	6,2	
- tradisjonell vareimport	3,6	1,3	2,8	5,4	5,1	
Bruttonasjonalprodukt (BNP)	4,2	4,8	6,1	3,5	2,7	
- fastlands-Norge	6,9	7,7	8,0	6,1	5,9	

TEKNISK MERKNAD OM KVARTALSREGNSKAPSTALLENE

Kvartalsberegningene: Beregningene foretas på et mindre detaljert nivå enn de årlige nasjonalregnskapsberegningene og etter et mer summarisk opplegg. De kvartalsvise nasjonalregnskapstallene for årene til og med 1987 er avstemt mot de sist publiserte årlige regnskapstallene.

Basisår og kjeding: Volumtall for 1987 og 1988 er beregnet i 1986-priser, og det er brukt vekter fra dette året. I det kvartalsvise nasjonalregnskapet beregnes alle størrelser i faste priser med basis i prisene to år tidligere. I de årlige nasjonalregnskapene er basisåret nå 1984. Valg av basisår påvirker fastpristallene og dermed de årlige volumendringsratene (vekstratene). For sammenligningens skyld er det derfor i alle tabeller gitt vekstrater med 1986 som basisår (felles omregningsår). Dette er gjort ved å kjede fastpristallene for årene før 1986 til 1986-priser. Kjedingen er foretatt på kvartalsregnskapets sektornivå.

Bruttoinvesteringer: Bruttoinvesteringer i fast kapital i alt er sterkt påvirket av de store svingningene i investeringer i oljevirkosomhet. Disse svingningene skyldes blant annet at plattformer som har vært under arbeid i flere år, regnes som investert i det kvartal og med den kapitalverdi de har ved uttauingen til feltet.

Offentlig konsum og investeringer: SSB har nå fått indikatorer som brukes for å fordele statlig sektors innkjøp av varer og tjenester over året. For kommunal sektor hvor slik informasjon ikke er tilgjengelig, har en valgt å fordele utgiftene jevnt utover med en firedel på hvert kvartal.

Sesongkorrigerede tall: Det kvartalsvise nasjonalregnskapet utarbeides som et ikke-sesongkorrigert regnskap, der en søker å registrere de faktiske transaksjoner i hvert kvartal. De fleste tallseriene på detaljert regnskapsnivå viser derfor klare sesongsvingninger. Disse seriene er sesongkorrigert og deretter summert sammen med de øvrige tallseriene til de totalstørrelsene som er presentert i teksttabellene og diagrammene. For statlig sektors innkjøp av varer og tjenester hvor en foreløpig ikke har tilstrekkelig informasjon til å fastlegge sesongmønsteret, er sesongkorrigeringen basert på skjønn.

Underliggende tendens: Norsk økonomi er så liten at tilfeldige eller enkeltstående, store hendelser kan gi store utslag i tallene. De sesongkorrigerede tallene glattes derfor, slik at en kan finne fram til den underliggende tendensen for hver av seriene. Ved glattingen forsøker en å skille mellom tilfeldige og systematiske variasjoner i serien.

DET INTERNASJONALE KONJUNKTURBILDET

Det internasjonale konjunkturbildet har endret seg vesentlig i løpet av 1988. Ikke bare ble den samlede produksjonsveksten for 1988 langt sterkere enn forventet ved forrige årsskifte, men også anslagene for 1987 er blitt oppjustert etter hvert som ny statistikk har kommet til. For 1987 er nå veksten for OECD-området anslått til 3,6 prosent og for 1988 til om lag 4 prosent. For de nærmeste to årene framover er det igjen ventet noe svakere vekst.

Til tross for at fallet i oljeprisene ved inngangen til 1986 trolig ga positive bidrag til produksjonen gjennom det etterfølgende året, kan det nå synes som om industriproduksjonen i OECD-området var i konjunkturmessig nedgang fra begynnelsen av 1985 og helt fram til en ny konjunkturoppgang satte

inn ved utløpet av 1986. I lys av den jevnt over svake produksjonsveksten de siste 10 årene, framstår dermed 1987 og 1988 som typiske høykonjunkturår, om enn med svært moderate produksjonsvekstrater sammenlignet med veksten i tidligere oppgangsperioder i etterkrigstiden. For USA og OECD-området under ett ble BNP-veksten i 1988 den sterkeste siden 1984, mens en for Vest-Europa må helt tilbake til 1976 for å finne like sterk samlet produksjonsvekst.

Investeringssetterspørselen var den etterspørselskomponenten som vokste sterkest i 1988. Men også eksporten viste svært høy vekst og bidro vel så mye til produksjonsveksten, særlig i USA. Konsumeterspørselen var i jevn, men mer moderat vekst.

UTVALGTE MAKROØKONOMISKE HOVEDTALL FOR OECD-OMRÅDET
Prosentvis endring der ikke annet framgår.

	OECD i alt			USA			Vest-Europa		
	1986	1987	1988	1986	1987	1988	1986	1987	1988
Innenlandsk anvendelse	3,7	3,6	4	3,7	3,0	3	4,0	3,7	4
Bruttonasjonalprodukt	2,7	3,3	4	2,8	3,4	3 3/4	2,6	2,8	3 1/2
Sysselsetting	1,5	1,6	1 3/4	2,3	2,6	2 1/4	1,1	1,1	1
Arbeidsstyrke	1,4	1,2	1 1/4	2,1	1,7	1 1/2	1,0	0,8	3/4
Ledighetsrate (nivå)	8,2	7,9	7 1/4	7,0	6,2	5 1/2	10,9	10,7	10 1/4
Konsumpriser (deflator)	2,8	3,6	3 3/4	2,4	4,5	4 1/4	3,6	3,7	4 3/4
Nivå tall:									
Driftsbalanse ¹	-19,8	-49,9	-61	-138,8	-154,0	-123	52,0	36,0	11
Off. budsjettbalanse ²	-3,3	-2,5	-1,9	-3,4	-2,3	-1,7	-3,9	-3,3	-2,9
- aktiv.korr. endring ²	..	+0,6	-0,1	..	+0,8	+0,1	..	+0,3	-0,2

¹ I milliarder US dollar.

² I prosent av BNP.

Kilde: OECD Economic Outlook, desember 1988.

Økningen i produksjonsveksten fra 1987 til 1988 gikk sammen med en nesten tilsvarende økning i produksjonen per sysselsatt. Sysselsettingsveksten ble dermed bare svakt sterkere enn året før, men likevel nok til at nedgangen i arbeidsledigheten de siste årene fortsatte i forsterket tempo.

Prisstigningen på årsbasis for OECD-området under ett var bare svakt høyere enn året før. Prisstigningen viste imidlertid tegn til å tilta gjennom året.

Trass i den sterke veksten rundt forrige årsskifte, ble finanspolitikken holdt uendret fra 1987 til 1988. Pengepolitikken ble derimot strammet til gjennom året, etter hvert som styrken i produksjonsoppsvinget ble klart.

De store utenriksøkonomiske ubalansene i verdensøkonomien fortsatte i 1988, men USAs underskudd ble noe redusert. Også overskuddet for Vest-Europa sett under ett ble lavere, men det skyldtes i sin helhet et kraftig økt underskudd for Storbritannia. Det store vest-tyske overskuddet holdt seg uendret, og det japanske overskuddet ble bare marginalt redusert. En nedgang i oljeprisen førte til økte underskudd for OPEC-landene og utviklingslandenes samlede gjeld fortsatte dermed å øke. Den internasjonale renteoppgangen gjennom 1988 bidro også til å øke gjeldsbyrden. Til tross for de vedvarende ubalansene var finans- og valutamarkedene mer stabile i 1988 enn i 1987.

=====

DEN ØKONOMISKE POLITIKKEN

=====

Finanspolitikken i industrilandene, målt ved det aktivitetskorrigerte budsjettunderskuddet for offentlig sektor, viste i følge OECDs beregninger uendret stramhet i 1988 i forhold til året før, mens den ble strammet til fra 1986 til 1987. På grunn av utviklingen i USA og Vest-Europa gikk veksten i offentlig kjøp av varer og tjenester for OECD-området klart ned fra 1987 til 1988,

men dette ble motvirket av tilsvarende lavere vekst i skattene. Den relativt høye inntektsveksten i området førte likevel til en klar bedring i de offentlige budsjettbalanser. I Storbritannia, der aktivitetsveksten var høy allerede i 1987, ble finanspolitikken strammet til, mens den i Japan og Vest-Tyskland ble lagt om i ekspansiv retning.

Mens mange land før børs krisen i 1987 hadde foretatt en tilstramming i pengepolitikken, ble en etter oktober 1987 mer opptatt av å hindre et økonomisk tilbakeslag. Pengepolitikken ble myket opp igjen og rentenivået gikk noe ned. Denne politikkendringen må sees på bakgrunn av de lave vekstanslagene en på dette tidspunktet la til grunn for både 1987 og 1988. Frykten var stor for at kursfallet skulle føre til en enda svakere økonomisk vekst, først og fremst ved en svikt i den private konsumetterspørselen, men også i bedriftenes investeringer.

Imidlertid viste konjunkturoppgangen seg å være sterkere enn tidligere antatt, og fra våren 1988 begynte frykten for overoppheting og økt inflasjon å dominere. Gjennom året ble derfor pengepolitikken strammet til igjen i mange land. Sentralbanken i USA var først ute, og allerede i april begynte pengemarkedsrentene i USA å stige. Dette førte til en kursstigning for dollaren. De fleste vest-europeiske land fikk også renteøkning, eller en stopp i en pågående nedgang. Renteøkningen i Storbritannia ble spesielt sterk pga. overoppheting og tendens til økt inflasjon. Bare Japan fortsatte med en mindre stram pengepolitikk, og der økte renten bare ubetydelig utover sommeren og høsten. Fra oktober ble dollaren igjen sveket, og renten i USA steg ytterligere. Også i Storbritannia fortsatte renten å stige, mens den flatet ut i resten av Vest-Europa.

=====

PRODUKSJONSVEKSTEN INTERNASJONALT

=====

De nye vekstanslagene for 1987 og 1988 innebærer at produksjonen i OECD-området viser

et langt klarere konjunkturforløp de siste seks årene enn tidligere antatt. Fra konjunkturbunnen rundt årsskiftet 1982/83 viste produksjonen en tiltakende veksttakt fram til våren 1984. Deretter avtok veksten gradvis fram til høsten 1986, for så å ta seg opp igjen gjennom 1987 og deretter på ny å vise en viss nedgang gjennom 1988.

Mens en hittil har betraktet perioden fra 1982/83 og fram til idag som en uvanlig langvarig internasjonal konjunkturbølge med svært moderat vekst, er det nå grunn til å spørre om en ikke står overfor en ny, tradisjonell konjunkturbølge med bunnpunkt rundt årsskiftet 1986/87. Det ser nå ut som om samlet industriproduksjon i OECD-området kan ha passert et toppunkt tidlig i 1. kvartal 1985 og deretter et bunnpunkt midt i 4. kvartal 1986, dvs. nær 16 kvartaler etter forrige bunnpunkt. Dette tilsvarer om lag den gjennomsnittlige lengden på konjunkturbølgene i USA og Vest-Europa i etterkrigstiden.

Legger en til grunn det konjunkturforløpet som er skissert ovenfor, med et bunnpunkt i 1. kvartal 1987, vil et normalt konjunkturmønster videre framover tilsi at industriproduksjonen i OECD skulle nå en konjunkturtopp i løpet av 2. kvartal 1989. Produksjonen vil deretter vokse langsommere enn den trendmessige veksten helt fram til en ny konjunkturbunn rundt årsskiftet 1990/91, da en ny konjunkturoppgang kan sette inn. Denne

utviklingen synes forøvrig å sammenfalle rimelig bra med den vekstbanen fram til andre halvår 1990 som OECD la til grunn for sine prognoser fra desember ifjor.

ETTERSPOERSELEN I DE ENKELTE LAND

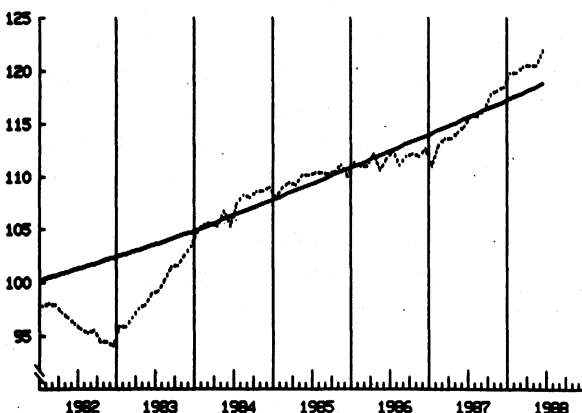
Det mest dominerende trekket ved den innenlandske etterspørselen i industrilandene de to siste årene har vært et sterkt oppsving i realinvesteringene. Holdes boliger utenom, regner OECD nå med at veksten i de private investeringene var på vel 11 prosent i 1988. Dette var i så fall svakt høyere enn for 1984, som var forrige toppår. Veksten var særlig sterk i Japan, men også for USA og Vest-Europa sett under ett var oppsvinget betydelig. Boliginvesteringene i OECD-området viste derimot om lag uendret vekst fra 1987 til 1988, idet høyere vekst i Japan og Vest-Europa ble motvirket av en nedgang i boliginvesteringene i USA. Den sterke veksten i næringslivets investeringer må sees på bakgrunn av at den forsterkede produksjonsveksten fra tidlig i 1987 har ført til økt kapasitetsutnyttning i bedriftene, angivelig den høyeste utnyttingsgraden siden 1974.

Etter at tilveksten i privat konsum tok seg opp i OECD-landene etter oljeprisnedgangen tidlig i 1986 og med et nytt oppsving utover våren og sommeren 1987, har veksttaket holdt seg på et noe mer moderat nivå gjennom 1988. Samtidig synes husholdningenes spare-rater igjen å ha økt, etter å ha vært i mer eller mindre jevn nedgang i de fleste av landene siden 1982.

ARBEIDSLEDIGHET OG PRISUTVIKLING

Nedgangen i arbeidsledigheten i OECD-området de siste årene fortsatte i forsterket tempo i 1988. Nedgangen har vært særlig sterk i USA, der den i gjennomsnitt for 1988 kom ned på 5 1/2 prosent av arbeidsstyrken. Men også for Vest-Europa, som i 1988 fortsatt hadde

INDUSTRIPRODUKSJON I OECD MED INNLAGT TREND. 1980=100

en gjennomsnittlig ledighet på 10 1/4 prosent, har nedgangen var klar. Dette gjenspeiler først og fremst utviklingen i Storbritannia, der ledighetsprosenten gjennom de to siste årene har falt med hele 4 prosentpoeng.

I USA har nedgangen i arbeidsledigheten gått sammen med en moderat produktivitetsvekst og sterk vekst i sysselsettingen, mens den i Vest-Europa har gått sammen med høy produktivitetsvekst og lavere vekst i arbeidsstyrken enn i de foregående årene. I USA har arbeidsledigheten vært avtakende helt siden 1982. For Vest-Europa derimot, representerer de to siste årenes nedgang i ledigheten et brudd med en utvikling med økende ledighet helt siden 1970.

Økt produktivitetsvekst og lavere arbeidsledighet bidro til at lønnsveksten tok seg klart opp i mange land i 1988. Produktivitetsøkningen bidro likevel til at det ikke ble noe betydelig økt kostnadspress for bedriftene. Inflasjonen tiltok gjennom året først og fremst i USA, der produktivitetsveksten var lavest, og i Storbritannia, der kapasitetsutnyttningen økte sterkest. Dessuten var oppsvinget i lønnsveksten sterkest i disse landene. For USA ble prisveksten på årsbasis likevel lavere enn i 1987, idet importprisen ikke lenger ga sterke kostnadsimpulser, dels på grunn av stabiliseringen av dollarkursen og dels på grunn av utviklingen i råoljeprisene. Mot slutten av 1988 synes prisstigningen også å ha tatt seg opp i Japan, der veksten i innenlandsk etterspørsel har vært spesielt sterk, og der det ikke lenger var en stigende valutakurs som kunne bidra til å holde den innenlandske prisveksten nede.

Hovedinntrykket ellers er at prisstigningen i de fleste land har vært svakt økende siden 1986, etter å ha vært i nedgang siden den kraftige oljeprisøkningen i 1980. Den lave inflasjonen i 1986 ble selvsagt sterkt påvirket av fallet i oljeprisene det året.

=====

UTVIKLINGEN I VERDENSHANDELEN

=====

Verdenshandelen økte med 9 prosent i volum fra 1987 til 1988, etter OECDs anslag fra desember 1988. Dette var svakt høyere enn for 1984 og den sterkeste veksten siden 1976. OECDs anslag for industrilandene indikerer en gjennomsnittlig prisvekst for verdenshandelen på rundt 1 prosent, målt i nasjonal valuta. Beregninger utført av Det internasjonale pengefondet, IMF, og det internasjonale LINK-prosjektet gir en prisvekst for verdenshandelen i størrelsesorden 5 prosent målt i amerikanske dollar. Disse beregningene gir også noe lavere volumvekst for verdenshandelen.

For OECD-landene økte vareeksporten i gjennomsnitt med 9 1/2 prosent, mens vareimporten økte med 8 3/4 prosent. Også bytteforholdet bedret seg noe, anslagsvis 1 prosent, først og fremst pga. lavere oljepriser. Handelsbalansen for området under ett bedret seg kraftig og viste bare et ubetydelig underskudd. Motstykket til denne bedringen var en tilsvarende svekkelse av handelsoverskuddet for utviklingslandene, hvorav det meste skyldtes virkningene av lavere oljepriser for OPEC-landenes eksport. På grunn av den store utenlandsgjelden har utviklingslandene som gruppe underskudd på sin samlede driftsbalanse overfor resten av verden, trass i overskudd på handelsbalansen.

Den sterke eksportveksten ble særlig et dominerende trekk ved utviklingen i amerikansk økonomi i 1988. Samlet eksport økte i volum med nær 20 prosent og vareeksporten med hele 25 prosent, etter OECDs anslag fra desember. Dette kom på toppen av en vekst på 13-15 prosent i 1987. Handelsbalansen bedret seg etter OECDs anslag med 39 milliarder dollar, fra et underskudd på 160 i 1987 til et underskudd på 121 milliarder dollar i 1988. Fordi flere år med store underskudd har ført USA over i en nettogjeldsposisjon, med underskudd på rente- og stønadsbalansen som resultat, bedret driftbalansen seg imidler-

tid bare med 22 milliarder, til et under-skudd på 132 milliarder dollar.

Den amerikanske eksportveksten må sees i sammenheng med at fallet i dollarkursen siden våren 1985 klart har styrket amerikanske bedrifters konkurransevne. Regnet i forhold til konkurrentene har industriens lønnskostnader per produsert enhet falt med hele 35 prosent fra 1985 til 1988. En del av eksportveksten kan imidlertid også forklares ved at de amerikanske eksportmarkedene vokste en halv gang raskere enn den gjennomsnittlige markedsveksten for OECD-landene.

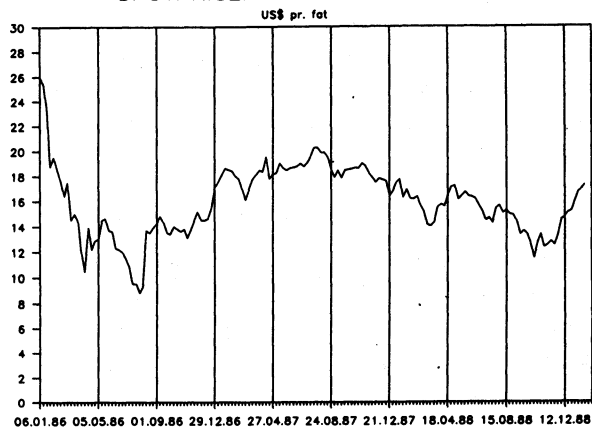
Også for landene i Vest-Europa ga eksporten store vekstbidrag til bruttonasjonalproduktet i 1988. Veksten var likevel klart svakere enn den gjennomsnittlige veksten for deres eksportmarkeder, noe som blant annet avspeiler konkurransesvekkelsen vis a vis amerikanske bedrifter. I tillegg vokste de vest-europeiske landenes eksportmarkeder klart langsommere enn for de øvrige OECD-landene. Vest-Europas andel av den samlede verdenshandelen ble dermed redusert. Tross dette ble handelsbalansen for de færreste av landene svekket. Viktigste unntak var Storbritannia, der den innenlandske etterspørselen økte vesentlig sterkere enn for gjennomsnittet. For Vest-Tyskland, der innenlandsk etterspørsel økte i takt med gjennomsnittet, fortsatte overskuddet på handelsbalansen å øke, mens driftsbalansen var uendret.

RÅVAREMARKEDENE

Oljemarkedene i 1988

Spotmarkedet for råolje var relativt svakt i 1988 og oljeprisen falt fra i gjennomsnitt 18,35 US\$ per fat i 1987 til 15 US\$ per fat i 1988. Oljemarkedet bar klart preg av svekkelse og sviktende tiltro til OPECs evne til å holde en høy oljepris, og svingningene i spotprisen var betydelige sammenliknet med 1987. Ved inngangen til 1988 lå prisen på mellom 17 og 18 US\$ per fat. Den sank

SPOTPRISEN PÅ BRENT BLEND

Kilde: Petroleum Intelligence Weekly

gjennom 1. kvartal og var nede i 14 US\$ per fat i midten av mars. Prisen økte så til over 17 US\$ per fat før den sank ganske jevnt helt ned mot 11 US\$ per fat i begynnelsen av oktober. Etter OPEC-møtet i november økte prisen slik at den lå om lag på 16 US\$ per fat ved årsskiftet 1988/89.

Hovedårsaken til det svake markedet i 1988 var OPEC-landenes store og økende produksjon av råolje. Samlet produserte OPEC om lag 17 millioner fat per dag i begynnelsen av 1988. Produksjonen økte gjennom hele året, og var mot slutten av 1988 over 22 millioner fat per dag. I gjennomsnitt økte OPECs produksjon med drøyt 1,5 millioner fat per dag fra 1987 til 1988. Det var særlig landene rundt den Arabiske Golf som økte produksjonen sterkt. Dette tyder på at Saudi Arabia og Kuwait ikke lenger ønsker å opptre som svingprodusenter. Tilbudet utenfor OPEC er beregnet å øke med omlag 0,2 millioner fat per dag.

Etterspørselen etter oljeprodukter i OECD-området antas å ha vokst med om lag 2,5 prosent i 1988 i følge IEA. Dette er noe høyere enn den veksten en har sett de siste årene, og ligger klart over tidligere anslag for 1988. Det var særlig forbruket av drivstoff som økte. Samlet for OECD og U-landene anslår IEA at forbruket av olje økte med 1,3 millioner fat per dag i 1988.

På OPECs ministermøte i november 1988 ble medlemslandene enige om en avtale som skulle begrense oljeproduksjonen til 18,5 millioner fat per dag første halvår 1989. Under møtet klarte også organisasjonen å finne en løsning på problemet angående Iran og Iraks produksjonskvoter ved at de nå har like store kvoter. Irak har dermed for første gang på lang tid akseptert sin kvote i OPEC.

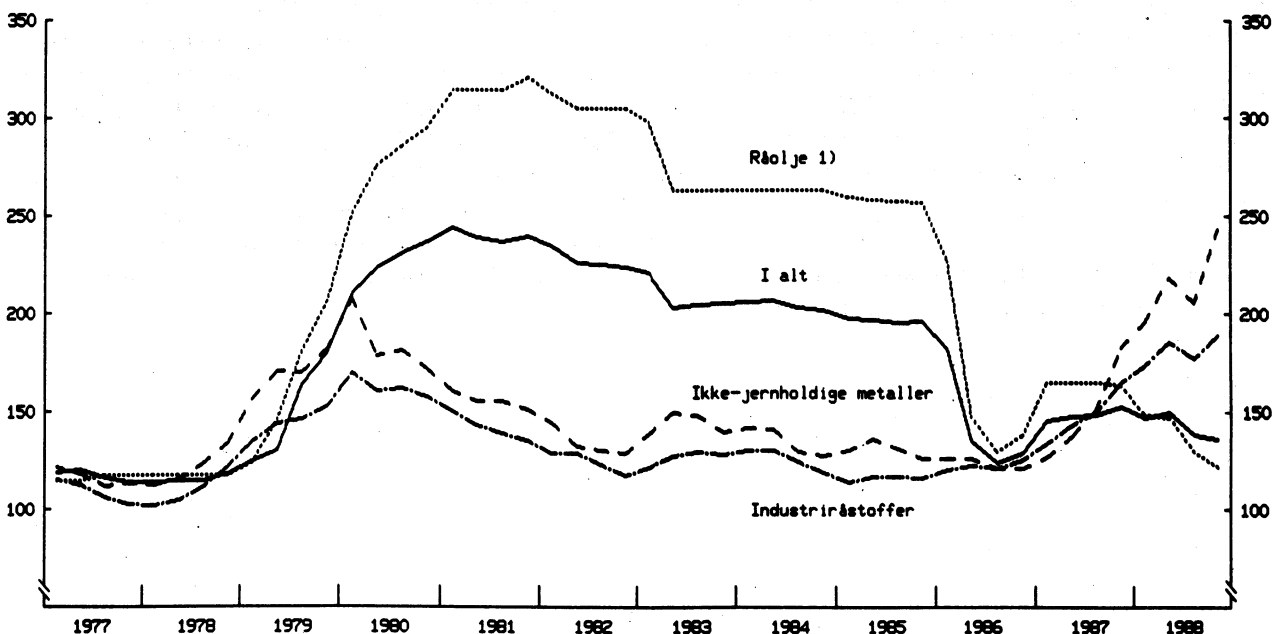
Utsiktene for oljemarkedet framover preges fortsatt først og fremst av den store ubalansen mellom forbruk og potensielt tilbud. I forhold til de kvotene som ble avtalt på det siste OPEC-møtet, har OPEC samlet nesten 10 millioner fat per dag i ubenyttet produksjonskapasitet som kan settes i drift i løpet av kort tid. Denne ledige produksjonskapasiteten kan senke oljeprisen dramatisk dersom hele eller deler av den settes i produksjon. Prisutviklingen i 1989 vil særlig avhenge av om OPEC samlet klarer å overholde de vedtatte produksjonskvotene. Selv med en relativt god produksjonsdisiplin innad i OPEC, er det lite trolig at oljeprisen vil overstige 16-18 US\$ per fat i gjennomsnitt i 1989.

Kombinasjonen av relativt svak vekst i forbruket og små utsikter til et stort fall i produksjonen utenfor OPEC, tyder på at denne situasjonen vil kunne forsette i lang tid. De fleste observatører av oljemarkedet tviler nå på at realprisen på olje vil kunne gå vesentlig over 20 US\$ per fat i første halvdel av 1990-tallet.

Andre råvaremarkeder

Prisene på industriråvarer (utenom olje) regnet i dollar fortsatte å ta seg opp fram til sommeren 1988, men har deretter vist en noe mer uklar tendens. Etter HWWA-Institut für Wirtschaftsforschungs dollarbaserte indeks økte prisene på industriråvarer med 22 prosent fra 1987 til 1988. Delindeksen for ikke-jernholdige metaller økte enda sterkere, med hele 44 prosent. Etter et bunnpunkt i november 1986 steg denne delindeksen med 67 prosent fram til desember 1987 og med ytterligere 16 prosent fram til juni 1988. Deretter falt indeksen utover sommeren for så på ny å ta seg opp utover høsten. I desember 1988 lå indeksen 10 prosent over juni-nivået, dvs. at prisene

INDEKSER FOR RÅVAREPRISER PÅ VERDENSMARKEDET
På dollarbasis. Kvartalsgjennomsnitt. 1975=100.

Kilde: HWWA-Institut für Wirtschaftsforschung.
1) Offisielle eksportpriser.

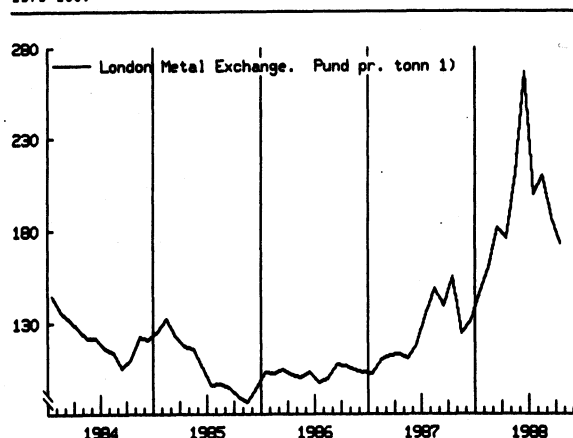
var mer en fordoblet siden bunn-nivået i 1986. Utviklingen i delindeksen for ikke-jernholdige metaller avspeilet seg i forløpet for totalindeksen; også denne gikk ned utover sommeren etter en foreløpig topp i juni og tok seg deretter opp til et nytt toppnivå mot slutten av året.

Nedgangen i de dollarbaserte indeksene utover sommeren 1988 bør sees i sammenheng med at også dollarkursen styrket seg gjennom vårhalvåret, mens den svekket seg igjen utover høsten. Regnet i SDR (Det internasjonale pengefondets pengeenhet) steg derfor industriråvareprisene noe sterkere gjennom første halvår av 1988, mens oppsvinget mot slutten av 1988 ble svakere. I følge The Economists SDR-baserte indeks for industri-råvarer i alt, nådde således ikke indeksen ved utgangen av 1988 opp til topp-nivået fra juni måned. Det samme gjaldt også delindeksen for metaller.

Aluminiumsprisene regnet i pund fulgte i hovedtrekk forløpet som ble skissert for ikke-jernholdige metaller fram til sensommeren 1988, men viste ikke noe nytt oppsving gjennom høstmånedene. Pundet styrket seg utover høsten, men kursoppgangen var ikke så sterk at aluminiumsprisene fulgte den generelle prisutviklingen for metaller. Utflatningen i aluminiumsprisene må sees på bakgrunn av den sterke økningen i disse fra bunnpunktet ved årsskiftet 1986/87 til juni 1988, hele 154 prosent, bare avbrutt av et fall like etter aksjekursfallet i oktober 1987.

Det er flere årsaker til økningen i råvareprisene siden slutten av 1986. Det svake rå-

INDEKS FOR ALUMINIUMSPRISER
1979=100.

Kilde: World Metal Statistics, november 1988.

1) Fra og med oktober 1988 nyttes en annen aluminiumkvalitet (Primary Ingots, minimum 99,7% purity) målt i dollar som referansepris. Oktobertallet for serien ovenfor er beregnet ved å anta at prisforholdet mellom de to kvalitetene holdt seg uendret fra september til oktober. (Omregningen er basert på Financial Times' tilsvarende indekser for ukene 41-44.)

varemarkedet på midten av 1980-tallet førte til omfattende rasjonaliseringer og kapasitetsreduksjoner. Den økte etterspørselen som fulgte av produksjonsoppsvinget i 1987 og 1988 falt derfor sammen med meget lave lagerbeholdninger og lav produksjonskapasitet. Om det er slik at industrilandene samtidig passerte en tradisjonell konjunktur-bunn, bidro trolig ønsket om å bygge opp råvarelagrene til å forsterke etterspørselen. Om en legger til grunn at produksjonen i industrilandene når en konjunkturtopp i løpet av 1989, vil etterspørselsforholdene etter hvert tilsi at prispresset på industriråvarene reduseres. Økt kapasitet, som følge av at prisoppgangen har gitt grunnlag for nye investeringer, trekker i samme retning.

DEN ØKONOMISKE POLITIKKEN

Regjeringens økonomisk-politiske opplegg for 1988 var, som for det foregående år, preget av den sterke ubalansen i norsk økonomi. Siktemålet var en stram etterspørselsregulering kombinert med tiltak som kunne dempe pris- og kostnadsveksten. Gjennom dette regnet Regjeringen med å få bedre kontroll med utviklingen i utenriksøkonomien.

I budsjettet for 1988 tok de derfor sikte på et fortsatt stramt finanspolitisk opplegg. Personbeskatningen ble reelt sett skjerpet og skatteopplegget ellers innebar en videreføring av skattereformen. I og med innføringen av toppskatten fikk vi i realiteten en progressiv bruttoskatt slik Regjeringen la opp til i nasjonalbudsjettet for 1987. Skattegrunnlagene ble også utvidet. Blant annet ble det vedtatt å beskatte inntektsfordelen av billige lån gjennom arbeidsgiver. Aksjeutbytte skulle nå også inngå i grunnlaget til bruttoskattene.

Også når det gjelder arbeidsgiveravgiften, ble skattegrunnlaget utvidet. Arbeidsgivers premie og tilskudd til kollektive pensjonsordninger skulle nå inngå i grunnlaget for arbeidsgiveravgiften. Det skulle også den skjematisk fastsatte fordelene ved billige lån fra arbeidsgiver.

Opplegget for 1988 slik det ble presentert i salderingsproposisjonen viste ellers en vekst i de samlede inntektene og utgiftene på statsbudsjettet medregnet folketrygden på henholdsvis 5,9 og 4,8 prosent.

Etter avviklingen av de viktigste reguleringsene av norske finansinstitusjoner, er rentepolitikken blitt det sentrale elementet i penge- og kredittpolitikken. Hovedmålsettingen for rentepolitikken i 1988 var, som i 1987, å bidra til å holde en stabil valutakurs.

FINANSPOLITIKKEN

I forslaget til statsbudsjett for 1988 la Regjeringen opp til et overskudd før lånetransaksjoner på 9,3 mrd. kroner. Korrigert for oljeskatter, overføringer fra Norges Bank og statlig petroleumsvirksomhet innebar dette et underskudd før lånetransaksjoner på 0,4 mrd. kroner. Gjennom budsjettbehandlingen i Stortinget ble dette underskuddet snudd til et overskudd på 2,1 mrd. kroner. Innstramningen var omtrent like stor på utgifts- som på inntektssiden.

I salderingsproposisjonen for 1988-budsjettet ble det lagt opp til en vekst i inntektene på 5,9 prosent sett i forhold til nysaldert budsjett for 1987. Eksklusive oljeskatter og overføringer fra Norges Bank ble inntektsveksten anslått til 5,5 prosent. Inntektsveksten skyldtes blant annet at kommunenes tilskudd til folketrygden ble økt kraftig, og en sterk økning i avskrivningene i statskraftverkene. Kommunene ble også belastet med skattefradragene for AMS, SMS og forsørgerfradraget.

Det ble også lagt opp til en vekst - sett i forhold til nysaldert budsjett for 1987 - i statens inntekter fra skatter og avgifter eksklusive inntekter fra oljesektoren på 3,7 prosent. Veksten i bokførte direkte skatter på 10,9 prosent trakk opp gjennomsnittet.

Den vedtatte satsstrukturen for 1988 for direkte personskatter innebar en endret vektlegging av skatter utlignet på henholdsvis netto- og bruttoinntekt. For lavinnteksgruppene skjedde det en overgang i retning av relativt mer nettopreget beskatning, mens for høyinnteksgruppene var det fortsatt overgang til økt bruttobeskatning. Overgangen til mer nettopreget beskatning for lavinnteksgruppene antas å være til fordel for unge familier i etableringsfasen med høye

INNTEKTER OG UTGIFTER PÅ STATSREGNSKAPET MEDREGNET FOLKETRYGDEN				
	1987 ¹ Mrd. kr.	1988		Prosentvis endring fra 1987 til 1988
		Saldering ² Mrd. kr.	Regnskap ³ Mrd. kr.	
Inntekter i alt	257,0	272,6	269,4	4,8
Skatter, avgifter og andre inntekter fra petroleumsvirksomheten	23,1	21,8	19,2	-17,0
Overføringer fra Norges Bank	0,6	4,6	4,6	..
Inntekter i alt utenom oljeinntekter og over- føringer fra Norges Bank	233,3	246,2	245,6	5,3
Andre skatter og avgifter	187,2	193,2	193,6	3,4
- Direkte skatter	17,7	18,9	21,1	19,3
- Trygde- og pensjonspremier	72,9	74,7	74,9	2,7
- Indirekte skatter	96,6	99,6	97,6	1,0
Andre inntekter inkl. rente- inntekter og overføringer	46,1	53,0	52,0	12,9
Utgifter i alt	248,7	260,5	265,0	6,6
- Utgifter til statlig petroleumsvirksomhet	15,7	16,5	17,1	8,6
- Utgifter i alt utenom oljevirkosmhet	232,9	244,1	247,9	6,4
Kjøp av varer og tjenester	63,2	66,5	66,8	5,7
Overføringer	169,8	177,6	181,2	6,7
- Til kommuneforvaltningen inkl. tilskudd til skatte- fordelingsfondet	38,1	36,1	36,9	-3,1
- Andre overføringer	131,7	141,5	144,3	9,5
Overskudd før lånetransaksjoner	8,3	12,0	4,4	..
Overskudd før lånetransaksjoner korrigert for oljeskatter, overføringer fra Norges Bank og statlig petroleumsvirksomhet	0,4	2,1	-2,3	..

¹ Regnskap
² Kilde: Salderingsproposisjonen for 1988-budsjettet
³ Kilde: Salderingsproposisjonen for 1989-budsjettet

gjeldsrenter og relativt lave inntekter.

I salderingsproposisjonen ble veksten i de samlede utgiftene anslått til 4,8 prosent. Eksklusive utgifter til oljevirkosmheten var veksten 5,4 prosent. Veksten i kjøp av varer og tjenester ble anslått til 6,8 prosent, som var noe sterkere enn veksten i de samlede utgiftene. Bak veksten i over-

føringene på 4,9 prosent lå det en reduksjon i overføringene til kommuneforvaltningen inklusive tilskudd til Skattefordelingsfondet på 5,2 prosent. Dette skyldtes at skattesatsen for fellesskatten ble økt fra 2,4 til 4,0 prosent under Stortingets behandling av budsjettet.

Det ble ellers lagt opp til vekst i nærings-

overføringer og overføringer til andre statsregnskaper og annen trygdeforvaltning ellers på omkring 10 prosent.

I løpet av 1988 skjedde det betydelige endringer slik at det i salderingsproposisjonen for 1989-budsjettet regnes med et overskudd for 1988 på 4,4 mrd. kroner. Eksklusive oljeskatter, overføringer fra Norges Bank og statlige petroleumsinntekter er det nå anslått et underskudd på 2,3 mrd. kroner. Sett i forhold til nåværende anslag på regnskapet for 1987, er dette en forverring på henholdsvis 4,0 og 2,7 mrd. kroner.

Etter at salderingsproposisjonen for 1988-budsjettet ble offentliggjort, er nå anslaget på de samlede inntektene redusert med 3,2 mrd. kroner. Veksten fra 1987 er dermed 4,8 prosent. Reduksjonen gjennom året skyldes først og fremst reduserte skatter og avgifter på utvinning av petroleum.

I løpet av året skjedde det også betydelige revideringer av anslagene for bokførte direkte og indirekte skatter. Fra salderingsproposisjonen for 1988-budsjettet til salderingsproposisjonen for 1989-budsjettet ble anslagene for 1988 for de direkte skattene økt med 2,2 mrd. kroner, mens anslaget for de indirekte skattene ble redusert med 2,0 mrd. kroner.

Økningen i anslaget på de direkte skattene gjennom året og også økningen sett i forhold til 1987, er for en stor del en konsekvens av det uventede store omfanget av restskatter for 1987. Ved utarbeidelsen av nasjonalbudsjettet og salderingsproposisjonen for 1988-budsjettet var en ikke klar over det store misforholdet mellom påløpte og bokførte skatter for 1987. Etter hvert som ligningstallene for 1987 forelå, ble det imidlertid klart at omfanget av restskatter for 1987, og dermed bokførte skatter for 1988, ville bli unormalt stort.

Veksten i bokførte skatter fra 1987 til 1988 skyldes også økt inntektsnivå foruten at forskuddstrekket for 1988 sannsynligvis lå relativt høyere enn det gjorde for 1987.

Reduksjonen i anslagene på merverdi- og investeringsavgift og andre indirekte skatter utenom trygde- og pensjonspremier gjennom året, skyldtes blant annet en uventet sterk nedgang i innenlandsk etterspørsel, særlig i bilsalget. Dette førte til at disse inntektene bare steg med 1,0 prosent fra 1987 til 1988 mot opprinnelig anslått til 3,5 prosent i salderingsproposisjonen for 1988-budsjettet.

Statsregnskapets samlede utgifter ble 4,5 mrd. kroner større enn antatt i salderingsproposisjonen for 1988-budsjettet. Det innebærer en vekst fra 1987 til 1988 på 6,6 prosent. Overføringene til kommuneforvaltningen inklusive tilskudd til Skattefordelingsfondet ble redusert med 3,1 prosent. Som tidligere omtalt skyldes nedgangen at skattesatsen for fellesskatten til Skattefordelingsfondet ble økt fra 2,4 til 4,0 prosent under Stortingets behandling av budsjettet. Også renteutgiftene viste en betydelig nedgang fra 1987 til 1988. Andre overføringer, blant annet næringsoverføringer, økte derimot mer enn ventet.

=====

FINANSPOLITISKE INDIKATORER

=====

En fullstendig analyse av virkningene av den økonomiske politikken er bare mulig dersom det knyttes direkte forbindelse mellom de finans- og kredittpolitiske virkemidlene og utviklingen i sentrale målstørrelser som produksjon, sysselsetting, prisstigning, driftsbalansen overfor utlandet mv. Dette krever bruk av en makroøkonomisk modell. En mer summarisk vurdering av finans- og kredittpolitikkenes virkninger på den økonomiske aktiviteten kan en få ved å ta utgangspunkt i såkalte finans- og kredittpolitiske indikatorer. Sentrale indikatorer er

- overskudd før lånetransaksjoner på stats- og trygdebudsjettet
- nivået på statens kjøp av varer og tjenester
- veksten i publikums likviditet etter tilførselskilder

FINANS- OG KREDITTPOLITISKE INDIKATORER 1986-1988			
	1988	1987	1986
Overskudd før lånetransaksjoner korrigert for oljevirk- somhet mv. som andel av BNP utenom oljevirk- somhet og utenriks sjøfart	-1,2	0,1	-0,4
Overskudd før lånetransaksjoner korrigert for oljevirk- somhet og konjunkturmessige forhold mv. som andel av konjunktur- korrigert BNP utenom oljevirk- somhet og utenriks sjøfart	-4,1	-2,7	-2,0
Stats- og trygdeforvaltningens kjøp av varer og tjenester som andel av BNP utenom oljevirk- somhet og utenriks sjøfart	12,7	12,8	12,7
Prosentvis vekst i publikums likviditet i november regnet fra november året før	9,0	15,5	5,1
Innenlandske kilder ¹	22,7	26,7	11,2
Publikums salg av valuta til bankene ¹	-13,7	-11,2	-6,1
¹ Innenlandsk tilførsel er regnet eksklusive statens lån/tilskudd til petroleumsvirksom- het og bankenes utlån med valutalisens mv. Disse postene er tatt med under publikums salg av valuta til bankene.			

De to første indikatorene sier begge noe om etterspørselsvirkningene av finanspolitikken. Økte statlige utgifter har en ekspansiv virkning på økonomien, mens økte statlige inntekter virker kontraktivt. Endringer i overskudd før lånetransaksjoner gir et mål på "netto" etterspørselseffekt av de statlige budsjettene. En økning i offentlig sektors kjøp av varer og tjenester virker normalt mer ekspansivt enn økte overføringer eller en reduksjon i skattene. For et gitt overskudd før lånetransaksjoner vil finanspolitikken derfor være mer ekspansiv jo større utgiftene til kjøp av varer og tjenester er.

For at de to første indikatorene skal gi et best mulig bilde av etterspørselsvirkningene i fastlands-Norge av finanspolitikken, er det vanlig å korrigere for oljeskatter, overføringer fra Norges Bank og utgifter til statlig petroleumsvirksomhet. Begrunnelsen er at endringer på disse budsjettpostene normalt ikke vil ha virkninger for etterspørselen i fastlands-Norge. For at indika-

torene skal være sammenlignbare over tid og ikke i for stor grad være avhengig av prisstigning mv., blir de beregnet som andeler av bruttonasjonalproduktet (utenom oljevirk-
somhet og utenriks sjøfart).

Statens nettorenteutgifter til utlandet og til Norges Bank har heller ikke betydning for etterspørselen i fastlands-Norge. Videre vil konjunkturutviklingen påvirke både de offentlige budsjettene og størrelsen på bruttonasjonalproduktet. For å få et bedre grunnlag for å vurdere den isolerte virkningen av finanspolitikken beregner Finansdepartementet derfor også et aktivitets- og rentekorrigert overskudd på stats- og trygdebudsjettet før lånetransaksjoner. Dette overskuddsbegrepet settes i forhold til et anslag for bruttonasjonalproduktet utenom oljevirk-
somhet og utenriks sjøfart som også er korrigert for konjunkturutviklingen.

Vekst i publikums likviditet blir ofte brukt som en indikator på hvordan den økonomiske politikken virker inn på økonomiens nomi-

nelle forløp. Det bør imidlertid understrekes at sammenhengen mellom likviditetsvekst og vekst i nominelt bruttonasjonalprodukt i det minste på kort sikt er usikker. Likviditetstilførselen til publikum (private og kommuner) kan dekomponeres etter kilder. En grov oppdeling får en ved å skille mellom innenlandsk likviditetstilførsel og publikums nettosalg av valuta til private banker. Innenlandsk likviditetstilførsel består dels av poster som myndighetene har direkte kontroll over, og dels av poster som kan påvirkes gjennom penge- og kredittpolitikken. Publikums valutasalg til bankene avhenger både av finans- og kredittpolitikken, av konjunkturutviklingen og av reguleringen av kapitalbevegelser.

Fra 1986 til 1987 økte overskuddet før lånetransaksjoner på stats- og trygdebudsjettet korrigerert for oljevirkosomhet mv. Også når vi korrigerer for oljevirkosomhet og konjunkturmessige forhold mv økte overskuddet. Utgiftsindikatoren var imidlertid tilnærmet uendret fra 1986 til 1987. Fra 1987 til 1988 ble overskuddet før lånetransaksjoner som andel av bruttonasjonalproduktet redusert dersom en korrigerer for oljevirkosomhet mv. Dersom en også korrigerer for konjunkturmessige forhold m.m. i henhold til Finansdepartementets metode, peker utviklingen i indikatoren i retning av en strammere finanspolitikk.

Veksttakten for publikums likviditet økte kraftig fra november 1986 til november 1987, mens den avtok igjen fra november 1987 til november 1988. Spesielt var bidraget fra innenlandske kilder til reduksjonen i veksttakten i 1988 stort.

Et problem med de etterspørselsindikatorne som er omtalt ovenfor er at de ikke fanger opp virkningene av endringer i Norges Banks virksomhet. For eksempel kan en endring i Norges Banks likviditetstilførsel til de private bankene eller i renten på denne tilførselen påvirke den innenlandske etterspørselen uten at dette gjenspeiles i indikatorene ovenfor. En økning i bankenes netto rentebetalinger til Norges Bank som ikke

motsvares av en tilsvarende reduksjon i bankenes rentebetaling til utlandet, vil gi en reduksjon i privat disponibel inntekt. Når en skal vurdere virkningene av den økonomiske politikken på innenlandsk etterspørsel, bør en derfor, i tillegg til de vanlige finanspolitiske indikatorene, trekke inn virkningen av endringene i Norges Banks inntekter og utgifter. Bankenes netto rentebetalinger til Norges Bank økte i følge beregninger foretatt i Norges Bank fra om lag 1,3 prosent av bruttonasjonalprodukt utenom oljevirkosomhet og utenriks sjøfart i 1986 til om lag 1,8 prosent i 1987. Foreløpige tall fra Norges Bank antyder en svak reduksjon i denne indikatoren fra 1987 til 1988.

En gjennomgang av de finans- og kredittpolitiske indikatorene sett under ett gir inntrykk av en klar innstramning i den økonomiske politikken fra 1986 til 1987 og en moderat innstramning fra 1987 til 1988.

=====

KREDITT- OG VALUTAPOLITIKKEN

=====

Kreditt- og valutamarkedet i Norge har gjennom de siste fem årene gjennomgått store forandringer. De direkte reguleringene av finansinstitusjonene er blitt avvirket, og omfanget av valutareguleringene er kraftig redusert. Både finansinstitusjonene og norsk penge- og kredittpolitikk har i tråd med dette gradvis omstilt seg fra å være reguleringsorienterte til å bli markedsorienterte. Utviklingen etter årsskiftet 1985/86 har videre gjort det klart at en i utformingen av penge- og kredittpolitikken har måttet velge mellom hensynet til utviklingen i innenlandsk etterspørsel og hensynet til valutakursstabiliteten.

Som en naturlig følge av en mer markedsorientert penge- og kredittpolitikk ble det i Nasjonalbudsjettet for 1988 ikke stilt opp noe detaljert kredittbudsjett. En innskrenket seg til å angi et intervall for veksten i samlet kreditt til private og kommuner fra innenlandske kilder gjennom året på 8-12 prosent. Dette tilsvarer en

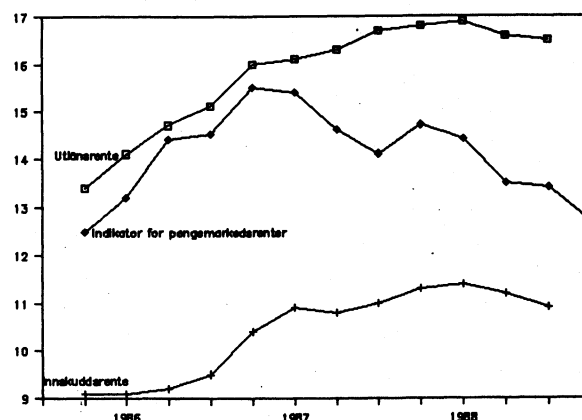
kredittilførsel på om lag 50 til 7 milliarder kroner. Til sammenligning opererte en i Nasjonalbudsjettet for 1987 med en kredittilførsel på 53 milliarder kroner, mens den faktiske tilførsel målt ved Norges Banks kredittindikator kom opp i knapt 120 milliarder kroner.

Underskuddet på driftsbalansen overfor utlandet ble i Nasjonalbudsjettet for 1988 anslått til om lag 35 milliarder kroner. I motsetning til tidligere perioder med store underskudd i utenriksøkonomien har statens opplåning i utlandet de siste årene vært beskjeden. Som for 1987 la en også for 1988 til grunn at underskuddet i hovedsak skulle finansieres ved næringslivets egen opplåning i utlandet.

Gjennom 1987 ble de viktigste formene for direkte regulering av norske finansinstitusjoner opphevet. Dette innebærer at rentepolitikken nå er det sentrale elementet i kredittpolitikken. Reguleringen av bankenes låneadgang i Norges Bank og Norges Banks markedsoperasjoner er de viktigste virkemidlene i rentepolitikken. Renten på bankenes dagslån i Norges Bank ble senket to ganger gjennom første halvår 1988; fra et nivå på 13,8 prosent ved inngangen til året til et nivå på 12,8 prosent ved utgangen av første halvår. Reduksjonen i Norges Banks rente må sees på bakgrunn av en klar styrking av den norske kronens verdi gjennom første halvår og en avdemping i kredittilførselen. Norges Banks rentenedsettelse bidro til en generell reduksjon i rentesatsene i penge- og kapitalmarkedet. Denne rentereduksjonen ble bare i beskjeden grad fulgt opp av bankene.

Den gjennomsnittlige rentesats på bankenes utlån økte fra 16,8 prosent i 4. kvartal 1987 til 16,9 prosent i 1. kvartal 1988. I 2. kvartal gikk utlånsrenten ned for første gang siden 1985 til et nivå på 16,6 prosent. Den gjennomsnittlige rentesatsen på innskudd fra publikum gikk ned med 0,2 prosentpoeng fra 1. til 2. kvartal, etter en økning fra 11,3 til 11,4 prosent fra 4. kvartal 1987 til 1. kvartal 1988.

GJENNOMSNIITTLIGE RENTE- OG PROVISJONSSATSER FOR FORRETNINGS- OG SPAREBANKENE, OG EN INDIKATOR FOR PENGEMARKEDSRENTEN 1) Prosent.

1) NOK - 3 mnd. kvartalsgjennomsnitt.
Kilde: Norges Bank og egne anslag.

Bevegelsene i utlåns- og innskuddsrentene førte ikke til noen endring i bankenes rentemargin overfor publikum gjennom første halvår. Fallet i pengemarkedsrentene bidro imidlertid til en økning i bankenes samlede rentemargin.

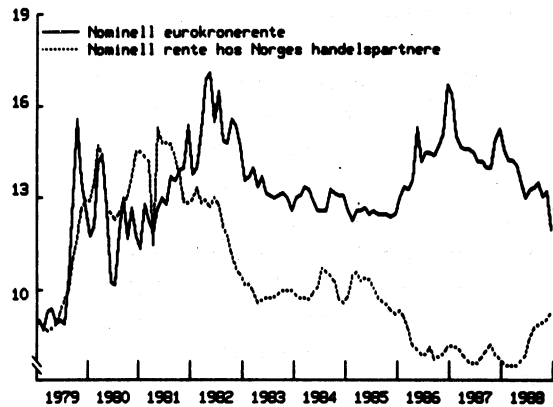
Ved inngangen til 2. halvår ble alle de gjenværende direkte reguleringene av kredittmarkedet avvirket, med unntak av kommunenes adgang til låneopptak i obligasjonsmarkedet. Norges Banks dagslånsrente ble senket ytterligere to ganger i løpet av 2. halvår, og lå ved utgangen av året på 12 prosent. Rentesenkningene kan betraktes som en reaksjon på den fortsatte utflatningen i kredittilførselen gjennom 2. halvår og en reduksjon i den underliggende inflasjonstakten. Det ser ut til at kredittilførselen gjennom 1988 vil ligge innenfor de rammer som ble trukket opp i Nasjonalbudsjettet for 1988. Det er i så fall første gang på fem år at det har vært rimelig god overensstemmelse mellom "budsjettert" og faktisk kredittutvikling. Som ved rentereduksjonen i juni ble rentereduksjonen i oktober fulgt av en svekkelse av den norske kronens internasjonale verdi. Med unntak av en periode i november har kurvindeksen imidlertid ligget godt under øvre svingemargin. Kronen styrket seg mot

NORSK OG UTENLANDSK RENTENIVÅ

Den første figuren viser den nominelle eurokronerenten på tre-måneders plasseringer og den nominelle tre-månedersrenten hos Norges handelspartnere, regnet i årlig rate. Eurokronerenten er en indikator på rentenivået i det norske pengemarkedet. Renten hos Norges handelspartnere er beregnet som et veid gjennomsnitt av nasjonale pengemarkedsrenter med vektorer som i valutakursindeksen. Gjennom årene 1982 til 1985 lå det nominelle rentenivået i det norske pengemarkedet 3 til 4 prosentpoeng over rentenivået hos handelspartnerne. Etter at den norske krona kom under press høsten 1985, økte forskjellen mellom det nominelle rentenivået i Norge og hos våre handelspartnere kraftig i 1986, for så å holde seg på et høyt nivå i 1987. Gjennom 1988 ble forskjellen gradvis redusert, fra om lag 7,5 prosentpoeng ved årets begynnelse til om lag 2,7 prosentpoeng i desember.

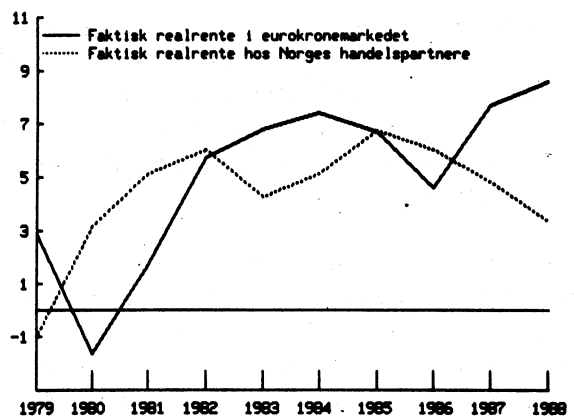
Den andre figuren viser faktisk realrente ved tre-måneders plasseringer i eurokronemarkedet, og ved tre-måneders plasseringer hos våre handelspartnere. Realrenten er tilnærmet lik differansen mellom de nominelle rentene gjengitt i den første figuren og den faktiske prisstignings-takten gjennom den enkelte tre-månedersperiode, henholdsvis i Norge og hos våre handelspartnere. Figuren viser at den norske realrenten dels har ligget høyere og dels lavere enn hos våre handelspartnere. I løpet av 1987 og de første syv månedene av 1988 har imidlertid realrentenivået i Norge blitt svært høyt sammenliknet med nivået hos våre handelspartnere. I 1987 var det en sterk avdemping av prisstigningen i Norge i første kvartal, samtidig som det nominelle rentenivået holdt seg på et høyt nivå. Dette ga en sterk økning i realrentenivået, til tross for at prisstigningen tiltok på slutten av året. Realrenten fortsatte å stige de første syv månedene av 1988, på grunn av en sterk avdemping av prisstigningen. Samtidig har det vært en tiltakende prisstigning hos våre handelspartnere fra 1987 til 1988, slik at realrenten der har gått ned. I gjennomsnitt for 1988 vil realrentenivået i Norge sannsynligvis bli ca. 8 prosent, siden det nominelle rentenivået har gått ned på slutten av året. Realrentenivået hos våre handelspartnere blir ca. 4 prosent.

TRE-MÅNEDERS NOMINELLE RENTER PÅ Plasseringer I EUROKRONEMARKEDET OG HOS NORGES HANDELSPARTNERE

Kilde: Norges Bank og egne beregninger.

FAKTIISK REALRENTE PÅ TRE-MÅNEDERS Plasseringer I EUROKRONEMARKEDET OG HOS NORGES HANDELSPARTNERE. 1)

1) Årlig gjennomsnitt av månedsobservasjoner t.o.m. 1987, gjennomsnittet av de første syv månedene i 1988.
Kilde: Norges Bank og egne beregninger.

Selv etter reduksjonen i pengemarkedsrenten mot slutten av 1988 ligger realrenteforskjellen på et nivå som ikke kan opprettholdes over tid. Med fortsatt lav prisstigning i Norge og tilnærmet uendret realrente hos våre handelspartnere i tiden framover, er det ut fra dette rom for en ytterligere reduksjon i det nominelle rentenivået gjennom 1989.

slutten av året, og Norges Banks rentereduksjon i desember førte ikke til noen ny svekkelse av kronekursen.

Også i 2. halvår har pengemarkedsrentene vist en fallende tendens, og nivået ved utgangen av året lå om lag 2,5 prosentpoeng under nivået ved årets begynnelse. Bankenes gjennomsnittlige rentesater på utlån og innskudd har falt i 2. halvår, og var ved utgangen av 3. kvartal kommet ned henholdsvis 16,5 og 10,9 prosent. Dette, sammen med reduksjonen i Norges Banks rentesatser for lån til bankene og fallet i pengemarkedsrenten, innebærer en ytterligere økning av bankenes samlede rentemargin gjennom 2. halvår.

Reduksjonen i bankenes utlånsrente i 3. kvartal må sees i sammenheng med den rentesenkning på særskilte boliglån som ble avtalt i forbindelse med årets inntektsoppgjør. Rentesenkningen på ett prosentpoeng ble gjort gjeldende fra 1. juni og omfattet noe under 10 prosent av bankenes samlede utlånsmasse. Bankene er blitt kompensert for inntektstapet ved opprettelsen av en særskilt låneordning i Norges Bank, med lavere rente enn på ordinære lån i sentralbanken.

Også for 1988 ser det ut til at finansinstitusjonene vil komme til å stå for hoveddelen av privat sektors nettoopplåning i utlandet. Dette innebærer at en stor del av underskuddet på 25 milliarder i utenriksøkonomien blir finansiert med lån med kort løpetid. Slike lån representerer et potensielt destabiliserende element i forhold til målsettingen om en stabil valutakurs og bidrar dessuten til høye renter på Norges utenlandsgjeld. Det er blant annet på denne bakgrunn at en må se liberaliseringen av aksjeselskapenes adgang til opplåning i utlandet som fant sted i desember.

Etter det kraftige kursfallet på Oslo Børs i 4. kvartal 1987 viste totalindeksen en klart stigende tendens gjennom 1. halvår 1988, for dernest å falle noe i 3. kvartal. I 4. kvartal steg totalindeksen

igjen, og gjennomsnittsverdien i desember 1988 lå vel 30 prosent over gjennomsnittsverdien for desember 1987. Kursutviklingen for bank- og forsikringsaksjer har vært langt mindre gunstig enn utviklingen i totalindeksen. Dette har neppe styrket finansinstitusjonenes muligheter til å reise ny egenkapital. Samtidig ble kravene til egenkapitaldekning skjerpet for flere typer av finansinstitusjoner i 1988. Flere finansinstitusjoner har også begynt å tilpasse seg nye internasjonale krav til egenkapital. Kombinasjonen av nye krav til egenkapital og et vanskelig marked for slik kapital er trolig en del av forklaringen på at enkelte finansinstitusjoner nå bygger ned sine balanser.

=====

KOMMUNAL ØKONOMI

=====

Kommuneforvaltningens andel av bruttonasjonalproduktet utenom utenriks sjøfart og oljevirksomhet utgjorde 12.2 prosent i 1988, mot 12.1 prosent året før. Kommunalt konsum økte med omlag 1/2 prosent fra 1987 til 1988 målt i faste priser. Samlet økte den kommunale sysselsetting med i overkant av 3 prosent fra 1987 til 1988, dersom en korrigerer for arbeidskonfliktene i skoleverket vinteren 1988. Veksten i investeringene er betydelig redusert, men investeringsaktiviteten var fortsatt på et høyt nivå i kommuneforvaltningen i 1988.

Fordelingen av veksten i sysselsetting og investeringer viser stor spredning over de kommunale sektorene. I sosialsektoren økte timeverkene med 6 prosent og i helsesektoren med 3,5 prosent, mens det i skoleverket bare ble utført 0,4 prosent flere timeverk i 1988 i forhold til 1987. Korrigert for arbeidskonflikter økte sysselsettingen i skoleverket med omlag 1,2 prosent. Investeringene i skoleverket ble redusert med 12,5 prosent i faste priser, mens helse- og sosialsektoren økte realinvesteringene med 3,5 prosent.

Underskuddet før lånetransaksjoner i kommu-

neforvaltningen ble rekordstort og anslås nå til 10,5 milliarder kroner for 1988. Dette underskuddet innebærer en ytterligere forverring i kommunenes finansielle situasjon målt i forhold til året før, da gjelden økte med nesten 7 milliarder. En må tilbake til 1985 for å finne en situasjon uten gjeldsoppbygging i kommunesektoren.

Utgiftene i løpende kroner økte med 14 prosent fra 1987 til 1988, omlag 4 prosentenheter mer enn inntektene som økte med 10 prosent på årsbasis. Gebyrene viste den største økningen med en vekst på 29 prosent fra 1987. En stor del av økningen i kommunenes gebyrinntekter skyldes føringsendringer av pasientbetalinger ved sykehjem i kommunene. Skatteinntektene steg med 8,7 prosent ifølge foreløpige anslag basert på oppgaver over bokførte skatteinntekter til og med november 1988. Denne veksten ble til en stor del motsvart av økte overføringer til staten, blant annet som følge av økt avgift til folketrygden.

Utviklingen i driftskostnader og investeringer synes først og fremst å være berørt av den alminnelige innstrammingspolitikk mot slutten av 1988. Tertialtall for kommunenes lønnsutgifter i 1988 indikerer avtakende vekst i sysselsettingsvolumet i 1. halvår 1988. Siste halvår har sysselsettingsvolumet gått noe ned i forhold til 1. halvår. Mesteparten av årsveksten i sysselsettingen skyldes sterk vekst i siste halvdel av 1987 og dermed volumoverheng fra 1987 til 1988. Gjennom 1988 økte sysselsettingen med omlag en halv prosent.

I 1988 utgjorde lønnskostnadene 55 prosent av kommuneforvaltningens løpende utgifter. Den årlige veksten i investeringene er sunket fra over 20 prosent i 1987 til rundt 4 prosent i 1988 i løpende priser. Sett over året ser det ut til at investeringstakten er på rask vei nedover; investeringene falt med omlag 7 prosent fra 3. tertial 1987 til 3. tertial 1988 i faste priser.

Nedgangen i sysselsettingsveksten og investeringstakten gjennom året indikerer altså

at det, til tross for store underskudd før lånetransaksjoner, kan se ut som om innstrammingspolitikken også har begynt å gjøre seg gjeldende i kommuneforvaltningen i siste halvår. Utviklingen gjennom 1988 kan indi-

INNTEKTER OG UTGIFTER I KOMMUNEFORVALTINGEN		
Millioner kroner.		
		Prosentvis endring fra 1987 til 1988
Renter	2621	5.0
Skatter i alt	57917	8.7
Overføringer fra staten	43875	8.3
Gebyrer	10364	29.0

A. Løpende inntekter i alt	114777	10.0

Driftsutgifter	82487	8.3
Lønnskostnader	60697	8.5
Vareinnsats inkl. rep.	21790	7.9
Renteutgifter	6166	20.0
Overføringer til private	16467	15.7
Subsidier	4210	11.8
Stønader	12257	17.1
Overføringer til staten	5575	243.9
Kommunale foretak netto tilskudd	751	0.0

B. Løpende utgifter i alt	111446	13.9

C. Sparing	3331	

D. Bruttoinvestering	13860	3.6

E. Utgifter i alt	125306	12.7

F. Underskudd før lånetransaksjoner (E-A)	10529	

Kilde: Kommunaløkonomisk informasjonsbank og Statistisk sentralbyrå.

kere at kommuneforvaltningen i 1989 vil kunne redusere underskuddet før lånetransaksjoner noe. Men også for 1989 må en regne med betydelig gjeldsoppbygging.

Kommunenes muligheter til på kort sikt å gjøre store kutt på utgiftssiden i budsjettene vil ofte være begrenset. På en del områder er utgiftene bundet opp av regler for bruken av offentlige midler. En nominell vekst på 17 prosent i kommunenes stønadsutbetalinger skyldes utbetalinger til sosialhjelp og økte overføringer til kommunale helseinstitusjoner. Renteutgiftene er i stor grad bestemt av tidligere låneopptak. Siden

en vesentlig del av kommuneforvaltningens lån er tatt opp i statsbankene og i utlandet, vil en generell rentenedgang i Norge i første omgang ha begrenset virkning på sektorens renteutgifter.

Kommunal innstrammingspolitikk vil på kort sikt måtte innebære reduserte driftskostnader eller lavere investeringsaktivitet. For å bringe investeringene ned på 1985-nivået, må disse reelt sett reduseres med 24 prosent fra 1988. Dette kan bedre balansen med omlag 2,8 milliarder kroner i forhold til 1988.

LÅNEKOSTNADER, SKATT OG INFLASJON

BIDRAG TIL UTVIKLINGEN 1985-1989 I PROSENTVISE LÅNEKOSTNADER ETTER SKATT FOR ULIKE INNTEKTSNIVÅER OG EN REALGJELD PÅ 400 000 1988-KRONER VED INNGANGEN TIL ÅRET.

	1985	1986	1987	1988	1989*	
Nominell rentesats	14,0	15,0	16,5	16,5	15,5	14,5
Prisstigningstakt gjennom året	5,4	8,4	7,4	5,6	4,0	4,0
Lønnsinntekt = 150 000 1988-kroner						
Skattereduksjon i prosent av lånet	4,7	4,9	4,6	4,9	4,9	4,7
Nominell rentesats etter skatt	9,3	10,1	11,9	11,6	10,6	9,8
Realrentesats etter skatt	3,7	1,6	4,2	5,7	6,3	5,6
Lønnsinntekt = 250 000 1988-kroner						
Skattereduksjon i prosent av lånet	7,9	8,3	8,5	7,8	7,1	6,6
Nominell rentesats etter skatt	6,1	6,7	8,0	8,7	8,4	7,9
Realrentesats etter skatt	0,7	-1,6	0,6	2,9	4,2	3,8
Lønnsinntekt = 400 000 1988-kroner						
Skattereduksjon i prosent av lånet	9,0	9,5	9,2	7,9	7,1	6,6
Nominell rentesats etter skatt	5,0	5,5	7,3	8,6	8,4	7,9
Realrentesats etter skatt	-0,4	-2,7	-0,1	2,8	4,2	3,8

* Anslag

I beregningene er realinntekt og realgjeld holdt konstante regnet i 1988-priser. Den gjennomsnittlige prisstigningen fra 1988 til 1989 er satt lik 4 prosent. Det var denne prisstigningstakten som ble lagt til grunn ved diskusjonen av virkningene av skatteomleggingen i Nasjonalbudsjettet for 1989. For å rendyrke effekten av skatteomleggingen er prisstigningen gjennom 1989 også satt lik 4 prosent.

De nominelle rentesatsene er satt lik gjennomsnittet av de kvartalsvise observasjonene av bankenes gjennomsnittlige utlånsrenter inklusive gebyrer i Norges Banks rentestatistikk. Rentesatsen for 1988 er et anslag basert på utviklingen gjennom 1. til 3. kvartal. Den gjennomsnittlige lånerenten for 1989 er redusert med hhv. 1 og 2 prosentpoeng i forhold til anslaget for 1988.

De reelle kostnadene ved å låne avhenger av tre forhold; nominelle rentekostnader (rente og gebyrer), den skattemessige behandlingen av renteutgifter og prisstigningen. Den nominelle rentesatsen angir hva låntakeren må betale pr. lånt krone. Multipliseres den nominelle rentesatsen med lånebeløpet finner vi de nominelle renteutgiftene. Disse er fradragsberettiget ved beregning av låntagers nettoinntekt. I beregningene er den skattereduksjonen som fradragsbestemmelsen gir opphav til satt i forhold til lånebeløpet. Dette er skattereduksjon i prosent av lånet. Vi får derved fram hvor stor andel av de nominelle rentekostnadene som bæres av det offentlige i form av tapte skatteinntekter. Resten av de nominelle renteutgiftene bæres av låntager. Setter vi denne utgiften i forhold til lånebeløpet, finner vi nominell gjennomsnittsrente etter skatt. I perioder der det generelle prisnivået øker, reduseres låntagerens reelle gjeld. Vi må derfor korrigere den nominelle renten (etter skatt) med den prosentvise prisstigningen gjennom året for å komme fram til låntagers reelle lånekostnader. Dette er realrentesats etter skatt.

Fra 1986 til 1987 fikk vi en kraftig økning i reelle lånekostnader.

Fra 1987 til 1988 viser beregningene en ytterligere kraftig økning i realrenten etter skatt. For personer med lønnsinntekt på mindre enn om lag 180 000 skriver denne økningen seg i sin helhet fra reduksjonen i prisstigningstakten på 2,2 prosentpoeng. For personer med høyere inntekter bidrar også skatteomleggingen til vekst i de reelle lånekostnadene på opptil ett prosentpoeng.

For 1989 er det regnet på to alternativer. I det første er det lagt til grunn uendret realrente før skatt fra 1988 til 1989. Økningen i realrente etter skatt for de to høyeste inntektstrinnene skyldes endringene i skattesystemet som har gitt lavere marginalsatt på nettoinntekt, og dermed mindre fordel av rentefradragene. I det siste alternativet er renten redusert med ytterligere 1 prosentpoeng. Dette reduserer realrenten etter skatt med 0,4 - 0,7 poeng, mest for de laveste inntektene.

KAPITALALLOKERING OG EFFEKTIVE SKATTESATSER

Virkemiddelbruken i økonomisk politikk bør så langt råd er medvirke til effektiv bruk av samfunnets ressurser. I det følgende skal vi drøfte hvordan beskatningen av kapitalinntekter kan bidra til å påvirke ressursbruken. Drøftingen er begrenset til inntekt fra produksjonskapital og ser bort fra finansielle investeringer og konsumkapital. Den samfunnsøkonomisk mest effektive sammensetning av kapitalbeholdningen oppnås når avkastningen før skatt er lik i alle anvendelser. Hvis det ikke var tilfellet kunne samfunnet øke sin avkastning ved å overføre kapital fra anvendelser med lav til høy avkastning. Vi regner med at private investorer er motivert av den avkastning de kan oppnå etter skatt. De vil dermed forsøke å finne en sammensetning av sine investeringer der de får samme avkastning etter skatt i alle anvendelser. Hvis skattesystemet skaper avvik mellom privatøkonomisk og samfunnsøkonomisk avkastning av kapital vil det kunne føre til ressursløsning. Dersom skattesystemet er den eneste faktor som skaper slike avvik, er avkastningen før skatt lik den samfunnsøkonomiske lønnsomhet og avkastningen etter skatt lik den privatøkonomiske lønnsomhet. Hvis skattesystemet gjennom reglene for avskrivninger, gevinstbeskatning, fradragsregler, fondsavsetninger etc. skaper forskjeller i hvor hardt ulike kapitalarter beskattes, vil det føre til at de private investorer tilpasser seg slik at den samfunnsøkonomiske lønnsomhet ikke er lik i alle anvendelser. Dette innebærer et samfunnsøkonomisk tap ved at vi får en lavere produksjon og inntekt enn vi ellers ville hatt.

Ved å beregne effektive skattesatser, definert som det prosentvise avviket mellom den samfunnsøkonomiske og privatøkonomiske lønnsomhet av ulike typer av investeringer, får vi et mål på den samlede virkning av skattereglene. Slike beregninger er basert på beregninger av "brukerpriser" for ulike kapitalarter. I brukerprisene beregnes hva det koster å bruke kapital, ved at en bl.a. også tar hensyn til kapitalens depresiering. Det er - når en har beregnet brukerpriser - mulig å ta hensyn til at skattesystemet behandler ulike kapitalarter forskjellig gjennom avskrivningsregler, skattesatser etc.

På denne måten får vi et mål på om skattesystemet er nøytralt, dvs om de effektive skattesatsene er tilnærmet like for ulike kapitalarter. Dette avhenger bl.a. av behandlingen av:

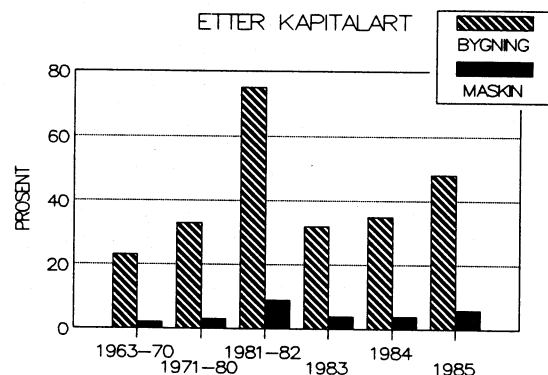
1. Kapital med ulik levetid. Det kan for eksempel oppstå en systematisk forskjell mellom bygningskapital og maskinkapital fordi avskrivningsfradrag er basert på historisk kostpris. Under inflasjon vil dette fradraget bli mindre og mindre verdt, og det vil ramme kapitalarter med lang levetid relativt hardere enn kapitalarter med kort levetid.

2. Kapital med ulik finansiering- og eierform. Forskjeller kan bl.a. oppstå på grunn av at det ikke er fradragrett for gjeldsrenter ved egenkapitalfinansiering. (Også det at inntekt opptjent i aksjeselskap beskattes både på selskapets og aksjonærens hand skaper forskjeller).

I det følgende skal vi konsentrere oss om det første punktet, og anta at alle investeringer er finansiert ved en kombinasjon av gjeld og egenkapital. Foreløpige beregninger av effektive skattesatser for perioden 1963 - 1985 viser at det i hele perioden har vært en systematisk favorisering av maskinkapital i det norske skattesystemet. Den effektive skattesats for bygningskapital har vært 8-10 ganger høyere gjennom hele observasjonsperioden. Samtidig ser vi at skattesatsen for begge kapitalartene steg kraftig fram til 1982, for deretter å falle. Dette har sammenheng med den sterke inflasjonen i løpet av 1970 og 1980 årene. I 1982/83 ble skatteloven endret med overgang fra lineære avskrivninger til saldossystemet.

Det kan være grunn til å understreke at slike beregninger sier noe om forskjeller i den skattemessige behandlingen av ulike typer kapitalinntekt. Vi antar at slike forskjeller påvirker ressursallokeringen, uten at vi direkte av tallene kan avlese det samfunnsøkonomiske tap.

EFFEKTIVE SKATTESATSER 1963 - 1985

PRODUKSJON

Bruttonasjonalproduktet i 1988 er etter de første foreløpige beregningene anslått til vel 589 milliarder kroner. Korrigert for prisstigningen var veksten i bruttonasjonalproduktet 1,5 prosent fra 1987 til 1988. Dette er noe høyere enn veksten fra 1986 til 1987 som var 0,9 prosent.

Både i 1987 og 1988 bidro veksten i oljevirksomhet og utenriks sjøfart til å trekke BNP-veksten oppover. I hovedsak forklares dette av den solide veksten i utvinning og rørtransport av råolje og naturgass, som har hatt en klart høyere vekst enn de fleste andre næringene i begge årene. I tillegg har den positive utviklingen i utenriks sjøfart gjennom 1988 ført til høyere BNP-vekst. For oljeboring fortsatte den negative utviklingen fra året før.

Korrigert for oljevirksomhet og utenriks sjøfart viste bruttonasjonalproduktet for fastlands-Norge en vekst på 0,4 prosent mot 0,2 prosent året før. Trekkes også korreksjonspostene fra, ble veksten for fastlandsnæringene 1,3 prosent som er 1,1 prosentpoeng lavere enn i 1987. Veksten i bruttonasjonalproduktet viste mot slutten av året en fallende tendens. Korrigert for oljevirksomhet og utenriks sjøfart var det en klar tendens til avtakende vekst gjennom året i bruttonasjonalproduktet.

Svikten i innenlands etterspørsel førte til nedgang i bygge- og anleggsvirksomhet, varehandel, hotell- og restaurantdrift og i hjemmekonkurrerende industri. Den markerte volumnedgangen for hjemmekonkurrerende industri førte til at produksjonsutviklingen for industri og bergverksdrift ble klart svakere enn gjennomsnittet for hele økonomien med en reduksjon i volum på 0,8 prosent. Høy vekst hos handelspartnerne gav en betydelig oppgang i utekonkurrerende industri, mens skjermet industri viste svakere vekst fra 1987 til 1988. Blant de øvrige næringene var veksten høy i elektri-

BRUTTONASJONALPRODUKT ETTER NÆRING		
Prosentvis volumendring fra året før		
	1987	1988
Bruttonasjonalprodukt	0,9	1,5
Oljevirks. og utr. sjøfart	5,6	8,8
Utvinning og rørtransport		
av råolje og naturgass	13,8	8,6
Utr. sjøfart og oljeboring	-28,9	10,6
Fastlands-Norge	0,2	0,4
Fastlandsnæring	2,4	1,3
Industri og bergverk	1,1	-0,8
Annen vareproduksjon	5,5	2,4
Tjenesteyting	1,8	1,1
Offentlig forvaltning	2,3	2,7
Korreksjonsposter	-19,2	-9,7

sitetsforsyning, primærnæringene og samferdsel. I både finansiell- og forretningsmessig tjenesteyting, var veksten klart svakere enn i tidligere år. For offentlig forvaltning viser de første beregningene litt høyere vekst i 1988 enn året før, og dette gjelder særlig i kommunene.

=====

UTVINNING AV RÅOLJE OG NATURGASS

=====

Olje- og gassproduksjonen vokste med 7,9 prosent fra 1987 til 1988, slik at 1988 føyer seg inn i rekken av år med høy vekst i petroleumsproduksjonen. Oljeproduksjonen i 1988 ble imidlertid redusert med 7,5 prosent i forhold til produksjonskapasiteten på om lag 60 millioner tonn oljeekvivalenter. Samlet for olje og gass nådde norsk produksjonskapasitet 90 millioner tonn oljeekvivalenter et nivå som for noen år siden ble beskrevet som et moderat utvinningstempo.

BEREGNEDE BIDRAG TIL ENDRINGER I PRODUKSJON, IMPORT OG SYSSELSETTING I 1988

	Beregnet virkning på		
	Bto.nasjonal- produkt	Import	Sysse- lsetting
	Prosentenheter		Årsverk ¹
<u>Leveranser til/fra sjøfart og oljevirksomhet</u>			
- Oljeutvinning og rørtransport	0,7	-1,3	-3 200
- Sjøfart og oljeboring	-0,3	2,4	-8 000
<u>Innenlandsk sluttanvendelse utenom olje og sjøfart</u>			
- Privat investering utenom olje og sjøfart	-0,5	-1,0	-9 000
- Privat konsum	-0,4	-1,2	-2 600
- Statlig og kommunalt kjøp av varer og tjenester	0,2	0,2	12 500
<u>Eksport utenom olje og sjøfart</u>	0,6	2,2	11 200
<u>Andre faktorer</u>			
- Lagerinvest. utenom skip og plattformer under arbeid	-0,2	-3,6	-3 800
- Endring i importandeler	0,1	-0,4	2 700
- Produktivitet m.v.	0,0	0,0	-6 800
- Produksjon i primærnæringer og syss.sett. av selvstendige	0,4	-	-5 600
Bregnede bidrag i alt	0,5	-2,5	-12 600
Foreløpig regnskap	1,5	-2,2	-11 200

¹ Nasjonalregnskapets anslag er avrundet til nærmeste hele 1 000, de beregnede bidragene til nærmeste 100. Et årsverk i 1988 inneholder her samme antall timer som i 1987.

Ovenfor har en forsøkt å beregne hvilke bidrag enkelte etterspørsels- og tilbuds-komponenter isolert sett ga veksten i produksjon, import og sysselsetting. En slik oppdeling i komponenter kan gjøres på mange måter. I dette tilfellet har en nyttet en oppdeling som følger av den makroøkonomiske modellen MODIS IV. Dekomponeringen viser først og fremst virkninger som følger av definisjonssammenhenger og av kryssleveranser mellom de ulike næringer.

I virkeligheten vil de enkelte komponentene kunne virke inn på økonomien på en langt mer komplisert måte enn de modellen fanger opp. Dessuten vil de enkelte komponentene kunne virke inn på hverandre. Beregningene gir derfor ikke uten videre uttrykk for årsak-virkningssammenhenger. Formålet er først og fremst å anslå de enkelte komponentenes relative betydning for endringer i produksjon, import og sysselsetting. Usikkerhetsmarginen er imidlertid stor.

Leveranser til/fra sjøfart og oljevirksomhet påvirker den økonomiske utvikling direkte gjennom produksjonsutviklingen i næringene og indirekte gjennom vareinnsatsetterspørsel og investeringsetterspørsel. Bidrag fra innenlandske sluttanvendelser og eksport utenom olje og sjøfart omfatter virkningen på totalproduksjon, import og sysselsetting av en endring i privat konsum og investeringer, i offentlig kjøp av varer og tjenester og i eksport.

Endringer i lagerinvesteringer, importandeler, arbeidskraftproduktiviteter, produksjon i primærnæringer og sysselsetting av selvstendige er tatt med i gruppen andre faktorer. En økning i lagerinvesteringer virker positivt på aktivitetsnivået, mens en økning i importandelene øker importen, men senker produksjon og sysselsetting. Bedringer i arbeidskraftproduktiviteten trekker isolert sett sysselsettingen nedover.

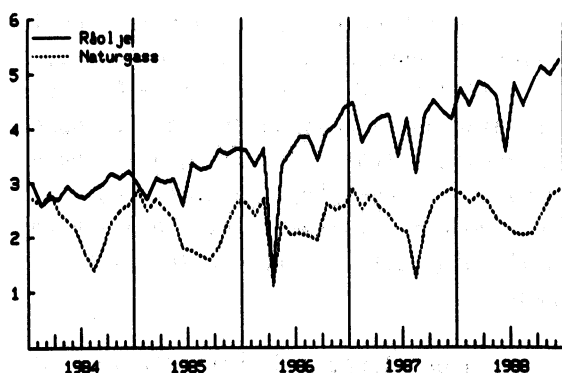
Oljeproduksjonen

Oljeproduksjonen vokste med 12,3 prosent fra 1987 til 1988, og den utgjorde 65 prosent av samlet petroleumsproduksjon. Det er særlig den kraftige økningen på Ekofisk- og Gullfaksfeltene som bidro til den sterke veksten i oljeproduksjonen i 1988.

Oljeproduksjonen på Gullfaksfeltet ble mer enn fordoblet i 1988, og feltets produksjonsegenskaper har vist seg bedre enn tidligere antatt. Oljeproduksjonen fra Ekofiskområdet nådde toppen i 1980, og produksjonen avtok deretter fram til slutten av 1987. Da begynte den igjen å øke, og fra 1987 til 1988 har produksjonen økt med 1,3 millioner tonn oljeekvivalenter, som tilsvarer en økning på 15,4 prosent. Årsaken til veksten i produksjonen er delvis vanninjeksjonen som er igangsatt for å kunne utvinne en større andel av feltets reserver, men også bedre reservoarkunnskaper.

Oljeproduksjonen fra Statfjordfeltet har begynt å synke, og den ble redusert med knapt 2 prosent fra 1987 til 1988. Oljeproduksjonen utgjør fortsatt over 50 prosent av norsk oljeproduksjon og feltet vil i lang tid framover være Norges viktigste. Oljeproduksjonen fra de faste plattformene på Osebergfeltet startet i desember 1988. Produksjonen fra feltet utgjorde ikke noen stor andel av samlet produksjon i hele 1988, men

OLJE- OG GASSPRODUKSJON
Råolje (mill.tonn) og naturgass (milliarder S m³ (kubikkmeter)).
Ujusterte tall

PRODUKSJON AV RÅOLJE OG NATURGASS ETTER FELT

		1987	1988
		Millioner tonn oljeekvivalenter	
Ekofisk	-olje	8,3	9,5
	-gass	8,5	9,4
Frigg	-olje	0,0	0,0
	-gass	12,1	10,8
Statfjord	-olje	30,1	29,6
	-gass	4,3	3,9
Heimdal	-olje	0,4	0,4
	-gass	3,6	3,7
Valhall	-olje	3,0	3,3
	-gass	0,5	0,6
Ula	-olje	4,1	4,4
	-gass	0,3	0,4
Gullfaks	-olje	3,5	7,7
	-gass	0,2	0,7
Andre felt	-olje	1,0	1,6
	-gass	0,0	0,3
I alt		80,2	86,5
	-olje	50,5	56,7
	-gass	29,7	29,9

det er allerede ferdigboret mange produksjonsbrønner slik at produksjonen raskt vil nå full kapasitet. Allerede første produksjonsmåned stod feltet for over 10 prosent av norsk oljeproduksjon.

Gassproduksjonen

Også for gassproduksjonen er det igjen vekst på Ekofiskfeltet, og den økte med 11,1 prosent i 1988 sammenlignet med 1987. Mye av veksten kom imidlertid av at produksjonen i august 1987 var svært lav på grunn av oppjekkingen av plattformene på feltet.

Gassproduksjonen fra Friggområdet ble redusert med om lag 11 prosent i 1988. Årsaken er at hovedreservoaret på Friggfeltet snart er tomt og produksjonen fra dette dermed er kraftig redusert. Produksjonen fra Friggområdet består i tillegg til Friggfeltet også av feltene Odin, Nord-Øst Frigg og Øst

Frigg, Øst Frigg og Tommeliten ble satt i produksjon i 3. kvartal 1988. Det dreier seg om to mindre gassfelt.

Utsiktene for 1989

Olje- og energidepartementet har fastsatt produksjonskvotene for første halvår til 1,44 mill. fat pr. dag. Med de samme kvoter gjennom 1989 tilsvarer dette en årsvekst i 1989 på om lag 34 prosent. Gassproduksjonen vil ventelig gå svakt ned, og samlet vil norsk olje- og gassproduksjon kunne bli om lag 105 millioner tonn oljeekvivalenter, en vekst på over 20 prosent fra 1988.

INDUSTRI

Fallet i innenlandsk etterspørsel førte til at industriens bruttoprodukt, målt i faste priser, falt med 0,8 prosent i 1988 etter å ha vokst sammenhengende siden 1983. Den underliggende tendensen viser at industriproduksjonen har vært i nedgang siden 3. kvartal 1987. Nedgangen forsterket seg gjennom hele 1988.

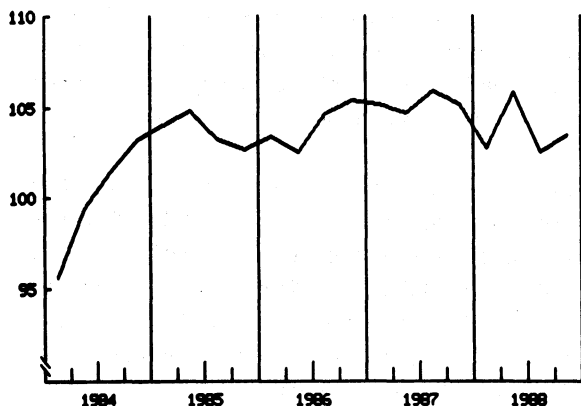
Det var særlig de hjemmekonkurrerende næringer som ble rammet av svikten i den innenlandske etterspørselen, spesielt av nedgangen i investeringene. Hjemmekonkurrerende industri nådde en konjunkturtopp i 1. kvartal 1987. Gjennom de to siste år har det vært en stadig mer markert nedgang. Fra 1987

BRUTTOPRODUKT I INDUSTRI

Prosentvis volumendring fra året før.

	1987	1988
Industri og berverk	1,1	-0,8
Skjermet industri	1,8	1,3
- næringsmidler	1,0	-0,2
- nytelsesmidler	2,9	3,3
- grafisk produksjon	1,8	1,4
Utekonkurrerende industri	2,9	4,2
- bergverksdrift	-6,5	-4,5
- treforedling	-0,4	1,1
- kjemiske råvarer	4,7	1,7
- raffinerte oljeprodukter	16,4	-2,6
- metaller	5,5	8,7
Hjemmekonkurrerende industri	0,2	-3,8
- tekstil- og bekleddingsvarer	-7,3	-13,7
- trevarer, møbler og innredninger	-1,9	-4,7
- kjemiske og mineralske produkter	1,8	-2,7
- bygging av skip	-7,6	-4,8
- bygging av oljeplattformer	1,8	-7,1
- andre verkstedsprodukter	1,8	-2,1

BRUTTOPRODUKT I INDUSTRI OG BERGVERK I ALT. 1984=100.

til 1988 falt disse næringenes andel av samlet industriproduksjon fra 54,5 til 48,4 prosent. Svikten på hjemmemarkedet har også ført til at den underliggende tendensen for bruttoproduktet i skjermet industri har vært negativ fra og med 4. kvartal i 1987. Veksten i utekonkurrerende industri hindret at fallet i industriproduksjonen ble enda sterkere. Utekonkurrerende industris andel av samlet industriproduksjon økte fra 16,7 prosent i 1987 til 22,1 prosent i 1988. Det eksportlede oppsvinget holdt seg godt oppe gjennom første halvår. Utviklingen i andre halvår viste klare tegn på avmatning, men dette kan være et utslag av at kapasiteten er fullt utnyttet i store deler av disse næringene.

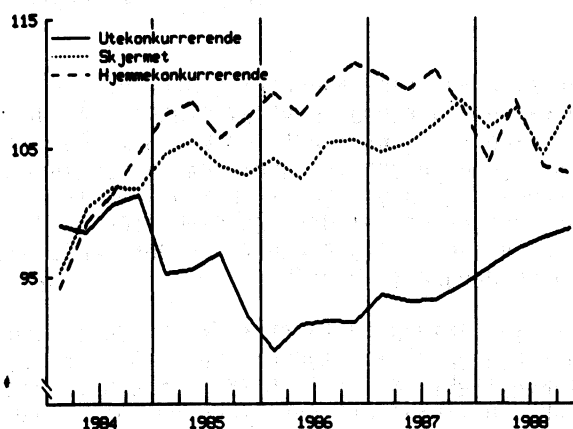
Blant de utekonkurrerende næringer var det

den kraftige veksten i metallindustrien som i særlig grad trakk bruttoproduktet opp. Gruppen ikke-jernholdige metaller, som domineres av aluminium, vokste for tredje år på rad, og fortsatte økningen av sine markedsandeler på eksportmarkedet. I november lå produksjonsindeksen 9,6 prosent høyere enn i samme måned året før. Sesongkorrigerte tall viste en klar positiv tendens gjennom hele året. Dette til tross for at næringen, ifølge Statistisk sentralbyrås konjunkturbarometer, hadde nær full kapasitetsutnyttelse. Etter at produksjonen av jern og stål falt i første halvår 1988, var andre halvår preget av vekst for denne bransjen. Ved utgangen av november lå produksjonsindeksen 6,6 prosent over nivået på tilsvarende tidspunkt året før. For metallsektoren sett under ett, økte ordretilgangen, også etter at verdiindeksen deflateres med produsentprisindeksen. Dette indikerer fortsatt høy produksjon i første del av inneværende år.

Treforedlingsindustrien har vært inne i en eksportledet høykonjunktur siden 1985, med høy kapasitetsutnyttelse for den eksportrettede delen av bransjen. Produksjonsutviklingen gjennom 1988 var preget av moderat vekst. Utviklingen i andre halvår indikerer en omstilling til økt eksportandel for næringens produkter, men norske treforedlingsprodukters markedsandel på eksportmarkedene falt i 1987 og 1988.

Bruttoproduktet for kjemiske råvarer økte langt svakere i 1988 enn i 1987, og den underliggende tendensen viste tiltakende nedgang fra og med 2. kvartal. Selv om ettervirkningene av eksplosjonen i polyvinylkloridfabrikken på Rafnes i midten av september kan ha påvirket denne utviklingen, bekreftes den negative utviklingen gjennom 1988 og inn i 1989 av at konjunkturbarometeret viste nedgang i både kapasitetsutnyttelsen, ordretilgangen og ordreserverne fra 2. til 3. kvartal. Årsaken til nedgangen ligger i lavere innenlandsk etterspørsel etter innsatsvarer, samt tap av markedsandeler overfor import. På den annen side nyter fortsatt den eksportrettede delen av

BRUTTOPRODUKT I INDUSTRI OG BERGVERKSDRIFT. 1984=100.

næringen godt av økt utenlandsk etterspørsel.

Fra 1987 til 1988 var det nedgang i bruttoproduktet i samtlige hjemmekonkurrerende næringer. Selv om verkstedindustrien, utenom bygging av skip og oljeplattformer, hadde den laveste relative tilbakegangen av de hjemmekonkurrerende industrinæringer, er denne næringen såvidt stor (46,1 prosent av bruttoproduktet i hjemmekonkurrerende industri i 1988) at den likevel stod for det største bidraget (1,0 prosentpoeng) til nedgangen i hjemmekonkurrerende industri. Etter en konjunkturtopp ved årskiftet 1986/87 har produksjonen i verkstedindustrien sett under ett, vist en negativ tendens gjennom 1987 og 1988. Nedgangen har dels sammenheng med lavere etterspørsel fra offshore-virksomheten og dels et svakere marked for kontor-maskiner. På den annen side har gjenvinning av markedsandeler overfor import, hindret en enda sterkere nedgang. Svikten i den innenlandske etterspørselen etter ulike maskiner ble også reflektert av nedgang i innenlandske ordreserver. Eksportordreserven var imidlertid i vekst.

Svakere etterspørsel har gjennom flere år redusert bruttoproduktet i skipsbyggingsindustrien. Ordreserverne er kommet ned på et historisk bunnivå, og næringen ser foreløpig ut til å ha merket lite til oppsvinget i utenriks sjøfart. Den sterke nedgangen i produksjonen av oljeplattformer bidro med

FAKTORER SOM BEGRENSET INDUSTRIPRODUKSJONEN

Andelen av store industriforetak hvor produksjonen ble begrenset av mangel på arbeidskraft gikk klart ned gjennom 1988 og var ved utgangen av året på 1 prosent. Mangel på arbeidskraft har alt i alt representert et mindre problem for industrien de siste årene enn under konjunkturoppgangen i 1979-80.

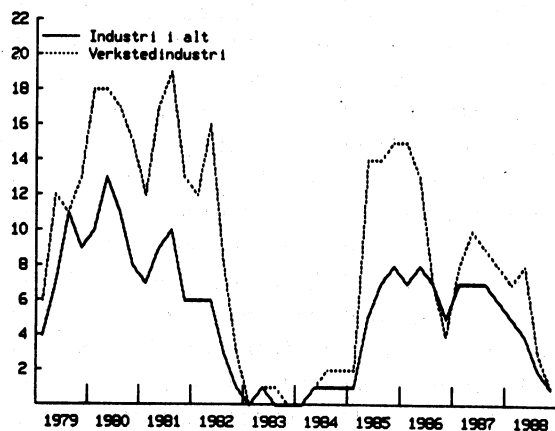
Om en inkluderer foretak der produksjonen ble begrenset av mangel på andre typer innsatsfaktorer (råstoffer, energi, produksjonskapasitet) har andelen gått ned helt siden norsk økonomi passerte konjunkturtoppen sommeren 1986. Men andelen lå ved utgangen av 1988 fortsatt høyere enn

under den kraftige konjunkturbunnen i 1982.

Andelen av bedrifter hvor produksjonen ble begrenset av kostnadsproblemer og kombinerte kostnads- og etterspørselsproblemer har holdt seg oppe gjennom 1988, til tross for at inntektsreguleringsloven må ha bidratt til å redusere kostnadsproblemene gjennom året.

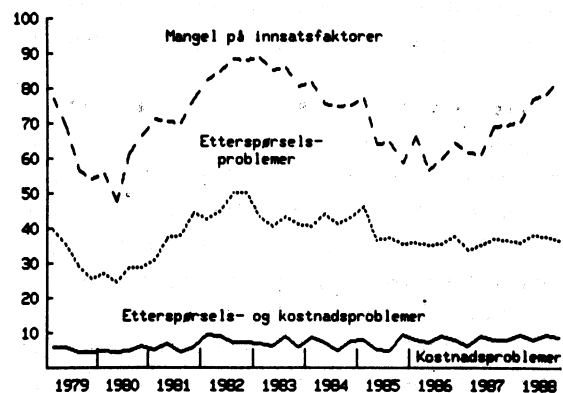
Andelen av bedrifter med rene etterspørselsproblemer har økt sterkt gjennom 1988, noe som gjenspeiler nedgangen i etterspørselen fra hjemmemarkedet.

SYSSELSATTE I STORE INDUSTRIFORETAK HVOR PRODUKSJON ER BEGRENSET AV MANGEL PÅ ARBEIDSKRAFT
Prosent av total sysselsetting i store industriforetak.

Figurene viser andelen av sysselsatte i store industriforetak etter hva foretakene ifølge Konjunkturbarometeret oppga som begrensende for produksjonen i inneværende kvartal. Kostnadsproblemer omfatter: Konkurransen fra andre norske produkter og importvarer og lave priser/høye kostnader/liten lønnsomhet. Etterspørselsproblemer omfatter: Mangel på ordre/salg og store lagerbeholdninger av egne produkter.

SYSSELSATTE I STORE INDUSTRIFORETAK ETTER HVILKE FAKTORER SOM BEGRENSET PRODUKSJONEN
Prosent av total sysselsetting i store industriforetak.

Etterspørsels- og kostnadsproblemer omfatter de som svarte at en kombinasjon av faktorene ovenfor virket begrensende på produksjonen. Mangel på innsatsfaktorer omfatter: Mangel på arbeidskraft, råstoffer, elektrisk kraft og produksjonskapasitet. De som svarte at andre faktorer eller ingen spesielle faktorer begrenset produksjonen, er holdt utenfor.

nær 0,8 prosentpoeng av den samlede nedgangen i bruttoproduktet i hjemmekonkurrerende industri, men utviklingen de siste kvartalene kan tyde på at nedgangen er i ferd med å flate ut. Tilbakegangen for bygging av skip og oljeplattformer må også sees i sammenheng med et tap av markedsandeler overfor import fra 1987 til 1988.

Den sterkeste tilbakegangen i hjemmekonkurrerende industri fant sted i tekstil- og beklædningsindustrien. Produksjonen i denne næringen var ved utgangen av 1988 redusert til om lag 70 prosent av nivået i toppåret 1986. Dagens produksjon ligger også betydelig under nivået i 1983 og 1984, dvs. før den sterke konsumveksten tok til. Nedgangen de senere år har både sammenheng med nedgangen i privat konsum og tap av markedsandeler overfor import.

Også innenfor trevareindustrien var det nedgang for andre år på rad, og nedgangen forsterket seg mot slutten av året. Utviklingen hang nøye sammen med nedgangen i bygge- og anleggsbransjen, samt reduksjon i husholdningenes møbelkjøp i løpet av 1988. Næringen økte sin markedsandel overfor import.

Nedgangen for kjemiske- og mineralske produkter skyldes delvis et tap av markedsandeler overfor import, men den viktigste negative impulsen kommer fra et sviktende hjemmemarked. Produksjonen av de viktigste mineralske produktene (glass, betong, sement, teglvarer) er, i likhet med trevarer, sterkt avhengig av etterspørsel fra bygge- og anleggsvirksomheten. Denne bransjen hadde en konjunkturtopp sommeren 1987 og har siden vært i nedgang. Produksjonsutviklingen for kjemiske produkter har vært mer uklar, men tendensen var klart negativ i 2. og 3. kvartal. Lavere etterspørsel etter innsatsvarer fra produsentene av kjemiske råvarer og bygge- og anleggsbransjen (sprengstoff og ammunisjon) bidro til nedgangen. I motsatt retning trakk en gunstig eksportutvikling.

Veksten i bruttoproduktet i skjermet

BRUTTOPRODUKT I INDUSTRI

Næringenes bidrag til volumendringen i industriens bruttoprodukt 1987-88.

Total endring -0,83

Bidrag fra:

Skjermet industri 0,35

Utekonkurrerende industri 0,84

Hjemmekonkurrerende industri -2,02

Beregnet ved å multiplisere næringenes vekstrater fra 1987 til 1988 med deres volumandeler av industriens bruttoprodukt i 1987.

industri fra 1987 til 1988 skyldtes vekst gjennom 1987. Tendensen gjennom 1988 var negativ, men med tegn til utflating mot slutten av året. For næringsmiddelindustrien kan den negative tendensen føres tilbake til nedgangen i privat konsum, tap av markedsandeler overfor import, lagernedbygging, samt svikt i råstofftilgangen for fiskevarebedriftene.

Etter vedvarende vekst gjennom hele 80-tallet, var bruttoproduktet i grafisk industri nær uendret gjennom andre halvår 1988 når det korrigeres for normale sesongvariasjoner. Årsaken til bruddet i den trendmessige veksten i 1988 ligger i den generelle innstramning av norsk økonomi som bl.a. har gitt seg direkte utslag i sviktende annonsemarked.

=====

BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET

=====

For første gang siden 1979 var produksjonen i bygge- og anleggsbransjen i 1988 lavere enn året før. Nedgangen var bare på 2,8 prosent, men produksjonen viste et forholdsvis kraftig fall gjennom året. I 4. kvartal 1988 var produksjonen hele 11,7 prosent lavere enn samme kvartal året før. Bortsett fra i 1987 var likevel produksjonen i fjoråret større enn noe år tidligere.

Til tross for et klart oppsving på slutten av året var igangsettingen av boligbygg målt i areal rekordlav i de tre siste kvartaler av 1988. Gjennomsnittet for året lå 14,2 prosent under nivået i 1987. Igangsettingen av andre bygg (utenom bygg til primærnæringene) viste også en markert nedgang på 7,2 prosent i forhold til året før.

Tall til og med november for tilgangen av godkjente bygg, dvs. bygg som er godkjent av de kommunale bygningsmyndigheter, viser en nedgang i areal på 24,0 prosent for boliger og 31,8 prosent for andre bygg i forhold til de samme 11 månedene året før. Godkjennings-tallene er lavest i annet halvår, noe som peker i retning av at en ikke kan vente noe produksjonsoppsving med det første.

Statistisk sentralbyrås investeringsundersøkelse for oljeutvinning, bergverksdrift, industri og kraftforsyning fra 4. kvartal 1988 tyder på en nedgang i investeringsvolumet i disse sektorene på om lag 15 prosent i 1989. Når det heller ikke ventet vekst av betydning i investeringene i andre innenlandske næringer, er det naturlig å regne med en fortsatt svak produksjonsutvikling i bygge og anleggsbransjen.

=====

ANDRE NÆRINGER

=====

For primærnæringene var veksten fra 1987 til 1988 klart høyere enn gjennomsnittet for bruttonasjonalproduktet. En viktig faktor bak utviklingen er den sterke veksten i fiskeoppdrett, hvor produsert kvantum av oppdrettslaks ble nær fordoblet sammenlignet med året før. God avvirking i skogbruket gav i 1988 en vekst på linje med veksten året før. For jordbruket ble veksten klart svakere enn ett år tidligere. Dette forklares av nedgangen i planteproduksjonen og skyldtes dårligere kornavlinger enn normalt.

For elektrisitetsforsyning viste produksjonen klar vekst gjennom 1988 som følge av godt fylte magasiner. Veksten i innenlandsk forbruk viste derimot stagnasjon og importen

BRUTTOPRODUKT I ANDRE VARE- OG TJENESTE-
PRODUSERENDE NÆRINGER

Prosentvis volumendring fra året før

	1987	1988
Annen vareproduksjon	5,5	2,4
Primærnæringer	7,6	5,3
Elektrisitetsforsyning	7,2	7,2
Bygge- og anleggs- virksomhet	3,0	-2,8
Tjenesteyting	1,8	1,1
Varehandel	-4,8	-1,7
Samferdsel	3,1	5,5
Bolig	4,3	4,1
Hotell- og restaurantdrift	6,1	-2,0
Finansiell tjenesteyting	7,0	0,7
Forretningsmessig tjenesteyting	5,2	2,0
Annen tjenesteyting	3,4	-0,3
Offentlig forvaltning	2,3	2,7
Stat	2,7	1,9
Kommune	2,1	3,1

ble derfor redusert. Eksporten av elektrisk kraft økte og årsaken var økt tilgang på tilfeldig kraft.

I utenriks sjøfart og oljeboring snudde utviklingen i 1988 etter flere år med betydelig nedgang. Dette skyldtes oppgangen i utenriks sjøfart på 19 prosent etter en tilsvarende kraftig volumnedgang året før. Høyere vekst i verdensøkonomien med påfølgende jevnt økende etterspørsel etter transporttjenester, samt stagnasjon i flåtens størrelse på verdensbasis, skapte grunnlaget for veksten i næringen. Oppgangen i markedsratene fant i hovedsak sted innenfor bulk- og tankfart, men den store innflaggingen i NIS (Norsk Internasjonalt Skipsregister) og økningen i den totale norskeide flåten bidro i vesentlig grad til veksten fra 1987 til 1988. For rigger og supply-skip var aktiviteten lav, og i oljeboring fortsatte den negative utviklingen fra året før med en reduksjon på 16 prosent.

BIDRAG TIL PRODUKSJONSUTVIKLINGEN FRA ARBEIDSKRAFT, KAPITAL OG TOTAL FAKTORPRODUKTIVITET
 Gjennomsnittlig prosentvis årlig endring 1980-87 og 1987-88. 1980-priser.

		Brutto- produkt ¹	Arbeids- kraft	Kapital	Total faktor- produktivitet
Privat næringsvirksomhet i alt	1980-87	3,9	0,7	2,7	0,5
	1987-88	1,7	-0,8	1,9	0,6
Privat næringsvirksomhet ekskl. oljevirksomhet og utenriks sjøfart	1980-87	3,3	0,7	1,5	1,1
	1987-88	0,5	-1,0	1,4	0,1
Primærnæringer	1980-87	2,4	-0,3	0,5	2,2
	1987-88	6,1	-0,9	1,2	5,8
Industri og bergverk ¹	1980-87	1,2	-1,1	0,8	1,5
	1987-88	-0,3	-2,2	0,6	1,3
Skjermet	1980-87	-0,3	0,2	1,1	-1,6
	1987-88	1,2	-0,6	1,4	0,4
Utekonkurrerende ²	1980-87	2,9	-1,7	1,0	3,6
	1987-88	5,7	-0,3	0,0	6,0
Hjemmekonkurrerende ³	1980-87	0,8	-1,5	0,6	1,7
	1987-88	-3,9	-4,0	0,4	-0,3
Bygge- og anleggsvirksomhet	1980-87	3,1	0,9	-0,1	2,3
	1987-88	-2,8	-3,3	0,0	0,5
Kraftforsyning	1980-87	4,3	0,3	2,7	1,3
	1987-88	7,2	0,1	1,4	5,7
Tjenesteyting	1980-87	4,3	1,6	2,1	0,6
	1987-88	0,1	-0,3	2,0	-1,6

¹ Metoden for beregning av total faktorproduktivitet krever at volumendringer i aggregerte næringer beregnes som et veid gjennomsnitt av vekstratene i enkeltnæringene, med løpende verdiandeler som vekter. Dette avviker fra beregningsmetoden i nasjonalregnskapet, og vekstratene for bruttoproduktet i tabellen er derfor generelt forskjellig fra dem man finner i nasjonalregnskapet.

² Eksklusive raffinering av jordolje og bergverksdrift. ³ Inklusive bergverksdrift.

Tabellen dekomponerer veksten i produksjonen, målt ved bruttoproduktet i faste 1980-priser, i bidrag fra arbeidsinnsats, realkapital og vekst i total faktorproduktivitet. Veksten i den totale faktorproduktiviteten er dermed et mål for evnen til å utnytte den samlede innsatsen av arbeidskraft og kapital, og vil reflektere tekniske fremskritt, bedre organisering, bedre utnyttning av kapasitet og stordriftsfordeler mv. Bidragene fra arbeidsinnsats og kapital er beregnet ved å multiplisere endringen i disse innsatsfaktorene med deres respektive andeler av samlede produksjonskostnader. For en nærmere gjennomgang av metoden for å beregne total faktorproduktivitet, se Økonomiske analyser nr. 8, 1986.

Den sterkeste produktivitetsveksten fant sted i primærnæringene, utekonkurrerende industri og kraftforsyning, og har trolig sammenheng med bedret utnyttelse av kapasiteten. Den svake produktivitetsutviklingen i hjemmekonkurrerende industri må sees i sammenheng med svakere utnyttelse

av kapasiteten; det produktive bidraget fra realkapitalen endret seg lite sammenlignet med tidligere år, til tross for et kraftig fall i produksjonen. Beregningene indikerer en klar produktivitetssvikt i 1988 også for privat tjenesteyting.

Forretningsmessig tjenesteyting hadde svakere vekst i 1988 etter mange år med kraftig vekst. Lavere bygge- og anleggsaktivitet førte til stagnasjon for arkitekter og byggt tekniske konsulenter. For oljerelatert teknisk tjenesteyting bidro derimot et høyt tjenesteinnhold i de påløpte investeringene i oljevirkosomheten til å opprettholde aktivitetsnivået både i 1987 og 1988. Produksjonen av teletjenester var en viktig faktor bak veksten innenfor samferdselsnæringen. Nedgangen i privat konsum påvirket produksjonen i varehandel, og i hotell- og restaurantvirksomhet hadde nedgangen sammenheng med reduksjonen i antall gjestedøgn. I annen tjenesteyting var det en svak nedgang i produksjonen fra 1987.

Bruttoproduktet i offentlig forvaltning viste det siste året høyere vekst enn året før. Dette har sammenheng med at veksten gjennom 1987 fortsatte inn i 1988. Mot slutten av året flatet veksten ut og særlig gjaldt dette for kommunene der sysselsettingen gikk noe ned. Til tross for relativt sterk vekst i bruttoproduktene i offentlig forvaltning, var veksten i offentlig konsum langt svakere som følge av en markert økning i salg av tjenester, dvs. gebyrer. Gebyrveksten fant sted i forsvaret og i kommunene. I de samme sektorene var veksten i forbruket av vareinnsats betydelig lavere enn den til dels kraftige veksten året før.

ARBEIDSMARKEDET

Fra årsskiftet 1983/84 til årsskiftet 1987/88 var arbeidsmarkedet i Norge kjenetegnet ved at arbeidsstyrken vokste kraftigere enn befolkningen samtidig som sysselsettingen økte sterkt og ledigheten gjennomgående var synkende. Utviklingen var resultatet av en sterk etterspørsels- og produksjonsvekst gjennom denne perioden, spesielt fra 1984 til 1986. Veksten avtok i løpet av 1987 og samlet produksjon utenom oljevirkosomhet og utenriks sjøfart har vært i nedgang siden 4. kvartal 1987. Samtidig må vi regne med at ettervirkningene av arbeidstidsforkortelsen på arbeidskraftetterspørselen på det nærmeste er borte. Dette har ført til nedgang i sysselsettingen gjennom 1988 og en kraftig økning i arbeidsledigheten. Ifølge AKU (Statistisk sentralbyrå's arbeidskraftundersøkelse) var det - regnet som årsgjennomsnitt - 69 000 arbeidssøkere uten arbeidsinntekt, eller 3,2 prosent av arbeidsstyrken.

Den svake utviklingen på arbeidsmarkedet i 1988 understrekes av at tilgangen på ledige plasser viste en klar nedgang i forhold til tallet på arbeidsledige. Samtidig lå antall personer berørt av permisjoner og inn-

skrenket arbeidstid i desember på et høyt nivå.

Sysselsettingsnedgangen i 1988 regnet i normalårsverk, rammet hovedsakelig industri, bygge- og anleggsvirkosomhet og varehandel. AKU for 4. kvartal 1988 viser tegn til redusert sysselsetting også innenfor offentlig og privat tjenesteyting. Det er grunn til å vente at denne utviklingen fortsetter i 1989. Det er også trolig at problemene innenfor bank og forsikring vil bidra til en økning i ledigheten. En kraftig økning i arbeidsmarkedstiltakene i første halvdel av 1989 vil allikevel kunne begrense ledigheten.

SYSSELSETTING

Etter fire år med sterk sysselsettingsvekst var det i 1988 en klar nedgang i sysselsettingen. Ifølge foreløpige tall fra nasjonalregnskapet gikk antall utførte årsverk ned med 13 800. Nedgangen i antall syssel-satte personer var enda sterkere og har vært tiltakende siden slutten av 1987, mens ned-

SYSSELSETTING I NORMALÅRSVERK OG VEKSTRATER FOR ANTALL SYSSELSATTE PERSONER OG UTFØRTE TIMEVERK

Normalårsverk i 1 000 utførte årsverk.

	Normalårsverk		Vekstrater	
	Nivå 1988	Endring fra 1987	Personer	Timeverk
I alt	1 857,0	-13,8	-0,8	-0,6
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	31,5	0,7	2,4	3,0
Fastlands-Norge	1 825,5	-14,5	-0,9	-0,6
Industri og bergverksdrift	333,4	-13,0	-3,7	-3,4
Skjermet industri	96,9	-1,2	-1,2	-0,8
Utekonkurrerende industri og bergverksdrift	51,6	-0,7	-1,4	-0,9
Hjemmekonkurrerende industri	184,9	-11,1	-5,6	-5,3
Annen vareproduksjon	300,1	-7,7	-2,6	-2,4
Primærnæringer	121,5	-2,2	-2,0	-1,7
Elektrisitetsforsyning	19,6	0,0	-0,1	0,4
Bygge- og anleggsvirksomhet	159,0	-5,6	-3,3	-3,4
Tjenesteyting	738,0	-4,5	-0,9	-0,2
Varehandel	246,2	-5,8	-2,7	-2,0
Samferdsel	155,4	0,6	0,2	0,7
Tjenesteyting ellers	336,4	0,8	0,0	0,6
Offentlig forvaltning	453,9	10,6	2,2	2,4
Stats- og trygdeforvaltning	144,7	1,3	0,6	1,3
Kommuneforvaltning	309,3	9,4	2,8	2,9

gangen i timeverkene var på 0,6 prosent.

Industriusselsettingen begynte å avta allerede i 1987 og denne nedgangen fortsatte i 1988. Den reduserte innenlandske etterspørsel i 1988 rammet i hovedsak hjemmekonkurrerende industri. Også innenfor varehandel og bygge- og anleggsvirksomhet ble det registrert en klar nedgang i antall utførte timeverk. Nedgangen i bygge- og anleggsvirksomhet reflekterer den kraftige nedgangen i 1988 i igangsetting av boliger og næringsbygg og at utbyggingen på Mongstad går mot slutten. Offentlig forvaltning og annen næringsvirksomhet viste vekst i timeverkene fra 1987 til 1988. Veksten i timeverk var sterkest innenfor oljevirksomhet og utenriks sjøfart med 3,0 prosent og i kommunal forvaltning hvor veksten var 2,9

prosent.

Ifølge AKU var det i gjennomsnitt sysselsatt 2 114 000 personer i 1988, en nedgang på 12 000 fra året før. Foreløpige tall fra nasjonalregnskapet viser en nedgang på 17 000 personer. Nedgangen er rimelig i samsvar med AKU, når en tar hensyn til omlegging av datainnsamling og spørreskjema fra og med 2. kvartal 1988. Denne omleggingen gjør at endringstall fra 1987 til 1988 ifølge AKU må tolkes med større varsomhet enn vanlig.

ARBEIDSSTYRKEN

Etter å ha hatt en ekstraordinær vekst gjennom 80-årene, var veksten i arbeids-

PERSONER I ARBEIDSSTYRKEN, SYSSELSATTE OG ARBEIDSSØKERE UTEN ARBEIDSIKKEHETSUTVEKSLING¹
 Fordeling etter alder og kjønn. Årsgjennomsnitt. 1 000 personer.

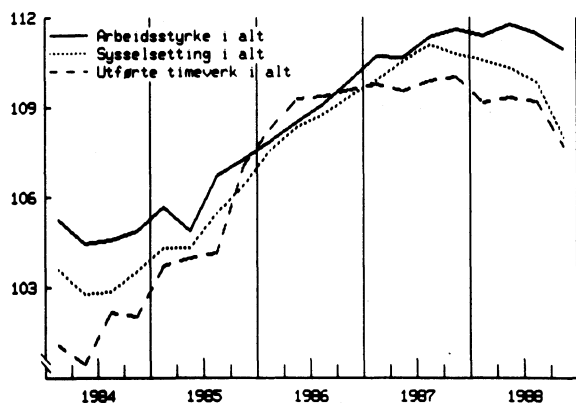
	Yrkesprosent		Arbeidsstyrken		Sysselsatte		Arbeidssøkere	
	1987	1988	1987	1988	1987	1988	1987	1988
16-19 år	53,3	53,3	143	141	132	124	11	18
20-24 år	76,3	77,9	252	263	243	247	10	15
25-54 år								
Menn	94,1	93,6	789	800	780	784	9	16
Kvinner	79,8	79,7	639	649	627	633	12	15
55-66 år								
Menn	71,9	71,0	175	169	173	166	2	3
Kvinner	50,3	49,9	130	125	129	124	1	1
67-74 år	14,0	11,7	43	36	43	35	0	1
16-74 år	71,3	71,1	2 171	2 183	2 126	2 114	45	69

¹ På grunn av omleggingen av AKU er tallene fom 2. kvartal 1988 ikke helt sammenlignbare med tidligere tall. Endringen i årsgjennomsnittet fra 1987 til 1988 må derfor tolkes med varsomhet.

styrken i 1988 svak. Omleggingen av AKU gjør riktignok at utviklingen i arbeidsstyrken er usikker, men veksten kan anslås til mellom 5 000 og 10 000 personer. Andelen yrkesaktive blant befolkningen i aldersgruppen 16-74 år viste en svak nedgang. Dette reflekterer både at yrkesdeltakingen allerede var på et høyt nivå og at mulighetene for å få arbeid er blitt mindre.

Blant menn i aldersgruppen 25-66 år fortsetter de siste års utvikling med en synkende yrkesdeltaking, mens de siste års vekst i yrkesdeltakingen blant ungdom og kvinner nå ser ut til å ha stanset opp. Blant personer over 67 år var det en markert nedgang i yrkesdeltakingen. Den vedtatte pensjonsreformen vil trolig i løpet av 1989, føre til en forsterket nedgang i yrkesdeltakingen til personer over 60 år.

ARBEIDSTYRKE, SYSSELSETTING OG UTFØRTE TIMEVERK I ALT
 IFØLGE ARBEIDSKRAFTUNDERSØKELSEN. 1) 1980=100. Sesongjustert.

1. Justert for omlegging av AKU f.o.m. 2. kv. 1988.

ARBEIDSLEDIGHET

Situasjonen på arbeidsmarkedet forverret seg gjennom hele 1988 slik at arbeidsledigheten i 4. kvartal ifølge AKU var på 84 000 personer, en økning på 42 000 personer fra 4. kvartal året før. Dette utgjorde en ledighet på hele 3,9 prosent. Regnet som årsgjennomsnitt økte ledigheten fra 1987 til 1988 med 25 000 personer til 69 000, eller 3,2 prosent av arbeidsstyrken. Nivået på ledigheten målt som årsgjennomsnitt var på høyde med den forrige toppen i 1983, da ledigheten

NOEN BEGREPER I ARBEIDSMARKEDSSTATISTIKKEN

AKU

Sysselsatte: Personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst en times varighet i undersøkelsesuken og personer som vanligvis utfører inntektsgivende arbeid, men som på grunn av sykdom, ferie etc. ikke utførte slikt arbeid i undersøkelsesuken.

Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt: Personer som ikke utførte eller var midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid i undersøkelsesuken, men som forsøkte å skaffe seg inntektsgivende arbeid og var disponible for dette.

Arbeidsstyrken: Sysselsatte pluss arbeidssøkere uten arbeidsinntekt.

ARBEIDSDIREKTORATETS STATISTIKK

Registrerte arbeidssøkere: Personer som søker inntektsgivende arbeid ved arbeidskontorene og er disponible for det arbeid som søkes. Hvorvidt en person har arbeid eller ikke er uten betydning. Statistikken viser antall registrerte arbeidssøkere i løpet av en måned og bestanden ved slutten av måneden.

Registrerte helt arbeidsløse: Bestanden av arbeidssøkere registrert ved arbeidskontorene ved slutten av måneden som er uten inntektsgivende arbeid. Skoleungdom som søker feriejobber regnes ikke som helt arbeidsløse, men som arbeidssøkere. Personer som er på arbeidsmarkedstiltak er ikke medregnet.

Registrerte ledige plasser ved arbeidskontorene: Ledige plasser som private og offentlige bedrifter melder til arbeidskontorene, utenom ledige stillinger meldt til sjømannskontorene. Statistikken viser tilgangen på antall registrerte ledige plasser i løpet av en måned og bestanden ved utgangen av måneden.

Sysselsatte i arbeidsmarkedstiltak: Bestanden av antall personer ved utgangen av hver måned sysselsatt ved ulike tiltak som administreres av arbeidsmarkedsmyndighetene. Sysselsatte i arbeidsmarkedstiltak regnes ikke blant de registrerte ledige. I AKU vil de derimot kunne bli betraktet som arbeidssøkere uten arbeidsinntekt så lenge de ikke hever skattepliktig lønn i en bedrift. Opprettelsen av praksisplasser der det heves dagpenger fra arbeidskontorene innebærer således at antall registrerte arbeidsløse synker mens antall arbeidssøkere uten arbeidsinntekt forblir uendret.

Ledighetens varighet: Beregnes for registrerte arbeidsløse i et gitt tellingstidspunkt. Ledighetens varighet regnes som antall uker fra det tidspunkt en person første gang ble registrert som helt arbeidsløs og fram til tellingstidspunktet. Dette tall viser ikke varigheten av fullførte ledighetsperioder.

NASJONALREGNSKAPET

Normalårsverk: Antall normalårsverk er definert som antall heltidstilsatte personer pluss antall deltidstilsatte omregnet til heltid med dellønnsbrøken som vekt. Denne definisjonen tar utgangspunkt i at timeverksinnholdet i et normalårsverk er lik faktisk arbeidstid for heltidstilsatte.

Sysselsatte personer: Antall sysselsatte personer er gjennomsnittlig antall heltids- og deltidstilsatte i året, mens AKU's sysselsettingsbegrep er basert på en undersøkelsesuke.

Utførte timeverk: Antall utførte timeverk gir timer utført gjennom hele året og tar hensyn til overtid og fravær.

REGISTRERTE ARBEIDSLØSE, ARBEIDSMARKEDSTILTAK OG INNSKRENKET ARBEIDSTID 1 000 personer.				
	Årsgjennomsnitt		Desember 1988	
	1987	1988	Nivå	Endring fra des. 1987
Registrerte arbeidsløse	32,4	49,3	69,7	38,3
- permitterte	4,6	9,4	16,9	11,0
Innskrenket arbeidstid	4,1	7,5	12,0	8,0
Arbeidsmarkedstiltak				
ekskl. attføring	7,0	8,2	12,6	6,6
Tilgang ledige plasser	27,2	21,6	10,1	-10,0
Beholdning ledige plasser	12,4	8,7	3,6	-4,9

Kilde: Arbeidsdirektoratet

utgjorde 3,4 prosent av arbeidsstyrken.

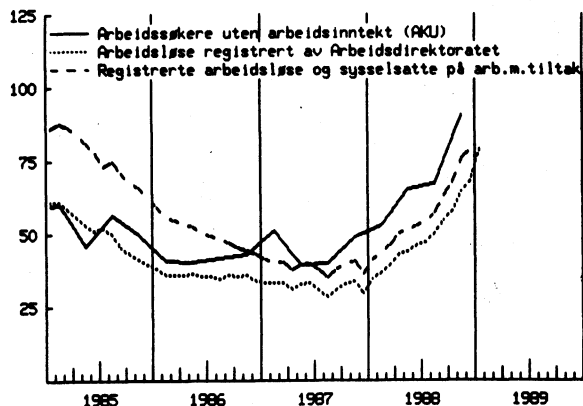
Den registrerte ledigheten ved arbeidskontorene viste også en sterk økning gjennom året og var ved utgangen av desember kommet opp i 69 700 personer, en økning på 38 000 sammenlignet med desember 1987. Tallene for januar 1989 viser en fortsatt oppgang til 86 600 personer, en økning på 44 000 fra januar 1988.

Det har vært en sterk stigning i ledigheten fra desember 1987 til desember 1988 innenfor alle yrker, men den relative økningen har vært spesielt stor innenfor bygge- og anleggsarbeid. Den registrerte arbeidsledigheten blant menn har økt relativt mer enn blant kvinner. Det er spesielt i aldersgruppen 20-29 år at ledigheten har økt sterkt. Den registrerte arbeidsledigheten blant ungdom under 20 år har vært relativt stabil etter sommeren, noe som trolig har sammenheng med at arbeidsmarkedstiltakene hittil i stor grad har vært rettet mot denne gruppen. AKU viser derimot en økning i ledigheten blant ungdom. Dette kan skyldes at personer på opplæringstiltak kan bli regnet som arbeidssøkere uten arbeidsinntekt i AKU, mens de ikke regnes som arbeidsledige i Arbeidsdirektoratets tall.

Den registrerte ledigheten har økt i alle fylker, men den var ved utgangen av desember spesielt høy i Aust-Agder og i Finnmark, med en registrert arbeidsledighet på over en 5,5 prosent. Den største relative økningen i ledigheten fra desember 1987 til desember 1988 har vært på Vestlandet.

I september 1988 var det over 12 500 personer som hadde en registrert ledighet på mer enn et halvt år, en økning på 4 900 fra året før. Likevel førte den økte tilstrømming av nye arbeidssøkere til at den gjennomsnittlige varigheten avtok fra

ARBEIDSLLEDIGE
Arbeidssøkere uten arbeidsinnt., reg. arbeidsløse ved arbeidskontorene og syssels. på arb.m.tiltak. Sesongjusterte tall i tusen.

REGISTRERTE ARBEIDSLØSE ETTER FYLKE
 I prosent av arbeidsstyrken.

	Des. 88	Endring fra des. 87
Oslo/Akershus	1,4	1,0
Hedmark/Oppland/Buskerud	2,5	1,2
Østfold/Vestfold/Telemark	3,2	1,6
Agder/Rogaland	4,0	2,0
Vestlandet	4,0	2,5
Trøndelag	4,1	2,0
Nord-Norge	5,0	2,3
I alt	3,2	1,7

Kilde: Arbeidsdirektoratet

september 1987 til september 1988. En slik avtakende gjennomsnittlig varighet kjenner tegner gjerne en kraftig økende arbeidsledighet. Etterhvert som ledigheten stabiliserer seg kan en vente at gjennomsnittlig varighet begynner å øke.

Det var ifølge Arbeidsdirektoratet 17 000 personer berørt av permisjoner og 12 000 personer berørt av innskrenket arbeidstid i desember 1988. Dette er et nivå som er

REGISTRERTE ARBEIDSLØSE ETTER LEDIGHETENS VARIGHET. 1 000 personer

	Sept. 1988	Endring fra sept. 1987
Varighet		
Under 8 uker	25,8	10,9
8-25 uker	15,1	7,9
Et halvt år og mer	12,6	4,9
I alt	53,4	23,7
Gj.snittlig varighet i uker	18	-2

Kilde: Arbeidsdirektoratet

nesten tre ganger så høyt som i samme måned i fjor.

LEDIGE PLAGSER

I løpet av desember 1988 ble det ved arbeidskontorene registrert en tilgang på 10 000 ledige plasser, dette var 10 000 færre enn i desember 1987. Samtidig var beholdningen av ledige plasser ved utgangen av desember på 3 600, en nedgang på 4 900 ledige plasser i forhold til samme måned i fjor. Den sterkt økende arbeidsløsheten har altså falt sammen med en sterk nedgang i antall ledige plasser. Mens arbeidsledigheten fremdeles økte mot slutten av 1988 var det tegn til at tilgangen på ledige plasser stabiliserte seg i de siste månedene av 1988. I motsetning til andre yrkesgrupper var beholdningen av ledige plasser innenfor teknisk-vitenskapelig og humanistisk arbeid relativt stor i forhold til antall arbeidsledige.

ARBEIDSMARKEDSTILTAK

Sysselsetting ved arbeidsmarkedstiltak utenom attføring lå på et forholdsvis lavt nivå fra midten av 1986 til høsten 1988. Arbeidsdirektoratets tall for 1988 viser en svak økning i årsgjennomsnittet på 1 100 personer fra 1987. På grunn av veksten i ledigheten ble arbeidsmarkedstiltakene trappet opp mot slutten av året. I desember var det ifølge Arbeidsdirektoratet 12 600 personer på tiltak utenom attføring, en økning på 6 600 i forhold til samme måned året før. Disse tiltakene har i første omgang rettet seg mot ungdom under 20 år og i stor grad bestått av kvalifiseringstiltak. Høsten 1988 ble det dessuten opprettet 5 000 ekstra skoleplasser. I 1989 vil det skje en markert økning i omfanget av kvalifiseringstiltakene. Dette kan bidra til å dempe veksten i den registrerte ledigheten fram mot sommeren. Antall personer på arbeidsmarkedstiltak vil trolig nærme seg

samme nivå som under den forrige perioden med høy ledighet i 1984/85, da det i

gjennomsnitt var sysselsatt over 25 000 personer ved slike tiltak utenom attføringstiltak.

PRISER OG LØNNINGER

Prisutviklingen i 1988 var preget av markert avtakende innenlandsk kostnadsvekst og lavere importprisvekst. Prisveksten fra 1987 til 1988 ble likevel høy på grunn av avgiftsøkninger, fortsatt høyt rentenivå og betydelige ettervirkninger av den kraftige kostnadsveksten i 1987. Veksten i nasjonalregnskapets prisindeks for innenlandsk bruk av varer og tjenester ble redusert med 3 prosentpoeng til 6,0 prosent, mens konsumprisindeksen økte med 6,7 prosent mot 8,7 prosent året før. Sammenlignet med våre handelspartnere bedret Norges situasjon seg betraktelig gjennom 1988. Mens stigningstakten over 12 måneder hos våre handelspartnere steg gradvis gjennom hele året fra 3,0 prosent til om lag 4,0 prosent, avtok den her hjemme. Dersom vi legger den underliggende tendensen fra slutten av året til grunn, viser tallene at prisveksten nå er på omtrent samme nivå i Norge som hos handelspartnerne.

Prisindeksen for bruttonasjonalproduktet i nasjonalregnskapet økte med 4,2 prosent fra 1987 til 1988 som var betydelig lavere enn veksten fra 1986 til 1987. Prisveksten i alle hovedstørrelsene avtok med unntak for tradisjonelle eksportprodukter. Oppgangen på

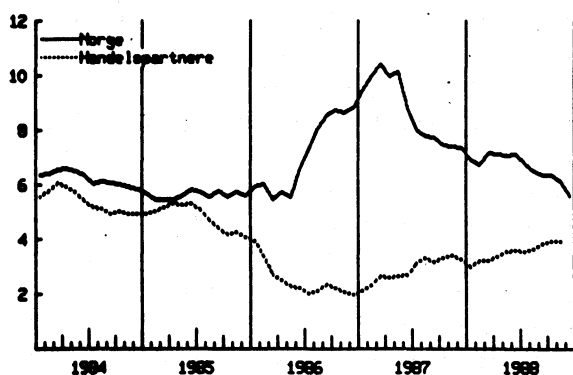
de internasjonale råvaremarkedene førte til en kraftig prisvekst på noen av Norges viktigste eksportartikler. Dette gjelder varegrupper som metaller og kjemiske råvarer. Innenlands gikk prisveksten både på brutto-realinvesteringer og offentlig konsum kraftig ned. Dette skyldes klart avtakende lønnsvekst og for bygg- og anleggsbransjen også pressede driftsmarginer på grunn av lavere aktivitet.

PRISSTIGNING FOR HOVEDKOMPONENTER I NASJONALREGNSKAPET

Prosentvis vekst fra året før.

	1987	1988
Privat konsum	8,1	5,9
Offentlig konsum	9,9	5,5
Bruttoinvesteringer i fast realkapital	9,5	5,7
Innenlandsk bruk av varer og tjenester	9,0	6,0
Eksport i alt	2,3	0,3
- tradisjonelle varer	5,8	7,3
Import i alt	6,9	4,7
- tradisjonelle varer	5,0	3,6
Bruttonasjonalprodukt	7,3	4,2

KONSUMPRISVEKSTEN I PROSENT FRA SAMME MÅNED ÅRET FØR

Lønnsutviklingen i 1988 ble preget av hovedoppgjøret som resulterte i loven om inntekts- og utbytteregulering. Den ga blant annet rom for et generelt tillegg på 1 krone per time og noen lavlønnsstillegg. Utover dette ble totallønnsveksten i 1988 påvirket av de tilleggene som ble gitt før innteksreguleringsloven trådte i kraft. I gjennomsnitt for hele økonomien vokste timelønning-

ene med knapt 5,3 prosent fra 1987 til 1988. Totalt sett ble lønnsveksten i 1988 dermed betydelig lavere enn i 1987 da timelønnsveksten var hele 11,6 prosent som en følge av arbeidstidsforkortelsen. Siden alle tillegg kom i begynnelsen av året, er det beregnede overhenget inn i 1989 bare om lag 0,5 prosent.

=====

KONSUMPRISENE

=====

Den offisielle konsumprisindeksen steg med 6,7 prosent i gjennomsnitt fra 1987 til 1988. Prisstigningstakten over 12 måneder viste en avtakende tendens fra mars, og veksten fra desember 1987 til desember 1988 kom ned i 5,6 prosent. Siden prisstigningen i 1988 avtok klart gjennom året, ble overhenget inn i 1989 kun 1,5 prosent, mens overhenget inn i 1988 var på 2,5 prosent.

To av delindeksene i konsumprisindeksen skilte seg klart ut sammenlignet med totalindeksen; delindeksen for helsepleie med klart lavest vekst på 3,6 prosent og bolig, lys og brensel som økte med hele 8,3 prosent. Bidraget fra helsepleie på totalindeksen er marginalt, mens prisveksten for bolig, lys og brensel slår sterkt ut på totalindeksen siden denne gruppens vekt er i overkant av 20 prosent. Den kraftige veksten skyldes i vesentlig grad husleie som har et betydelig etterslep med hensyn til utslag av renteendringer. Tidligere års renteøkninger kan derfor ha slått ut i husleiene i 1988. Husleiene registreres bare hvert kvartal, noe som gir sterke utslag på indeksen i enkelte måneder.

I tillegg til den betydelige veksten i husleien, var det også andre spesielle trekk som gjorde seg gjeldende gjennom 1988. Avgiftene økte sterkt i januar, men noe mindre enn året før fordi økningen på drikkevarer og tobakk ble lagt til desember 1987. Prisveksten for drikkevarer og tobakk var imidlertid like sterk som for totalen. Utsalgsperiodene for klær og skotøy var mer omfattende og av lengre varighet enn vanlig og

KONSUMPRISVEKSTEN ETTER KONSUMKATEGORI

Prosentvis endring fra året før

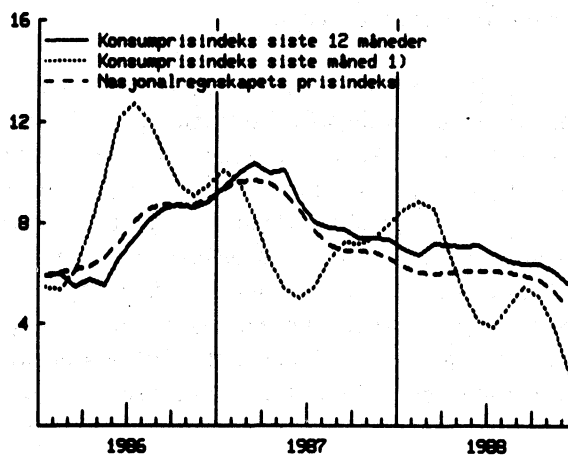
	1986	1987	1988
I alt	7,2	8,7	6,7
Matvarer	9,2	7,6	6,3
Drikkevarer og tobakk	9,2	10,5	6,8
Klær og skotøy	8,9	8,9	5,8
Bolig, lys og brensel	4,8	7,4	8,3
Møbler og husholdningsartikler	7,4	8,4	5,9
Helsepleie	7,2	5,5	3,6
Reiser og transport	6,0	11,4	6,7
Fritidssysler og utdanning	7,0	8,1	6,4
Andre varer og tjenester	8,1	8,2	6,2

bidro til å dempe prisveksten. I tillegg var prisvirkningene av jordbruksoppgjøret små og medvirket, sammen med økte subsidier, til uendret totalindeks fra juni til juli.

Den underliggende prisstigningstakten (vekst i sesongjustert og glattet serie fra foregående måned regnet som årlig rate) nådde en topp i februar etter en oppadgående trend i siste halvår av 1987. Etter denne toppen

KONSUMPRISVEKST

Vekst i konsumprisindeksen og nasjonalregnskapets prisindeks. Prosent.

1) Underliggende tendens. Vekst fra forrige måned i sesongjustert og glattet serie. Årlig rate.

SAMMENLIGNING AV KONSUMPRISINDEKSEN OG NASJONALREGNSKAPETS INDEKS FOR PRIVAT KONSUM

VEKTER I KONSUMPRISINDEKSEN¹ OG NASJONALREGNSKAPETS PRISINDEKS FOR PRIVAT KONSUM
Prosent.

	1986		1987		1988	
	KPI	NR	KPI	NR	KPI	NR
Matvarer	18,7	18,5	17,5	18,4	16,2	18,4
Drikkevarer og tobakk	3,8	6,1	3,7	6,4	3,6	6,6
Klær og skotøy	8,0	7,7	7,9	7,0	7,8	6,7
Bolig, lys og brensel	19,9	16,1	20,5	17,1	21,5	17,6
Møbler og hush.artikler	8,4	7,8	8,5	7,8	8,3	7,5
Helsepleie	2,0	3,6	2,0	3,9	1,9	4,3
Reiser og transport	21,8	24,0	22,4	22,6	23,2	21,7
Fritidssysler og utdanning	10,3	8,5	10,1	8,5	9,8	8,8
Andre varer og tjenester	7,5	10,6	7,9	11,3	8,1	11,5

¹ Vektene byttes 1. august hvert år. Dette er vektene for de siste 5 månedene de respektive år.

Nasjonalregnskapets prisindeks for privat konsum har siden årsskiftet 1986/1987 ligget under tilsvarende vekst i konsumprisindeksen. I 1986 var imidlertid forholdet omvendt. Det detaljerte prismaterialet for de to målene på prisstigningen er i hovedsak det samme, selv om nasjonalregnskapet ved hjelp av lønnsindekser fastsetter prisen på noen offentlige goder som sykehusopphold og skolegang. Den tildels store forskjellen (for 1988 0,8 prosentpoeng) skyldes derfor i stor grad vektene som benyttes for å veie de enkelte priskomponentene sammen.

I nasjonalregnskapet beregnes vektene på grunnlag av konsumsammensetningen i den perioden regnskapet er laget for (år eller kvartal). I konsumprisindeksen brukes imidlertid gjennomsnittet for de tre foregående år av konsumsammensetningen i et utvalg av husholdninger. Dette gjør at endringer i forbrukssammensetningen slår mye tregere ut i den offisielle konsumprisindeksen. Tabellen nedenfor viser

vektene i henholdsvis nasjonalregnskapets indeks for privat konsum (NR) og konsumprisindeksen (KPI) i 1986, 1987 og 1988.

For noen av varegruppene har vektene i prisindeksen i nasjonalregnskapet og konsumprisindeksen utviklet seg i forskjellige retninger. For helsepleie og fritidssysler og utdanning har vektene i nasjonalregnskapet økt mens de har avtatt i konsumprisindeksen. Siden begge disse gruppene har hatt lavere prisvekst enn gjennomsnittet for alle varer, bidrar vektforskjellene til at konsumprisindeksen blir høyere enn prisindeksen i nasjonalregnskapet. Vektene for reiser og transport har utviklet seg motsatt. Konsumprisindeksen har ennå ikke fått med seg den sterke nedgangen i bilkjøpene de to siste årene. Siden prisutviklingen på disse varene og tjenestene har vært sterkere enn gjennomsnittet, bidrar også dette isolert til den eksisterende forskjellen i indeksene. Ulikheter i vektene for matvarer har også bidratt til dette.

avtok imidlertid veksten ut året med unntak for månedene august og september. Dette kan imidlertid skyldes at sesongjusteringsmetoden ikke fanget opp høstsalget godt nok. I gjennomsnitt har den underliggende veksttakten de siste måneder vært på om lag 3,5 prosent.

=====

LØNNSUTVIKLINGEN

=====

Timelønnveksten for økonomien som helhet er beregnet til 5,3 prosent fra 1987 til 1988 mot hele 11,6 prosent året før. Nedgangen i lønnsveksten per normalårsverk er til sammenligning bare på vel 3 prosentenheter og veksten i 1988 er anslått til 5,6 prosent. Forskjellen i lønnsvekst per time og per årsverk i 1987 var en direkte følge av arbeidstidsforkortelsen.

I 1988 skulle det på vanlig måte være hovedoppgjør for de fleste lønnstakere. Allerede i månedsskiftet februar/mars ble det imid-

LØNNSØKNING ETTER NÆRING

Prosentvis vekst 1987-1988.

	Pr. timeverk	Pr. årsverk
I alt	5,3	5,6
Oljevirkosomhet og		
utr. sjøfart	1,6	2,3
Fastlands-Norge	5,4	5,7
Industri og bergverk	5,8	6,2
Skjermet	6,7	7,0
Utekonk.	4,7	5,2
Hjemmekonk.	5,8	6,1
Annen vareproduksjon	4,3	4,7
Bygg og anlegg	4,9	5,0
Vareprod. ellers	4,0	4,5
Tjenesteyting	6,4	6,9
Varehandel	5,0	5,5
Samferdsel	5,4	5,8
Tjenesteyting ellers	8,0	8,4
Offentlig forvaltning	4,3	4,3
Stat	3,4	3,9
Kommune	4,5	4,3

DEFINISJON AV NOEN LØNNSBEGREPER

Utgangspunktet for lønnsvekstberegningene i nasjonalregnskapet er utbetalte lønninger til lønnstakere, inklusive lønn for ordinær arbeidstid, overtidsgodtgjørelse og andre ytelser til beste for lønnstakere. Antall utførte timeverk omfatter totalt antall arbeidstimer i løpet av et år, medregnet korreksjoner for variasjoner i overtid, fravær og arbeidsårets lengde. Antall sysselsatte normalårsverk er lik summen av antall heltidsansatte og antall deltidsansatte omregnet til heltid.

Lønnsvekst per timeverk gir uttrykk for vekst i utbetalte lønninger i forhold til vekst i antall utførte timeverk. Vekst i lønn per timeverk inkluderer dermed variasjoner i overtid både for lønssummen og timeverkene.

Vekst i lønn per normalårsverk uttrykker vekst i utbetalt lønssum inklusive overtidsbetalinger i forhold til endring i antall sysselsatte normalårsverk. Økt omfang av overtid medfører ensidig vekst i lønssum uten tilsvarende økning i antall sysselsatte normalårsverk.

Årslønnsvekst er definert som vekst i lønn per normalårsverk utenom overtid for en heltidsansatt person som er i arbeid hele året. Dersom en lønnstakergruppe er omfattet av arbeidskonflikt vil vekst i lønn per normalårsverk være lavere enn årslønnsveksten, fordi slike konflikter ikke påvirker nivået på antall sysselsatte normalårsverk.

tertid vedtatt en lov som frøs fast lønningene. Denne loven ble 22. april avløst av loven om inntekts- og utbyttere regulering som begrenset inntektstilleggene til det som var vedtatt i LO/N.A.F-oppgjøret. Avtalen mellom LO og N.A.F innebar for det første at det ikke ble anledning til verken å kreve eller gi lokale tillegg første avtaleår. Videre ga

avtalen rom for et generelt tillegg på kr. 1,- per time for voksne arbeidstakere basert på 37,5 timers uke, særskilte tillegg til en del grupper med lønnsnivå lavere enn industrigjennomsnittet og en ny pensjonsordning.

Kontrollundersøkelser har vist at kun en liten andel av bedriftene har brutt innteksreguleringsloven. Loven har dermed vært et effektivt virkemiddel for å begrense lønnsveksten. Siden loven i stor grad har blitt overholdt, er det i hovedsak endret timeverksfordeling mellom bransjer og endringer i omfanget av skift-, akkord- og overtidssarbeid samt alders- og lavtlønnstillegg som kan ha ført til lønnvekst etter april måned. Lønnsoverhenget inn i 1989 er derfor svært lavt og er anslått til 0,5 prosent. De enkelte næringer avviker bare i mindre grad fra dette gjennomsnittet.

Selv om innteksreguleringsloven la til grunn lik lønnsvekst for alle grupper, varierte lønnsveksten per årsverk i 1988 en god del mellom ulike næringer. Dette skyldes både ulikt overheng inn i 1988, enkelte lønnstillegg gitt per 1. januar eller tidlig på nyåret og enkelte strukturelle endringer. Gruppen forretningsmessig tjenesteyting

hadde et overheng på 3,3 prosent fra 1987 og lønnveksten i 1988 ble derfor hele 8,9 prosent. Innen bank og forsikring ble det gitt et generelt tillegg på 5,5 prosent 1. januar som etterjustering fra 1987. Denne næringen kom dermed opp i en total vekst for 1988 på 10,4 prosent. Offentlig forvaltning hadde bare et lite overheng på 0-0,4 prosent, og den beregnede vekst pr. årsverk er derfor så lav som 4,3 prosent. Ellers var veksten stort sett mellom 5 og 6 prosent.

I 1988 var det liten endring i bruk av overtid. Forskjellen på lønnvekst per normalårsverk og årslønn var derfor liten. Det var i 1988 1 arbeidsdag mer enn i 1987. For månedslønte betyr det at lønnveksten per årsverk blir større enn veksten per timeverk når antall normalårsverk er konstant. I 1988 var dette hovedårsaken til forskjellen på om lag 0,4 prosentenheter for mange næringer. Dette gjelder ikke bygg- og anleggsvirksomhet der en vesentlig benytter timelønnet arbeidskraft. Innen kommunal forvaltning var lønnsveksten per timeverk større enn per årsverk og dette skyldtes lærerstreiken vinteren 1988. Timeverkene vokste dermed mindre enn antall personer ansatt i undervisningsvirksomhet.

UTVIKLINGA I INNTEKTENE

Faktorinntekta i nasjonalrekneskapen syner kor mykje inntekt som vert fordelt på arbeidskraft og kapital. Utrekningane vert gjort for Noreg samla og for kvar einskild næring.

Faktorinntekta i kvar næring vert rekna ut ved å trekkje kapitalslitet og netto indirekte skattar frå bruttoproduktet. Differansen vert vidare delt opp i lønnskostnader og restposten driftsresultat.

Lønnskostnadene omfattar lønn til lønns-takarar og arbeidsgivaravgift til folke-trygda og andre trygdeordningar. Driftsresultatet er ein restpost og omfattar

inntekt av produksjonskapitalen og eigarane sin arbeidsinnsats. Den viser ikkje driftsøkonomisk lønnsemd idet ein m.a. ikkje korrigerer for direkte skattar og finansielle kostnader.

Dei førebelse tala for inntektsutviklinga er usikre, noko som kan gi store utslag i restpostane faktorinntekt og driftsresultat. Dette gjeld særleg på detaljert nivå. I Utsynet har ein difor valt berre å publisere inntektstal for fastlands-Noreg (alle næringer utanom oljeverksemd og utanriks sjøfart) og for Noreg totalt.

Tala frå nasjonalrekneskapen viser at brut-

BRUTTONASJONALPRODUKTET ETTER INNTEKTSART		
	1988 Milliardar kroner	Prosentvis endring frå 1987
Bruttonasjonal- produkt	589,3	5,8
Kapitalslit	88,7	8,9
Indirekte skattar netto	71,7	-3,0
Faktorinntekt	428,9	6,8
Lønnskostnader	321,8	5,7
Driftsresultat	107,1	10,2
Alle næringer utanom oljeverksemd og utanriks sjøfart (fastlands-Noreg):		
Bruttoprodukt	528,0	7,3
Faktorinntekt	403,6	9,0
Lønnskostnader	310,0	5,8
Driftsresultat	93,6	21,1

tonasjonalproduktet auka med 32,4 milliardar kroner frå 1987 til 1988, medan faktorinntekta auka med 27,3 milliardar kroner. Dette svarer til ein vekst i faktorinntekta på 6,8 prosent, 1,3 prosentpoeng lågare vekst enn året før.

Netto indirekte skattar har falle med 3 prosent frå 1987. Det kjem i hovudsak av eit fall i eingongsavgifta på motorvogner på over 40 prosent og ein reduksjon i produksjonsavgifta på utvinning av petroleum på mellom 25 og 30 prosent.

Lønnskostnadene er rekna ut til 321,8 milliardar kroner i 1988 mot 304,3 milliardar kroner i 1987. Veksten i lønnskostnadene på 5,7 prosent er ei halvering i forhold til veksten i 1987.

Både i 1986 og 1987 fall driftsresultatet i forhold til året før. Denne utviklinga er no snudd, og driftsresultatet i 1988 var om lag 10 milliardar kroner høgre enn i 1987.

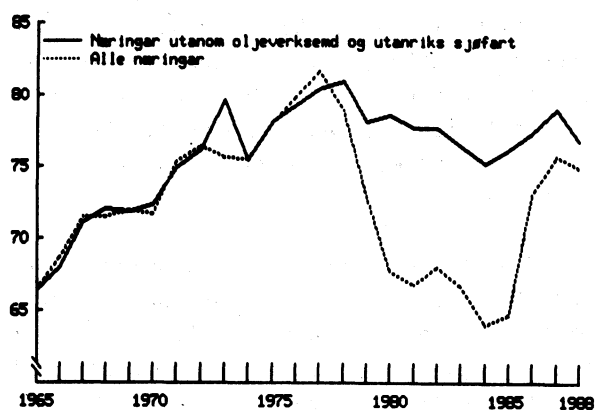
Faktorinntekt, lønnskostnader og driftsresultat for fastlands-Noreg

Faktorinntekta for fastlands-Noreg voks med 9,0 prosent, 2,2 prosentpoeng sterkare enn faktorinntekta for Noreg samla. Veksten er svakare enn året før då faktorinntekta for fastlands-Noreg auka med over 10 prosent. Dei førebelse utrekningane syner at utekonkurrerende industri hadde ein sterk vekst i inntektene i 1988, i hovudsak som følgje av høge eksportprisar. Skjerma industri hadde ein vekst i inntektene om lag som året før, medan faktorinntekta i heimekonkurrerende industri var om lag uendra frå 1987 på grunn av lågare produksjon. Veksten i inntektene i dei tenesteytande næringane var klart lågare enn i industrien. Særleg var utviklinga i finansiell tenesteyting svak.

Lønnskostnadene for fastlands-Noreg viser same vekst som for Noreg samla. Dei første tala tyder på at tenesteytande næringer, som finansiell og forretningsmessig tenesteyting, hadde den sterkaste veksten i lønnskostnadene i 1988. Årsaka til dette er ein sterk auke i lønssatsane. Også i offentleg forvaltning var lønnskostnadsveksten over gjennomsnittet, men her skuldast dette både sterk vekst i sysselsetjinga og sterk vekst i arbeidsgivaravgifta.

I 1988 utgjorde lønnskostnadene i fastlands-Noreg 76,8 prosent av faktorinntekta, noko som er om lag 2 prosentpoeng lågare enn i

LØNSKOSTNADER I PROSENT AV FAKTORINTEKTA FOR ALLE NÆRINGER OG NÆRINGER UTANOM OLJEVERKSEMD OG UTANRIKS SJØFART

1987. For Noreg samla utgjorde lønnskostnadene 75 prosent av faktorinntekt. Det er om lag som i 1987, men høgre enn tidlegare i 1980-åra.

Driftsresultatet for fastlands-Noreg er utrekna til 93,6 milliardar kroner, 16,3 milliardar kroner meir enn i 1987. Mykje av betringa kom av ein sterk auke i driftsresultatet i utekonkurrerende industri, der ein gjekk frå eit negativt driftsresultat i 1987 til eit overskot i 1988. Også i skjerma industri var det vekst i driftsresultatet frå 1987 til 1988, noko som i hovudsak kom av ein relativt svak vekst i lønnskostnadene. Tala for 1988 tyder elles på at driftsresultatet i heimekonkurrerende industri var om lag uendra frå året før, og at driftsresultatet i finansiell tenesteyting fall for andre året på rad.

=====

DISPONIBEL INNTEKT OG SPARING FOR NOREG

=====

Bruttonasjonalproduktet syner den samla verdiskapinga i landet i eit år, medan disponibel inntekt viser kva landet kan nytte til privat og offentleg konsum og til sparing. Disponibel inntekt for Noreg er definert som bruttonasjonalprodukt minus kapitalslit og netto overføringar til utlandet (renter, aksjeutbytte og stønader).

Dei første tala frå nasjonalrekneskapan viser at disponibel inntekt for landet var 480,3 milliardar kroner i 1988, som var 4,4 prosent høgre enn året før. Deflatert med ein prisindeks for netto innanlandsk bruk av varer og tenester, fall disponibel inntekt med 1,6 prosent frå 1987. Også i 1986 og 1987 fall den disponible realinntekta i forhold til året før, mest i 1986 med heile 5,1 prosent.

Ein kan dele opp veksten i disponibel realinntekt i endring i innanlandsk produksjonsvekst, endring i rente- og stønadsbalansen og endring i bytteforholdet (forholdet mellom eksport- og importprisar) overfor utlandet.

Vekst i nettonasjonalproduktet i 1988 førte til at den disponible realinntekta auka med 1,4 prosent. Tala frå nasjonalrekneskapan tyder på at vekst i produksjonen i oljeutvinning og rørtransport isolert sett auka realinntekta med 1,2 prosent frå 1987 til 1988, medan vekst i dei øvrige næringane auka realinntekta med 0,2 prosent.

Forverring i bytteforholdet trekte den disponible realinntekta ned med 2,2 prosent, i hovudsak på grunn av det sterke fallet i oljeprisen. Utviklinga i bytteforholdet for tradisjonelle varer og tenester hadde positiv verknad på veksten i realinntekta.

Sparinga for Noreg - disponibel inntekt minus privat og offentleg konsum - var uendra frå 1987 til 1988. Deflatert med same prisindeks som disponibel inntekt, ga dette eit fall i den reelle sparinga med 5,3 prosent frå 1987. Frå 1986 til 1988 har den reelle sparinga gått ned med om lag 12,5 prosent. Spareraten - sparinga i prosent av disponibel inntekt - er utrekna til 9,7 prosent i 1988, noko lågare enn året før. Ein har då teke omsyn til dei nye opplysningane om privat konsum i 1987, sjå eigen omtale av konsumendringane i 1987.

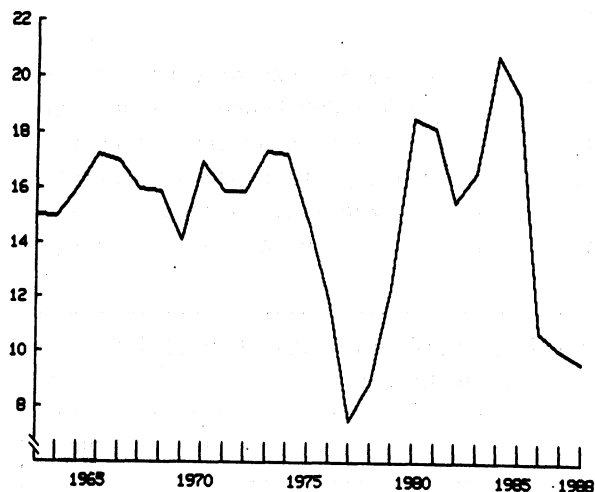
Ein gjer merksam på at slik sparinga for Noreg er definert ovanfor, er sparing det same som summen av netto realinvesteringar

VEKST I DISPONIBEL REALINNTEKT FOR NOREG
DEKOMPONERING

Prosentvis endring frå året før.

	1987	1988
Disponibel realinntekt for Noreg	-1,2	-1,6
Dekomponering:		
Endring i produksjonsvekst	0,4	1,4
Endring i bytteforholdet	-1,8	-2,2
Endring i rente- og stønadsbalansen	0,2	-0,8

SPARERATA FOR NOREG
Sparing i prosent av disponibel inntekt for Noreg.

(auke i produksjonskapitalen) og netto finansinvesteringar (auke i netto fordringar på utlandet). Ein har ikkje teke omsyn til omvurderingar av petroleumsreservane, andre naturressursar eller av gjelda til utlandet.

OLJEINNTektENE

Inntektene frå produksjon av olje og gass i Nordsjøen auka sterkt fram til 1985, då verdiskapinga, målt ved bruttoproduktet i utvinning av råolje og naturgass, var 90 milliardar kroner. På grunn av den sterke nedgangen i oljeprisen, fall bruttoproduktet til 50 milliardar kroner i 1986. Nedgangen heldt fram i 1987 og 1988 som følgje av fallande olje- og gassprisar. Stigande produksjon av olje var ikkje nok til å kompensere for dette.

Den meiravkastninga som olje- og gassverksemda gjev, vert kalla oljerenta. Oljerenta er den delen av dei samla inntektene frå produksjon av olje og gass, som ein har igjen etter at dei løpande produksjonskostnadene og ei normal avkastning på den investerte realkapitalen er dekt. Måten å rekne ut oljerenta på, gjer at ein ikkje tek omsyn til at fleire av innsatsfaktorane i olje og gassverksemd, til dømes utanlandsk realkapital, truleg får ei høgre avkastning enn dei

ville ha fått i anna næringsverksemd. Ein kan difor hevde at desse til ei viss grad får ein del av oljerenta.

Dersom ein set den normale avkastninga på investert realkapital til 7 prosent, som om lag svarar til den gjennomsnittlege avkastningsrata på industrikapitalen dei siste ti åra, syner dei førebelse utrekingane at oljerenta var vel 3 milliardar kroner i 1988, og utgjorde ein halv prosent av bruttonasjonalproduktet. Den "arbeidsfrie" inntekta frå olje- og gassverksemda i Noreg har dei siste tre åra falle frå 17 000 til 750 kroner pr. innbyggjar rekna i 1988-kroner. Oljerenta har falle raskare enn bruttoproduktet fordi det samla driftsresultatet som skal dekkje kapitalbeholdninga, har vakse etter kvart som nye felt er bygd ut.

Den samla realkapitalen i utvinningssektoren var om lag 160 milliardar kroner i slutten av 1988. Inntektene til private selskap og staten i form av avkastning på investert

OLJEINNTektENE 1976-1988

	Brutto- produkt i utv.- sektoren	Olje- rente	Gj.snitt. kapital- avkast- ning	Oljerenta sin del av brutto- nasjonal- produktet
	Mrd.kr		Prosent	
1976	6.1	3.3	30.7	1.9
1977	7.4	2.8	18.9	1.5
1978	12.8	7.0	29.7	3.3
1979	20.8	13.7	44.9	5.7
1980	41.0	31.8	80.2	11.2
1981	50.0	36.5	63.5	11.1
1982	55.3	37.8	54.2	10.4
1983	66.9	48.0	64.9	11.9
1984	83.4	59.7	66.2	13.2
1985	89.7	63.4	64.3	12.7
1986	50.0	17.8	20.2	3.5
1987	50.3	13.4	15.7	2.4
1988	44.5	3.1		0.5

realkapital, skattar og avgifter, i alt om lag 15 milliardar kroner, utgjorde dermed under 9 prosent av realkapitalbeholdninga.

=====

INNTEKTER FOR HUSHALDA

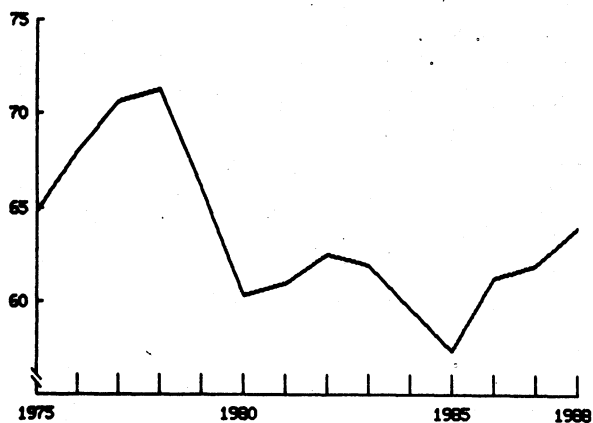
=====

Med disponibel inntekt for eit hushald, meiner ein den inntekta som kan nyttast til privat konsum og sparing. Korrigert for prisendringar på dei varene og tenestene som inntekta vert brukt til (konsumprisutviklinga), gir dette eit uttrykk for den disponible realinntekta. Utviklinga i hushalda sine disponible realinntekter vert dermed i hovudsak påverka av den nominelle inntektsutviklinga, skatteendringar, utviklinga i renteinntekter og renteutgifter og prisutviklinga.

Frå 1987 til 1988 auka den gjennomsnittlege disponible inntekta til hushalda med i overkant av 12 000 kroner og kom opp i om lag 182 000 kroner. 64 prosent av samla disponibel inntekt i Noreg i 1988 gjekk til hushalda. Dette var 2 prosentpoeng meir enn i 1987. Frå byrjinga av 1980-åra har hushalda fått ein stadig større del av samla disponibel inntekt.

Hushalda si gjennomsnittlege disponible realinntekt gjekk opp med 1,2 prosent frå 1987 til 1988. Korrigert for prisstigninga hadde dermed hushalda i gjennomsnitt om lag

DISPONIBEL INNTEKT FOR HUSHALDA I PROSENT AV DISPONIBEL INNTEKT FOR NOREG

2 000 kroner meir til disposisjon enn året før.

Dei førebelse tala syner at bruttoinntekta pr. hushald var 315 000 kroner i 1988, over 23 000 kroner eller 8 prosent høgre enn i 1987. Av inntektspostane auka trygdeutbetalingane (stønadene) prosentvis mest, mellom anna på grunn av ein oppgang i

HUSHALDA SINE INNTEKTER OG UTGIFTER
Milliardar kroner.

	1987*	1988
Inntekter	488,8	530,8
Lønn og arbeidsgivaravgift til folke-trygda m.m.	304,1	321,6
Driftsresultat	50,6	54,8
Renteinntekter	35,0	39,6
Stønader frå det offentlege	91,5	105,9
Andre inntekter	7,6	8,9
Utgifter	203,7	223,5
Direkte skattar og trygdepremiar	145,9	155,4
Renteutgifter	52,1	61,9
Andre utgifter	5,7	6,2
Disponibel inntekt	285,1	307,3
Vekst i disponibel realinntekt (prosent frå året før)	0,7	1,8
Vekst i disponibel realinntekt pr. hushald (prosent frå året før)	0,3	1,2

* Nye opplysningar om direkte skattar og trygdepremiar i 1987, syner at dei er 1,5 milliardar kroner høgre enn det som er publisert tidlegare. I tala over har ein teke omsyn til dette, og disponibel realinntekt voks dermed med 0,7 prosent frå 1986 til 1987 og ikkje med 2,1 prosent som tidlegare publisert.

utbetalingane av arbeidsløysetrygd. Av auken i stønadene pr. hushald på litt over 8 000 kroner, skuldast 700 kroner auken i arbeidsløysetrygda. Pensjonsstønadene som utgjør over halvparten av trygdeutbetalingane, voks med mellom 12 og 13 prosent, eller 3 700 kroner i gjennomsnitt. Samla trygdeutbetalingar pr. hushald var etter dette nærmare 63 000 kroner i 1988.

Renteinntektene gjekk også opp mellom 12 og 13 prosent frå 1987. Utrekningane tyder på at auken i renteinntektene i hovudsak kom av auka innskot. Gjennomsnittlege renteinntekter for eit hushald var i 1988 mellom 23 000 og 24 000 kroner.

Den delen av driftsresultatet som går til hushalda, har ein prosentvis vekst lik gjennomsnittet. Uvisse med omsyn til restposten driftsresultat, gjer at dette talet må tolkast med varsemd.

Utviklinga i lønnsinntektene trekte veksten i dei samla inntektene ned. Lønnsinntektene auka med om lag 5 prosent, og kom opp i 191 000 kroner pr. hushald i 1988.

Bruttoutgiftene rekna pr. hushald var

nærmare 133 000 kroner i 1988, om lag 9 prosent høgre enn i 1987. Over halvparten av endringa kan forklarast med ein sterk vekst i renteutgiftene. For 1988 er renteutgiftene utrekna til nærmare 37 000 kroner pr. hushald, 5 600 kroner meir enn året før. Dei førebelse tala tyder på at rentesatsane er lite endra frå 1987, og at veksten i renteutgiftene i hovudsak kom av at gjelda til hushalda auka gjennom året. Veksten i renteutgiftene i 1988 var om lag 8 prosentpoeng lågare enn i 1987.

Direkte skattar og trygdepemiar auka frå 87 000 kroner pr. hushald i 1987 til vel 92 000 kroner i 1988. Dette svarer til ein vekst på om lag 6 prosent, noko som er nær 9 prosentpoeng lågare vekst enn året før.

Førebelse tal viser at sparinga i hushalda framleis er negativ. I 1988 nytta hushalda gjennomsnittleg 1 600 kroner meir enn dei disponerte, medan det tilsvarende talet i 1987 var 7 300 kroner. Hushalda si sparerate er utrekna til om lag -1 prosent i 1988 mot -4,3 prosent i 1987. Ein gjer merksam på at sparerata for 1987 er korrigert i samsvar med nye opplysningar om skattetal og privat konsum dette året.

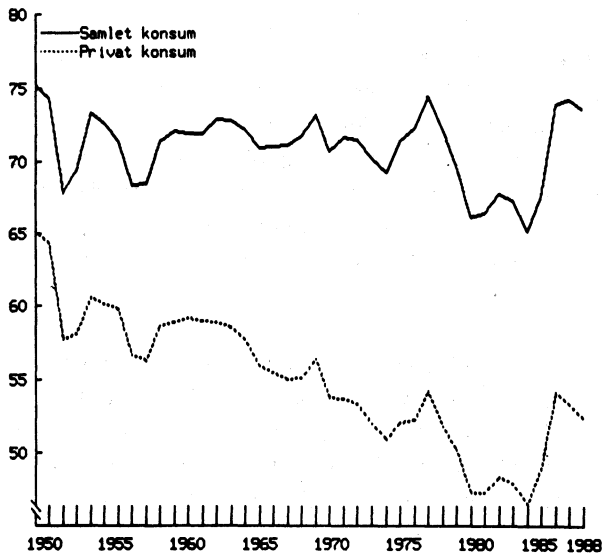
KONSUM

Ifølge de foreløpige nasjonalregnskapsberegningene for 1988 falt privat og offentlig konsum samlet med 0,8 prosent i faste priser, fordelt med et fall i privat konsum på 1,6 prosent og en vekst i offentlig konsum på 1,1 prosent.

Tidligere beregninger har vist negativ vekst for samlet konsum også fra 1986 til 1987, men nytt statistikkmateriale viser nå at privat konsum falt mindre enn det som ble beregnet våren 1988. Som en følge av dette vokste konsumet i alt svakt fra 1986 til 1987.

Totalt konsum målt som andel av BNP i løpende priser, er beregnet til 73,6 prosent i 1988. Det betyr at konsumandelen har holdt seg tilnærmet konstant i årene 1986-1988. Privat konsums andel av BNP er beregnet til 52,5 prosent. Den har avtatt svakt fra 1986 og 1987, men er fortsatt klart høyere enn i første halvdel av 1980-årene. Offentlig konsum målt som andel av BNP vokste jevnt fra 18,5 prosent i 1985 til 20,9 prosent i 1987. I 1988 var den offentlige konsumandelen fortsatt om lag 21 prosent.

KONSUM SOM ANDEL AV BRUTTONASJONALPRODUKT (BNP).
Prosent.

UTVIKLING I PRIVAT OG OFFENTLIG KONSUM
Prosentvis volumendring fra året før.

	Privat konsum	Offentlig konsum	Konsum i alt
1982	1,7	4,0	2,4
1983	1,5	4,6	2,4
1984	2,7	2,5	2,6
1985	10,0	3,3	8,1
1986	5,6	4,4	5,3
1987*	-1,1	3,7	0,3
1988	-1,6	1,1	-0,8

* Nytt statistikkmateriale viser at privat konsum i 1987 falt mindre enn tidligere publisert, se egen omtale av konsumet i 1987. De nye opplysningene er innarbeidet i tabellen over. Som en konsekvens er fallet i privat konsum halvert i forholdt til det som ble publisert våren 1988, da man antok at privat konsum var redusert med 2,2 prosent fra året før.

=====

OFFENTLIG KONSUM

=====

Offentlig konsum omfatter varer og tjenester disponert av stats-, trygde- og kommuneforvaltningen til løpende administrasjon, helse- og undervisningsformål m.v., inklusive bruk av egen arbeidskraft. Posten beregnes netto, idet det gjøres fradrag for varer og tjenester som stats- og kommuneforvaltningen har ytt til private mot særskilt betaling (gebyrer).

Offentlig konsum i faste priser vokste med 1,1 prosent fra 1987 til 1988. Det er en klart svakere vekst enn de siste årene, og vekstraten er den laveste som er registrert etter 1955.

Kommunalt konsum, som utgjør i overkant av 60 prosent av totalt offentlig konsum, antas å øke med 0,6 prosent i faste priser fra 1987 til 1988. Økningen skyldes i hovedsak sterk sysselsettingsvekst gjennom 1987, som for en stor del fant sted i helse- og sosialsektoren. Dette medførte et volumoverheng som forklarer over 80 prosent av sysselsettingsveksten fra 1987 til 1988 utenom skoleverket. Økningen i sysselsettingen i kommunene flatet ut i løpet av 1988 slik at veksten i kommunalt konsum avtok mot slutten av året.

Økte kommunale gebyrinntekter som følge av en generell gebyrøkning og en endring i reglene for egenbetaling for opphold på kommunale sykehjem, trakk derimot veksten i kommunalt konsum ned. Gebyrinntektene i kommunene økte med nærmere 30 prosent i løpende kroner i 1988, og om lag halvparten av denne økningen kom av omleggingen til pasientbetaling ved sykehjemmene. Fram til 1988 skjedde egenbetalingen for opphold på kommunale sykehjem ved en overføring fra folketrygden til kommunene etter at pasientens pensjon var blitt avkortet. Fra 1.1.1988 får pasienten utbetalt pensjonen uavkortet, og betaler egenandelen direkte til kommunene. Følgelig vil det kommunale konsumet gå ned, mens det private konsumet

HØYERE TALL FOR PRIVAT KONSUM I 1987

Ny informasjon om varekonsumet tyder på at de foreløpige nasjonalregnskaps-tallene for 1987 viste for stor nedgang i privat konsum. Tallene viste en reduksjon i privat konsum på 2,2 prosent i faste priser, mens nytt tallmateriale fra varehandelsstatistikken og andre kilder indikerer en oppjustering av privat konsum i forhold til dette med 1-1,5 prosentpoeng.

Varekonsumberegningene i de foreløpige regnskapene bygger i stor grad på detaljomsetningsindeksen. Denne har fortsatt en del svakheter. Problemene skyldes bl.a. en utvalgsskjevhet som medfører at indeksen undervurderer den virkelige veksten i varehandelen. Utvalgsundersøkelsen som ligger til grunn for detaljomsetningsindeksen, bygger dessuten på et opptil 2 år gammelt basisregister, noe som medfører at nyetableringer ikke tas hensyn til. Også dette fører til at detaljomsetningsindeksen viser for lav vekst.

Det foreligger nå en foreløpig varehandelsstatistikk for 1987 som bekrefter problemene. Varehandelsstatistikken

viser klart sterkere vekst i varekonsumet enn det detaljomsetningsindeksen gjør. Konsekvensene av det nye statistikk materialet er at varekonsumet i løpende priser blir oppjustert med i overkant av 4 milliarder kroner. Samtidig er tjenestekonsumet og korreksjonspostene (nordmenns konsum i utlandet - utlendingers konsum i Norge) justert ned med om lag 1,5 milliard kroner som følge av bedre informasjonsgrunnlag.

De nye beregningene viser at privat konsum falt med om lag 1 prosent i faste priser fra 1986 til 1987. Nivået på konsumet i 1987 er justert opp til 297,3 milliarder kroner.

I tabeller og figurer i konsumkapitlet er de nye opplysningene om privat konsum i 1987 innarbeidet. Opplysningene er også tatt hensyn til under omtalen av spareraten både for Norge og for husholdningene. De nye konsumtallene er ikke innarbeidet i nasjonalregnskapstabellene i vedlegget. Dette vil først skje med reviderte tall for 1986 og 1987 som publiseres i mars 1989.

øker tilsvarende.

Veksten i faste priser i statlig sivilt konsum er beregnet til 4 prosent fra 1987 til 1988, mens militært konsum antas å avta med 1,2 prosent. Årsaken til nedgangen i militært konsum var en økning i gebyrinntektene på over 80 prosent i løpende priser. Gebyrene bestod i hovedsak av tilskudd fra NATO's fellesfinansierte bygge- og anleggsprogram.

=====

PRIVAT KONSUM

=====

Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at det private konsumet gikk ned med 1,6 prosent fra 1987 til 1988. Denne nedgangen er kraftigere enn den en hadde fra 1986 til 1987. Nedgangen i konsumet er knyttet til nedgangen i varekonsumet. For tjenestekonsumet var det derimot en klar vekst. Mot slutten av 1988 var tendensen for konsumet fortsatt negativ.

PRIVAT KONSUM

Prosentvis volumendring fra året før.

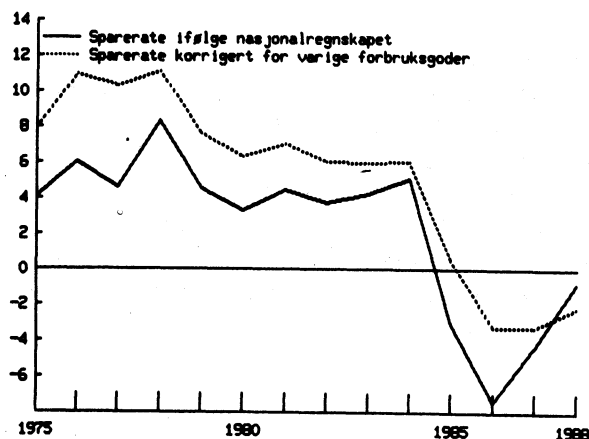
	1987	1988
Varer	-3,7	-4,8
- varige forbruksgoder	-18,6	-18,8
- andre varer	0,5	-1,6
Tjenester	4,1	4,1
- bolig	3,9	4,1
- andre tjenester	4,1	4,0
Spesifisert konsum	-1,4	-1,9
+ Nordmenns konsum i utlandet	2,6	4,5
- Utlendingers konsum i Norge	0,0	3,6
Privat konsum	-1,1	-1,6

Sparing

Sammen med vekst i husholdningenes disponible realinntekter på 1,8 prosent ga denne konsumnedgangen en klar vekst i den ordinære spareraten fra -4,3 prosent i 1987 til om lag -1 prosent i 1988. Sammen med boliginvesteringene førte dette til at husholdningene også i 1988, i likhet med i de tre foregående år, fikk svekket sin finansielle nettobalanse. Veksten i nettogjelda var imidlertid betydelig mindre enn i 1987.

SPARERATEN

Husholdningenes sparerater ifølge nasjonalregnskapet og korrigert for varige forbruksgoder (sparing i prosent av disponibel inntekt).

HUSHOLDNINGENES SPARING

Spareraten iflg. nasjonalregnskapet fremkommer ved at en tar utgangspunkt i husholdningenes disponible inntekter og private konsum slik dette er definert i nasjonalregnskapet. I nasjonalregnskapet regnes varige forbruksgoder, med unntak av boliger, som konsumert i det året de anskaffes. For boliger beregner en derimot tjenestestrømmen fra boligmassen og betrakter verdien av denne som konsum. Tilsvarende inngår avkastningen på husholdningenes boligkapital som en komponent i den disponible inntekten.

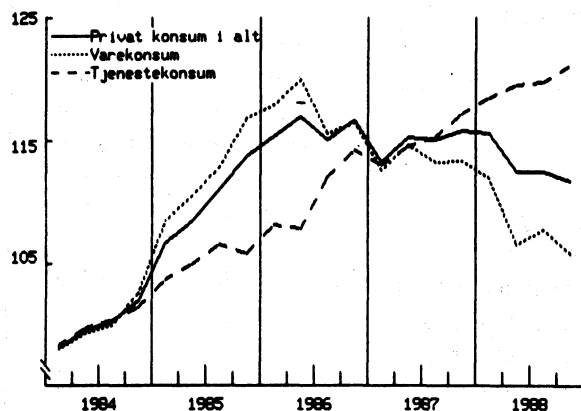
I prinsippet burde en behandle de varige forbruksgodene på samme måte som bolig ved konsum-, inntekts- og sparerateberegningene. Dermed får en et mer korrekt bilde av husholdningenes reelle situasjon ettersom varige forbruksgoder gir tjenester i flere år framover. Selv om kjøpene har gått sterkt tilbake de siste to årene, har ikke tjenestene som disse godene yter gått ned ettersom kapitalbeholdningen fortsatt er på et høyt nivå pga. sterk oppbygging tidligere. Det er derfor beregnet en korrigert sparerate som behandler de varige forbruksgodene på tilsvarende vis som bolig er behandlet i nasjonalregnskapet. Det forutsettes at tjenestekonsumet fra beholdningen av disse godene er lik med depresieringen. Kapitalslitsberegningene er basert på 10 års lineær depresiering.

Denne korrigerte spareraten lå i 1988 under spareraten iflg. nasjonalregnskapet. Dette skyldtes at verdien av depresieringen av varige forbruksgoder unntatt boliger oversteg verdien av anskaffelsene av varige forbruksgoder utenom boliger i 1988.

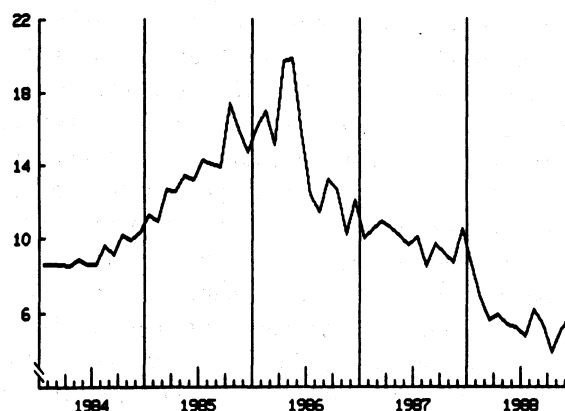
Varekonsumet

Varekonsumet falt ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall med i underkant av 5 prosent

PRIVAT KONSUM
1984=100. Sesongjustert.

REGISTRERTE NYE PERSONBILER
1000 stk. Sesongjustert.

fra 1987 til 1988. Både utviklingen i konsumet av varige og ikke-varige goder bidro til dette, selv om nedgangen var størst for varige forbruksgoder. Anskaffelsen av varige konsumgoder kom mot slutten av 1988 ned på et nivå som er det laveste en har hatt siden slutten av 1970-årene, og tendensen er fortsatt negativ.

Det var utviklingen i kjøp av møbler, elektriske artikler og spesielt personbiler som bidro til den sterke nedgangen for varige goder fra 1987 til 1988. I gjennomsnitt ble det i 1988 førstegangsregistrert over 3000 færre personbiler pr. måned enn i 1984, før den omfattende kjøpsbølgen satte inn. Sammenlignet med toppåret 1986 gikk førstegangsregistreringen i 1988 regnet som månedsgjennomsnitt ned med om lag 60 prosent. For varige fritidsgoder var det en svak nedgang i volumet fra 1987 til 1988. Her var det imidlertid en sterk nedgang fra 1986 til 1987.

Den sterke nedgangen som har funnet sted i anskaffelsene av varige forbruksgoder må sees i sammenheng med de store kjøpene som fant sted fra 1985 til 1987. Ettersom disse godene yter tjenester i flere år etter at de blir kjøpt, var det ikke uventet at disse anskaffelsene ble avløst av en nedgang i 1988. Økende arbeidsledighet, beskjeden utvikling i disponible realinntekter og en ikke ubetydelig gjeldsbyrde som må betjenes, har også bidratt til den sterke nedgangen i kjøpet av varige forbruksgoder.

Det var også en bred nedgang i konsumet av ikke-varige forbruksgoder i 1988. Bare volumutviklingen i konsumet av drikkevarer og tobakk dannede et unntak. Sterkest var nedgangen for klær og skotøy, brensel, elektrisitet og andre husholdningsartikler, men det

VAREKONSUMET

Privat konsum av varer i 1988. Prosent.

Varegrupper	Andel av totalt privat konsum	Volumendring fra 1987
Matvarer	18,7	-0,9
Drikkevarer og tobakk	6,9	2,2
Klær og skotøy	7,1	-5,7
Elektrisitet	5,2	-4,6
Brensel	0,7	-8,2
Driftsutgifter, egne transportmidler	4,8	-1,1
Kjøp av egne transportmidler	4,1	-33,7
Møbler og elektriske artikler	4,4	-8,2
Varige fritidsvarer	1,8	-1,1
Andre fritidsvarer	4,6	-0,1
Andre husholdningsvarer	1,6	-1,9
Andre varer	3,6	-0,3
I alt	63,5	-4,8

var også en betydelig nedgang i matvarekonsumet. Konsumet av klær og skotøy har i løpet av 1987 og 1988 gått ned med over 10 prosent. Den sterke volumnedgangen for elektrisitet og brensel var delvis knyttet til at middeltemperaturen for 1988 lå betraktelig over nivået for 1987. Nedgangen i elektrisitetsforbruket kan dessuten ha blitt forsterket av at prisstigningen for denne varegruppen lå klart over gjennomsnittet for privat konsum. Forbruket av ikke-varige konsumgoder, som har vært i nedgang siden første halvår 1987, viste fortsatt negativ tendens mot slutten av 1988. Konsumnivået ligger imidlertid fortsatt høyt sammenlignet med situasjonen før oppgangen satte inn.

Tjenestekonsumet

Den langvarige veksten i tjenestekonsumet fortsatte i 1988, selv om den underliggende veksttakten avtok gjennom året. Veksten fra 1987 til 1988 ble på om lag 4 prosent, det samme som året før. Både boligkonsumet og konsumet av andre tjenester bidro til denne utviklingen. Veksten i boligjenestene har sammenheng med disse tjenestenes definisjonsmessige tilknytning til beholdningen av boliger. Med en positiv nettoinvestering i boligkapital får en stadig større boligkonsum.

Veksten i konsumet av andre tjenester enn boligjenester varierte mye mellom de ulike undergruppene. Sterkest vekst hadde en innenfor helsepleie, skolegang og transportjenester, mens en hadde nedgang for hotell- og restauranttjenester. Over halvparten av veksten i helsekonsumet skyldtes imidlertid at fra og med 1988 blir gebyrutgiftene for egenbetaling tilknyttet kommunale sykehjem føringsmessig behandlet som privat konsum. Denne føringsmessige endringen bidro til at tjenestekonsumet vokste med nærmere 1 prosentpoeng ut over det en ville ha hatt uten omleggingen. Det må understrekes at det er stor usikkerhet knyttet til utviklingen i tjenestekonsumet som følge av usikre vekstindikatorer.

Det var vekst både for nordmenns konsum i ut-

TJENESTEKONSUMET

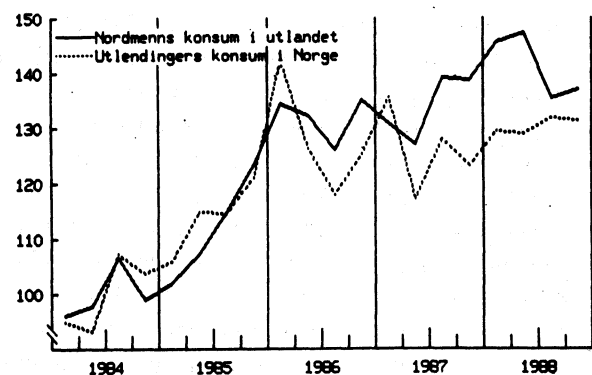
Privat konsum av tjenester i 1988.
Prosent.

Tjenestegrupper	Andel av totalt privat konsum	Volumendring fra 1987
Bolig	11,7	4,1
Hotell- og restaurantutgifter	4,5	-2,5
Offentlige og private transporttjenester	4,9	5,0
Helsepleie	3,9	9,0
Skolegang og kulturelle aktiviteter	2,4	8,8
Diverse husholdningstjenester	1,4	0,2
Diverse andre tjenester	3,3	4,7
I alt	32,1	4,1

* Eksklusive nordmenns konsum i utlandet (regnet netto) som utgjorde 4,4 prosent av totalt privat konsum.

landet og utlendingers konsum i Norge fra 1987 til 1988, men fra og med 2. kvartal 1988 har den underliggende tendensen for nordmenns konsum i utlandet vært negativ. På grunn av problemer med dekomponering av verditalleene i volum og pris er det likevel stor usikkerhet

KORREKSJONSPOSTER
1984=100. Sesongjustert.

knyttet til volumutviklingen. En nedgang i chartertrafikken på 5 prosent i årets 10 første måneder kan tyde på at volumutviklingen for nordmenns konsum i utlandet er

overvurdert. Nivået for utlendingers konsum i Norge lå i 1988 fortsatt på et meget lavt nivå sammenlignet med det en hadde i begynnelsen av 1980-årene.

INVESTERINGER

Verdien av bruttoinvesteringer i fast kapital er i 1988 anslått til 170,5 milliarder kroner. Som andel av bruttonasjonalproduktet utgjorde investeringene knapt 29 prosent, noe som innebærer en svak økning fra året før, og er den høyest registrerte andelen i 1980-åra. Investeringsandelen er betydelig høyere enn i de andre OECD-landene med unntak av Japan, der investeringene ligger på samme nivå.

I volum økte bruttoinvesteringene i fast kapital med 3,3 prosent fra året før, mens det i 1987 var en nedgang på 2,4 prosent. Økningen i 1988 henger i stor grad sammen med opprettelsen av Norsk Internasjonalt Skipsregister (NIS) 1. juli 1987, som medførte overføringer av skip i norsk eie fra utenlandske skipsregistre. I tillegg er en større andel av nyervervede skip blitt registrert i Norge. Bruttoinvesteringene utenom skip viste derfor en volumnedgang på 5,8 prosent fra 1987 til 1988.

Etter et sterkt fall i de bokførte investeringene i oljevirkosomheten i 1987, var nedgangen i 1988 mer moderat, med en 3,6 prosents reduksjon av volumet. Bruttoinvesteringene i fastlands-Norge sank med 4,7 prosent fra 1987 til 1988, en markert kraftigere reduksjon enn i året før.

I fastlands-Norge var nedgangen sterkest for industriinvesteringer og investeringer i boliger. I tjenesteyting (utenom boliger) og annen vareproduksjon var fallet i investeringene svakere, mens investeringene i offentlig forvaltning økte.

BRUTTOINVESTERING I FAST KAPITAL ETTER NÆRING

Prosentvis volumendring fra året før.

	1987	1988
Bruttoinvesteringer	-2,4	3,3
Oljevirkv. og utr. sjøfart	-7,7	32,5
Utvinning og rørtransport		
av råolje og naturgass	-17,0	-3,6
Utr. sjøfart og oljeboring	*	*
Fastlands-Norge	-0,8	-4,7
Industri og bergverk	9,4	-14,9
Annen vareproduksjon	-9,3	-3,4
Tjenesteyting ¹	-6,3	-1,5
Boliger	0,4	-7,7
Offentlig forvaltning	7,7	3,5

* Negative bruttoinvesteringstall i 1986 og 1987 pga. utflagging av skip.

¹ Utenom boliger.

De foreløpige nasjonalregnskapstallene tyder på en betydelig negativ etterspørselsimpuls gjennom lagernedbygging. Samlet er nedgangen anslått til 8,6 milliarder målt i faste 1986-kroner. Lagrene av oljeplattformer under arbeid ble redusert med 2,3 milliarder kroner, i hovedsak som følge av uttauingen av Oseberg A plattformen. Den største nedgangen var imidlertid i de ordinære varelagrene.

BRUTTOINVESTERING I FAST KAPITAL ETTER ART		
Prosentvis volumendring fra året før.		
	1987	1988
Investering i oljevirksomhet	-18,4	-8,2
Skip og båter	*	*
Annet transportmateriell	-24,6	-9,7
Maskiner, redskap, inventar ellers	-1,9	-6,5
Boliger	0,4	-7,7
Andre bygninger og anlegg	5,7	-1,8
I alt	-2,4	3,3

* Negative bruttoinvesteringstall i 1986 og 1987 pga. utflagging av skip.

INDUSTRIINVESTERINGER

Etter fem år med en til dels sterk vekst, falt industriinvesteringene betydelig i 1988. Verdien av investeringene er i følge de foreløpige nasjonalregnskapstallene anslått til 18,4 milliarder kroner. Dette innebærer en volumnedgang på 14,9 prosent. Til tross for den sterke nedgangen er investeringsnivået fortsatt høyt i historisk sammenheng: Investeringene lå i 1988 f.eks. 19 prosent over volumet i toppåret 1981. Sesongkorrigerte tall viser en vedvarende nedgang gjennom 1988, slik at det sesongkorrigerte investeringsnivået i 4. kvartal 1988 var vel 23 prosent lavere enn gjennomsnittet i 1987.

Nedgangen i industriens investeringer var i 1988 noe sterkere for bygninger og anlegg enn for maskiner og transportmidler, henholdsvis 17,4 og 13,0 prosent. Denne forskjellen må sees på bakgrunn av at veksten i investeringer i bygninger og anlegg var uhyre sterk i 1986 og 1987.

Enkelte store investeringsprosjekter ble

ferdigstilt i slutten av 1987, mens investeringene i andre ble trappet ned gjennom 1988. Forventninger til lavere vekst i utemarkeder, høyt rentenivå og en fortsatt lav innenlandsk etterspørselsutvikling er faktorer som også kan bidra til å forklare noe av utviklingen. Lav tilgang på risikovillig kapital og kredittinstitusjonenes innstramning i utlånspolitikken, er andre mulige momenter.

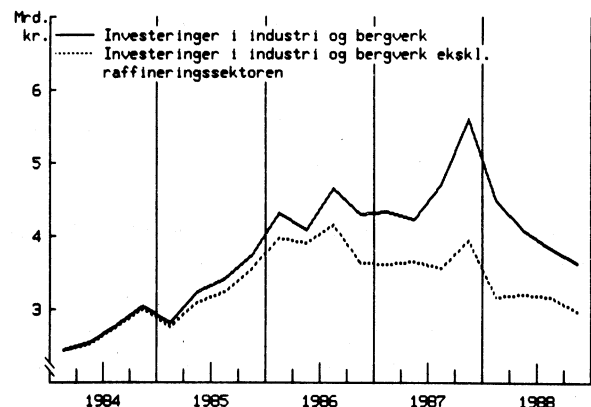
INVESTERINGER I INDUSTRI OG BERGVERK

Prosentvis volumendring fra året før.

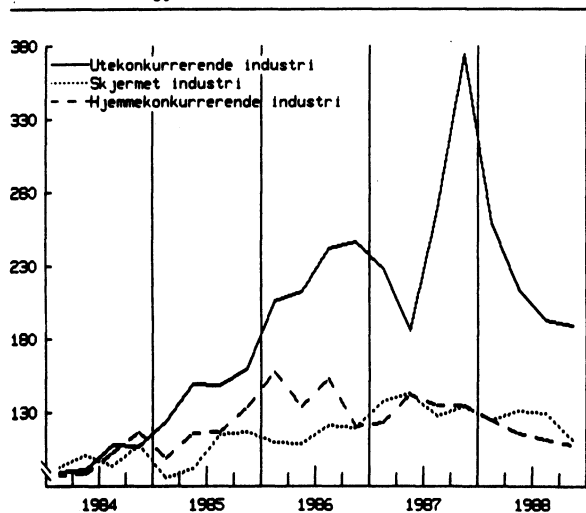
	1986	1987	1988
Utekonkurrerende	56,1	17,3	-19,0
Hjemmekonkurrerende	18,3	-3,6	-13,9
Skjermet	11,0	17,1	-7,9
I alt	29,9	9,4	-14,9
Bygninger og anlegg	40,9	30,2	-17,4
Maskiner og transportmidler	24,4	-2,3	-13,0

Det var investeringene i den utekonkurrerende industrien som hadde det sterkeste fallet fra 1987 til 1988 med 19,0 prosent. Investeringstoppen ble nådd senest for disse industrisektorene, først i 4. kvartal 1987, blant annet på grunn av Mongstad-prosjektet. Nedgangen i 1988 var kraftigst for trefored-

INVESTERINGER I INDUSTRI OG BERGVERK
1986-priser. Sesongjustert.

INVESTERINGER I INDUSTRI OG BERGVERK
1984=100. Sesongjusterte volumindekser.

ling og metallproduksjon, men også raffinering av råolje og kjemisk råvareindustri hadde fall i investeringene på over 10 prosent. Trekker vi ut raffineringsindustrien, var investeringene i de resterende utekonkurrerende industrisektorene vel 24 prosent lavere enn i 1987 og også betydelig lavere enn gjennomsnittet for 1980-åra. For disse sektorene kom fallet i 1. kvartal, og sesongjusterte tall viser at investeringene i de tre siste kvartaler av 1988 har tatt seg litt opp igjen.

I den hjemmekonkurrerende industrien falt investeringene med 13,9 prosent fra 1987 til 1988, etter å ha vært i nedgang siden investeringstoppen i 1. kvartal 1986. Bortsett fra en markert oppgang i tekstil- og bekledningsindustrien og en noe mer moderat oppgang innenfor oljeplattformproduksjonen, var det nedgang forøvrig. Størst var nedgangen innenfor trevare- og verkstedsproduksjon, mens investeringsnedgangen i skipsproduksjonen var helt ubetydelig. Reduksjonen i investeringene i hjemmekonkurrerende industri, var i motsetning til i de andre hovedgruppene, sterkest for investeringer i maskiner og transportmidler.

I den skjermete industrien har investeringene vært i moderat nedgang fra og med andre halvår 1987, og reduksjonen fra 1987 til 1988 var på 7,9 prosent. Fallet var

klart sterkest i produksjon av nytelsesmidler, men også de andre undergruppene viste nedgang i investeringene. For denne industrigruppen var nedgangen i 1988 betydelig når det gjaldt investeringer i bygninger og anlegg, mens investeringene i maskiner og transportmidler bare viste en mindre nedgang.

Anslaget fra Statistisk sentralbyrås investeringsundersøkelse fra 4. kvartal i 1988 for verdien av industriinvesteringene i 1989 ligger 26 prosent under tilsvarende anslag for 1988, gitt samme kvartal ett år tidligere. Dette peker i retning av et volumfall i industriinvesteringene i 1989 på om lag 30 prosent. Ferdigstillelsen av Mongstad-raffineriet er en av mange faktorer bak en slik investeringsnedgang. For de fleste andre industrisektorer tyder investeringsundersøkelsen også på markert nedgang. Av unntakene kan nevnes produksjon av tekstiler, kjemiske råvarer, mineralske produkter, jernholdige metaller og elektriske apparater, som alle er konkurranseutsatte sektorer. Den senere tids markerte nedgang i rentenivået er en faktor som kanskje kan komme til å sette noe fart i bedriftenes investeringsplaner, slik at nedgangen ikke blir fullt så sterk som investeringsundersøkelsen tyder på.

OLJEINVESTERINGENE

Investeringene i oljevirkosomheten økte kraftig i begynnelsen av 1980-årene, og påløpte investeringer i oljesektoren har stort sett vært mellom 30 og 35 milliarder kroner fra og med 1984. Utvinningssektoren har de senere år vært helt dominerende; påløpte investeringskostnader i rørtransportsektoren har bare vært om lag 0,5 milliarder kroner etter at Statpipe-rørledningen ble ferdig i 1985. I utvinningssektoren er investeringer i feltutbygging den største posten, og her har investeringskostnadene vært om lag 20 milliarder kroner i siste halvpart av 1980-årene.

INVESTERINGSBEGREPER - OLJEVIRKSOMHET

Påløpte investeringskostnader:

Påløpte investeringskostnader er et aktivitetsmål som gir uttrykk for den løpende ressursbruken på et prosjekt uavhengig av hvor aktiviteten finner sted. Rapporteringen til SSB er basert på operatørens kostnadskontrollrutiner. Påløpte investeringskostnader oppgis bare i verdi (løpende priser).

Bruttoinvesteringer i fast kapital:

I motsetning til bygge- og anleggsleveranser, som regnes som investert i samme takt som arbeidet utføres, blir oljeplattformer i nasjonalregnskapet først regnet som investert på det tidspunkt og med den verdi de har når de plasseres på produksjonsstedet. Løpende investeringskostnader for en oljeplattform blir i nasjonalregnskapet regnet som endring i varer under arbeid (dvs. lagerendring) inntil plattformen blir plassert på feltet. For gruppen feltutbygging vil det derfor normalt være store avvik mellom påløpte investeringskostnader og bruttoinvesteringer i fast kapital i samme periode.

I Statistisk sentralbyrås investeringsundersøkelse fra 4. kvartal 1988, er påløpte investeringskostnader til utvinning og rørtransport av råolje og naturgass anslått til 31,4 milliarder kroner i 1988. Anslaget, som ligger knapt 12 prosent under anslaget for 1987 i verdi, er det laveste siden 1983. Anslaget for utvinning og rørtransport for 1989 viser en økning på 8 prosent i verdi fra det siste anslaget for 1988, noe som innebærer en svak volumvekst.

Anslaget for påløpte investeringskostnader til feltutbygging viser en verdinedgang på 2 prosent fra 1987. Dette er andre året på rad med en mindre nedgang i verdi etter at påløpte investeringskostnader i feltutbygging nådde en foreløpig topp med 21,8

milliarder kroner i 1986. I denne perioden var det imidlertid en kraftig vridning i fordelingen på varer og tjenester. Varedelen av påløpte investeringskostnader i feltutbygging ble i begge disse årene redusert med 16 prosent, fra 12,3 milliarder kroner i 1986 til 8,7 milliarder kroner i 1988, mens tjenestene økte med henholdsvis 14 og 11 prosent. Det er særlig varedelen av feltutbyggingsprosjektene som retter seg mot verkstedindustrien.

Årsaken til denne vridningen i sammensetningen av varer og tjenester i 1988 var at nesten ingen store feltutbyggingsprosjekter var i midtfasen av investeringsperioden, hvor bygging av dekk og bærestrukturer veier tungt. De nye feltutbyggingsprosjektene, f.eks. Snorre og Oseberg C, er fortsatt bare under prosjektering.

Påløpte investeringskostnader til feltut-

Utførte og antatt påløpte investeringskostnader i oljeutvinning og rørtransport. Milliarder kroner, løpende priser.

	1987	1988 ¹	1989 ¹
Utvinning av råolje og naturgass	34,9	31,0	33,1
Leting	5,0	4,2	4,5
Feltutbygging	21,0	20,6	23,3
Varer	10,3	8,7	13,2
Tjenester	9,4	10,4	8,2
Produksjonsboring	1,3	1,5	1,9
Felt i drift	5,7	4,3	4,6
Varer	1,2	0,8	1,1
Tjenester	3,5	1,2	1,2
Produksjonsboring	1,1	2,3	2,3
Landvirksomhet ²	3,2	1,9	0,7
Rørtransport	0,7	0,4	0,8
Utvinning og rørtransport i alt	35,6	31,4	33,9

¹ Anslag ifølge SSBs investeringsstatistikk innhentet 4. kvartal 1988.

² Omfatter kontorbygg, baser og terminalbygg på land.

bygging er anslått til 23,3 milliarder kroner for 1989, en verdivekst på 13 prosent fra 1988. Den vridningen i sammensetningen av varer og tjenester som er beskrevet ovenfor blir imidlertid reversert i 1989. Anslaget for varekostnadene øker med vel 50 prosent til over 13 milliarder kroner, mens tjenestene reduseres med i overkant av 20 prosent.

I 1988 vedtok Stortinget utbyggingsplaner for Snorre- og Draugenfeltet. Det ble også vedtatt tidligproduksjon på Heidrunfeltet, men operatøren ønsker ikke lenger denne løsningen. Videre foregår det fortløpende en vurdering av mindre "fase-2 utbygginger" og satellittfelt som er aktuelle for utbygging. Dette vil føre til at den høye investerings- etterspørselen fra oljesektoren vil vedvare, og det vil øke mulighetene for et ytterligere oppsving i investeringsetterspørselen når også investeringene på Troll/Sleipner kommer med full tyngde.

Anslaget for påløpte letetekostnader viser en nedgang på 15 prosent i verdi fra 1987. Utgiftene til leting har i stor grad fulgt oljeprisen. Letetekostnadene var 7,8 milliarder kroner i 1985, ikke langt unna det dobbelte av letetekostnadene i 1988. Den samme utviklingen ser en også i antall letehull; fra 1982 til 1985 ble det påbegynt mellom 40 og 50 letehull hvert år. I 1988 ble bare 29 hull påbegynt, det laveste antallet siden 1979.

Påløpte investeringskostnader til felt i drift har vanligvis ligget på om lag 2 milliarder kroner, og har hovedsaklig bestått av produksjonsboring. I 1987 førte oppjekkingen av plattformene på Ekofiskfeltet til at påløpte investeringskostnader til felt i drift ble hele 5,7 milliarder kroner. Anslaget for både 1988 og 1989 er om lag 4,5 milliarder kroner. Også for disse årene er arbeidet på Ekofiskfeltet de viktigste, blant annet bygges det en betongvegg for å beskytte lagringstanken for råolje.

=====

BOLIGINVESTERINGER

=====

Til tross for at det i 1988 ble fullført vel 30 000 boliger, klart høyere enn i de tre foregående årene, var det et kraftig fall i boliginvesteringene. Målt i volum var nedgangen fra året før 7,7 prosent. Til tross for reduksjonen var nivået fremdeles vel 6 prosent over volumet i 1983, toppåret i første halvdel av 1980-årene, som følge av den sterke veksten i boliginvesteringene i 1985 og 1986. Sesongkorrigerte tall viser at investeringene falt kraftig gjennom 1988, slik at nedgangen i siste kvartal i 1988 fra samme kvartal året før ble nær 17 prosent.

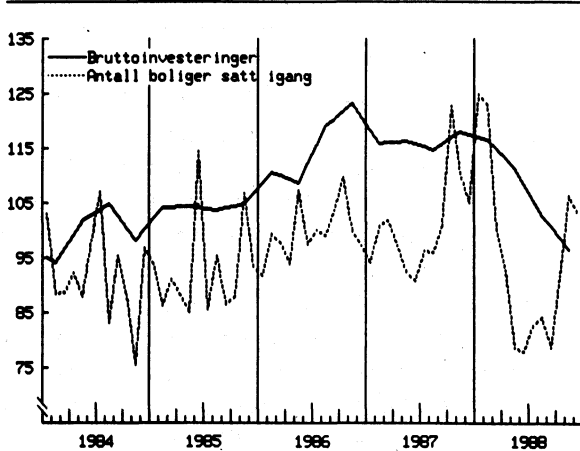
Nedgangen i boliginvesteringene kommer av den lave igangsettingen av nye boligbygg i 1988. Det ble i fjor satt igang 4,3 prosent færre boliger enn året før. Boligene har gjennomgående også blitt betydelig mindre. Mens gjennomsnittsstørrelsen for de igangsatte boligene var 176 kvm i 1987 var gjennomsnittet i fjor 161 kvm.

Justert for normale sesongvariasjoner var det store svingninger i antall igangsatte boliger i 1988. I begynnelsen av året var igangsettingen rekordhøy. I 2. og 3. kvartal falt de til et svært lavt nivå før igangsettingen igjen tok seg markert opp i oktober og november. I november lå igangsettingen faktisk godt over gjennomsnittet for 1987.

Den viktigste faktoren bak denne siste oppgangen er formodentlig en vekst på vel 57 prosent fra første til annet halvår i 1988 i antall boliger som ble innvilget husbanklån. For året som helhet ble det innvilget lån til 34 prosent flere boliger. Dermed bidro Husbankens utlånsaktivitet i stor grad til at boliginvesteringene ikke ble enda lavere. Andelen husbankfinansierte boliger i forhold til den totale igangsettingen var i 1988 om lag 58 prosent, mens den i 1987 bare var 41 prosent.

Viktige faktorer bak nedgangen i bolig-

BOLIGINVESTERINGER OG -IGANGSETTING
1984=100. Sesongjustert.

vesteringene i 1988 er blant annet de høye bankrentene på boliglån, svak utvikling i husholdningenes inntekter og reduserte priser i brukmarkedet som har gjort nybygging relativt dyrere. I tillegg kommer en generell innstramning i bankenes utlånspolitikk.

Veksten i igangsettingen av boliger mot slutten av 1988 gjelder antall boliger. Målt i areal har den bare i svært beskjeden grad tatt seg opp. Et oppsving i boliginvesteringene i 1989 vil derfor kreve økt igangsetting. Husbankens rammer til oppføringslån er foreløpig økt med 9,2 prosent og ytterligere økning er ventet, noe som trekker i retning av økt aktivitet. I tillegg er det gitt signaler om at inntil 75 prosent kan brukes i første halvår, mot 42 prosent i samme periode i fjor. Etterspørselen etter husbanklån var meget stor og ved årsskiftet var køen i overkant av 24 000 boliger. Den store overskuddsetterpørselen etter de subsidierte boliglånene, sammen med den relativt lave andelen av privatfinansiert boligbygging, tyder på at myndighetene i stor grad kan påvirke igangsettingen gjennom utlånsrammene.

En reduksjon i rentene på boliglån kan trekke i retning av økt privatfinansiert boligbygging i 1989. I motsatt retning trekker forventningene om en fortsatt svak utvikling i husholdningenes realdisponible inntekter.

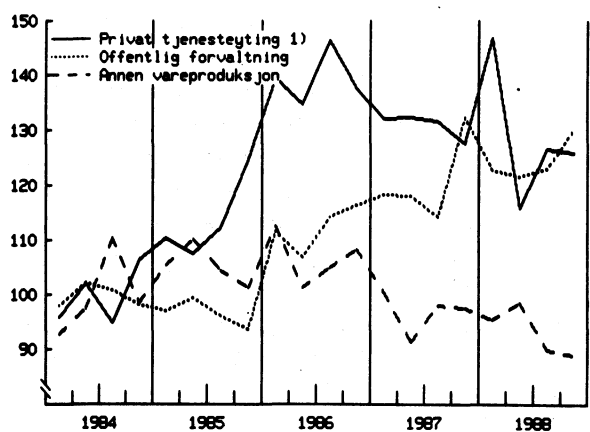
Fallet i prisene på brukte boliger i løpet av 1988 vil også kunne føre til lavere boligbygging i tiden framover. Alt i alt virker det sannsynlig at boliginvesteringene fortsatt vil holde seg forholdsvis lave.

INVESTERINGER I ANDRE FASTLANDSSEKTORER

Ifølge de foreløpige nasjonalregnskaps-tallene falt investeringene i andre vareproduserende næringer enn oljevirkosomhet og industri med 3,4 prosent fra 1987 til 1988. Nedgangen var dermed betydelig lavere enn året før. Etter den siste investeringstoppen tidlig i 1986 har tendensen i investeringene i disse sektorene vært klart negativ. For primærnæringene og elektrisitetsforsyningen lå investeringene også i 1988 et godt stykke under nivået ellers på 1980-tallet selv om investeringene i elektrisitetsforsyningen økte svakt i 1988. Statistisk sentralbyrås investeringsundersøkelse fra 4. kvartal 1988 tyder på en nedgang i elektrisitetsforsyningens investeringsvolum på om lag 10 prosent i 1989.

Investeringene i tjenesteyting (utenom boliger) viste bare et svakt fall fra 1987 til 1988, etter et mer markert fall året før. Investeringsnivået lå i 1988 likevel til dels betydelig over investeringsnivåene

INVESTERINGER I ANDRE FASTLANDSSEKTORER
1984=100. Sesongjustert.

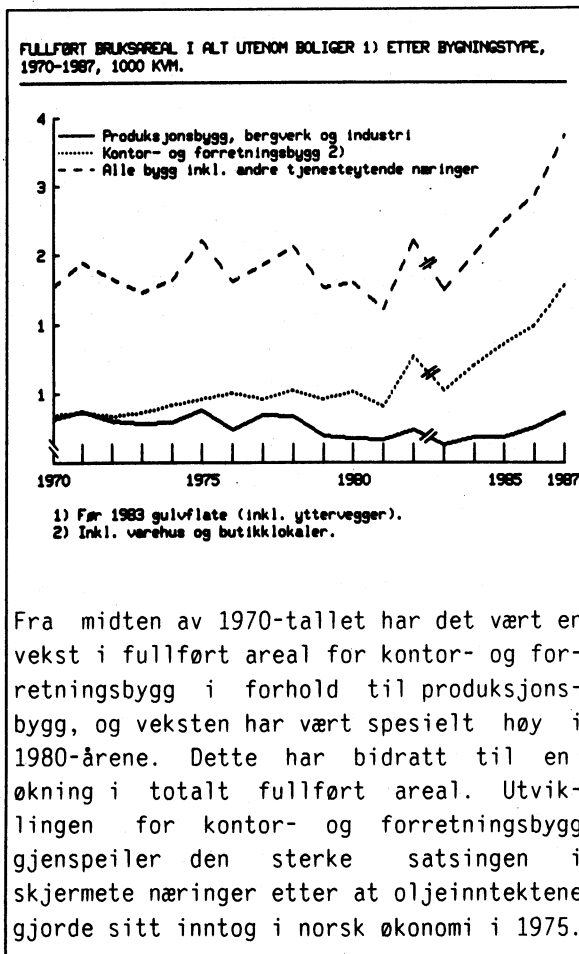

1) Innenlandsk privat tjenesteyting utenom boligjenester.

INVESTERINGER I ANDRE FASTLANDSSEKTORER			
Prosentvis volumendring fra året før.			
	1986	1987	1988
Annen vareproduksjon	2,0	-9,3	-3,4
Primærnæringer	10,1	-14,1	-3,4
Elektrisitetst-forsyning	-7,0	-6,2	0,8
Bygge- og anleggs-virksomhet	9,3	-5,5	-14,9
Tjenesteyting ¹	22,8	-6,3	-1,5
Varehandel	15,5	-5,3	-12,1
Samferdsel	28,1	-23,2	5,0
Tjenesteyting ellers	22,2	6,0	-1,0
Offentlig forvaltning	17,0	7,7	3,5
Stat	4,3	5,6	14,7
Kommune	25,1	8,7	-2,2

¹ Utenom boliger.

før toppåret 1986. I samferdselssektoren var investeringene 5 prosent høyere i 1988 enn året før, mens det i forretningsbygg bare var en ubetydelig økning. Bank og forsikring, og i enda sterkere grad varehandelen, har hatt fall i investeringene fra 1987 til 1988. Lave leiepriser for næringsbygg, forventninger om videre svak innenlandsk etter-spørselsutvikling sammen med dårlig lønnsomhet i banksektoren, peker i retning av fortsatt lave investeringer i tjenesteytende næringer, og kanskje også et mer markert fall i 1989.

Fra midten av 1970-tallet har det vært en vekst i fullført areal for kontor- og forretningsbygg i forhold til produksjonsbygg, og veksten har vært spesielt høy i 1980-årene. Dette har bidratt til en økning i totalt fullført areal. Utviklingen for kontor- og forretningsbygg gjenspeiler den sterke satsingen i skjermete næringer etter at oljeinntektene gjorde sitt inntog i norsk økonomi i 1975.

Investeringene i offentlig forvaltning steg i 1988 med 3,5 prosent i forhold til året før. Økningen skrev seg fra veksten i statsforvaltningens investeringer, idet kommunene hadde en viss nedgang. For 1989 har Regjeringen gjennom Nasjonalbudsjettet antatt at det vil bli en markert nedgang i offentlig forvaltnings investeringer, i hovedsak gjennom reduserte kommunale investeringer.

UTENRIKSØKONOMI

Norsk utenriksøkonomi har styrket seg betydelig siden 1986, og utviklingen fra 1987 til 1988 var svært gunstig på mange måter. Nedgangen i innenlandsk bruk av varer og tjenester, for både konsum og investerings-

formål, førte til en fortsatt klar nedgang i importvolumet. Samtidig var økningen i importprisene klart lavere i 1988 enn i 1987. En uventet høy vekst internasjonalt gjennom 1988 bidro til at oppgangen i både

eksportvolum og pris for tradisjonelle norske eksportvarer fortsatte. Andre dominerende trekk ved norsk utenriksøkonomi i 1988 var igjen en svakere utvikling i råoljeprisen etter den noe gunstige utviklingen i 1987 og innflaggingen av skip til Det norske internasjonale skipsfartsregisteret (NIS). Svikten i oljeprisen førte til en klar nedgang i bytteforholdet overfor utlandet (forholdet mellom eksport- og importpriser), til tross for en klar oppgang i prisforholdet for tradisjonelle varer.

=====

DRIFTSBALANSEN

=====

Foreløpige beregninger viser et underskudd på driftsregnskapet overfor utlandet på 24,9 milliarder kroner i 1988. Dette var 2,7 milliarder kroner lavere enn i 1987, og underskuddet utgjorde 4,2 prosent av bruttonasjonalproduktet mot 5,0 prosent i 1987. Regnet uten nettoeksport av eldre skip og import av nybygde skip, var underskuddet i 1988 på 13,5 milliarder kroner mot 32,0 milliarder kroner året før.

Underskuddet på vare- og tjenestebalansen er beregnet til 4,6 milliarder kroner i 1988, det vil si 7,5 milliarder kroner lavere enn året før. Denne forbedringen gjenspeiler en betydelig styrking av handelsbalansen for tradisjonelle varer, men også tjenestebalansen bedret seg. Underskuddet på rente- og stønadsbalansen økte til vel 20 milliarder kroner i 1988, og sto dermed for det meste av underskuddet på driftsbalansen.

Underskuddet på handelsbalansen for tradisjonelle varer er anslått til 40,2 milliarder kroner i 1988, det betyr en forbedring på 19,9 milliarder kroner fra 1987. Bytteforholdet for tradisjonelle varer økte med hele 3,5 prosent fra 1987 til 1988, og skyldtes i stor grad den gunstige prisutviklingen internasjonalt på metaller og kjemiske råvarer.

Det var nettoimport av skip, oljeplattformer og moduler i 1988, mot nettoeksport året

før. Dette gjenspeiler i hovedsak at utflaggingen av den norske utenriksflåten stanset opp etter opprettelsen av NIS 1. juli 1987, og at vi deretter har hatt en betydelig innflagging av skip.

Foreløpige beregninger viser at Norges nettogjeld overfor utlandet ved utgangen av 1987 utgjorde 16,5 prosent av bruttonasjonalproduktet. Gjeldsandelen har økt klart siden 1985, da andelen var 9,7 prosent. Korrigerer en underskuddet på driftsregnskapet i 1988 for omvurderinger av fordringer og gjeld som følge av valutakursendringer i løpet av 1988, kan en anslå nettogjeldsøkningen til om lag 27 milliarder kroner. Nettogjelden overfor utlandet var i så fall på rundt 119 milliarder kroner ved utgangen av 1988 og utgjorde 20,2 prosent av bruttonasjonalproduktet. Vi må tilbake til 1983 for å finne en så høy gjeldsandel, men fortsatt er nettogjelden i prosent av BNP vesentlig lavere enn på slutten av 1970-tallet.

Norges nettogjeld er i hovedsak i amerikanske dollar, men også sveitsiske franc og japanske yen har en viss betydning. På grunn av denne sammensetningen av nettogjelden vil omvurderingene henge svært nøye sammen med utviklingen i dollarkursen vis a vis norske kroner. I perioder med nedgang i dollarkursen vil nettogjelden overfor utlandet kunne gå relativt betydelig ned som følge av omvurderingene.

=====

EKSPORT

=====

Verdiøkningen for eksport i alt på 6,3 prosent fra 1987 til 1988 skyldtes i hovedsak en gunstig volumutvikling, da prisene under ett endret seg lite. Volumøkningen kan blant annet forklares med den sterke veksten i industriproduksjonen og det høye aktivitetsnivået innenfor bygge- og anleggsbransjen hos våre viktigste handelspartnere, noe som har ført til en betydelig eksportvekst for tradisjonelle norske industrivarer. Som følge av en relativt sterk stig-

ning i både pris og volum, var det også en betydelig økning i verdien av tjenesteeksporten fra 1987 til 1988.

Eksport av tradisjonelle varer

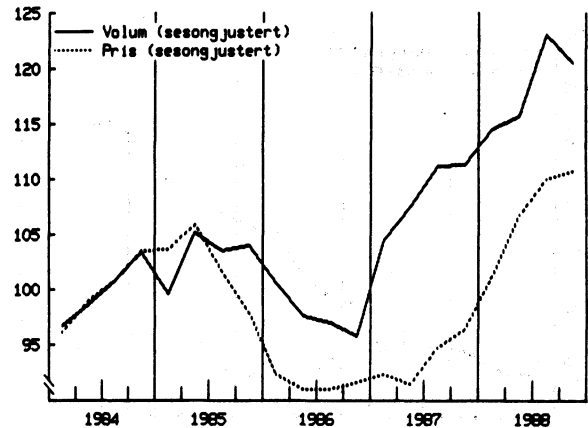
Eksportverdien av tradisjonelle varer (alle varer utenom råolje, naturgass, skip, oljeplattformer og moduler), som i 1988 utgjorde om lag 46 prosent av samlet eksport, økte med nesten 20 prosent fra 1987 til 1988. Verdiøkningen gjenspeiler en betydelig volumvekst, men også prisutviklingen var svært gunstig for disse varene under ett. Det var imidlertid tegn til utflating i volumveksten mot slutten av året.

Økningen i eksportverdien var spesielt stor for utekonkurrerende industrivarer som følge av en betydelig økning i både volum og pris. Prisutviklingen var særlig gunstig for metaller og kjemiske råvarer, mens raffinerte oljeprodukter fulgte prisutviklingen på råolje og falt fra 1987 til 1988. Det var tegn til avtagende vekst i både volum og pris mot slutten av året for de utekonkurrerende industrivarene.

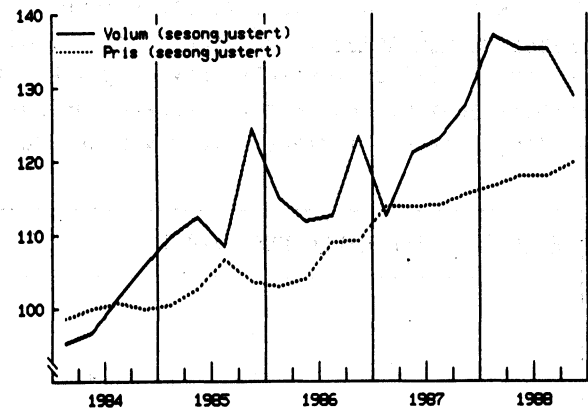
Veksten i eksportverdien for hjemmekonkurrerende industrivarer fra 1987 til 1988 skyldtes i hovedsak en betydelig økning i eksportvolumet. Prisutviklingen var relativt moderat. Denne volumveksten gjenspeiler imidlertid et overheng som følge av den betydelige veksten gjennom 1987 og inn i 1988. Den sesongkorrigerte serien viste klar nedgang i eksportvolumet gjennom de siste tre kvartalene i 1988. Kjemiske og mineralske produkter og verkstedprodukter eksklusive skip og plattformer hadde en betydelig økning i eksportvolumet på henholdsvis 17,3 og 11,8 prosent fra 1987 til 1988, mens eksportvolumet av tekstil- og beklæringsvarer viste klar nedgang. Prisutviklingen var spesielt ugunstig for kjemiske og mineralske produkter, med en svak nedgang på 0,7 prosent.

Eksportverdien for skjermede industrivarer økte relativt moderat fra 1987 til 1988. Det var en betydelig økning i eksportvolumet,

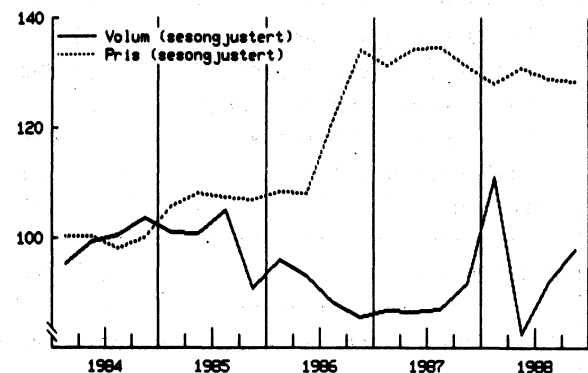
EKSPORT AV UTEKONKURRERENDE VARER
(utenom råolje og naturgass). Indekser 1984=100.

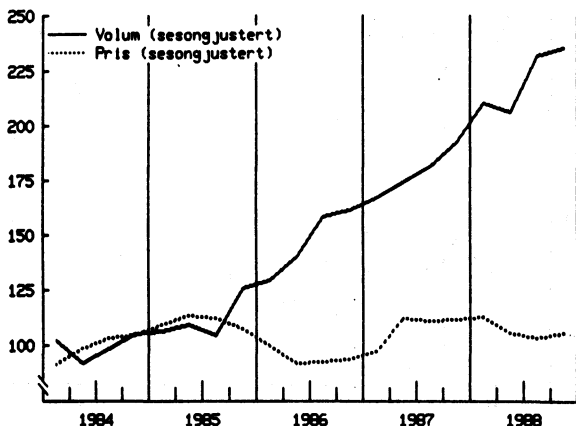

EKSPORT AV HJEMMEKONKURRERENDE VARER
(utenom skip, oljeplattformer og moduler (nybygde og eldre)). Indekser 1984=100.

EKSPORT AV SKJERMEDE VARER
Indekser 1984=100.

EKSPORT AV PRIMÆRNÆRINGSVARER
Indekser 1984=100.

men prisutviklingen bidro negativt. De skjermede industrivarene domineres av nærings- og nytelsesmidler.

Den særdeles gunstige volumutviklingen for primærnæringsvarene i 1987 fortsatte i 1988, og førte til en fortsatt betydelig vekst i eksportverdien. En klart svakere prisutvikling trakk imidlertid verdiveksten ned.

Denne varegruppen domineres av fisk, og forhold på tilbudssiden som kapasitet i oppdrettsnæringen er vesentlig for eksportutviklingen.

Eksport av råolje og naturgass

Det var en nedgang i eksportverdien for råolje og naturgass fra 1987 til 1988 etter en svak oppgang fra 1986 til 1987. Dette gjenspeiler en betydelig prisnedgang på råolje i 1988, etter en relativt gunstig prisutvikling fra 1986 til 1987. Prisen på naturgass falt bare moderat gjennom 1988, noe som imidlertid gjenspeiler de langsiktige avtalene om leveranser og priser for denne varen. Gassprisen er sterkt knyttet til prisen på råolje, men med et betydelig innebygget etterslep. Eksportvolumet av råolje økte med 14,6 prosent fra 1987 til 1988, mens eksportvolumet av naturgass var nesten uendret.

Eksport av skip og oljeplattformer

Det var en betydelig nedgang i eksport-

EKSPORT ETTER LEVERENDE SEKTOR

	Mill.kr Verdi 1988	Prosentvis endring fra foregående år					
		Verdi		Volum		Pris	
		1987	1988	1987	1988	1987	1988
Skip, oljeplattformer og moduler (nybygde og eldre) ¹	5 858	-12,2	-43,1	-22,5	-47,5	13,3	8,2
Råolje og naturgass	49 057	1,0	-8,5	13,6	8,0	-11,1	-15,3
Tradisjonelle varer	97 117	13,8	19,9	7,6	11,7	5,8	7,3
Primærnæringsvarer	4 717	41,3	22,0	22,4	23,5	15,4	-1,2
Utekonk. industrivarer	49 903	14,0	25,6	11,2	9,9	2,5	14,2
Hjemmekonk. industrivarer	31 134	12,2	15,4	4,4	11,8	7,5	3,2
Skjermede industrivarer	10 825	9,3	6,1	-2,9	9,3	12,6	-3,0
Elektrisk kraft	539	18,8	131,4	46,6	178,9	-19,0	-17,0
Tjenester	60 215	-6,6	9,9	-15,9	4,3	11,1	5,4
Eksport i alt	212 248	2,6	6,3	0,3	6,0	2,3	0,3

¹ Inklusive direkte eksport av varer ved oljevirkosomhet.

verdien for skip, oljeplattformer og moduler fra 1987 til 1988. Verdedgangen skyldtes i hovedsak en nedgang i eksportvolumet av eldre skip, som gjenspeiler at den sterke utflaggingen av den norske utenriksflåten stanset opp etter opprettelsen av NIS.

Eksport av tjenester

Verdien av tjenesteeksporten økte med 9,9 prosent fra 1987 til 1988, mot en nedgang på 6,6 prosent fra 1986 til 1987. Denne verditvillingen kan langt på vei forklares med utviklingen i eksportverdien av brutto frakter ved skipsfart. Det var en relativt gunstig utvikling i både volum og pris for de viktigste tjenestekomponentene fra 1987 til 1988.

IMPORT

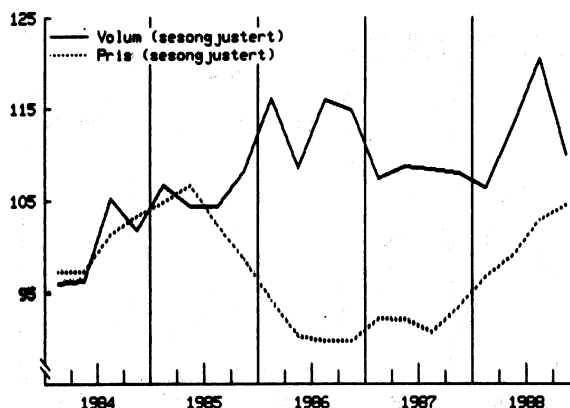
Verdien av samlet import økte moderat fra 1987 til 1988 som følge av en prisøkning på 4,7 prosent som mer enn oppveiet en nedgang i volumet. På grunn av en betydelig import av eldre skip i 4. kvartal 1988, var det tegn til oppgang i det samlede importvolumet mot slutten av året. De viktigste faktorene bak utviklingen i importvolumet fra 1987 til 1988 var nedgangen i det private konsumet og investeringene innenlands, samt en nedgang i leveransene til oljevirkosheten. Lavere markedsandeler for viktige importvarer har også i en viss grad bidratt til redusert import.

Tradisjonell vareimport

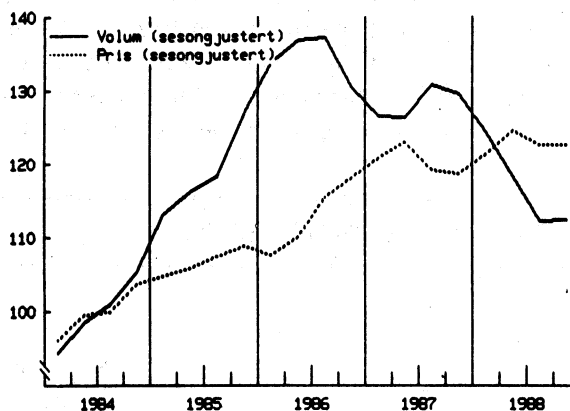
Verdien av den tradisjonelle vareimporten gikk ned med 2,7 prosent fra 1987 til 1988. En nedgang i volumet på 6,1 prosent ble langt på vei motvirket av en økning i prisene. Den tradisjonelle vareimporten utgjør omlag to tredjedeler av den totale importen. Det var fortsatt betydelig nedgang i importvolumet av tradisjonelle industrivarer mot slutten av 1988.

Nedgangen i importverdien for utekonkur-

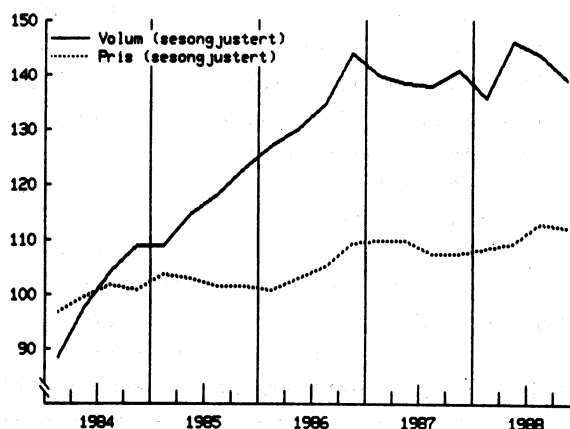
IMPORT AV UTEKONKURRERENDE VARER
(utenom råolje). Indekser 1984=100.

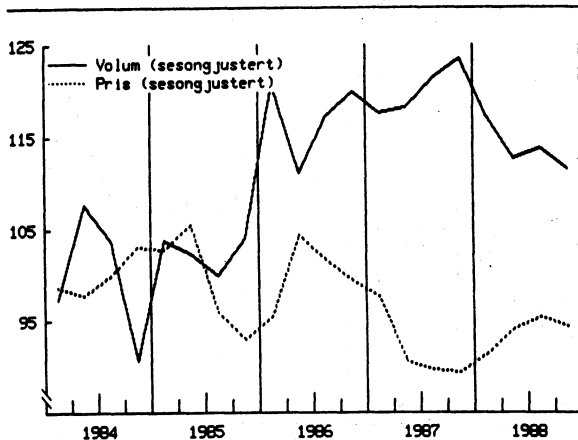
IMPORT AV HJEMMEKONKURRERENDE VARER
(utenom skip, oljeplattformer og moduler (nybygde og eldre)).
Indekser 1984=100.

IMPORT AV SKJERMEDE VARER
Indekser 1984=100.

IMPORT AV PRIMERNÆRINGSVARER
Indekser 1984=100.

rende industrivarer gjennom 1986 og 1987 ble brutt i 1988, og det var en relativt betydelig økning fra 1987 til 1988. Denne verdiøkningen skyldtes i hovedsak en sterk prisvekst, men også importvolumet bidro. Det var en betydelig økning i importvolumet for metaller og treforedlingsprodukter, mens det var nedgang for raffinerte oljeprodukter og kjemiske råvarer. Importprisen økte sterkt

for metaller og kjemiske råvarer, mens prisutviklingen for de øvrige enkeltvarene var svak.

Importverdien av hjemmekonkurrerende industrivarer gikk ned fra 1987 til 1988 som følge av en nedgang i importvolumet. Den sesongkorrigerte serien for volumutviklingen viste imidlertid en moderat økning fra 3. til 4. kvartal 1988 for denne varegruppen under ett. Nedgangen i importvolumet fra 1987 til 1988 var spesielt stor for transportmidler uten tilsvarende norsk produksjon, noe som gjenspeiler nedgangen i bilkjøpet innenlands. Det var en relativt sterk prisøkning for flere av de hjemmekonkurrerende industrivarene. Imidlertid var det en nedgang i prisen på tekstil- og bekledningsvarer og nesten uendret pris på verkstedprodukter eksklusive skip og oljeplattformer.

Import av skip og oljeplattformer

Importen av nybygde og eldre skip, oljeplattformer og moduler økte betydelig i

IMPORT ETTER LEVERENDE SEKTOR

	Mill.kr Verdi 1988	Prosentvis endring fra foregående år					
		Verdi		Volum		Pris	
		1987	1988	1987	1988	1987	1988
Skip, oljeplattformer og moduler (nybygde og eldre) ¹	16 070	10,9	102,9	6,1	73,2	4,5	17,2
Råolje og naturgass	972	35,9	-60,9	1,1	-47,5	34,3	-25,6
Tradisjonelle varer	137 345	-2,0	-2,7	-6,7	-6,1	5,0	3,6
Primærnæringsvarer	5 450	-3,8	-2,5	4,2	-4,0	-7,7	1,5
Utekonk. industrivarer	27 056	-3,8	14,6	-5,1	4,8	1,4	9,4
Hjemmekonk. industrivarer	90 450	1,6	-6,3	-4,8	-8,1	6,6	2,0
Skjermede industrivarer	7 551	7,5	4,1	3,8	2,0	3,6	2,0
Transportmidler	6 739	-30,4	-15,8	-36,4	-23,3	9,4	9,7
Elektrisk kraft	99	-59,8	-42,6	-38,3	-58,2	-34,9	37,2
Tjenester	62 437	1,4	3,7	-8,6	-1,4	11,0	5,2
Import i alt	216 824	-0,3	2,4	-6,7	-2,2	6,9	4,7

¹ Inklusive direkte import av varer ved oljevirkosomhet.

MARKEDSUTVIKLINGENS BETYDNING FOR EKSPORT- OG IMPORTUTVIKLINGEN

Endring i prosent	Endring i eksportvolumet		Endring i importvolumet	
	Markedsbasert	Samlet endring	Markedsbasert	Samlet endring
Nærings- og nytelsesmidler	14,7	5,7	0,8	6,2
Grafiske produkter	10,4	35,5	3,2	5,1
Treforedlingsprodukter	8,4	7,8	-0,5	8,2
Kjemiske råvarer	10,2	20,6	-4,3	-0,2
Metaller	9,3	15,7	6,8	4,7
Tekstil- og bekledningsvarer	6,6	-6,2	-10,2	-7,0
Trevarer	18,5	1,8	-9,8	-17,2
Kjemiske og mineraliske produkter ¹	7,7	17,1	-5,5	-5,7
Andre verkstedprodukter ²	9,6	11,4	-7,8	-17,0
Varene overfor i alt, veiet med norske eksportvekter	9,5	12,4	-5,7	-9,5

¹ Inklusive bergverksprodukter.

² Verkstedprodukter eksklusive skip og oljeplattformer.

For å få en større forståelse av volumutviklingen i norsk eksport og import av tradisjonelle industrivarer gjennom 1987 og 1988, har vi forsøkt å anslå hvor mye som kan tilskrives markedsutviklingen direkte.

Ved hjelp av beregnede markedselastisiteter for ulike varer, og tall fra OECD for markedsveksten hos våre handelspartnere, er det mulig å skille ut den delen av eksportveksten som skyldtes markedsveksten ute. Som markedsindikatorer er det benyttet veide gjennomsnitt av samlet import til våre viktigste samhandelsland. Differansen mellom den markedsbaserte eksportveksten og samlet faktisk eksportvekst vil gjenspeile virkninger fra andre faktorer av betydning, som endrede relative priser, at norske eksportører i større grad har rettet handelen mot de av våre handelspartnere som har erfart størst vekst, eller endret produktspekter innenfor de varegruppene som er betraktet. Det siste kan i så fall også innebære en økt bearbeidingsgrad. Men også feil som følge av de statistiske metodene som er benyt-

tet, kan ha betydning for resultatene. På tilsvarende måte kan en isolere effekten fra markedsutviklingen innenlands på importen.

Beregningene viser at for de tradisjonelle industrivarene under ett kan det meste av den faktiske veksten i eksportvolumet på 12,4 prosent fra 1986-1988 tilskrives markedsutviklingen ute. Isolert sett ga markedsutviklingen en vekst i eksportvolumet på 9,5 prosent. Flere av de viktigste eksportvarene hadde en eksportvekst som var større enn det markedsutviklingen isolert sett tilsa. En forsiktig konklusjon er at tradisjonell industri styrket sin konkurranseevne gjennom 1987 og 1988.

Av nedgangen i importvolumet for de tradisjonelle industrivarene i årene 1987 og 1988 på 9,5 prosent, kan 5,7 prosent tilskrives etterspørselsnedgangen innenlands. For betydelige importvarer som verkstedprodukter eksklusive skip og oljeplattformer og for trevarer var nedgangen i importvolumet betydelig større enn det markedsutviklingen tilsa.

verdi fra 1987 til 1988. Dette skyldtes en økning i både volum og pris for eldre skip, og gjenspeiler tilbakeflaggingen av norske skip fra utenlandske skipsfartsregistre og at norske redere har kjøpt skip i utlandet som er blitt registrert i NIS.

Import av tjenester

Det var en økning i importverdien av tjene-

ster i alt fra 1987 til 1988 som følge av en prisøkning som dominerte over en nedgang i volumet. Volumnedgangen gjenspeiler en nedgang i de viktigste tjenestekomponentene foruten i nordmenns konsum i utlandet. Sesongkorrigerte volumtall viste imidlertid en svakere utvikling også i denne tjenestekomponenten gjennom andre halvår 1988. Det var en økning i importprisen for alle tjenestekomponentene fra 1987 til 1988.

INDUSTRIENS KONKURRANSEEVNE

Et lands konkurransevne uttrykker evnen til samtidig å sørge for en effektiv ressursutnyttelse og tilfredsstillende balanse i utenriksøkonomien. For å kunne oppnå dette må konkurranseutsatte norske næringer være i stand til å hevde seg i konkurransen med utenlandske bedrifter på eksport- og hjemmemarkedet. Samtidig må de også klare å tiltrekke seg nok arbeidskraft, kapital og råvarer i konkurranse med både utenlandske bedrifter og skjermede næringer innenlands. Konkurransevnen vil følgelig avhenge av en rekke faktorer som produktivitet, produktspekter og -utvikling, omstillingsevne, markedsføring, valutakurser og priser på ulike innsatsfaktorer.

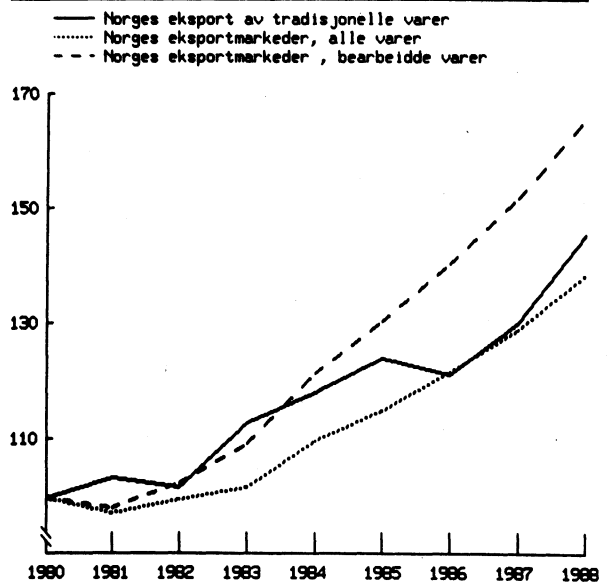
Det sterke fallet i prisen på råolje og naturgass siden 1985 har svekket Norges konkurransevne. Dersom prisene også framover holder seg på et lavt nivå, vil det være nødvendig med en vesentlig styrking av landets tradisjonelle konkurranseutsatte næringer for å kompensere noe av tapet i landets konkurransevne. I det følgende skal en gjennomgå enkelte sentrale konkurransevneindikatorer for norsk industri.

Markedsandeler

Utviklingen i industriens konkurransevne kan i ettetid avleses i markedsandelene for norske industriprodukter hjemme og ute. Norsk industris samlede eksportmarkedsandel kan belyses ved å sammenligne endringer i

volumet av norsk eksport av tradisjonelle varer med indikatorer for endringer i størrelsen på de norske eksportmarkedene. Målt på denne måten tapte norske eksportører markedsandeler i betydelig grad i perioden 1984-1986, men har deretter vunnet markedsandeler igjen. Dette gjelder både når en ser i forhold til markedet for alle varer og i forhold til markedet for bearbeidde varer.

VERDENSHANDELEN OG NORGES VAREEKSPORT 1)
Volumindekser, 1980=100.

1) Tallene for Norges eksport av tradisjonelle varer (eksport av varer utenom råolje, naturgass, skip og oljeplattformer) bygger på utenrikshandelsstatistikken. Indeksene for eksportmarkeder er beregnet som et gjennomsnitt av andre lands import, hvor beregningsgrunnlaget er henholdsvis samlet import av varer og import av bearbeidde varer. Vektene som er benyttet er landenes andeler av norsk eksport av tradisjonelle varer. Tallene for 1988 bygger på anslag fra OECD.

INDIKATORER FOR MARKEDSANDELER FOR NORSK EKSPORT AV UTVALGTE VAREGRUPPER

	Mill.kr Verdi 1987	Verdiandeler. 1980=100					
		1983	1984	1985	1986	1987	1988
Papirmasse og papiravfall	2 079	109	97	104	104	99	96
Malmer og avfall av metall	1 397	131	124	98	118	138	109
Organiske kjemiske produkter	1 857	107	100	100	90	93	110
Kunstgjødse	1 779	99	99	93	90	94	76
Plastråstoffer og -halvfabr.	3 216	94	94	86	76	77	89
Papir og papp og varer derav	5 380	81	81	85	80	80	77
Jern og stål	4 917	95	87	81	73	83	78
Metaller unntatt jern og stål	13 172	113	135	129	120	129	136
Maskiner	11 246	78	65	65	65	66	61
Møbler	885	66	64	55	53	60	55
Varene ovenfor i alt	43 849	97	100	96	91	96	96

Markedsandelene angir verdien av eksport fra Norge til våre viktigste samhandelsland i forhold til en veiet sum av importverdien til disse landene. Tallene for 1988 er beregnet på grunnlag av oppgaver for årets tre første kvartaler for norsk eksport og i hovedsak første halvår for import til samhandelslandene. På grunn av endringer i vareinndelingen er det brudd i handelstallene for visse varer i 1988. Markedsandelene for varene i alt er veiet med norske eksportvekter.

På 1980-tallet under ett indikerer imidlertid den ene indikatoren gevinst og den andre tap av markedsandeler.

For mer detaljerte varegrupper har en bare tall i verdi, og disse kan ikke sammenlignes direkte med de forannevnte totaltall i volum. For eksempel kan en økning i verdiandelen for en vare skjule en nedgang i volumandelen dersom den norske eksportprisen har økt sterkere enn prisen på utenlands produserte varer og denne prisvridningen dominerer over volumutviklingen. Verdiandelene gir imidlertid langt på vei et tilsvarende bilde som totalandelene i volum. For et flertall av varegruppene er de norske eksportmarkedsandelene redusert over 1980-tallet under ett, selv om utviklingen de siste par årene var relativt gunstig for noen viktige varegrupper. Tallene for 1988 må imidlertid tolkes med forsiktighet, idet de baserer seg på svært foreløpige og til dels usikre oppgaver.

På hjemmemarkedet har norske produsenter gjennomgående tapt markedsandeler målt i både volum og verdi siden 1980 for de fleste varegruppene en har tall for. For trevarer og andre verkstedprodukter (verkstedprodukter eksklusive skip og oljeplattformer), som er betydelige importvarer, økte imidlertid markedsandelene fra 1987 til 1988 regnet i både volum og verdi. En sterkere nedgang i markedsandelen i volum enn i verdi for alle varene under ett fra 1987 til 1988, gjenspeiler at norske produsenter økte sine priser på hjemmemarkedet sterkere enn økningen i importprisene. Denne prisvridningen kan være en av faktorene bak reduserte volumandeler.

En balansert økende økonomisk integrasjon internasjonalt tilsier en viss nedgang i norske produsenters markedsandeler på det norske hjemmemarkedet og økende på hjemmemarkedene til våre samhandelsland. Med de eksportmarkedsindikatorene en har benyttet i

MARKEDSANDELER FOR IMPORTKONKURRERENDE VARER							
Volumandeler.							
	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Nærings- og nytelsesmidler	92	92	92	91	90	90	90
Treforedlingsprodukter	68	68	68	68	68	67	65
Kjemiske råvarer	51	52	52	49	47	46	45
Raffinerte oljeprodukter	52	60	64	63	54	55	40
Metaller	31	38	26	27	32	34	33
Tekstil- og bekledningsvarer	27	25	25	22	21	19	17
Trevarer	77	77	76	74	72	71	73
Kjemiske og mineralske produkter	44	45	43	41	40	40	39
Skip og oljeplattformer	57	56	62	81	80	79	62
Andre verkstedprodukter	52	48	45	48	46	48	49
Varene ovenfor i alt	59	59	57	58	56	57	56

Markedsandelene angir forholdet mellom leveranser på hjemmemarkedet fra norske produsenter i volum og samlet anvendelse innenlands der også importvolumet inngår.

analysene overfor kan også uendrede markedsandeler samsvare med en balansert utvikling. Gjennomgangen av utviklingen i markedsandeler ute og hjemme viser at vi på 1980-tallet i betydelig grad har tapt markedsandeler på hjemmemarkedet, samtidig som også utviklingen på eksportmarkedet i stor grad har vært negativ. Samlet indikerer dette svekket konkurranseevne for norsk industri på 1980-tallet under ett, selv om det også er tendenser til en noe gunstigere utvikling de siste par årene for visse varer.

Relative lønnskostnader

Utviklingen i prisene på de ulike innsatsfaktorene er av sentral betydning for utviklingen i konkurranseevnen. Spesielt viktig er arbeidskraftkostnadene. Det skyldes at de både påvirker kostnadene i de konkurranseutsatte bedriftene direkte gjennom lønnskostnadene og indirekte via betydningen for prisene for norskproduserte kapitalvarer og vareinnsats. Av de totale variable enhetskostnadene i industrien, utgjør lønnskostnadene direkte og indirekte omtrent halvparten. Dessuten konkurrerer norske konkurranseutsatte næringer med skjermede nær-

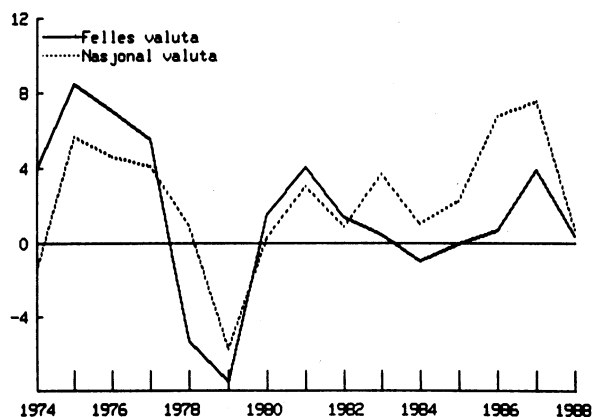
inger om arbeidskraft og kapital. Kostnadsutviklingen i industrien kan derfor ikke sees uavhengig av kostnadsutviklingen i norsk økonomi forøvrig.

Også energikostnader og importerte kapital- og råvarer veier tungt på kostnadssiden for norsk industri. Elektrisk kraft til norsk industri må fortsatt antas å ha en gunstig gjennomsnittspris sammenlignet med de priser våre viktigste konkurrenter står overfor, mens prisene på importerte kapital- og råvarer kan antas å være tilnærmet de samme som hos våre konkurrenter. Endelig spiller selvsagt produktiviteten en avgjørende rolle for industriens konkurranseevne.

Internasjonalt sammenlignbare tall for andre kostnadskomponenter enn lønn er vanskelig tilgjengelige. Den mest brukte indikatoren for utviklingen i konkurranseevnen til norsk industri er derfor endringen i forholdet mellom direkte lønnskostnader pr. produsert enhet i Norge og hos våre handelspartnere - målt i felles valuta.

Definisjonsmessig bestemmes utviklingen i relative lønnskostnader pr. produsert enhet målt i felles valuta av tre komponenter:

PROSENTVIS VEKST I RELATIVE LØNSKOSTNADER PR. PRODUSERT ENHET FOR INDUSTRIEN 1)

1) Forholdet mellom lønnskostnader pr. produsert enhet for norsk industri og et veid gjennomsnitt av lønnskostnader pr. produsert enhet for industrien i Norges viktigste konkurrentland.

Kilde: Norges Bank og IMF.

Forskjellen i vekstraten for timelønnskostnadene i Norge og hos handelspartnerne, forskjellen i produktivitetsvekst mellom handelspartnerne og Norge, og relativ devaluering av den norske valuta. Tallene viser at vi fra 1987 til 1988 hadde en noe høyere lønnskostnadsvekst enn våre handelspartnere, hovedsaklig på grunn av utvidelsen i grunnlaget for arbeidsgiveravgiftene, mens produktivitetsveksten var den samme. Samtidig ble den norske krone svakt devaluert. Foreløpige anslag gir en forverring av konkurransevnen fra 1987 til 1988, målt ved utviklingen av relative lønnskostnader pr. produsert enhet, på litt under 1 prosent regnet i felles valuta og på ca. 1/2 prosent regnet i nasjonal valuta.

Dette gjennomsnittstallet dekker imidlertid over meget store variasjoner mellom ulike deler av industrien. Mens utekonkurrerende industri har hatt en produktivitetsvekst på hele 5 1/2 prosent, har den øvrige delen av industrien bare oppnådd en vekst på knapt 2 prosent. Forklaringen på dette må hovedsakelig søkes i at etterspørselsutviklingen har ført til at utekonkurrerende industri har hatt en sterk ekspansjon gjennom 1988, mens skjermet og hjemmekonkurrerende industri har hatt produksjonsnedgang. Dessuten har lønnskostnadene vokst noe mindre i ute-

konkurrerende industri enn i resten av industrien.

Utviklingen i relative lønnskostnader pr. produsert enhet gjennom 1980-årene gir klare indikasjoner på at norsk industris konkurransevne har blitt forverret. Målt i nasjonal valuta har lønnskostnadene pr. produsert enhet i perioden forverret seg med hele 3,0 prosent i gjennomsnitt pr. år. Gjentatte devalueringer av den norske kronen har bidratt til å redusere forverringen av konkurransevnen, men likevel har det i 1980-årene vært en svekkelse på gjennomsnittlig 1,3 prosent pr. år regnet i felles valuta. Det bør imidlertid understrekes at den sterke svekkelsen i konkurransevnen i nasjonal valuta delvis er en følge av at devalueringene har ført til økt innenlandsk kostnadsvekst. Regnet i felles valuta er det i 1980-årene bare i 1984 at norsk industri sett under ett ikke har forverret sin konkurransevne målt ved lønnskostnader pr. produsert enhet.

Kapitalkostnader og lønnsomhet

Utviklingen i ulike lønnsomhetsmål gir en indikasjon på framtidig konkurransevne. Forholdet mellom totalkapitalrentabiliteten og realrenten i lånemarkedet antyder mulighetene for å gjennomføre lønnsomme, nye investeringer. Dette er av betydning for mulighetene til å foreta omstillinger, produktutvikling, produktivitetsforbedringer og andre konkurransefremmende tiltak. På grunn av tregheter i tilpasningene og usikkerhet m.h.t. valutakursutviklingen, kan det på kort sikt oppstå avvik mellom kapitalkostnadene i Norge og i utlandet. Høyt realrentenivå i lånemarkedet i forhold til i utlandet kan derfor svekke konkurransevnen og investeringene i norsk industri, men en slik forskjell i realrentenivå vil neppe kunne opprettholdes over lang tid.

Fra et samfunnsøkonomisk synspunkt er det totalkapitalrentabiliteten som er mest interessant, da den er et mål på avkastningen på samlet kapital i næringen. I den grad nyinvesteringer egenfinansieres av bedriftene,

vil egenkapitalrentabiliteten være en viktig indikator siden den viser avkastningen på den kapitalen bedriften eier.

På kort sikt vil økte realrenter i låne-markedet øke bedriftenes reelle renteutgifter, og dermed redusere egenkapitalrentabiliteten. På lengere sikt vil man forvente at egenkapitalrentabiliteten vil bevege seg i retning av realrenten i lånemarkedet. Dermed vil en heving av realrenten i lånemarkedet på sikt kunne føre til økt egenkapitalrentabilitet via avskalling av de minst lønnsomme enhetene.

Alle lønnsomhetsmålene er meget konjunktur-ømfindtlige. Spesielt utsatt for svingninger er egenkapitalrentabiliteten i bedrifter med liten egenkapital. Kortsiktige variasjoner i rentabiliteten vil derfor gi et lite presist uttrykk for konkurransesituasjonen i flere viktige næringer.

Ifølge Statistisk sentralbyrås regnskapsstatistikk var rentabiliteten høy i norsk industri under konjunkturoppgangen fra 1983 til 1985. Fra 1985 til 1986 falt imidlertid rentabiliteten. Utslaget var sterkest for egenkapitalrentabiliteten som falt fra 24,1 prosent i 1985 til 11,8 prosent i 1986. Tall fra regnskapsstatistikken for 1987 er ennå ikke tilgjengelige. Realkapitalrentabili-

teten beregnet på grunnlag av nasjonalregnskapet, gir imidlertid omtrent det samme bildet som regnskapsstatistikkenes beregninger av totalrentabiliteten. Foreløpige nasjonalregnskapstall viser en klar økning i realkapitalrentabiliteten fra 7,2 prosent i 1987 til knapt 11 prosent i 1988. Forholdsvis sterkest er veksten i rentabiliteten i utekonkurrerende industri - spesielt for metaller, men også kjemiske råvarer og treforedling fikk sterk lønnsomhetsøkning.

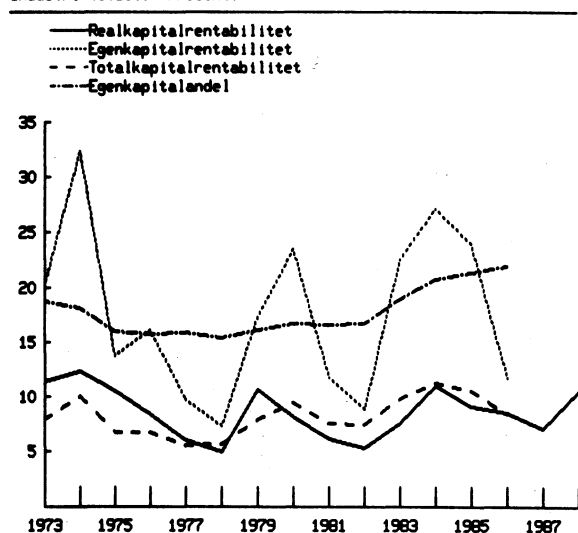
På 1980-tallet har realkapitalrentabiliteten i industrien hos Norges handelspartnere vært lav sammenlignet med det foregående tiåret. Det har imidlertid vært en svak, men stabil oppgang fra 1981 og utover. Dette henger sammen med en vedvarende internasjonal konjunkturoppgang siden 1982. Norsk industri har hatt en tilsvarende utvikling i realkapitalrentabiliteten i denne perioden.

Totalbildet

Sett under ett har norsk industries konkurransevne blitt svekket gjennom 1980-årene. Norske produsenter har tapt markedsandeler både i inn- og utland. Med unntakt av 1984 har norsk industri også hatt sterkere vekst i relative lønnskostnader pr. produsert enhet, regnet i felles valuta. Selv om norsk industri i alt har tapt noe konkurransevne fra 1987 til 1988, kan bildet nyanseres endel. Mens de industrinæringene som er sterkt orientert mot hjemmemarkedet har tapt konkurransekraft, har de eksportorienterte næringene oppnådd en forbedring av sin konkurransevne. Det bør imidlertid understrekes at markedsandelsveksten og eksportoppsvinget for viktige varegrupper i de siste par år til dels skyldes et samfall av spesielle omstendigheter, blant annet en sterk etterspørselsvekst for visse typer av råvarer i utlandet og en gunstig prisutvikling for disse varene.

Det er grunn til å vente at en økning i relative lønnskostnader pr. produsert enhet først slår ut i reduserte markedsandeler etter en viss tid. Forbedringen i utekonkurrerende næringers konkurransevne i 1988 gir

RENTABILITET OG SOLIDITET
Industri totalt. Prosent.

derfor et visst grunnlag for å øke markedsandelene noe. Utviklingen i 1988 og de nærmest foregående år gir derimot visse indikasjoner på at skjermet og hjemmekonkurrerende industri kan komme til å tape markedsandeler i de nærmeste år. Om det

faktisk vil gå slik vil blant annet avhenge av den videre utvikling i de relative kostnader og av markedsveksten. Det er derfor viktig å understreke at kortsiktige varisjoner i de refererte konkurranseindikatorerne må tolkes med varsomhet.

PERSPEKTIVER

Gjennom 1988 fikk nedgangen i norsk økonomi konsekvenser for folk flest. Arbeidsløsheten økte dramatisk og lav inntektsvekst, høy gjeld og økt usikkerhet om den økonomiske utvikling ga en markert nedgang i privat forbruk. Utviklingen i 1988 hadde imidlertid også positive trekk. En gunstig internasjonal økonomisk utvikling førte til klar verdivekst i tradisjonell vareeksport. Sammen med innenlandsk etterspørselsnedgang, ga dette en betydelig forbedring i utenriksøkonomien. Mot slutten av 1988 kom dessuten pris- og kostnadsveksten ned på omtrent samme nivå som i våre samhandelsland, og rentenivået viste tegn til nedgang. God dra-hjelp fra utlandet og innenlandsk innstramming har i løpet av 1988 tilsynelatende brakt oss ut av de mest akutte utenriksøkonomiske vansker.

I de siste 5-6 år har det vært kraftige fluktasjoner i norsk økonomi. Dette skyldes bare i mindre grad påvirkning fra utlandet og er derfor et foruroligende tegn på svekkede makroøkonomiske styringsmuligheter. I tillegg til oljeprisene må drivkreftene bak utviklingen først og fremst søkes i endringene i privat sektors spare- og investeringsadferd. De store svingningene i privat konsum og investering, hadde knapt vært mulig uten den dårlig planlagte overgangen til et mer liberalisert kredittmarked fra årsskiftet 1983-84. Finanspolitikken og utformingen av skattesystemet ble dessuten ikke i tilstrekkelig grad tilpasset kredittliberaliseringen og virkningene av denne.

Det viktigste problemet for norsk økonomi er at vi har endt opp i en situasjon der vi ikke samtidig klarer å få balanse i utenriksøkonomien og full utnyttning av våre ressurser. Det er lite tilfredsstillende for norsk økonomi når gode konjunkturer for vår tradisjonelle eksport og nedgang i innenlandsk etterspørsel, gir betydelig under-

skudd i utenriksøkonomien. Vekst i olje- og gassproduksjonen og noe høyere priser, vil likevel i noen år framover kunne bremse veksten i utenlandsgjelden. I de nærmeste årene vil Norge faktisk bli mer og ikke mindre avhengig av virksomheten i Nordsjøen. Men dette kan vise seg å bli en forbigående redning hvis vi skyver deler av omstillingsproblemene foran oss.

Viktige deler av vår tradisjonelle ressursbaserte næringsvirksomhet, som utgjør ryggraden i vareeksporten utenom olje og gass, har begrensede ekspansjonsmuligheter. Skal norsk økonomi komme i balanse må derfor import- og eksportkonkurrerende virksomhet styrkes på en slik måte at vi blir istand til å produsere og selge over et bredere vare- og tjenestespekter enn vi gjør idag. I 1988 er det frigjort ressurser i skjermet næringsvirksomhet. De ledige ressursene er imidlertid bare i svært beskjeden grad overflyttet til konkurranseutsatt virksomhet, noe som reflekteres i nedgangen i total sysselsetting, stigende arbeidsledighet og tomme næringslokaler. Etterspørselsnedgangen har i stor grad også rammet hjemmekonkurrerende næringer. Dette er et av problemene ved en generell innstrammingspolitikk. For disse næringer vil et svekket innenlandsmarked kunne være et dårlig utgangspunkt for videre ekspansjon.

Et viktig bidrag til styrking av norsk økonomi vil være å øke effektiviteten i skjermet virksomhet og gjennom dette oppnå lavere kostnadsvekst i hele økonomien. Åpning av større deler av det norske markedet for utenlandsk konkurranse, redusert markedsrett for monopol- og kartelldannelse, og effektivisering av offentlig forvaltning er særlig viktige tiltak som vil styrke konkurranseutsatt virksomhet og muliggjøre fortsatt sysselsettingsvekst i skjermet næringsvirksomhet og offentlig for-

valtning. I et noe lengre perspektiv vil det nemlig fortsatt være slik at det alt vesentlige av sysselsettingsveksten vil måtte finne sted i skjermet virksomhet.

En lav pris- og lønnsvekst som gradvis forbedrer vår konkurransevne, er nødvendig for å komme noen vei. Utviklingen har vært positiv både for priser og lønninger gjennom 1988. Dette er oppnådd ved i stor grad å sette markedsmekanismen ut av spill. Det er imidlertid ikke nok med ett krafttak når kostnadsnivået i utgangspunktet er for høyt, tiltakene må følges opp i årene framover. Men det bør advares mot overdrevne forestillinger om at redusert pris- og lønnsvekst langt på vei er tilstrekkelig til å løse våre problemer. Analyser av norsk økonomi viser at den isolerte virkningen av lavere lønnsvekst på sysselsettingen er relativt beskjeden. Selv om det positive utslaget i utenriksøkonomien er klarere, er det ikke tilstrekkelig til å rette opp de ubalanser som Norge står overfor.

Økte investeringer vil ikke i seg selv bringe oss ut av uføret. Vi har internasjonalt sett et meget høyt investeringsnivå, men avkastningen er for lav. Det er derfor blitt pekt på at veien å gå er bedret samfunnsøkonomisk fordeling av investeringene. Dette forutsetter reformer i bedrifts- og kapitalbeskatningen og et effektivt kredittmarked. Reformtempoet i bedrifts- og kapitalbeskatningen er imidlertid beskjedent, og i de siste årene har bank- og kredittvesenet sådd betydelig tvil om sin egen funksjonsdyktighet. Dette, kombinert med at nedbyggingen av den offentlige næringsstøtten heller ikke har kommet særlig langt, gjør investeringsutviklingen til en usikker faktor i omstillingen av norsk næringsliv.

Erfaringene fra Norge og fra andre land

tyder på at det ikke er lett å få igang og holde styring på en effektiviserings- og omstillingsprosess. Deregulering og økt markedsorientering kan ofte skape problemer og ustabilitet. Arbeidsløsheten kan f.eks. gå lettere opp enn ned og det kan gå lang tid før fordelene ved en omstillingsprosess blir synlige. Det er heller ikke opplagt at markedsbaserte løsninger selv på lang sikt virker etter hensikten. Norske og internasjonale erfaringer tyder på at arbeidsmarkedet og inntektsdannelsen er områder hvor markedsløsninger ikke alltid duger og innteksreguleringsloven kan tjene som eksempel på at direkte inngrep ikke har utspilt sin rolle.

Norsk økonomi er inne i en meget kritisk fase. Det har vist seg enklere å kanalisere ressurser ut av eksisterende virksomhet enn å få til ny vekst. Dermed har arbeidsløsheten økt kraftig. Tilstramningen i innenlandsk etterspørsel har bidratt til en klar bedring i utenriksøkonomien og har, sammen med direkte inngrep, gitt lavere pris- og kostnadsvekst. En fortsatt stagnasjon og ytterligere nedgang i innenlandsk etterspørsel, som ligger i kortene for 1989, vil imidlertid neppe bidra til omstillinger og lavere kostnadsvekst. Virkningen vil først og fremst bli økende problemer på arbeidsmarkedet og en ytterligere svekket markedsbasis for hjemmekonkurrerende næringer. Tiden er nå inne til å kombinere en fast styring av etterspørsels- og inntektsutviklingen med en større satsing på nyskaping og omstilling, hvor et bredt spektrum av stimulerings tiltak må tas i bruk. Det er dessuten åpenbart behov for en god porsjon fantasi og oppfinnsomhet når de akutte sysselsettingsproblemer skal mestres. Oppgavene er formidable, enkle løsninger finnes ikke, og resultatene kommer ikke av seg selv.

ØKONOMISK-POLITISK KALENDER 1988

=====

JANUAR

=====

1. Hjelpepleierne blir medlem av Yrkesorganisasjonenes sentralforbund.

8. 150 medlemmer av Norsk Undervisningsforbund (NUFO) i Akershus går ut i streik for lønnsøkning, feriegodtgjørelse og arbeidstidsreduksjoner.

14. 3700 lærere i grunn- og videregående skole i Oslo går ut i streik for lønnsøkning, feriegodtgjørelse og arbeidstidsreduksjoner. De streikende er medlemmer i NUFO og Oslo lærerlag. Streiken avsluttes 5/2 (Oslo lærerlag) og 8/2 (NUFO). Grupper av lærere andre steder i landet har også streiket i perioden, og blant annet i Stavanger forsetter en punktstreik inn i uke 6 og 7.

15. Staten legger fram sitt tilbud til offentlig ansatte om lønnstillegg pr. 1. januar 1988. Tilbudet innebærer et kronetillegg på 2 500 pr år på samtlige lønnstrinn på A-tabellen.

16. Reidar Webster overtar som ny riksmeglingsmann.

20. Leif T. Løddesøl går av som toppsjef i DNC og får følge av bankens styre 17. februar, etter at DNC hadde et nettotap på 1,5 milliarder i 1987.

22. Høyres landsmøte velger Jan P. Syse til ny formann.

29. Det svenske selskapet Procordia, som er 80 prosent statlig eiet, kjøper aksjepost i Nora industrier og blir dermed den største enkeltaksjonær med 10 prosent av aksjene.

29. LO og NAF blir enige om en lønnsavtale hvor alle får et tillegg på 1 krone timen, en pensjonsordning der arbeidsgiveren skal

betale 2/3, samt ytterligere tillegg for spesielle grupper. Avtalen har en total kostnadsramme på 5 prosent og forbyr lokale forhandlinger.

=====

FEBRUAR

=====

1. Foretaksregisteret i Brønnøysund åpnes. Registeret avløser de 97 gamle handelsregistrene.

16. Norsk Sykepleierforbund streiker fra den 16/2 til 23/2 mot tilbudet på 2 500 kr på alle lønnstrinn. Det ble ingen resultater av streiken.

=====

MARS

=====

1. Bugge eiendoms sin avtale med kreditorene er klar. Avtalen innebærer at britiske Mountleigh overtar 62 prosent av aksjekapitalen, de usikrede kreditorene 33 prosent og de opprinnelige aksjonærene 5 prosent. Bugge eiendoms fikk økonomiske vansker pga børskrakket.

11. Loven om inntektsregulering blir vedtatt. LO/NAF oppgjøret er mal for resten av innteksoppgjørene. Blant regjeringens bidrag til oppgjøret er utvidet pensjon for yrkesaktive fra 65 år. Husbankens topprente settes ned til 11 prosent. SMS-ordningen foreslås øket for ungdom som sparer til bolig. De nye satsene er: 8 000 i skatteklasser en, 16 000 i skatteklasser to og et skattefradrag på 30 prosent.

24. Staten, DNC og Tinfoss jernverk inngår avtale om fortsatt drift i ilmenittsmelteverket i Tyssedal. Tinfoss jernverk overtar DNN i Tyssedal vederlagsfritt og DNC skal kunne selge DNNs egenkraft til markedspris dersom det ikke blir drift i Tyssedal. DNC

går inn med risikokapital på 75 millioner kroner uten å kreve eierandeler.

24. Et offentlig utvalg legger fram forslag til ny lov for offentlig statistikk og Statistisk sentralbyrå.

=====

APRIL

=====

15. Statens lønnsutvalg vedtar kjennelse i lønnsoppgjøret for lærere i NUFO og Norsk lærerlag. De generelle rammer fra lønnsreguleringsloven settes til side, og alt undervisningspersonell gis ett lønnstrins opprykk. Lektorer med mellom 16 og 26 års ansiennitet stiger to lønnstrinn. Tilleggene kommer på toppen av tillegget på 2 500 kroner til alle statsansatte, jfr. 8/1 og 14/1.

15. Regjeringen går i en tilleggsmelding om hovedflyplass for Oslo-området fortsatt inn for Gardemoen.

22. Regjeringen gir i statsråd NSB anledning til å legge om rutetilbudet. Det vil bety at Hardangerbanen, Flekkefjordbanen og Kragerøbanen legges ned og at Valdresbanen fra Eina til Fagernes og Numedalsbanen innstilles for persontrafikk.

29. DNC beslutter å skille ut bankens fondsavdeling til eget selskap fra 1/1 1989 etter forslag fra Finansdepartementet.

=====

MAI

=====

4. Norsk Hydros styre beslutter å gjennomføre en aksjekapitalutvidelse på 2,6 milliarder, som er norgeshistoriens største.

6. Regjeringen legger fram Revidert nasjonalbudsjett for 1988. Norsk økonomi er i bedring og utvikler seg i hovedsak som antatt i nasjonalbudsjettet (jfr. 6/10-87)

og salderingsproposisjonen (jfr. 17/12-87). Det økonomiske opplegget beskrevet i disse dokumentene blir derfor videreført uten store endringer. Både offentlig og privat forbruk ventes å gå ned i 1988. Arbeidsløsheten vil trolig øke gjennom 1988 og inn i neste år. En regner med 24 mrd. underskudd på driftsbalansen i år, ned fra 32 mrd. i fjor.

6. Regjeringen legger fram proposisjonene til Stortinget om Norsk jernverk, Norsk koksverk og Rana. Samtidig med forslagene for jernverket og koksverket legger Regjeringen fram en rekke tiltak som skal føre til nye arbeidsplasser i Ranasamfunnet.

7. LOs nye fellesforbund fra Jern og metall, Bygning, Bekledning, Papir og Skog og Land blir formelt konstituert på samlingskonferansen.

27. Stortinget vedtar utbygging av Snorrefeltet. Saga petroleum får oppdraget.

=====

JUNI

=====

8. Stortinget vedtar at den nye hovedflyplassen for Østlandet skal ligge i Hurum kommune.

9. Stortinget vedtar å bevilge i alt 493 mill. til omstilling i Rana. Distriktenes utbyggingsfond får en sentral rolle i omstillingen og blir tilført 220 mill. av dette. Spigerverkets skrapbaserte stålproduksjon flyttes til Norsk Jernverk i Mo i Rana.

13. Gro Harlem Brundtland foretar utskiftninger i Regjeringen. Kjell Borgen blir ny kommunalminister. William Engseth ny samferdselsminister. Jan Balstad ny handelsminister. Einfrid Halvorsen ny forbruker og administrasjonsminister. Kirsti Kolle Grøndahl ny bistandsminister og Mary Kvidal ny kirke- og undervisningsminister.

=====

JULI

=====

7. Oljeplattformen Piper-alpha på britisk sokkel i Nordsjøen brenner. 167 mennesker omkommer.

8. Ved 12. konsesjonsrunde blir 11 utvinningstillatelser til i alt 16 blokker tildelt. BP, Conoco, Elf, Esso, Fina, Hydro, Phillips, Saga, Shell og Statoil får tilatelse. Blokkene ligger på Møre 1, Haltenbanken og i Barentshavet.

14. En forskergruppe under ledelse av professor Steinar Strøm avgir innstilling om "Inntektsdannelsen i Norge". Utvalget peker på at skattenes evne til å omfordele inntekt er blitt svekket de siste femten år, spesielt på 80-tallet, og foreslår blant annet å øke likningsverdien på å eie egen bolig. Barnetrygden bør beskattes. Utvalget finner ingen klare sammenhenger mellom oppgjørsform og lønnsnivå på lang sikt, men går inn for lokale lønnsforhandlinger i konkurranseutsatt virksomhet, og sentrale forhandlinger i skjermet sektor.

29. Et utvalg under ledelse av professor Erling Steigum avgir innstilling om "Norsk økonomi i forandring - perspektiver for nasjonalformue og økonomisk politikk i 1990-årene". Utvalget mener at utviklingen i nasjonalformuen bør være en viktig målstørrelse i den økonomiske politikken. Det er nødvendig å spare mer, og utvikle en sterk konkurranseutsatt sektor. Fra begynnelsen av 90-årene bør vi ha overskudd på utenriksbalansen. Dette vil medføre omstillingsproblemer på mellomlang sikt. Arbeidsledigheten vil trolig bli høyere enn det som har vært vanlig i Norge, selv om en setter igang arbeidsmarkedstiltak.

=====

AUGUST

=====

5. Tapene for oppdrettsnæringen etter algeinvasjonen langs Sørlandskysten i mai blir

på totalt 25 millioner kr. Dette utgjør 6 promille av total omsetning, melder Fiskeoppdrettenes Salgslag.

31. Kommunal- og arbeidsdepartementet melder at den registrerte arbeidsledigheten har økt med 8 000 til 53 300 den siste måneden. Den registrerte ledigheten er nå på 2,5 prosent.

=====

SEPTEMBER

=====

9. Statistisk sentralbyrå publiserer kvartalsvise nasjonalregnskapstall fra 2. kvartal 1988. BNP er 1,1 prosent høyere enn for et år siden, og det private konsumet er 1,6 prosent lavere.

18. Hydros vinylklorid fabrikk på Rafnes brenner. Langvarig driftstans er ventet.

21. Bankenes sikringsfond utsteder i år garantibevis overfor Sunnmørsbanken. Det betyr at banken fra nå av drives for Sikringsfondets regning og risiko. Grunnen er store økonomiske problemer i banken.

=====

OKTOBER

=====

4. Regjeringen legger fram forslag til statsbudsjett og nasjonalbudsjett for 1989. Statsbudsjettet har en utgiftsramme på 283 milliarder kroner. Finanspolitikken er omtrent like stram som i fjorårets budsjett. Statens utgifter utenom statlig petroleumsvirksomhet øker reelt med 4 prosent i 1989. Kommunenes brutto inntekter er uendret. Det er også det reelle skattenivået. Hensynet til kronkursen er fortsatt det viktigste i penge- og kredittpolitikken.

Fastlands-Norges etterspørsel ventes å falle med knapt en prosent i 1989. Underskuddet på driftsbalansen utenom skip ventes å bli 17,5 milliarder i 1988, og 11 milliarder i 1989. Dette er mindre enn tidligere antatt. Husholdningenes sparing kan bli positiv neste

år, mens den er omtrent null i inneværende år. Produksjonskapasiteten for råolje er ventet å stige med 25 prosent fra 1988 til 1989.

Regjeringen har beregningsteknisk forutsatt 4 prosent gjennomsnittlig lønnsvekst til neste år, like høy som den forventede prisvekst. Offentlige takster og avgifter er justert ut i fra dette anslaget.

4. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet å øke den statlige innsatsen i Finnmark med 228,5 millioner. Tiltakene forutsettes videreført og vil tilsammen utgjøre 650 millioner i løpet av tre år. Tiltakene kommer på toppen av eksisterende ordninger, som nå er kommet opp i omlag 2 milliarder kroner årlig. De nye tiltakene går til barnetrygd og redusert arbeidsgiveravgift, tiltak overfor fiskerinæringen og distriktpolitiske virkemidler.

25. Nordens største entreprenør Svenske Skanska AB kjøper 1/3 av aksjene i Selmer-Sande Entreprenør A/S med virkning fra 1. januar 1989. Selskapet blir med dette Europas nest største entreprenør.

28. Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU) for 3. kvartal publiseres. I følge undersøkelsen er det 75 000 arbeidssøkere uten arbeidsinntekt. Dette er en markert økning fra tidligere.

=====

NOVEMBER

=====

11. Norges Bank selger utenlandsk valuta til en verdi av 5,9 milliarder kroner for å støtte kronkursen. I løpet av november brukes det 12,4 milliarder for å motstå presset på kronkursen.

15. Et utvalg under ledelse av direktør Jarle Bergo i Norges Bank legger fram en delrapport om tilgangen på risikovillig kapital i næringslivet. Utvalget foreslår å opprette et venture-selskap med aksjekapital på 600 millioner kr. Staten skal eie 49

prosent av aksjene. Andre forslag fra utvalget er å oppheve omsetningsskatten på aksjer, og øke skattefradraget for AMS fra 25 til 30 prosent.

22. Fiskeforedlingsbedriften Brødrene Aarsether i Ålesund med ca. 700 ansatte er i vanskeligheter, men sikres videre drift på garantier fra Norges Bank. 450 av arbeidsplassene ligger på Finnmarkskysten.

25. Regjeringen fremmer en melding til Stortinget om støttetiltak til Sparebanken Nord og Tromsø Sparebank etter at bankene har tapt sine fonds. Sparebankens sikringsfond gir garantier for 600 mill. Norges Bank støtter bankene med tilførsel på likviditet og 200 mill. kr. i støtte i form av billig lån. En forutsetning for støtten og garantiene er at bankene fusjonerer.

28. Næringslivets Hovedorganisasjon stiftes. Det er en sammenslutning av Norsk Arbeidsgiverforening, Norges Industriforbund og Norges Håndverkerforbund. NHO har 12 000 medlemsbedrifter med i alt 500 000 ansatte. Ragnar Halvorsen blir valgt til president.

28. 1 057 stillinger blir inndratt i DnC. 818 sies opp.

30. Øksnes Langnes fiskeindustrier slås konkurs. Det betyr at 300 arbeidsplasser i Øksnes kommune i Nordland er tapt om det ikke finnes nye eiere.

30. Statistisk sentralbyrå legger fram nasjonalregnskapstall for 3. kvartal 1988. Samlet produksjon og sysselsetting er gått ned med hhv. 1,4 og 0,5 prosent på et år. Det er lite som tyder på at arbeidsledigheten går ned med det første.

=====

DESEMBER

=====

2. Norges Bank setter ned utlånsrenten fra 12,4 til 12,0 prosent. Norges Bank har dermed i perioden 10. mai til 2. desember satt ned dagslånsrenten overfor bankene fire

ganger - fra 13,8 til 12,0.

6. Stortinget beslutter å nedlegge Sulitjelma jernverk med virkning fra oktober 1989.

15. Saga Petroleums ekstraordinære generalforsamling går imot å endre vedtektene slik at salg av aksjer til det franske oljeselskapet Total tillates.

20. Stortinget salderer statsbudsjettet for 1989. Statens inntekter er redusert med knapt 2,1 milliarder i forhold til regjeringens opprinnelige forslag. Reduserte oljeinntekter bidrar med 800 millioner og skatteinntekter ca. 760 millioner kroner. Utgiftene øker 1,7 milliarder, hvorav 1,1 milliarder skyldes økt statlig petroleumsvirksomhet. Til sammen svekkes balansen med vel 3,7 milliarder.

20. Stortinget beslutter å oppheve omsetningsskatten på aksjer med virkning fra 1. januar 1989.

20. Stortinget beslutter å opprette Norsk

Venture, et ventureselskap der staten eier 49 prosent av aksjene. Aksjekapitalen avgjøres senere.

20. Stortinget vedtar å bygge ut Heidrun og Draugen-feltene i Nordsjøen. Kristiansund blir valgt til base for begge feltene, mens Heidruns driftsorganisasjon lokaliseres i Stjørdal.

22. Norsk Hydro inngår tre kontrakter i forbindelse med Oseberg-utbyggingen. To kontrakter går til de norske verftene Aker Verdal og Kværner Brug Egersund og en kontrakt til det nederlandske Grootint B.V. verftet.

31. Ifølge foretaksregisteret i Brønnøysund ble det åpnet 3 494 konkurser i 1988. Dette er en stigning på 80 prosent i forhold til 1987.

31. Ved utgangen av desember var den registrerte ledigheten ved arbeidskontorene 69 700. Det er en økning på 38 300 fra samme tid i fjor.

VEDLEGG**UTSIKTENE FOR 1989 - EN MODELLBASERT FRAMSKRIVNING**

I dette vedlegget presenteres anslag for den makroøkonomiske utviklingen i Norge gjennom 1989. Beregningene er basert på SSBs kvartalsmodell KVARTS. Hensikten med beregningene er først og fremst å illustrere et mulig konjunkturførløp for norsk økonomi, for gjennom dette å få et klarere bilde av de utfordringer en vil stå overfor i det kommende året.

Det beregnede forløpet framgår av figurene på neste side. For å vise hvordan dette forløpet plasserer seg i forhold til anslag publisert av andre institusjoner, er de beregnede årsvekstratene gjengitt i en egen tabell. Siden formålet med beregningene har vært å vise et modellmessig konsistent bilde av forløpet i de makroøkonomiske hovedstørrelsene, bør leseren legge mer vekt på det skisserte forløpet enn på de konkrete tallanslagene.

Beregningene viser:

- Selv om den innenlandske etterspørselen vil gå ned fra 1988 til 1989, blir det vekst gjennom året.
- Sysselsettingen kan likevel gå ytterligere tilbake i 1989. Dette viser at det vil bli stilt store krav til arbeidsmarkedspolitikken, hvis en skal unngå en fortsatt økning i arbeidsledigheten.
- Utenriksøkonomien bedrer seg i 1989, men viser ny svikt mot slutten av året.
- Veksten i priser og lønninger vil gå ned fra 1988 til 1989.

Hvordan traff anslagene fra forrige Utsyn?

Tilsvarende framskrivninger ble presentert i Økonomisk utsyn over året 1987. Hovedinntrykket fra disse beregningene for 1988 er at de for fastlands-Norge traff rimelig godt når det gjaldt utviklingen i både produksjon, etterspørsel, priser og arbeidsmarked, mens avviket var klart større for utenriksøkonomien.

De største feilanslagene på realsiden var:

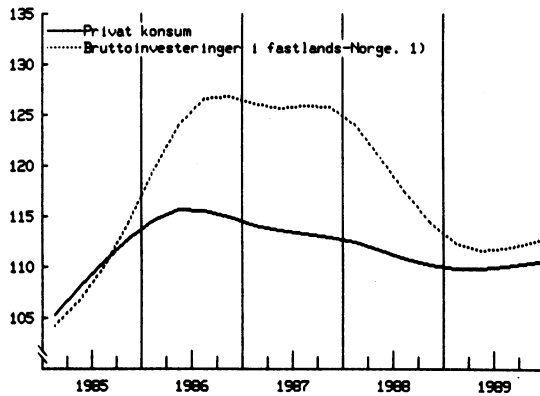
- Betydningen av NIS for omfanget av innflaggingen av skip, som førte til at realinvesteringene i utenriks sjøfart ble overvurdert.
- Veksten i den tradisjonelle vareeksporten ble anslått for lavt. Dette hang først og fremst sammen med at de internasjonale vekstanslagene som ble lagt til grunn på dette tidspunktet, undervurderte styrken i det internasjonale konjunkturoppsvinget.
- Nedgangen i den tradisjonelle vareimporten ble undervurdert.

Alle disse faktorene bidro til at underskuddet på driftsbalansen overfor utlandet ble overvurdert.

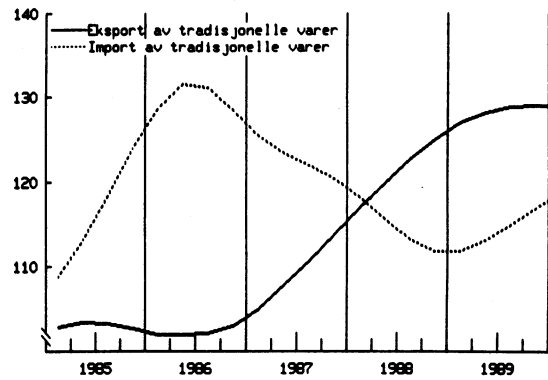
På prissiden bidro et for lavt anslag på økningen i husleiene til at nasjonalregnskapets prisindeks for privat konsum ble noe undervurdert. Et for lavt anslag på importprisene og et undervurdert lønnsoverheng ved utløpet av 1987 trakk i samme retning. Modellen klarte dessuten ikke å fange opp at konsumprisindeksen i 1988 steg vesentlig sterkere enn nasjonalregnskapets prisindeks.

HOVEDTREKK VED DEN ØKONOMISKE UTVIKLINGEN

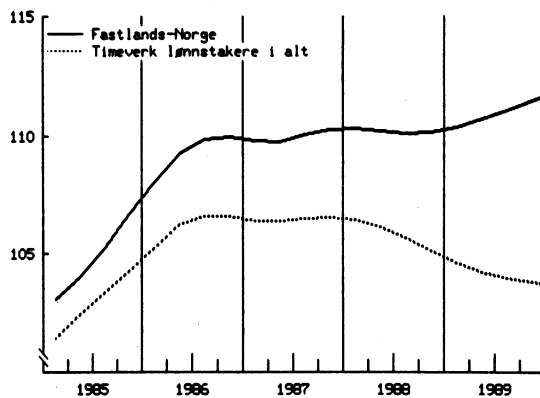
KONSUM OG INVESTERINGER
1984=100. Sesongjusterte og glattede volumindekser.

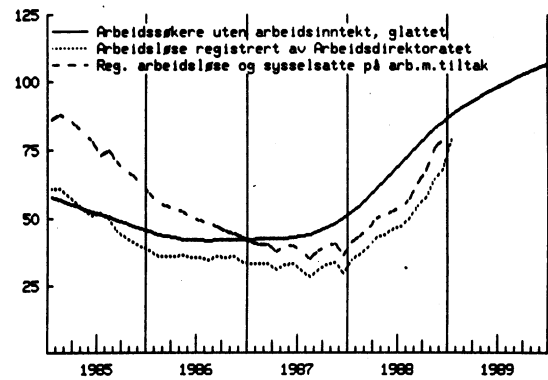
EKSSPORT OG IMPORT AV TRADISJONELLE VÅRER
1984=100. Sesongjusterte og glattede volumindekser.

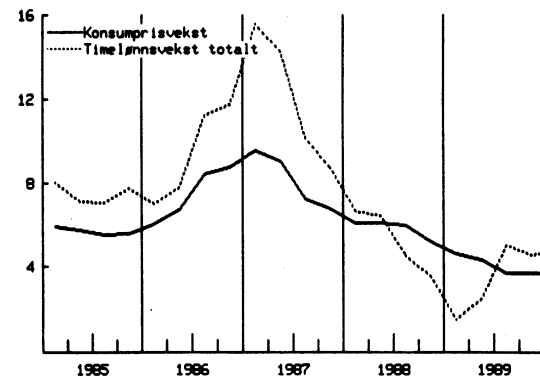
PRODUKSJON OG SYSSLESETTING
1984=100. Sesongjusterte og glattede volumindekser.

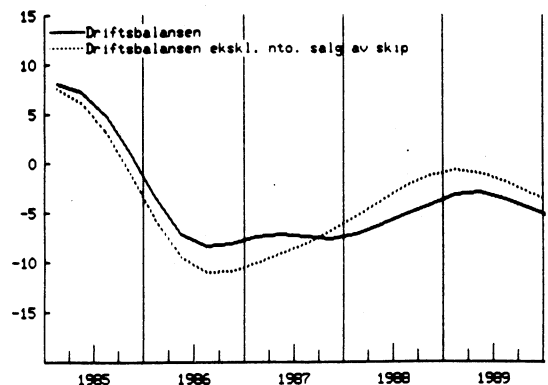
ARBEIDSLLEDIGE
Arbeidssøkere uten arbeidsinnt., reg. arbeidsløse ved arbeidskontorene og syssels. på arb.m.tiltak. Sesongjusterte tall i tusen.

PRIS- OG LØNNSVEKST
Regnet i forhold til samme kvartal året før.

OVERSKJUDD PÅ DRIFTSBALANSEN
Sesongjusterte og glattede kvartalstall.

UTVIKLINGEN I NOEN REALØKONOMISKE HOVEDSTØRRELSER
 Prosentvis volumendring fra året før der ikke annet framgår¹

	Regnskap			FD	NB	OECD	BF	Gj.sn.	SSB
	1986	1987	1988	1989	1989	1989	1989	1989	1989
Privat konsum ²	5,7	-1,1	-1,6	0,0	-1,5	-0,5	-1,0	-0,8	-1,1
Offentlig konsum ²	4,5	3,7	1,1	1,2	1,3	1,0	1,6	1,3	1,9
Bto.invest. i fast kapital	23,9	-2,4	3,3	-6,4	-6,3	-5,3	-7,9	-6,5	-5,0
- fastlands-Norge ³	16,4	-0,8	-4,7	-8,4	-10,1	-9,3	-6,4
Innenlandsk anvendelse i alt (inkl. lagerendring)	8,1	-2,0	-1,5	-1,7	-2,5	-2,8	-1,9	-2,2	-0,9
- ettersp. fra fastl.-Norge	7,7	-0,1	-1,7	-1,6	-1,6
Eksport	1,9	0,3	6,0	7,7	8,0	9,8	7,0	8,1	5,4
- råolje og naturgass	6,1	13,6	8,0	18,8	18,0	..	18,0	18,3	12,6
- trad. eksportvarer ⁵	-1,6	7,6	11,7	5,0	6,0	..	4,0	5,0	6,4
Samlet tilgang/anvendelse av varer og tjenester	5,9	-1,3	0,5	0,9	0,5	0,7	0,9
Import	10,4	-6,7	-2,2	-1,9	-2,3	-1,0	-1,8	-1,8	-3,2
- trad. importvarer ⁵	13,6	-6,6	-6,1	-1,0	-2,0	..	0,0	-1,0	0,0
Bruttonasjonalprodukt (BNP)	4,2	0,9	1,5	1,9	1,3	2,5	1,3	1,8	2,2
- fastlands-Norge ³	4,0	0,2	0,4	-0,4	-0,8	-0,5	-0,8	-0,6	0,7
Arbeidsled. prosent (nivå)	2,0	2,1	3,2	3,8	4,5 ⁷
Konsumprisindeksen	7,2	8,7	6,7	4,0	5,0	4,5	4,4
Konsumdeflatoren i Nasjonalregnskapet	7,5	8,1	5,9	4,3	4,1
Husholdn. sparerate (nivå)	-7,3	-4,3	-1	..	1,5	..	1,0	1,3	0,2
Husholdn. disp. realinntekt	1,0	0,7	1,8	..	0,0	..	0,0	0,0	0,2
Driftsbalansen (nivå)									
mrd. kroner	-32,9	-27,6	-24,9	-14,3	-12,0	-21,0	-14	-15,3	-10,0
- utenom nto salg av skip ⁶	-41,4	-32,0	-13,5	-11,3	-8,0	..	-10	-9,8	-4,4

¹ Regnskap for 1986 i 1984-priser og for 1987 i 1986-priser.

FD: Anslag iflg. Salderingsproposisjonen (St.meld. nr. 1. Tillegg nr. 12 (1988-89) i 1987-priser.

NB: Anslag iflg. Norges Banks kvartalsrapport 1988/4 i 1987-priser, 1/4 -brøker avrundet til nærmeste desimal.

OECD: Anslag iflg. OECD Economic Outlook nr. 44 (des. 1988) i 1984-priser, avrundet til nærmeste desimal.

BF: Anslag iflg. Kreditt og konjunkturer 3/88. Den Norske Bankforening.

Gj.sn.: Gjennomsnitt av anslagene fra FD, NB, OECD og BF.

SSB: Anslag iflg. Økonomisk utsyn over året 1988. Statistisk sentralbyrå.

² Endringer i regnskapsføringen bidrar til å øke privat konsum og redusere offentlig konsum fra 1987 til 1988.

³ Utenom oljevirkosomhet og utenriks sjøfart.

⁴ Utenom investeringer i oljevirkosomhet og utenriks sjøfart og utenom lagerendringer.

⁵ Alle varer unntatt skip, oljeplattformer og -moduler mv., råolje og naturgass.

⁶ Utenom nto. salg av brukte skip og kjøp av nye skip.

⁷ En har ikke tatt hensyn til at arbeidsmarkedstiltak vil kunne redusere veksten i arbeidsstyrken eller øke sysselsettingen, og dermed redusere arbeidsledigheten.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Finansdepartementet, Norges Bank, OECD og Bankforeningen.

Beregningene traff imidlertid estimatet på underliggende prisvekst ved utgangen av 1988.

Også forverringen av arbeidsmarkedet gjennom 1988 ble fanget opp, selv om styrken i omslaget ble undervurdert.

Internasjonale rammebetingelser

Når det gjelder internasjonal markedsvekst for norske industrivarer, bygger beregningene for 1989 på OECDs anslag for importen til Norges viktigste handelspartnere, publisert i OECDs Economic Outlook i desember 1988. Disse anslagene innebærer en svak nedgang i eksportmarkedsveksten for norske industrivarer gjennom 1989 og en kraftigere nedgang gjennom 1990, spesielt for de konjunkturfølsomme industriråvarene.

Videre bygger beregningene på en noe lavere vekst i importprisene i 1989 enn i 1988, dels basert på en antakelse om at det internasjonale råvareoppsvinget har nådd toppen, og dels som følge av at prisveksten i Norge også går ned fra 1988 til 1989. Nedgangen i importveksten er ikke fullt så sterk som det OECD legger til grunn for samlet vareeksport fra OECD-landene.

Den økonomiske politikken

I beregningen er i hovedsak det vedtatte budsjettoplegget for 1989 lagt til grunn. Regjeringen arbeider imidlertid for tiden med planer for arbeidsmarkedstiltak og andre typer tiltak som vil innebære økte utgifter i forhold til det vedtatte budsjettet. Omfanget og utformingen av disse tiltakene er ennå ikke kjent i detalj. I beregningene har en lagt til grunn følgende forutsetninger om dette:

- Statens eget kjøp av varer og tjenester økes med 1,2 mrd. 1986-kroner.
- Gjennom programmet "Arbeid for trygd" tilføres kommunene 0,7 mrd. 1986-kroner.

- Rammene for boliglån i Husbanken økes slik at tallet på igangsatte boliger i 1989 blir ca. 32 500, mot 28 000 i følge Salderingsproposisjonen.

Den innenlandske etterspørselen

I beregningen fortsetter fallet i privat konsum inn i 1989, men veksten tar seg langsomt opp gjennom året. Årsakene til dette er en gradvis reallønnsvekst, vekst i stønadene og lavere rentenivå. Spareraten er forutsatt å øke med 1,3 prosentpoeng slik at den er blitt svakt positiv i 1989. I gjennomsnitt fra 1988 til 1989 er konsumet anslått å gå ned med 1,1 prosent.

Oljeinvesteringene vil vokse betydelig i 1989, mens investeringene i skip, det vil i stor grad si innflagging til NIS, er antatt å gå markert ned. Fallet i investeringene i fastlands-Norge fortsetter inn i 1989, og er anslått til å gå ned med 6,4 prosent. Nedgangen flater imidlertid ut og slår om til en svak vekst mot slutten av året, blant annet på grunn av veksten i boliginvesteringene.

Eksport, import og utenriksøkonomi

Beregningene viser en fortsatt sterk volumvekst for eksport av tradisjonelle varer. Veksten avtar imidlertid gjennom året, i takt med den antatt lavere veksttaket i verdensøkonomien. Eksportprisveksten er også klart lavere enn året før. Sterk volumvekst i oljeproduksjonen og oppgang i oljeprisene (fra ca. 95 kroner pr. tonn i 1988 til vel 100 kroner pr. tonn i 1989) øker eksportverdien av olje- og gass betydelig.

Den tradisjonelle vareimporten endrer seg lite i volum fra 1988 til 1989, etter å ha vært i klar nedgang de siste 2 1/2 år, men veksten tar seg opp gjennom 1989. En antatt nedgang i innflagging av skip til NIS gjør at importvolumet totalt likevel går ned fra 1988 til 1989.

Utenriksøkonomien bedres klart, og underskuddet på driftsbalansen er anslått til ca.

10 milliarder kroner. Regnet uten netto eksport av brukte skip og import av nye og brukte skip er underskuddet anslått til ca. 4,5 milliarder kroner, mot 13,5 milliarder i 1988. På grunn av den avtakende eksportveksten og den tiltakende importveksten, og en gradvis forverring av bytteforholdet, svekkes imidlertid utenriksbalansen gjennom året.

Produksjon

Beregningene viser at produksjonen for fastlands-Norge vokser med 0,7 prosent i 1989 mot 0,4 prosent i 1988. Men mens det var eksportindustrien som bidro til å holde veksten oppe i 1988, overtar hjemmekonkurrerende og skjermede næringer i større grad i 1989, i takt med at den innenlandske etterspørselen tar seg noe opp. Samtidig avtar veksten ute. Den kraftige veksten i oljeproduksjonen bidrar til at total BNP-vekst i 1989 anslås til 2,2 prosent.

Utviklingen på arbeidsmarkedet

Beregningene viser at vi i 1989 fortsatt vil stå overfor et betydelig sysselsettingsproblem. Ledigheten er ved inngangen til året kommet opp på et rekordhøyt nivå og sysselsettingsnedgangen målt i timeverk, kan komme til å fortsette, om enn i et noe avdempet omfang sammenlignet med 1988.

I beregningene er det lagt inn forutsetninger om påtenkte tiltak som kan bidra til å stimulere sysselsettingen. Det er ikke tatt hensyn til at utdanningstilbudene som kan inngå i disse tiltakene, vil kunne redusere tilgangen til arbeidsstyrken og dermed dempe ledigheten, slik disse størrelsene blir målt i AKU. Dessuten kan en

selvsagt tenke seg enda mer omfattende tiltak enn de som er lagt inn.

Under disse forutsetningene viser modellberegningen at den gjennomsnittlige ledighetsprosenten (AKU) kan komme opp mot 4,5 prosent i 1989. Anslagene for sysselsettingsnedgang og ledighet må tolkes med varsomhet da arbeidsmarkedspolitikken gjennom året vil kunne få stor betydning for den faktiske utviklingen.

Pris- og lønnsutviklingen

I beregningene har en tatt hensyn til at lønnsveksten er begrenset av inntektsreguleringsloven fram til 1. april i år. Lønnsveksten er deretter bestemt av veksten i konsumpriser, produktivitet og importpriser, i tillegg til nivået på arbeidsledighetsraten. Det er lagt til grunn at en oppheving av lønnsreguleringsloven ikke vil gi noen sterkere effekt på lønnsveksten utover det som følger av de normale lønnsbestemmende faktorene. Basert på disse sammenhengene kan den samlede timelønnsveksten anslås til om lag 3,5 prosent i gjennomsnitt fra 1988 til 1989. På grunn av høye fortjenester i lønnsledende deler av norsk næringsliv i 1988 og inn i 1989, vil det kunne oppstå et lønnspress i denne delen av økonomien. Hvis dette smitter over på lønnsveksten i andre næringer vil timelønnsveksten tilta i full bredde utover i 1990.

Lavere rentenivå, lavere lønns- og importprisvekst, lav avgiftsvekst samt fortsatt lav vekst i etterspørselen, medvirker til fortsatt avtakende prisvekst gjennom 1989. På årsbasis er konsumprisveksten anslått til 4,4 prosent.

TABELL- OG DIAGRAMVEDLEGG

Innhold	Side
A. NASJONALREGNSKAP FOR NORGE	
Tabell A1: Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Faste 1986-priser	1*
Tabell A2: Bruttonasjonalprodukt etter næring. Faste 1986-priser	2*
Tabell A3: Bruttoproduksjon etter næring. Faste 1986-priser	3*
Tabell A4: Vareinnsats etter næring. Faste 1986-priser	4*
Tabell A5: Privat konsum. Faste 1986-priser	5*
Tabell A6: Bruttoinvestering i fast kapital. Faste 1986-priser	6*
Tabell A7: Eksport. Faste 1986-priser	7*
Tabell A8: Import. Faste 1986-priser	8*
Tabell A9: Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse	9*
Tabell A10: Bruttonasjonalprodukt etter næring	10*
Tabell A11: Bruttoproduksjon etter næring	11*
Tabell A12: Vareinnsats etter næring	12*
Tabell A13: Privat konsum	13*
Tabell A14: Bruttoinvestering i fast kapital	14*
Tabell A15: Eksport	15*
Tabell A16: Import	16*
Tabell A17: Utenriksregnskap	17*
Tabell A18: Disponibel inntekt og sparing for Norge	18*
B. KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE*	
Tabell B1: Olje- og gassproduksjon	19*
Tabell B2: Produksjonsindeksen etter næring og anvendelse	19*
Tabell B3: Industriproduksjon - produksjonsindeksen	19*
Tabell B4: Ordretilgang - industri	20*
Tabell B5: Ordreserver - industri	20*
Tabell B6: Lagerbeholdning	21*
Tabell B7: Arbeidsmarkedet - arbeidskraftundersøkelsen	21*
Tabell B8: Arbeidsmarkedet - arbeidskontorenes registreringer	21*
Tabell B9: Industriinvesteringer i verdi - investeringsundersøkelsen	22*
Tabell B10: Boligbygging	22*
Tabell B11: Detaljomsetningsvolum - sesongjustert indeks	22*
Tabell B12: Detaljomsetningsvolum mv. - endring fra foregående år	22*
Tabell B13: Timefortjeneste	23*
Tabell B14: Konsumprisindeksen	23*
Tabell B15: Engrospriser	23*
Tabell B16: Utenrikshandelen - verditall	24*
Tabell B17: Utenrikshandelen - indekser	24*

1*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A1. BRUTTONASJONALPRODUKT ETTER ANVENDELSE. 1)
I faste 1986-priser. Mill.kr

	1987*	1988*	1987				1988			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Bruttonasjonalprodukt ..	519153	527108	127563	125390	128700	137500	130763	127535	130988	137822
Innenlandsk bruk av										
varer og tjenester	522000	514010	124275	124265	133831	139629	126430	126389	127193	133998
Privat konsum	272597	268243	64559	66648	67531	73858	65247	65407	66017	71572
Offentlig konsum	105813	106973	25522	26064	25789	28438	25760	26174	26058	28981
Statlig konsum	41346	42137	9405	9947	9673	12322	9552	9965	9849	12772
Sivilt	24426	25414	5779	6261	6013	6373	5955	6553	6221	6684
Militært	16920	16723	3626	3686	3659	5949	3596	3412	3628	6087
Kommunalt konsum ...	64467	64836	16117	16117	16117	16117	16209	16209	16209	16209
Bruttoinvestering	143591	138795	34194	31554	40510	37333	35423	34808	35118	33445
Bruttoinvestering i										
fast kapital	142677	147406	27278	29516	45938	39946	30936	45702	32894	37874
Investering i										
oljevirkosomhet ...	29518	27109	2993	4583	16795	5146	2443	16122	4633	3912
Bygninger og										
anlegg	71877	69057	16477	16571	18310	20519	17367	16951	17041	17697
Skip og båter	-81	12908	-1401	-1924	622	2622	1811	3442	1920	5735
Annet transport-										
materieill	10670	9636	2516	2844	2738	2572	3021	1821	2249	2545
Maskiner, redskap,										
inventar ellers ..	30693	28696	6692	7442	7474	9086	6294	7366	7051	7985
Lagerendring	914	-8611	6917	2038	-5428	-2613	4487	-10894	2224	-4429
Oljeplattformer										
under arbeid	-1994	-2323	2928	2837	-9040	1280	4041	-7686	1172	151
Eksport	195302	206932	50519	49712	45198	49873	51761	49536	50277	55358
- Import	198149	193834	47230	48587	50330	52002	47428	48390	46482	51534

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

REVISJONER AV DE KVARTALSVISE NASJONALREGNSKAPSTALLENE.

De kvartalsvise nasjonalregnskapstallene kan bli endret for hvert nytt kvartal som beregnes og publiseres. Dette skyldes hovedsaklig:

- i) Ny informasjon.
Det tas løpende inn ny informasjon om alle kvartalene i inneværende år. Særlig gjelder dette siste kvartal hvor datagrunnlaget er ufullstendig, og beregningene derfor i større grad er basert på anslag.
- ii) Skifte av basisår.
I det kvartalsvise nasjonalregnskapet skiftes basisåret en gang om året.
- iii) Avstemming mot årlig nasjonalregnskap.
Det kvartalsvise nasjonalregnskapet avstemmes mot de årlige nasjonalregnskapene etterhvert som disse publiseres. Denne avstemmingen medfører revisjoner av både sum 4 kvartaler og kvartalsmønsteret.
- iv) Metodeforbedringer.
Det arbeides kontinuerlig med å forbedre metodene som benyttes i beregningsopplegget.

For 1988 er usikkerheten i prisutviklingen og dermed fastpristallene for eksport og import større enn vanlig. Årsaken er overgang til ny varenomenklatur i Utenrikshandelsstatistikken fra 1.1.1988.

2*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A2. BRUTTONASJONALPRODUKT ETTER NÆRING. 1)
I faste 1986-priser. Mill.kr

	1987*	1988*	-1987-				-1988-			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv. a)
Bruttonasjonalprodukt ..	519153	527108	127563	125390	128700	137500	130763	127535	130988	137822
Næringsvirksomhet	405549	414958	100534	96674	100809	107531	103231	99602	103716	108409
Primærnæringer	17990	18950	3329	1832	8758	4070	3626	2086	8745	4492
Jordbruk	10457	10543	980	23	7385	2069	1094	112	7192	2145
Skogbruk	2949	3197	1307	694	229	720	1314	871	241	770
Fiske og fangst	4583	5211	1042	1114	1144	1282	1217	1103	1313	1578
Oljeutvinning og rør- transport	62875	68272	16568	15435	13703	17169	17774	16014	16233	18250
Utvinning av råolje og naturgass	56600	61526	14872	13885	12421	15422	15989	14462	14691	16384
Rørtransport	6276	6746	1696	1550	1282	1748	1786	1553	1542	1866
Industri og berg- verksdrift	77346	76702	20178	19134	17833	20201	19708	19574	17294	20125
Bergverksdrift	1317	1258	325	350	306	337	294	341	311	312
Skjermet industri ..	20753	21013	5090	5185	4972	5506	5186	5398	4858	5571
Utekonkurrerende industri	14186	14899	3656	3535	3344	3651	3775	3721	3531	3872
Hjemmekonkurrerende industri	41090	39532	11108	10064	9211	10707	10453	10115	8594	10371
Elektrisitetsforsyning	20541	22011	6520	4449	3840	5731	6137	4651	4593	6630
Bygge- og anleggs- virksomhet	29013	28190	6675	6805	7337	8195	6983	7034	6934	7239
Varehandel	52087	51223	12091	12926	12609	14460	12440	12641	12262	13880
Utenriks sjøfart og oljeboring	8545	9449	1997	2302	2059	2187	2199	2153	2391	2706
Utenriks sjøfart ...	6428	7666	1627	1730	1483	1588	1729	1849	1936	2153
Oljeboring	2117	1783	370	571	576	600	470	304	456	553
Samferdsel	30990	32696	7311	7614	7543	8522	7798	8531	8016	8352
Boligtjenester	20435	21273	5050	5087	5126	5172	5265	5301	5336	5371
Annen nærings- virksomhet	85727	86191	20814	21090	22000	21823	21302	21616	21912	21362
Hotell- og restaurantdrift	7898	7736	1714	1957	2384	1843	1778	1932	2286	1740
Finansiell tjeneste- yting	25450	25623	6240	6202	6435	6573	6424	6402	6436	6361
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet ...	26513	27043	6445	6519	6741	6807	6632	6870	6810	6730
Tjenesteyting ellers	25867	25790	6415	6412	6440	6600	6467	6412	6380	6530
Offentlig forvaltnings- virksomhet	77046	79150	18857	19529	19149	19511	19428	20051	19648	20023
Statlig forvaltnings- virksomhet	23954	24412	5584	6256	5876	6238	5744	6366	5963	6338
Forsvar	6454	6608	1462	1676	1602	1714	1507	1656	1664	1781
Undervisning	4710	4745	1108	1252	1113	1238	1179	1304	1070	1192
Helsetjenester	1454	1450	344	387	359	364	343	386	356	366
Annen tjeneste- produksjon	11336	11608	2670	2942	2803	2922	2715	3021	2873	2999
Kommunal forvaltnings- virksomhet	53092	54738	13273	13273	13273	13273	13684	13684	13684	13684
Undervisning	17618	17782	4404	4404	4404	4404	4445	4445	4445	4445
Helsetjenester	25288	26409	6322	6322	6322	6322	6602	6602	6602	6602
Annen tjeneste- produksjon	10186	10547	2547	2547	2547	2547	2637	2637	2637	2637
Korreksjonsposter	36562	33005	8173	9187	8742	10460	8106	7883	7625	9391
MEMO:										
Fastlands-Norge	447737	449392	109000	107654	112938	118145	110791	109369	112365	116866
Skjermede næringer Utekonkurrerende næringer	383611	385295	91562	91897	98705	101448	93737	93218	98375	99965
Hjemmekonkurrerende næringer	15503	16157	3980	3885	3650	3988	4069	4062	3842	4183
Hjemmekonkurrerende næringer	48622	47939	13457	11872	10584	12708	12985	12089	10147	12718

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.
a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

3*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A3. BRUTTOPRODUKSJON ETTER NÆRING. 1)
I faste 1986-priser. Mill.kr

	1987*	1988*	-1987-				-1988-			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv. a)
Bruttoproduksjon	1016847	1025336	250944	248227	248440	269236	255013	252228	249992	268104
Næringsvirksomhet	837928	846288	208322	204366	204712	220528	211502	208415	206421	219950
Primærnæringer	36538	37845	6885	8072	13637	7944	7275	8274	13735	8562
Jordbruk	25129	25057	3550	5325	11379	4875	3626	5340	11170	4920
Skogbruk	3432	3720	1521	808	266	837	1529	1014	281	896
Fiske og fangst	7976	9069	1814	1939	1992	2231	2119	1920	2284	2746
Oljeutvinning og rør- transport	84955	92266	22374	20852	18540	23189	24013	21651	21955	24647
Utvinning av råolje og naturgass	78077	84872	20515	19154	17135	21273	22056	19949	20266	22601
Rørtransport	6878	7394	1859	1699	1405	1916	1957	1702	1690	2045
Industri og berg- verksdrift	265755	262888	68820	65927	61746	69263	67599	67171	59720	68398
Bergverksdrift	3277	3128	808	870	762	837	732	847	774	775
Skjermet industri ..	77187	77555	18782	19283	18572	20550	19142	20007	17915	20491
Utekonkurrerende industri	59282	61532	15164	14767	14035	15315	15726	15538	14677	15591
Hjemmekonkurrerende industri	126009	120673	34065	31006	28377	32561	31999	30779	26355	31540
Elektrisitetsforsyning	41130	44073	13056	8909	7688	11476	12288	9313	9197	13276
Bygge- og anleggs- virksomhet	84284	81895	19391	19770	21315	23809	20286	20433	20145	21031
Varehandel	81383	80034	18892	20197	19701	22592	19437	19751	19159	21687
Utenriks sjøfart og oljeboring	28019	29100	6656	7446	7035	6881	7076	6992	7367	7666
Utenriks sjøfart ...	24964	26527	6123	6621	6204	6016	6398	6553	6709	6867
Oljeboring	3055	2573	534	825	831	866	678	439	657	799
Samferdsel	54412	54865	13061	13385	13560	14407	13257	13903	13526	14179
Boligtjenester	28967	30154	7159	7211	7267	7331	7462	7514	7564	7614
Annen nærings- virksomhet	132485	133167	32028	32597	34223	33637	32809	33413	34053	32891
Hotell- og restaurantdrift	16193	15861	3514	4013	4889	3778	3645	3961	4686	3569
Finansiell tjeneste- yting	37654	37910	9232	9176	9520	9725	9505	9472	9522	9411
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet ...	43135	43998	10486	10606	10968	11075	10790	11177	11080	10950
Tjenesteyting ellers	35503	35398	8796	8802	8846	9059	8869	8803	8765	8962
Offentlig forvaltnings- virksomhet	116358	119670	27992	28461	28363	31543	28772	29384	29133	32380
Statlig forvaltnings- virksomhet	44778	46099	10097	10566	10468	13648	10380	10991	10741	13988
Forsvar	17608	17913	3772	3759	3823	6255	3833	3851	3872	6356
Undervisning	6506	6673	1552	1679	1506	1769	1663	1770	1475	1766
Helsetjenester	2059	2055	493	533	500	532	504	535	488	528
Annen tjeneste- produksjon	18605	19458	4280	4594	4639	5092	4380	4836	4905	5338
Kommunal forvaltnings- virksomhet	71580	73571	17895	17895	17895	17895	18393	18393	18393	18393
Undervisning	20883	20992	5221	5221	5221	5221	5248	5248	5248	5248
Helsetjenester	32097	33483	8024	8024	8024	8024	8371	8371	8371	8371
Annen tjeneste- produksjon	18600	19096	4650	4650	4650	4650	4774	4774	4774	4774
Korreksjonsposter	62561	59378	14630	15400	15365	17165	14738	14429	14438	15774
MEMO:										
Fastlands-Norge	903873	903970	221914	219928	222865	239166	223924	223585	220670	235792
Skjermede næringer .	703897	705849	168542	170537	177433	187385	171818	173488	176300	184243
Utekonkurrerende næringer	62559	64660	15972	15637	14797	16153	16458	16385	15450	16366
Hjemmekonkurrerende næringer	137418	133461	37400	33754	30635	35629	35647	33712	28920	35182

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.
a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

4*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A4. VAREINNSATS ETTER NÆRING. 1)
I faste 1986-priser. Mill.kr

	1987*	1988*	1987				1988			
			1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv. a)
Vareinnsats	497692	498226	123380	122836	119740	131736	124249	124692	119004	130282
Næringsvirksomhet	432379	431329	107788	107691	103902	112997	108271	108813	102705	111541
Primærnæringer	18548	18895	3555	6241	4879	3873	3648	6187	4990	4069
Jordbruk	14672	14514	2570	5302	3994	2807	2532	5228	3979	2775
Skogbruk	483	523	214	114	37	118	215	143	39	126
Fiske og fangst	3393	3858	772	825	847	949	901	817	972	1168
Oljeutvinning og rørtransport	22079	23994	5806	5418	4836	6020	6239	5637	5723	6396
Utvinning av råolje og naturgass	21477	23346	5643	5269	4713	5852	6067	5487	5575	6217
Rørtransport	603	648	163	149	123	168	171	149	148	179
Industri og bergverksdrift	188409	186186	48642	46793	43913	49061	47891	47597	42426	48272
Bergverksdrift	1960	1871	483	520	456	501	438	507	463	464
Skjermet industri	56434	56542	13693	14098	13600	15043	13956	14609	13056	14920
Utekonkurrerende industri	45096	46632	11508	11232	10691	11664	11951	11817	11145	11719
Hjemmekonkurrerende industri	84919	81140	22957	20942	19166	21854	21546	20664	17762	21169
Elektrisitetsforsyning	20589	22063	6536	4460	3849	5745	6151	4662	4604	6646
Bygge- og anleggsvirksomhet	55272	53705	12716	12964	13978	15613	13303	13400	13211	13791
Varehandel	29296	28811	6801	7270	7092	8133	6997	7110	6897	7807
Utenriks sjøfart og oljeboring	19474	19651	4659	5144	4976	4694	4877	4839	4975	4959
Utenriks sjøfart	18536	18861	4496	4891	4721	4428	4669	4704	4773	4714
Oljeboring	938	790	164	253	255	266	208	135	202	245
Samferdsel	23422	22169	5750	5770	6017	5885	5459	5372	5511	5827
Boligtjenester	8532	8881	2108	2124	2140	2159	2198	2213	2228	2242
Annen næringsvirksomhet	46758	46976	11215	11507	12222	11814	11508	11797	12141	11530
Hotell- og restaurantdrift	8295	8125	1800	2056	2504	1935	1867	2029	2401	1828
Finansiell tjenesteyting	12204	12287	2992	2974	3086	3152	3081	3070	3086	3050
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet	16623	16955	4041	4087	4227	4268	4158	4307	4270	4220
Tjenesteyting ellers	9636	9608	2381	2390	2406	2459	2401	2391	2384	2432
Offentlig forvaltningsvirksomhet	39312	40521	9135	8932	9214	12032	9344	9333	9485	12358
Statlig forvaltningsvirksomhet	20824	21688	4513	4309	4592	7410	4636	4625	4777	7650
Forsvar	11155	11304	2310	2084	2221	4540	2326	2195	2208	4575
Undervisning	1796	1928	444	427	393	531	484	466	405	573
Helsetjenester	605	605	149	146	141	169	161	149	132	163
Annen tjenesteproduksjon	7268	7850	1610	1652	1836	2170	1665	1815	2032	2339
Kommunal forvaltningsvirksomhet	18488	18833	4622	4622	4622	4622	4708	4708	4708	4708
Undervisning	3266	3210	816	816	816	816	803	803	803	803
Helsetjenester	6809	7075	1702	1702	1702	1702	1769	1769	1769	1769
Annen tjenesteproduksjon	8414	8548	2103	2103	2103	2103	2137	2137	2137	2137
Korreksjonsposter	26001	26376	6457	6214	6623	6706	6633	6546	6814	6383
MEMO:										
Fastlands-Norge	456138	454581	112915	112275	109927	121022	113133	114217	108306	118926
Skjermede næringer	320287	320556	76980	78641	78729	85937	78082	80270	77925	84280
Utekonkurrerende næringer	47056	48503	11991	11753	11147	12165	12389	12323	11608	12183
Hjemmekonkurrerende næringer	88795	85522	23943	21881	20051	22921	22663	21623	18773	22463

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.
a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

5*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A5. PRIVAT KONSUM. 1)
I faste 1986-priser. Mill.kr

	1987*	1988*	1987				1988			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv. a)
Privat konsum	272597	268243	64559	66648	67531	73859	65247	65407	66017	71572
Spesifisert innen-										
landsk konsum	260628	255653	62389	63968	63557	70714	62556	62184	62343	68570
Matvarer	50247	49796	11408	12563	12412	13863	11802	12134	12319	13541
Drikkevarer og										
tobakk	17416	17806	3584	4502	4344	4986	4045	4457	4345	4959
Klær og skotøy	19120	18032	4287	4632	4332	5869	4112	4362	4081	5477
Bolig, lys og bren-										
sel	46709	47096	13164	10822	10331	12391	12899	11090	10500	12607
Møbler og hushold-										
ningsartikler	21324	20193	4944	4878	5119	6383	4850	4534	4862	5946
Helsepleie	10522	11472	2708	2593	2544	2676	2977	2841	2754	2901
Transport, post- og										
teletjenester	41496	36948	10022	10993	10278	10203	9092	9750	9233	8873
Fritidssysler og ut-										
danning	23045	23497	5493	5414	5532	6606	5688	5438	5691	6680
Andre varer og tje-										
nester	30751	30813	6777	7572	8664	7737	7091	7579	8558	7585
Korreksjonsposter	11970	12590	2171	2680	3975	3144	2691	3223	3674	3002
Nordmenns konsum i										
utlandet	20232	21152	3905	4538	7072	4717	4360	5260	6852	4680
Utlendingers konsum										
i Norge	-8263	-8562	-1735	-1858	-3097	-1572	-1669	-2037	-3178	-1678

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.
a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

6*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A6. BRUTTOINVESTERINGER I FAST KAPITAL ETTER NÆRING. 1)
I faste 1986-priser. Mill.kr

	1987*	1988*	1987-				1988-			
			1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv. a)
Bruttoinvestering i fast kapital	142677	147407	27278	29516	45938	39946	30936	45702	32894	37874
Næringsvirksomhet	124960	129064	22998	25317	41764	34881	26506	41356	28406	32796
Primærnæringer	6224	6014	1166	1784	1783	1490	1157	1781	1599	1476
Jordbruk	3788	3257	636	1147	1095	910	517	1000	961	780
Skogbruk	541	557	67	181	150	143	68	189	155	145
Fiske og fangst	1895	2200	463	456	538	437	573	593	483	551
Oljeutvinning og rørtransport	30286	29186	3329	4387	17053	5517	2766	16815	5179	4426
Utvinning av råolje og naturgass	29572	28765	3180	4228	16702	5462	2705	16687	5090	4283
Rørtransport	714	421	149	159	351	55	61	128	89	144
Industri og bergverksdrift	18967	16141	3730	4088	4614	6535	3978	4005	3754	4404
Bergverksdrift	305	268	75	70	74	86	66	75	51	76
Skjermet industri ..	4136	3809	891	1054	876	1315	808	988	892	1120
Utekonkurrerende industri	8296	6703	1562	1389	2077	3268	1885	1626	1490	1702
Hjemmekonkurrerende industri	6230	5361	1203	1575	1588	1865	1218	1317	1320	1506
Elektrisitetsforsyning	7054	7113	1474	1379	1772	2429	1461	1746	1699	2208
Bygge- og anleggsvirksomhet	2644	2251	662	660	661	661	565	562	564	559
Varehandel	6699	5890	1683	1664	1683	1669	1506	1466	1472	1446
Utenriks sjøfart og oljeboring	-272	10806	-1772	-1660	754	2407	1330	2967	1421	5088
Utenriks sjøfart ...	-1258	11147	-1693	-2177	281	2330	1392	2963	1585	5206
Oljeboring	987	-341	-79	517	472	77	-63	4	-164	-118
Samferdsel	9709	10192	2246	2601	2398	2464	3099	1742	2360	2991
Boligtjenester	26001	24002	6129	6038	6746	7088	6188	5855	6041	5917
Annen næringsvirksomhet	17648	17469	4352	4375	4300	4621	4456	4415	4318	4279
Hotell- og restaurantdrift	240	233	61	59	60	60	60	58	58	57
Finansiell tjenesteyting	4059	3860	922	1059	981	1097	944	1011	971	933
Tjenesteyting ellers	13349	13376	3370	3256	3259	3465	3452	3346	3289	3290
Offentlig forvaltningsvirksomhet	17717	18343	4279	4199	4175	5065	4430	4346	4488	5078
Statlig forvaltningsvirksomhet	6025	6908	1356	1276	1252	2142	1572	1487	1629	2219
Undervisning	687	668	186	170	131	199	185	166	148	169
Helsetjenester	112	99	22	29	25	36	23	20	24	33
Annen tjenesteproduksjon	5225	6141	1147	1076	1095	1906	1364	1301	1458	2018
Kommunal forvaltningsvirksomhet	11693	11435	2923	2923	2923	2923	2859	2859	2859	2859
Undervisning	1951	1674	488	488	488	488	418	418	418	418
Helsetjenester	3357	3425	839	839	839	839	856	856	856	856
Annen tjenesteproduksjon	6385	6336	1596	1596	1596	1596	1584	1584	1584	1584
MEMO:										
Fastlands-Norge	112663	107414	25720	26789	28132	32022	26841	25919	26295	28360
Skjermede næringer ..	95397	92325	22351	23117	23705	26223	23031	22120	22794	24380
Utekonkurrerende næringer	8601	6972	1637	1459	2151	3355	1952	1700	1542	1778
Hjemmekonkurrerende næringer	8666	8118	1732	2213	2276	2445	1859	2099	1959	2202

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

a) Anslag tildeels basert på framskrivninger.

7*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A7. EKSPORT. 1)
I faste 1986-priser. Mill.kr

	1987*	1988*	-1987-				-1988-			
			1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv. a)
Eksport i alt	195303	206933	50519	49712	45199	49873	51761	49537	50277	55358
Varer	145980	155479	38547	37317	31961	38155	39280	36850	36678	42670
Råolje og naturgass fra Nordsjøen	60294	65133	15699	15065	12847	16683	16732	15288	15130	17982
Skip, nybygde	999	1883	403	162	115	319	431	534	370	548
Skip, eldre	7602	2366	3608	2886	559	550	265	166	472	1463
Oljeplattformer og moduler, nybygde	39	22	18	6	14	1	0	14	4	3
Oljeplattformer, eldre	258	370	85	104	69	0	69	0	173	128
Direkte eksport ved oljevirkosmhet	192	136	44	62	48	38	19	38	45	35
Andre varer	76596	85569	18690	19033	18309	20564	21763	20810	20484	22512
Produkter fra jordbruk, skog- bruk og fiske	3350	4138	776	909	681	983	992	1044	873	1229
Bergverksprodukter	1493	1240	331	393	370	399	289	330	294	327
Industriprodukter .	71465	79389	17472	17689	17216	19088	20436	19339	19044	20570
Nærings- og nyttelsesmidler ..	8943	9751	2018	2309	2167	2450	2606	2228	2275	2642
Grafiske pro- dukter	122	158	31	27	31	34	36	35	42	45
Treforedlings- produkter	6897	7318	1831	1734	1713	1618	1912	1839	1852	1715
Kjemiske råvarer	6595	7166	1704	1710	1478	1703	1722	1936	1661	1848
Raffinerte olje- produkter	5412	7169	1154	1178	1319	1761	1583	1503	1758	2324
Metaller	18386	19745	4535	4550	4622	4679	5003	4802	4962	4979
Tekstil- og bekleddingsvarer	1577	1484	400	374	361	442	397	351	328	408
Trevarer, møbler og innredninger .	1100	1105	271	294	247	288	295	268	255	287
Kjemiske og mineralske pro- dukter	7428	8716	1777	1946	1713	1992	2301	2102	2015	2299
Andre verksted- produkter	15006	16777	3751	3568	3565	4121	4581	4275	3897	4025
Elektrisk kraft ...	287	802	111	42	41	94	46	97	273	386
Tjenester	49323	51454	11972	12395	13237	11718	12481	12686	13599	12688
Brutto frakter ved skipsfart	23215	24610	5696	6177	5778	5564	5943	6088	6231	6348
Brutto inntekter ved oljeboring	343	102	149	98	75	21	32	32	30	8
Direkte eksport ved annen oljevirkosm- het	910	932	241	221	204	244	242	227	212	251
Eksport av rør- tjenester	3381	3592	940	841	638	962	969	808	782	1033
Utlendingers konsum i Norge	8263	8562	1735	1858	3097	1572	1669	2037	3178	1678
Andre tjenester	13212	13656	3212	3199	3446	3355	3625	3494	3166	3371

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.
a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

8*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A8. IMPORT. 1)
I faste 1986-priser. Mill.kr

	1987*	1988*	1987				1988			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Import i alt	198150	193834	47231	48588	50330	52002	47428	48390	46482	51534
Varer	143886	140335	35182	35297	34652	38755	35168	34747	31538	38882
Skip, nybygde og eldre	3968	11519	1073	184	577	2134	1254	2309	1825	6131
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	1938	853	72	1120	723	22	417	263	73	100
Direkte import ved oljevirkosomhet	1672	749	182	337	602	551	115	180	244	211
Andre varer	136309	127214	33855	33655	32750	36049	33382	31995	29397	32440
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	6057	5816	1683	1520	1202	1652	1710	1460	1117	1529
Råolje	1853	973	307	360	538	649	259	171	226	318
Bergverksprodukter	1851	2041	463	434	507	447	536	505	518	481
Industriprodukter	126284	118273	31388	31296	30367	33234	30859	29825	27513	30076
Nærings- og nytelsesmidler ..	5178	5382	1252	1274	1222	1430	1229	1358	1332	1463
Grafiske produkter	1824	1762	460	393	498	473	436	427	455	444
Treforedlingsprodukter	3405	3656	872	850	809	874	955	909	875	917
Kjemiske råvarer	5931	5764	1501	1481	1430	1519	1432	1588	1344	1401
Raffinerte olje- produkter	2932	2503	762	659	767	743	512	590	745	656
Metaller	9165	10426	2307	2360	2075	2423	2424	2522	2716	2764
Tekstil- og be- kledningsvarer ..	13818	13306	3648	3005	3833	3332	3891	2881	3484	3050
Trevarer	6029	5044	1407	1469	1425	1728	1333	1322	1029	1360
Kjemiske og mineralske pro- dukter	23719	22132	5764	5699	5781	6474	5556	5594	5163	5818
Andre verksted- produkter	46968	42685	11346	12083	10990	12549	11034	11333	9300	11018
Transportmidler mv. uten til- svarende norsk produksjon	7316	5613	2069	2021	1537	1690	2057	1301	1071	1184
Elektrisk kraft ..	264	110	13	46	137	68	18	34	22	36
Tjenester	54264	53500	12049	13290	15678	13247	12260	13643	14944	12652
Brutto utgifter ved skipsfart	17411	16755	4238	4523	4390	4260	4141	4171	4206	4238
Brutto utgifter ved oljeboring	169	213	55	67	30	17	59	57	56	41
Direkte import ved annen oljevirkosom- het	2870	2359	564	686	841	778	521	705	554	578
Nordmenns konsum i utlandet	20232	21152	3905	4538	7072	4717	4360	5260	6852	4680
Andre tjenester	13582	13021	3286	3477	3345	3475	3179	3450	3276	3116

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrundning.
a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

9*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A9. BRUTTONASJONALPRODUKT ETTER ANVENDELSE. 1)
Mill.kr

	1987*	1988*	-----1987-----				-----1988-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv. a)
Bruttonasjonalprodukt ..	556924	589322	134204	132973	140041	149707	144150	143530	147482	154159
Innenlandsk bruk av										
varer og tjenester	568987	593898	133049	134978	146321	154640	143652	146384	146955	156907
Privat konsum	294796	307094	68485	71680	73361	81270	73485	74671	76055	82884
Offentlig konsum	116325	124025	27815	28633	28456	31421	29386	30447	30437	33755
Statlig konsum	44806	48055	10079	10779	10519	13428	10769	11409	11286	14592
Sivilt	26615	29188	6217	6811	6583	7003	6758	7544	7181	7704
Militært	18191	18868	3862	3968	3935	6425	4011	3864	4105	6887
Kommunalt konsum ...	71520	75970	17736	17854	17937	17993	18616	19038	19151	19164
Bruttoinvestering	157865	162779	36748	34665	44504	41948	40781	41266	40464	40268
Bruttoinvestering i										
fast kapital	156212	170527	29176	32096	50556	44383	35191	53073	38005	44258
Investering i										
oljevirkosomhet ...	31510	31295	3126	4689	18235	5460	2632	18647	5395	4621
Bygninger og										
anlegg	80448	81573	17814	18419	20693	23521	20270	20119	20156	21028
Skip og båter	-445	15603	-1829	-2234	691	2928	2122	4124	2345	7012
Annet transport-										
materieill	11534	10043	2856	3087	2904	2687	3184	1899	2278	2682
Maskiner, redskap,										
inventar ellers ..	33164	32014	7209	8136	8033	9787	6983	8283	7831	8916
Lagerendring	1654	-7748	7571	2569	-6052	-2435	5590	-11807	2459	-3990
Oljeplattformer										
under arbeid	-2279	-2701	3118	3075	-9880	1408	4580	-8815	1359	176
Eksport	199731	212248	51465	49927	47361	50978	52299	50807	53037	56104
- Import	211794	216823	50310	51932	53642	55910	51800	53661	52511	58851

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.
a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

10*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A10. BRUTTONASJONALPRODUKT ETTER NÆRING. 1)

Mill.kr

	1987*	1988*	-----1987-----				-----1988-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv. a)
Bruttonasjonalprodukt ..	556924	589322	134204	132973	140041	149707	144150	143530	147482	154159
Næringsvirksomhet	429708	457599	103264	100982	109053	116410	112235	110396	115366	119601
Primærnæringer	19348	19541	3359	2129	9221	4639	3745	2048	9042	4706
Jordbruk	10721	9995	835	35	7584	2267	819	-172	7360	1987
Skogbruk	3148	3626	1361	728	256	803	1465	965	280	916
Fiske og fangst	5479	5920	1162	1366	1382	1569	1461	1256	1402	1802
Oljeutvinning og rør- transport	56188	49415	15453	13537	12810	14388	13453	11959	12269	11734
Utvinning av råolje og naturgass	50325	44444	13767	12151	11564	12843	12084	10753	11130	10478
Rørtransport	5863	4970	1686	1387	1246	1544	1369	1206	1139	1256
Industri og berg- verksdrift	84383	95790	21089	20244	19812	23238	23676	24054	21865	26195
Bergverksdrift	1387	1525	351	362	328	345	340	418	390	377
Skjermet industri ..	24330	28288	5623	6011	5902	6794	6962	7235	6470	7622
Utekonkurrerende industri	12711	19607	3208	2878	3048	3577	4464	4646	4910	5587
Hjemmekonkurrerende industri	45954	46371	11907	10991	10534	12522	11910	11756	10095	12609
Elektrisitetsforsyning	22138	25363	6882	4844	4264	6148	7040	5560	5283	7480
Bygge- og anleggs- virksomhet	34574	35231	7453	8004	8936	10181	8661	8925	8610	9034
Varehandel	59616	63934	13044	14720	14780	17072	15280	15775	15564	17316
Utenriks sjøfart og oljeboring	8596	11928	2035	2010	2071	2480	2884	2703	3060	3281
Utenriks sjøfart ...	7170	10135	1774	1659	1671	2066	2528	2420	2560	2627
Oljeboring	1426	1793	261	351	400	414	357	283	499	653
Samferdsel	32631	35433	7640	8058	7955	8978	8391	9198	8704	9140
Boligtjenester	21599	24601	5176	5352	5469	5602	5744	6147	6291	6418
Annen nærings- virksomhet	90634	96364	21132	22083	23735	23684	23361	24026	24680	24297
Hotell- og restaurantdrift	8780	9334	1827	2165	2681	2107	2029	2340	2791	2173
Finansiell tjeneste- ytning	24562	25209	5773	5990	6316	6483	6277	6206	6333	6393
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet ...	29034	31977	6719	6989	7627	7699	7727	8075	8115	8060
Tjenesteyting ellers	28258	29844	6813	6939	7111	7395	7329	7404	7441	7670
Offentlig forvaltnings- virksomhet	85337	92443	20819	21609	21252	21657	22296	23487	23111	23549
Statlig forvaltnings- virksomhet	26008	27952	6035	6788	6393	6793	6507	7317	6848	7280
Forsvar	6920	7506	1563	1796	1720	1841	1688	1888	1898	2032
Undervisning	5115	5449	1195	1357	1212	1351	1341	1503	1232	1374
Helsetjenester	1666	1745	392	443	412	420	408	466	429	441
Annen tjeneste- produksjon	12306	13252	2885	3191	3048	3181	3070	3460	3289	3434
Kommunal forvaltnings- virksomhet	59329	64491	14784	14821	14859	14865	15789	16170	16263	16269
Undervisning	19213	20783	4797	4802	4806	4808	5029	5253	5250	5252
Helsetjenester	28733	31376	7154	7175	7201	7203	7723	7837	7908	7909
Annen tjeneste- produksjon	11383	12331	2834	2844	2852	2853	3037	3081	3106	3108
Korreksjonsposter	41884	39285	10122	10384	9736	11641	9621	9648	9006	11010
MEMO:										
Fastlands-Norge	492144	527984	116717	117427	125160	132840	127815	128869	132154	139146
Skjermede næringer .	423465	450936	98727	101100	109613	114024	108175	109829	115078	117854
Utekonkurrerende næringer	14098	21132	3559	3241	3376	3923	4804	5063	5300	5964
Hjemmekonkurrerende næringer	54581	55917	14431	13086	12171	14894	14836	13977	11776	15328

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

11*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A11. BRUTTOPRODUKSJON ETTER NÆRING. 1)
Mill.kr

	1987*	1988*	1987				1988			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Bruttoproduksjon	1093341	1152826	264832	264497	270055	293958	282622	283606	283201	303398
Næringsvirksomhet	898671	949500	218296	216923	222526	240926	233813	233640	233600	248447
Primærnæringer	39171	40555	7192	8690	14416	8873	7880	8877	14541	9258
Jordbruk	26220	26003	3596	5554	11779	5291	3684	5562	11701	5057
Skogbruk	3673	4221	1593	850	296	933	1711	1127	324	1059
Fiske og fangst	9279	10331	2003	2285	2341	2649	2484	2188	2517	3142
Oljeutvinning og rørtransport	80162	76885	21677	19349	18135	21001	20488	18370	18871	19156
Utvinning av råolje og naturgass	73641	71155	19815	17800	16755	19271	18921	16992	17557	17686
Rørtransport	6521	5730	1861	1549	1381	1730	1568	1378	1314	1470
Industri og bergverksdrift	286318	303322	72550	70264	67042	76462	76056	76963	69623	80681
Bergverksdrift	3513	3662	866	925	825	896	834	996	922	909
Skjermet industri	84375	89831	19971	20887	20406	23111	21956	23044	20843	23988
Utekonkurrerende industri	60950	70453	15380	14891	14599	16080	17131	17570	17211	18540
Hjemmekonkurrerende industri	137480	139377	36334	33561	31212	36374	36134	35353	30647	37243
Elektrisitetsforsyning	44500	51542	13989	9652	8407	12453	14374	10962	10772	15434
Bygge- og anleggsvirksomhet	94303	96713	20960	21970	24084	27288	23668	24244	23821	24980
Varehandel	91785	97613	20309	22648	22643	26185	23328	24069	23681	26534
Utenriks sjøfart og oljeboring	31270	35805	7303	7715	8063	8189	8533	8312	9345	9615
Utenriks sjøfart	28814	33076	6866	7089	7381	7478	7934	7871	8605	8666
Oljeboring	2456	2729	437	626	683	711	599	441	741	948
Samferdsel	58304	61081	13782	14346	14619	15557	14634	15410	15119	15918
Boligtjenester	31098	35038	7454	7705	7877	8062	8294	8757	8916	9071
Annen næringsvirksomhet	141760	150946	33080	34584	37239	36858	36559	37676	38910	37800
Hotell- og restaurantdrift	17778	18681	3753	4362	5425	4238	4175	4621	5597	4287
Finansiell tjenesteyting	37911	39496	8945	9223	9737	10007	9800	9768	9952	9977
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet	47390	51957	11050	11471	12350	12520	12556	13148	13176	13077
Tjenesteyting ellers	38681	40811	9332	9529	9727	10093	10028	10138	10186	10459
Offentlig forvaltningsvirksomhet	127990	138797	30519	31284	31314	34873	32840	34182	34040	37735
Statlig forvaltningsvirksomhet	48545	52591	10822	11453	11388	14882	11706	12585	12311	15990
Forsvar	18931	20210	4017	4047	4111	6755	4276	4362	4381	7191
Undervisning	7041	7629	1660	1815	1637	1929	1880	2031	1694	2024
Helsetjenester	2307	2422	547	598	562	600	586	632	579	626
Annen tjenesteproduksjon	20267	22329	4598	4993	5078	5598	4964	5560	5656	6149
Kommunal forvaltningsvirksomhet	79445	86206	19696	19831	19926	19991	21135	21596	21729	21745
Undervisning	22787	24506	5666	5693	5707	5721	5946	6185	6186	6189
Helsetjenester	36022	39419	8947	8992	9030	9053	9699	9841	9935	9944
Annen tjenesteproduksjon	20636	22281	5083	5146	5190	5218	5490	5571	5608	5613
Korreksjonsposter	66680	64530	16017	16290	16215	18159	15968	15784	15562	17215
MEMO:										
Fastlands-Norge	981909	1040136	235852	237433	243856	264768	253600	256924	254985	274627
Skjermede næringer	767015	812094	179677	184920	194583	207836	195305	199689	203365	213734
Utekonkurrerende næringer	64462	74114	16246	15816	15424	16976	17966	18567	18133	19449
Hjemmekonkurrerende næringer	150432	153928	39930	36627	33849	39956	40329	38668	33487	41444

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.
a) Anslag til dels basert på framskrivninger.

12*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A12. VAREINNSATS ETTER NÆRING. 1)
Mill.kr

	1987*	1988*	-1987-				-1988-			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Vareinnsats	536416	563504	130627	131524	130014	144251	138471	140076	135719	149238
Næringsvirksomhet	468964	491901	115032	115941	113473	124517	121578	123244	118233	128846
Primærnæringer	19824	21014	3834	6561	5195	4234	4135	6828	5499	4552
Jordbruk	15499	16009	2761	5519	4195	3024	2865	5734	4341	3069
Skogbruk	525	595	232	123	41	131	246	162	44	143
Fiske og fangst	3799	4410	841	919	960	1079	1023	933	1115	1340
Oljeutvinning og rør- transport	23974	27470	6224	5811	5325	6613	7036	6411	6602	7422
Utvinning av råolje og naturgass	23316	26711	6048	5650	5191	6428	6837	6239	6427	7208
Rørtransport	658	759	175	162	135	186	199	172	175	213
Industri og berg- verksdrift	201935	207532	51461	50021	47230	53224	52379	52909	47758	54486
Bergverksdrift	2126	2137	515	562	497	551	494	579	532	532
Skjermet industri ..	60045	61543	14348	14876	14504	16318	14994	15809	14373	16367
Utekonkurrerende industri	48238	50845	12172	12013	11551	12503	12667	12925	12300	12953
Hjemmekonkurrerende industri	91526	93006	24426	22570	20678	23852	24224	23596	20552	24634
Elektrisitetsforsyning	22362	26180	7106	4808	4143	6304	7334	5402	5489	7954
Bygge- og anleggs- virksomhet	59729	61482	13507	13966	15149	17108	15007	15318	15211	15946
Varehandel	32169	33678	7265	7928	7863	9112	8048	8294	8118	9218
Utenriks sjøfart og oljeboring	22674	23878	5268	5705	5992	5709	5649	5609	6286	6334
Utenriks sjøfart ...	21644	22941	5092	5430	5710	5412	5406	5452	6044	6039
Oljeboring	1030	936	176	275	282	297	242	157	241	295
Samferdsel	25672	25648	6142	6287	6664	6579	6243	6213	6416	6777
Bolligtjenester	9499	10437	2278	2353	2408	2460	2550	2610	2625	2653
Annen nærings- virksomhet	51126	54582	11948	12501	13503	13173	13198	13649	14231	13504
Hotell- og restaurantdrift	8998	9348	1926	2197	2744	2131	2146	2281	2807	2114
Finansiell tjeneste- yting	13350	14287	3172	3233	3421	3524	3523	3561	3618	3584
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet ...	18356	19980	4331	4482	4722	4821	4829	5073	5061	5017
Tjenesteyting ellers	10423	10967	2519	2590	2616	2698	2699	2734	2745	2788
Offentlig forvaltnings- virksomhet	42652	46354	9700	9675	10062	13216	10544	10695	10929	14186
Statlig forvaltnings- virksomhet	22537	24639	4787	4665	4995	8089	5198	5268	5463	8709
Forsvar	12010	12705	2454	2251	2391	4914	2588	2474	2483	5160
Undervisning	1926	2180	465	457	425	578	538	528	463	651
Helsetjenester	641	677	155	155	150	180	177	166	149	184
Annen tjeneste- produksjon	7960	9077	1712	1802	2029	2417	1894	2100	2368	2715
Kommunal forvaltnings- virksomhet	20115	21714	4912	5010	5067	5126	5346	5426	5466	5477
Undervisning	3573	3722	869	891	901	912	917	932	937	937
Helsetjenester	7289	8042	1794	1817	1828	1850	1976	2005	2027	2035
Annen tjeneste- produksjon	9253	9950	2249	2302	2337	2364	2453	2490	2502	2505
Korreksjonsposter	24800	25249	5895	5907	6479	6519	6349	6137	6557	6206
MEMO:										
Fastlands-Norge	489768	512156	119136	120007	118697	131928	125787	128055	122832	135482
Skjermede næringer	343553	361162	80950	83820	84970	93813	87131	89861	88289	95881
Utekonkurrerende næringer	50364	52983	12687	12575	12049	13054	13161	13503	12832	13486
Hjemmekonkurrerende næringer	95851	98011	25499	23612	21678	25062	25494	24691	21711	26116

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrundning.
a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

13*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A13. PRIVAT KONSUM. 1)
Mill.kr

	1987*	1988*	-1987-				-1988-			
			1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv. a)
Privat konsum	294797	307095	68486	71680	73361	81270	73485	74671	76055	82884
Spesifisert innen-										
landsk konsum	282175	293508	66216	68863	69221	77875	70581	71308	72039	79580
Matvarer	53391	55909	12027	13173	13265	14927	13056	13554	13941	15359
Drikkevarer og										
tobakk	19232	20998	3926	4937	4777	5592	4736	5211	5141	5910
Klær og skotøy	20871	20775	4463	5054	4679	6675	4550	5074	4649	6503
Bolig, lys og bren-										
sel	50145	54716	13883	11580	11173	13508	14633	12927	12332	14824
Møbler og hushold-										
ningsartikler	23133	23157	5244	5263	5578	7047	5453	5174	5618	6912
Helsepleie	11073	12473	2808	2723	2694	2848	3188	3083	3014	3189
Transport, post- og										
teletjenester	45837	43078	10865	12111	11434	11426	10532	11348	10782	10416
Fritidssystemer og ut-										
danning	24811	26565	5761	5798	6023	7229	6344	6166	6496	7560
Andre varer og tje-										
nester	33681	35835	7239	8223	9596	8623	8089	8772	10067	8907
Korreksjonsposter	12622	13587	2269	2817	4141	3396	2904	3362	4017	3304
Nordmenns konsum i										
utlandet	21620	23522	4116	4824	7539	5141	4799	5710	7732	5281
Utlendingers konsum										
i Norge	-8998	-9936	-1847	-2008	-3398	-1745	-1895	-2348	-3715	-1978

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrundning.
a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

14*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A14. BRUTTOINVESTERINGER I FAST KAPITAL. 1)
Mill.kr

	1987*	1988*	1987				1988			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv. a)
Bruttoinvestering i fast kapital	156212	170527	29176	32096	50556	44383	35191	53073	38005	44258
Næringsvirksomhet	136513	149075	24549	27443	45880	38641	30069	47966	32756	38286
Primærnæringer	6809	6964	1235	1960	1974	1639	1324	2075	1853	1713
Jordbruk	4148	3708	688	1262	1204	994	579	1148	1098	883
Skogbruk	596	643	72	201	166	157	76	222	179	166
Fiske og fangst	2065	2613	475	498	604	488	668	705	576	664
Oljeutvinning og rørtransport	32564	33748	3496	4572	18603	5894	3012	19444	6050	5242
Utvinning av råolje og naturgass	31848	33269	3344	4418	18248	5838	2948	19301	5948	5072
Rørtransport	716	479	152	154	354	56	63	143	103	171
Industri og bergverksdrift	20843	18412	4032	4497	5078	7237	4527	4600	4262	5023
Bergverksdrift	335	306	81	77	82	95	75	86	58	87
Skjermet industri ..	4535	4320	966	1158	960	1451	914	1128	1006	1272
Utekonkurrerende industri	9158	7700	1686	1531	2300	3640	2166	1882	1702	1950
Hjemmekonkurrerende industri	6816	6087	1300	1730	1735	2051	1373	1504	1496	1714
Elektrisitetsforsyning	7806	8222	1592	1522	1971	2720	1675	2029	1960	2558
Bygge- og anleggsvirksomhet	2882	2527	720	724	718	721	631	637	630	629
Varehandel	7237	6321	1872	1809	1791	1765	1624	1594	1556	1547
Utenriks sjøfart og oljeboring	-824	13039	-2207	-2035	742	2677	1552	3554	1727	6205
Utenriks sjøfart ...	-1712	13477	-2116	-2507	307	2604	1630	3550	1937	6360
Oljeboring	888	-439	-91	471	435	73	-78	4	-210	-155
Samferdsel	10602	11264	2476	2849	2602	2675	3384	1939	2578	3364
Boligtjenester	29088	28350	6626	6712	7625	8125	7223	6950	7146	7031
Annen næringsvirksomhet	19505	20228	4706	4833	4777	5188	5117	5144	4994	4973
Hotell- og restaurantdrift	258	249	67	64	64	63	65	63	61	60
Finansiell tjenesteyting	4440	4391	997	1164	1073	1207	1069	1160	1101	1061
Tjenesteyting ellers	14807	15588	3643	3605	3640	3918	3983	3922	3832	3852
Offentlig forvaltningsvirksomhet	19699	21452	4628	4653	4676	5743	5123	5108	5250	5972
Statlig forvaltningsvirksomhet	6711	8084	1467	1413	1401	2429	1816	1748	1907	2613
Undervisning	753	766	201	188	145	219	212	193	169	193
Helsetjenester	123	112	24	32	27	40	26	23	27	37
Annen tjenesteproduksjon	5835	7206	1242	1193	1230	2170	1579	1532	1712	2384
Kommunal forvaltningsvirksomhet	12988	13368	3160	3239	3274	3314	3306	3360	3343	3359
Undervisning	2159	1941	527	540	544	550	480	488	485	487
Helsetjenester	3726	3998	907	930	939	950	989	1005	1000	1004
Annen tjenesteproduksjon	7103	7429	1727	1770	1792	1814	1837	1867	1858	1867
MEMO:										
Fastlands-Norge	124472	123741	27888	29559	31212	35813	30627	30076	30228	32810
Skjermede næringer .	105502	106393	24274	25522	26324	29382	26270	25677	26216	28230
Utekonkurrerende næringer	9492	8005	1767	1608	2382	3735	2241	1968	1761	2037
Hjemmekonkurrerende næringer	9478	9343	1847	2429	2506	2696	2117	2431	2251	2544

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrundning.
a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

15*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A15. EKSPORT. 1)
Mill. kr

	1987*	1988*	1987				1988			
			1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv. a)
Eksport i alt	199732	212248	51465	49927	47361	50978	52299	50808	53037	56104
Varer	144945	152033	38514	36760	32307	37364	37840	36213	36786	41194
Råolje og naturgass fra Nordsjøen	53620	49057	14495	13222	11839	14065	13083	11785	11814	12375
Skip, nybygde	1106	2200	441	181	128	356	497	626	433	644
Skip, eldre	8650	3007	4084	3290	644	632	324	206	596	1881
Oljeplattformer og moduler, nybygde	43	26	20	6	16	1	0	17	4	4
Oljeplattformer, eldre	294	467	96	119	80	0	85	0	219	164
Direkte eksport ved oljevirkosomhet	206	159	46	67	51	41	22	44	53	41
Andre varer	81026	97117	19332	19875	19550	22268	23829	23537	23666	26085
Produkter fra jordbruk, skog- bruk og fiske	3867	4717	816	1114	779	1157	1199	1165	965	1388
Bergverksprodukter	1589	1559	355	411	405	419	337	420	392	410
Industriprodukter ..	75337	90303	18064	18311	18337	20625	22259	21885	22119	24040
Nærings- og nyttelsesmidler ..	10071	10638	2236	2617	2483	2735	2804	2451	2495	2887
Grafiske pro- dukter	134	187	32	29	35	38	42	41	50	54
Treforedlings- produkter	7406	8380	1956	1840	1840	1770	2117	2096	2156	2011
Kjemiske råvarer	6759	8569	1710	1714	1531	1803	1946	2284	2025	2315
Raffinerte olje- produkter	5093	5406	1080	1114	1249	1650	1214	1160	1296	1737
Metaller	18890	25988	4570	4461	4840	5019	6026	6196	6844	6922
Tekstil- og bekledningsvarer	1650	1592	422	390	383	456	417	382	360	433
Trevarer, møbler og innredninger ..	1196	1283	290	316	274	315	335	311	302	335
Kjemiske og mineralske pro- dukter	7731	9003	1804	2019	1751	2156	2342	2139	2052	2470
Andre verksted- produkter	16408	19256	3964	3811	3951	4682	5015	4825	4540	4875
Elektrisk kraft	233	539	97	39	29	68	35	67	190	247
Tjenester	54787	60215	12952	13167	15054	13614	14459	14594	16252	14910
Brutto frakter ved skipsfart	26923	30932	6408	6628	6916	6971	7422	7357	8062	8091
Brutto inntekter ved oljeboring	272	103	121	74	61	17	28	32	34	10
Direkte eksport ved annen oljevirkosom- het	994	1111	262	240	221	270	288	264	256	304
Eksport av rør- tjenester	3201	2298	940	766	626	868	676	572	495	555
Utlendingers konsum i Norge	8998	9936	1847	2008	3398	1745	1895	2348	3715	1978
Andre tjenester	14398	15835	3373	3451	3831	3742	4150	4022	3690	3973

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrundning.
a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

16*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A16. IMPORT. 1)
Mill.kr

	1987*	1988*	1987				1988			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv. a)
Import i alt	211794	216824	50310	51932	53642	55910	51800	53661	52511	58851
Varer	151580	154387	37195	37507	36109	40768	37812	38247	34746	43582
Skip, nybygde og eldre	4253	14366	1017	189	660	2387	1512	2832	2306	7716
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	1840	810	68	1064	687	21	396	250	69	95
Direkte import ved oljevirkosomhet	1827	894	198	367	654	609	136	208	293	256
Andre varer	143659	138317	35913	35888	34108	37751	35767	34956	32078	35516
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	5592	5450	1673	1394	1092	1432	1588	1391	1071	1400
Råolje	2490	972	409	489	745	846	260	175	230	308
Bergverksprodukter	1751	2001	459	404	464	425	484	485	545	487
Industriprodukter	133654	129795	33356	33561	31729	35008	33414	32866	30218	33297
Nærings- og nytelsesmidler ..	5314	5665	1312	1336	1229	1437	1275	1418	1414	1557
Grafiske produkter	1939	1886	494	425	509	511	461	458	481	485
Treforedlingsprodukter	3709	3933	944	921	881	963	1039	970	936	987
Kjemiske råvarer ..	6231	6859	1555	1585	1491	1600	1603	1913	1619	1723
Raffinerte olje- produkter	2864	2163	744	651	756	713	470	517	625	551
Metaller	9045	12101	2310	2326	1953	2456	2656	2843	3245	3357
Tekstil- og be- kledningsvarer ..	14311	13295	3735	3016	4004	3557	3716	2855	3556	3168
Trevarer	6593	5869	1563	1622	1501	1908	1531	1512	1209	1616
Kjemiske og mineralske pro- dukter	24269	24488	5966	5990	5810	6503	6030	6162	5777	6519
Andre verksted- produkter	51372	46798	12470	13477	11929	13497	12156	12693	10054	11894
Transportmidler mv. uten til- svarende norsk produksjon	8006	6739	2262	2213	1666	1865	2475	1525	1301	1438
Elektrisk kraft ..	172	99	15	40	78	39	20	39	15	25
Tjenester	60214	62437	13115	14424	17532	15143	13989	15414	17764	15269
Brutto utgifter ved skipsfart	20473	20515	4827	5030	5360	5256	4804	4838	5382	5490
Brutto utgifter ved oljeboring	183	253	60	72	33	18	70	66	68	49
Direkte import ved annen oljevirkosomhet	3117	2788	619	743	901	854	601	789	674	725
Nordmenns konsum i utlandet	21620	23522	4116	4824	7539	5141	4799	5710	7732	5281
Andre tjenester	14820	15357	3493	3754	3700	3872	3714	4011	3909	3724

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrundning.
a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

17*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A17. UTENRIKSREGNSKAP. 1)
Mill.kr

	1987*	1988*	1987				1988			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Driftsregnskap										
Overskudd på driftsregnskapet.....	-27579	-24874	-2599	-6413	-9785	-8781	-4015	-8393	-4754	-7712
Vare- og tjenestebalansen	-12063	-4576	1156	-2006	-6281	-4933	499	-2852	525	-2748
Rente- og stønadsbalansen	-15516	-20298	-3755	-4408	-3506	-3847	-4515	-5541	-5280	-4962
Renter fra utlandet...	18845	18865	4740	4599	4640	4866	5619	4476	4279	4491
Aksjeutbytte mv. fra utlandet.....	2162	2501	437	517	578	629	540	672	562	727
Stønader fra utlandet.	1483	1885	335	370	361	419	361	520	497	507
Renter til utlandet...	24019	29180	5572	5383	6763	6303	7763	6763	7543	7111
Aksjeutbytte mv. til utlandet.....	5948	5933	1899	2675	567	807	1429	2835	955	714
Stønader til utlandet.	8039	8436	1797	1837	1755	2652	1843	1611	2121	2861
Netto endringer i fordringer og gjeld ikke forårsaket av transaksjoner.	16246	-2000	7488	2492	1621	4647	1293	2	-9800	6505
Nedgang i Norges nettogjeld.....	-11332	-26874	4888	-3922	-8166	-4133	-2722	-8392	-14555	-1205
Kapitalregnskap										
Netto inngang, langsiktige kapitaltransaksjoner.....	5488	..	3742	3157	1388	-2799	9315	12481	5933	..
Netto inngang, kjente kortsiktige kapitaltransaksjoner.....	38828	..	-4907	12548	10756	20429	2679	-948	-2469	..
Netto inngang, andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske feil.....	-16737	..	3763	-9294	-2358	-8849	-7979	-3140	1290	..
Netto kapitaltransaksjoner i alt.....	27579	24874	2600	6413	9785	8781	4015	8393	4754	7712
Netto endringer i fordringer og gjeld forårsaket av valutakursendringer mv.....	-16247	2000	-7488	-2492	-1621	-4647	-1293	-2	9800	-6505
Oppgang i Norges nettogjeld.....	11332	26874	-4888	3922	8166	4133	2722	8392	14555	1205
MEMO:										
Overskudd på driftsregnskapet utenom eksport av eldre skip og import av nybygde og eldre skip.....	-31975	-13515	-5667	-9515	-9769	-7026	-2826	-5766	-3045	-1878

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrundning.
a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

18*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

TABELL A18. DISPONIBEL INNTEKT OG SPARING FOR NORGE. 1)
Mill.kr

	1987*	1988*	-----1987-----				-----1988-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Bruttonasjonalprodukt ..	556924	589322	134204	132973	140041	149707	144150	143530	147482	154159
-Renter, aksjeutbytte m.v. til utlandet, netto	8963	13747	2294	2942	2112	1615	3033	4450	3657	2607
Bruttonasjonalinntekt	547962	575575	131910	130031	137929	148092	141118	139080	143825	151552
-Kapitalslit	81434	88716	19502	20070	20645	21218	21516	22124	22283	22793
Nasjonalinntekt	466528	486860	112408	109961	117284	126874	119602	116956	121542	128759
Stønader til utlandet, netto	6556	6551	1462	1467	1394	2233	1482	1091	1624	2354
Disponibel inntekt for Norge	459972	480309	110946	108494	115890	124641	118120	115865	119918	126405
-Konsum i alt	411122	431119	96301	100313	101817	112692	102871	105118	106492	116639
Sparing	48850	49190	14645	8182	14073	11950	15249	10748	13426	9766
Disponibel realinntekt for Norge 2)	421227	414774	103233	99575	105894	112526	103690	99803	103599	107683

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

2) Deflatert med prisindeks for innenlandsk anvendelse ekskl. kapitalslit.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

19*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B1: OLJE- OG GASSPRODUKSJON

Produksjon av råolje i millioner tonn og naturgass i milliarder standard kubikkmeter. Tallene for årene viser gjennomsnittlig månedsproduksjon.

	1984	1985	1986	1987	1988	1988					
						Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Des
Råolje	2.9	3.2	3.5	4.1	4.7	4.9	4.4	4.9	5.1	5.0	5.3
Naturgass	2.3	2.2	2.3	2.4	2.5	2.1	2.1	2.1	2.4	2.8	2.9

TABELL B2: PRODUKSJONSINDEKS ETTER NÆRING OG ANVENDELSE

Sesongjusterte indekser. 1980=100.

Årsindeksene er et gjennomsnitt av månedsindeksene for året.

	1984	1985	1986	1987	1988	1988					
						Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.	Des.
Produksjon etter næring:											
Bergv.dr., industri og kraftf. 1)	105	107	108	110	111	112	111	110	112	110	113
Bergverksdrift 1)	111	115	124	116	111	122	119	118	100	103	106
Industri	102	105	107	108	107	108	106	105	106	105	110
Kraftforsyning	121	118	111	119	125	131	137	134	138	129	127
Produksjon etter anvendelse:											
Eksport 1)	117	118	119	123	125	126	125	122	124	125	129
Konsum	102	104	104	107	108	107	108	107	110	106	110
Investering 2)	162	174	175	175	166	173	172	169	168	155	166
Vareinnsats i bygg og anlegg	100	104	109	110	105	102	104	103	100	97	105
Vareinnsats ellers	93	94	94	96	97	98	97	97	99	96	100

1)Utenom utvinning av olje og naturgass.

2)Se merknad etter tabell 17.

TABELL B3: INDUSTRIPRODUKSJON - PRODUKSJONSINDEKSEN

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et tremåneders glidende gjennomsnitt 1).

	1985	1986	1987	1988					
				Juni	Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.
Industri ialt	2.5	1.6	1.7	-1.3	-1.0	-3.0	-2.8	-2.9	-2.3
Næringsmidler, drikkev. og tobakk	-0.8	1.7	1.3	-0.8	-3.0	-10.3	-5.8	-5.8	-3.8
Tekstilvarer, bekledn.v., lær mv.	2.9	-1.0	-7.4	-18.5	-17.1	-18.9	-16.6	-17.9	-17.9
Trevarer	1.4	2.1	-1.7	-6.2	-4.9	-5.6	-6.0	-6.3	-6.8
Treforedling	3.7	-1.3	-1.0	-0.2	-0.2	-1.4	3.3	6.1	8.9
Grafisk produksjon og forlagsv.	2.1	2.7	2.0	2.3	2.3	2.1	1.6	0.8	-0.5
Kjemiske prod., mineraloljep. mv.	1.0	-0.4	5.2	1.8	2.2	-1.4	-6.6	-9.2	-8.8
Mineralske produkter	7.2	9.6	3.0	-7.0	-9.4	-14.1	-10.4	-9.8	-7.6
Jern, stål og ferrolegeringer	1.0	-5.7	-4.7	5.3	6.8	3.7	4.7	7.1	6.6
Ikke-jernholdige metaller	-3.1	1.8	11.7	8.1	11.5	12.4	11.4	10.2	9.1
Metallvarer	5.2	3.7	0.0	-4.8	-3.5	-5.7	-4.0	-4.4	-2.6
Maskiner	8.2	3.0	1.0	-8.3	-6.9	-6.8	-4.7	-3.5	-3.3
Elektriske apparater og materiell	8.1	5.8	6.3	2.5	2.4	1.5	0.9	1.4	2.8
Transportmidler	-3.2	-2.0	-2.8	-3.0	-3.0	-3.7	-2.8	-2.4	-1.9
Tekn. og vitensk. instr. mv.	3.7	4.7	-1.0	-1.2	-3.9	-5.4	-6.5	-4.6	-2.1
Industriproduksjon ellers	7.9	6.2	-7.5	1.5	0.9	-3.3	-5.7	-4.9	-1.9

1)Tallene i kolonnene for månedene viser endring i prosent fra samme periode året før for summen av produksjonen for den aktuelle måneden, måneden før og måneden etter.

20*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B4: ORDRETILGANG - INDUSTRI

Ordretilgang til utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet. Sesongjusterte verdiindekser. 1976=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1984	1985	1986	1987	-----1986-----				-----1987-----				--1988--			
					3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv			

Produksjon av kjemiske råvarer:																
Ordretilgang i alt	215	233	210	221	221	197	236	206	198	244	247	212	205			
For eksport	237	239	218	239	238	217	269	234	212	243	289	211	223			
Fra hjemmemarkedet	186	225	199	196	198	173	185	173	174	251	182	218	179			

Produksjon av metaller:																
Ordretilgang i alt	223	231	220	253	219	221	223	241	267	279	298	338	339			
For eksport	243	246	227	274	233	236	239	257	293	305	327	359	368			
Fra hjemmemarkedet	158	181	193	181	179	163	169	181	188	184	198	260	253			

Produksjon av verkstedprodukter ekskl. transportmidler og oljerigger mv.:																
Ordretilgang i alt	168	200	203	216	197	212	207	214	234	210	218	218	213			
For eksport	213	231	224	263	205	218	247	267	290	249	251	323	249			
Fra hjemmemarkedet	150	188	195	197	190	207	183	207	206	193	196	190	194			

TABELL B5: ORDERRESERVER - INDUSTRI

Orderreserver i utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet. Verdiindekser. 1976=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1984	1985	1986	1987	-----1986-----				-----1987-----				--1988--			
					3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv			

Produksjon av kjemiske råvarer:																
Orderreserver i alt	221	258	228	207	227	229	231	196	176	225	207	177	157			
For eksport	259	247	186	177	189	201	196	154	130	227	200	158	134			
Fra hjemmemarkedet	172	272	282	245	275	265	274	249	233	223	215	201	186			

Produksjon av metaller:																
Orderreserver i alt	141	132	116	137	117	107	127	120	144	156	184	188	206			
For eksport	167	151	127	164	127	123	149	143	174	191	228	221	238			
Fra hjemmemarkedet	71	81	85	65	91	66	70	60	65	64	68	103	121			

Produksjon av verkstedprodukter ekskl. transportmidler og oljerigger mv.:																
Orderreserver i alt	175	222	249	257	248	247	259	259	260	248	252	270	251			
For eksport	202	260	305	335	302	307	335	322	344	337	367	359	363			
Fra hjemmemarkedet	164	205	225	224	224	222	227	233	225	209	203	233	204			

21*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B6: LAGERBEHOLDNING

Lagerbeholdning i industri og engroshandel. Volumindekser. 1982=100.

	1984	1985	1986	1987	1986				1987				1988			
					3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv			
Industri og engroshandel:																
Lager i alt:	87	86	86	83	89	87	86	83	82	80	79	79	76			
Norskproduserte varer:																
For innenlandsk bruk	96	94	95	96	100	99	98	93	96	95	93	91	90			
For eksport	72	73	67	64	70	66	65	65	63	61	59	55	56			
Importerte varer:																
Lager i alt	87	86	89	81	88	88	86	85	77	75	76	81	72			
Industri:																
Lager i alt	84	81	80	77	84	80	80	79	75	75	74	75	69			
Lager av egne produkter	83	82	79	78	79	78	81	80	76	75	76	75	67			
Lager av råstoffer	87	80	84	77	93	87	78	78	73	77	70	77	71			
Lager etter vare:																
Jern og stål	79	84	79	71	82	77	77	71	68	68	66	68	66			
Andre uedle metaller	59	62	60	54	62	62	59	62	50	44	39	47	41			
Tre- og treforedl.prod.	86	79	75	74	75	68	77	75	72	72	82	92	81			

TABELL B7: ARBEIDSMARKEDET - ARBEIDSKRAFTUNDERSØKELSEN

Tallet på arbeidssøkere uten arbeidsinntekt og tallet på sysselsatte.
1000 personer. 2)

	1985	1986	1987	1988	1986				1987				1988			
					4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv			
Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt:																
Kvinner	28	24	25	33	17	24	22	29	23	27	28	38	40			
Menn	26	18	21	36	18	28	17	19	19	27	37	37	44			
Totalt	54	42	45	70	36	52	39	48	42	54	65	75	84			

Tallet på sysselsatte 1) 2021 2086 2126 2114 2106 2113 2140 2117 2133 2126 2126 2123 2079

1)F.o.m. 1986 inkluderes også familiemedarbeidere med ukentlig arbeidstid under 10 timer.

2)Omlegging av AKU f.o.m. 2.kvartal 1988.

TABELL B8: ARBEIDSMARKEDET - ARBEIDSKONTORENES REGISTRERINGER

Tallet på registrerte arbeidsløse og ledige plasser. Arbeidsløshetsprosenten.

	1986	1987	1988	1988/89							
				Aug.	Sep.	Okt.	Nov.	Des.	Jan.		
Sesongjusterte tall:											
Registrerte arbeidsløse 1000 pers.	36.2	32.4	49.3	50.6	55.3	58.3	65.0	68.5	79.2		
Ujusterte tall:											
Registrerte arbeidsløse 1000 pers.	36.2	32.4	49.3	53.3	53.4	56.6	62.2	69.7	86.6		
Herav: Permitterte 1000 pers.	3.5	4.6	9.4	7.9	8.2	9.6	12.6	16.9	22.5		
Ledige plasser 1000 pers.	10.5	12.4	8.7	8.6	6.8	6.2	5.2	3.6	4.9		
Arbeidsløshetsprosenten 1)	1.8	1.5	2.3	2.5	2.5	2.6	2.9	3.2	4.0		
Arb.løse/led.plasser	3.5	2.7	7.0	6.2	7.9	9.1	12.0	19.5	17.7		

1)Registrerte ledige i prosent av arbeidsstyrken ifølge AKU.

KONJUNKTURINDIKATORENE FOR NORGE

TABELL B9: INDUSTRIINVESTERTINGER I VERDI - INVESTERTINGSUNDERSØKELSEN

Antatte og utførte industriinvesteringer. Mill.kr. Sesongjustert.
Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1986	1987	1988	-----1987-----				-----1988-----			
				1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv
Utførte	3352	4048	..	3645	3482	3997	5069	3669	3838	3569	..
Antatte	3441	4081	3695	3832	3891	3343	5256	3636	3703	3696	4025

TABELL B10: BOLIGBYGGING

Antall boliger i 1000. Sesongjustert. 1). Tallene for årene
viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1986	1987	1988	-----1988-----					
				Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.	Des.
Boliger satt igang	2.4	2.4	2.3	2.0	2.0	1.9	2.2	2.5	2.5
Boliger under arbeid	30.0	31.8	32.1	31.9	31.3	31.1	30.6	30.4	30.3
Boliger fullført	2.2	2.4	2.5	2.5	2.2	2.3	2.7	3.0	2.5

1) Seriene er sesongjustert uavhengig av hverandre.

TABELL B11: DETALJOMSETNINGSVOLUM

Sesongjustert indeks. 1985=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av
månedstallene for det samme året.

	1983	1984	1985	1986	1987	-----1988-----					
						Juni	Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.
Omsetning ialt	89	90	100	105	99	93	92	95	89	81	86

TABELL B12: DETALJOMSETNINGSVOLUM MV.

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et
tremåneders glidende gjennomsnitt. 1)

	1985	1986	1987	-----1988-----					
				Mai	Juni	Juli	Aug.	Sep.	Okt.
Omsetning ialt	10.5	5.5	-5.5	-10.5	-10.4	-8.3	-8.9	-9.8	-11.5
Detaljomsättning etter næring:									
Nærings- og nytelsesmidler	0.2	0.7	-2.6	-5.4	-2.7	-2.2	-2.6	-3.3	-3.5
Bekledning og tekstilvarer	5.9	2.7	-12.1	-10.7	-12.7	-10.3	-12.3	-12.5	-14.8
Møbler og innbo	6.9	8.9	-5.0	-13.0	-10.9	-7.2	-5.8	-7.6	-9.4
Jern, farge, glass, stent. og sport	1.9	1.0	2.6	-2.4	1.5	1.9	1.7	-2.0	-4.5
Ur, opt., musikk, gull og sølv	1.5	7.4	-9.5	5.3	6.7	8.4	4.5	1.3	-2.8
Motorkjøretøyer og bensin	31.3	12.7	-8.8	-18.1	-21.1	-18.1	-19.0	-19.9	-22.4
Reg. nye personbiler	49.5	6.6	-32.2	-40.6	-41.9	-40.8	-42.8	-44.4	-46.9

1) Tallet i kolonnene for månedene viser endring i prosent fra samme periode
året før for summen av omsetningsvolumet for den aktuelle måneden,
måneden før og måneden etter.

23*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B13: TIMEFORTJENESTE

Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri og i bygge- og anleggsvirksomhet.
Kroner.

	1985	1986	1987	1986		1987			1988		
				4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv
Industri, kvinner	52.8	58.4	67.8	61.5	65.6	67.1	68.4	70.1	70.6	72.0	72.3
Industri, menn	63.3	69.7	81.0	73.1	78.3	80.9	81.5	83.3	84.0	86.2	85.6
Bygge- og anl., menn	71.0	79.5	94.8	84.0	89.0	94.0	97.2	98.8	98.9	101.1	99.0

TABELL B14: KONSUMPRISINDEKSEN.

Endring i prosent fra foregående år og fra samme måned ett år tidligere.

	1986	1987	1988	1988						
				Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.	Des.	
Ialt	7.2	8.7	6.7	6.8	6.6	6.4	6.4	6.2	5.6	
Varer og tjenester etter konsumgruppe:										
Matvarer ialt	9.2	7.6	6.3	6.5	5.8	5.5	5.9	5.1	4.8	
Drikkevarer og tobakk	9.2	10.5	6.8	7.3	7.4	7.9	7.7	7.6	3.3	
Klær og skotøy	8.9	8.9	5.8	6.6	6.2	5.3	5.2	4.7	3.8	
Bolig, lys og brensel	4.8	7.4	8.3	8.7	8.4	8.4	8.2	7.8	7.8	
Møbler og husholdningsartikler	7.4	8.4	5.9	5.9	6.3	5.9	5.5	5.3	5.1	
Helsepleie	7.2	5.5	3.6	3.2	3.4	4.1	4.1	4.2	4.0	
Reiser og transport	6.0	11.4	6.7	6.6	6.3	6.5	6.5	6.6	6.2	
Fritidssysler og utdanning	7.0	8.1	6.4	6.4	5.8	5.3	5.3	5.1	4.6	
Andre varer og tjenester	8.1	8.2	6.2	6.5	6.5	6.2	6.0	5.9	5.7	
Varer og tjenester etter leveringssektor:										
Jordbruksvarer	10.0	9.1	6.0	5.9	5.3	4.6	4.5	3.6	3.3	
Andre norskproduserte konsumvarer	4.4	8.5	6.9	7.4	6.8	6.7	6.5	6.2	5.8	
Importerte konsumvarer	10.0	9.2	5.6	5.8	5.4	5.0	5.1	4.9	4.1	
Husleie	4.8	6.0	7.9	8.4	8.4	8.5	8.5	8.5	8.6	
Andre tjenester	8.3	9.4	7.1	6.7	7.3	7.2	7.2	7.1	6.6	

TABELL B15: ENGROSPRISER.

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode ett år tidligere.

	1986	1987	1988	1988					
				Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.	Des.
Ialt	2.8	6.0	5.3	5.8	5.6	6.0	5.5	5.6	5.8
Matvarer og levende dyr	9.5	4.2	3.7	4.1	4.2	4.2	3.8	3.3	2.9
Drikkevarer og tobakk	8.3	9.9	5.3	6.1	5.7	5.5	5.4	5.5	3.1
Råvarer, ikke spis., u. brenselst.	-0.5	4.8	12.9	16.4	17.1	17.1	16.1	16.3	16.5
Brenselstoffer, -olje og el.kraft	-10.6	6.9	1.9	2.4	0.7	2.7	0.3	-0.1	2.7
Dyre- og plantefett, voks	-14.6	-0.7	10.1	15.2	14.8	14.2	12.5	10.8	11.2
Kjemikalier	2.2	4.6	7.7	7.7	8.4	8.2	9.8	11.1	10.8
Bearbeidde varer etter materiale	4.1	6.5	6.8	7.0	7.1	7.1	7.5	7.9	7.6
Maskiner og transportmidler	7.6	6.8	4.7	4.3	4.6	4.5	4.5	5.0	4.7
Forskjellige ferdigvarer	6.0	7.5	6.5	6.0	6.7	6.1	6.3	6.2	6.4

24*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B16: UTENRIKSHANDELEN - VERDITALL

Verditall for tradisjonell vareeksport og vareimport iflg. handelsstatistikken. Milliarder kroner. Sesongjustert. Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1984	1985	1986	1987	1988	1988					
						Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Des
Eksport 1)	5.8	6.2	5.8	6.7	7.7	7.5	7.8	8.6	8.3	8.3	7.8
Import 2)	9.0	10.7	12.2	12.2	11.4	11.0	10.8	11.6	11.4	11.3	10.9
Import 1)	8.6	10.4	12.0	12.0	..	10.8	11.0	11.5	11.3	11.2	..

1)Uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.

2)Uten skip og oljeplattformer.

TABELL B17: UTENRIKSHANDELEN - INDEKSER

Volum- og prisindekser for tradisjonell vareeksport og vareimport iflg. handelsstatistikken. 3 måneders sentrert gjennomsnitt. 1980=100. Årsindeksene er gjennomsnitt av tall for enkeltmånedene.

	1982	1983	1984	1985	1986	1987					
						Juni	Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.
Sesongjusterte tall:											
Eksportvolum 1)	102	112	119	121	119	128	127	127	132	130	128
Importvolum 2)	105	103	118	134	152	139	142	145	148	150	145
Ujusterte tall:											
Eksportpriser 1)	110	114	126	133	127	132	133	135	135	136	135
Importpriser 2)	111	115	119	127	128	137	135	133	130	126	125

1)Uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.

2)Uten skip, oljeplattformer og råolje

MERKNAD TIL TABELL B2.

2) For tilbakegående år er produksjonsindeksen etter anvendelse avstemt mot de endelige, årlige nasjonalregnskapene, der verdien av skip og oljeplattformer først regnes som investert når skipet er ferdigbygd eller plattformen er slept ut på feltet. I byggeperioden regnes produksjonen som levert til lager av varer under arbeid og ikke investeringer, noe som vil gi store variasjoner i indeksen mellom de berørte årene.

STATISTISK SENTRALBYRÅS MAKROØKONOMISKE MODELLER

Statistisk sentralbyrås makroøkonomiske modeller er alle bygget opp med utgangspunkt i nasjonalregnskapets kontosystem. Kjernen i modellene er kryssløpssammenhenger for tilgang og anvendelse av spesifiserte varer og tjenester. Til denne kjernen er det knyttet atferdsrelasjoner mv. for de ulike sektorer i økonomien. Det er omfanget og arten av disse relasjonene og detaljgraden i varekryssløpet som er ulik fra modell til modell, avhengig av formålet med modellene.

MODIS er den mest detaljerte av modellene. Modellen ble opprinnelig utviklet omkring 1960. Den nåværende versjonen, MODIS V, har en kryssløpskjerne med 54 varer og 50 produksjonssektorer som er det samme som i det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR). Modellen inneholder få egentlige atferdsrelasjoner, men gir en inngående behandling av offentlige inntekts- og utgiftsposter, spesielt avgifter og subsidier. Modellen nyttes først og fremst av Finansdepartementet i arbeidet med de årlige stats- og nasjonalbudsjettene og de fireårige langtidprogrammene.

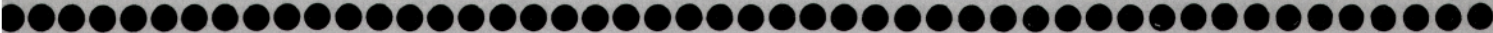
MODAG er mindre detaljert; kryssløpskjernen spesifiserer 41 varer og 33 produksjonssektorer. Modellen er særlig egnet til analyser på mellomlang sikt. Atferdsrelasjonene, som dekker produksjon, konsum, investering, eksport, import, pris- og lønnsdannelse og arbeidsmarkedet, er i Klein-Tinbergen tradisjonen, med elementer fra den skandinaviske inflasjonsmodellen. Modellen nyttes bl.a. av Finansdepartementet til politikkanalyser.

KVARTS er en kvartalsmodell som inneholder stort sett samme type atferdsrelasjoner som MODAG, men er noe mer aggregert. Kryssløpskjernen spesifiserer 25 varer og 16 produksjonssektorer. I modellen er det lagt stor vekt på dynamiske korttidssammenhenger, dvs. at mye av forløpet er bestemt av utviklingen i tidligere kvartaler. Modellen nyttes først og fremst i SSBs arbeid med konjunkturanalyse.

MSG er en anvendt likevektsmodell som forutsetter frikonkurrans og full utnyttning av arbeidskraft og kapital. Den er særlig egnet til å si noe om hvordan næringsstrukturen vil endre seg langs en vekstbane for økonomien. Modellen har sin opprinnelse i et arbeid av Leif Johansen fra omkring 1960. Den nåværende versjonen, MSG 4, nyttes først og fremst til langsiktige perspektivberegninger som grunnlag for regjeringens langtidprogram og ulike sektoranalyser.

De modellene som er nevnt ovenfor oppdateres årlig og brukes og vedlikeholdes regelmessig. I tillegg er det utviklet enkelte makroøkonomiske modeller for analyse av mer spesielle problemstillinger, bl.a. rene kryssløpsmodeller med spesifikasjoner ned til detaljert nasjonalregnskapsnivå, 340 varer og 185 produksjonssektorer.

Foruten de makroøkonomiske modellene har avdelingen modeller innenfor feltene *skatter og offentlige utgifter*, *demografiske* og *regionale forhold* og *naturressurser*. Av disse er det særlig tre som berører makroøkonomiske forhold: REGION – en modell som bryter ned de makroøkonomiske størrelsene til fylkesnivå, MAKKO – en modell som belyser økonomiske konsekvenser av ulike standardkrav til kommunale tjenester, gitt visse demografiske utviklingstrekk og MATAUK – en modell som framskriver arbeidsstyrken etter ulike kjennetegn.

Økonomiske analyser

Utkommer med omlag 9 nummer pr. år.
Prisen for et årsabonnement er kr. 160,-,
løssalgspris kr. 25,-. Forespørsler om
abonnement kan rettes til opplysnings-
kontoret i Statistisk sentralbyrå.

Publikasjonen utgis i kommisjon hos
H. Aschehoug & Co. og Universitets-
forlaget, Oslo, og er til salgs
hos alle bokhandlere.

Statistisk sentralbyrå

Postboks 8131 Dep. N-0033 Oslo 1
Tlf. (02) 41 38 20